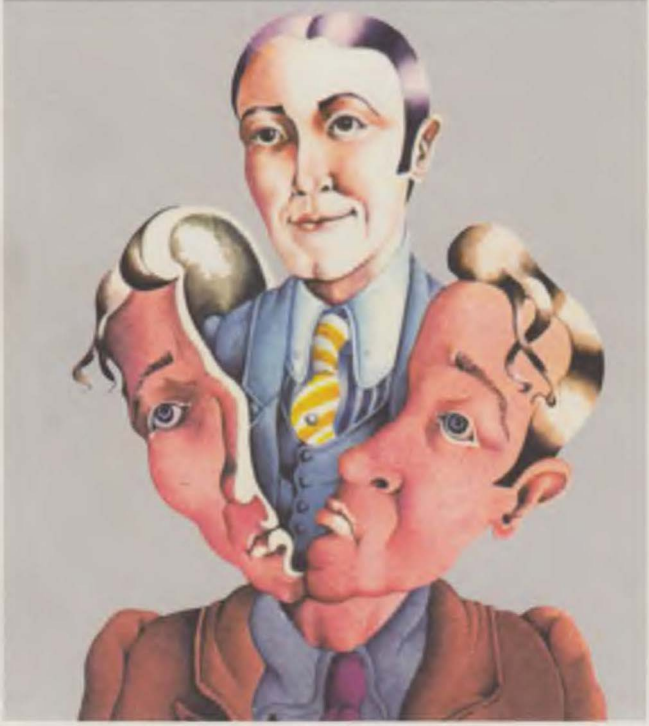
MARCEL AYMÉ

İĞRETİ SURAT

CAN

ROMAN

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
ATAÇ

Can Yayınları: 1630
Modern Klasikler: 129

La belle image, Marcel Aymé
© Éditions Gallimard, 1941
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2005
Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

1. basım: Mayıs 2007

Yayına Hazırlayan: Ayça Sezen

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Hayriye Kaymaz
Düzelti: Fulya Tükel

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-0769-8

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Marcel Aymé
İĞRETİ SURAT

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
ATAÇ

CAN YAYINLARI

MARCEL AYMÉ'NİN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTAPLARI

YAĞMUR YAĞDIRAN KEDİ / *çocuk romanı*
NUHUN GEMİSİ / *çocuk romanı*
SULUBOYA KUTULARI / *çocuk romanı*
KUĞULARIN TÜRKÜSÜ / *çocuk romanı*

Marcel Aymé, (1902-1967) pek çok kitap yazmış büyük bir yazı ustasıdır. Gerek ilkokul, gerekse ortaokul çağındaki çocukların bayılarak okudukları bu masallar, dünyanın dört bir yanında büyüklerce de çok sevilmiş ve dünyanın pek çok diline çevrilip yayımlanmıştır. Çocuklar için yazan büyük yazarın en büyük özelliğidir bu: Yazdıklarını yediden yetmişe herkese okutabilmek.

Nurullah Ataç, 1898'de Beylerbeyi'nde doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra eğitimine İsviçre'de devam etti. 1919'da Türkiye'ye döndü, İstanbul Üniversitesi'nde edebiyat derslerini izledi. Dışarıdan sınavlara girerek Fransızca öğretmeni oldu, çeşitli liselerde ders verdi. 1944-1945 arasında Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde yayın şefliği yaptı. Aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurduğu Tercüme Bürosu'nda çalıştı ve dünya edebiyatından klasik yapıtları Türkçe'ye kazandırdı. Bu büronun yayın organı olan *Tercüme* dergisinde eleştiri, deneme ve çeviriler yayınladı. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı çevirmeni olan Ataç, emekliğe ayrılana kadar bu görevi sürdürdü. Türk Dil Kurumu'da yayın kolu başkanı oldu ve 1957'deki ölümüne kadar bu iki görevi bir arada yürüttü. Edebiyat yaşantısına şair olarak başlayan, daha sonra yalnızca deneme ve eleştiri türlerinde ürün veren Ataç, Türkiye'deki edebiyat çevresinin en önemli kalemlerinden biri olmuştur. Usta bir çevirmen olan yazar, arı Türkçe'nin başlıca savunucularından biri olmuş, dilin sadeleşmesi ve özleşmesi için savaş vermiştir.

I

İdareye başvuru ikiden dörde kadarmış. Asma katta dar bir oda, penceresi loş, kuytu bir avluya açılıyor. Üç gişeden hangisine gideceğim bilemiyordum. "Bahtımıza!" deyip ortadakine yürüdüm, oradaki bayana sordum. Kaldırmadı başını: Bir hesap yapıyormuş, onu bitirdi, bir başkasına geçti. Tepem attı, bir daha sordum: "İş güç sahiplerini bekletmek olur mu böyle?" diye biraz da söylendim. Kır saçlı, çelimsiz, ufak tefek bir kadıncağızdı, yine aldırmadı, bitirdi hesabını, sonra cevap verdi. Sesinde bir tatlılık, bir nezaket yoktu ya, doğrusu, bir öfke, bir gücenmişlik de sezilmiyordu.

— Burası, dedi. Tamam mı belgeleriniz?

Elimdeki tomarı uzattım, birer birer inceledi; ne acele ediyor, ne de bir bezginlik gösteriyordu. Sonra topladı kâğıtları, pullu dilekçeyi ayrı koydu. Anladım ki epeyce bekleyeceğim, etrafıma bir göz gezdireyim de bari onunla oyalanayım dedim. Daha ilk defa giriyordum oraya. İş sahipleri için ayrılan yer küçücük bir şeydi, belli ki geleni gideni çok olmuyordu. Benden başka bir de, yakasına nişan rozetini takmış bir ihtiyar vardı: Emekli bir devlet memuru olmalıydı. Gişelerin arkasına, derinlemesine masalar dizilmişti, saat daha iki buçuğu bulmadığı halde en arkadakiler pek seçilemiyordu. Az sonra o karanlıklar ülkesinde ilk lambalar yandı, yeşil abajurlardan masalar üzerine değirmi değirmi ışıklar düştü, memurların elle-

rinin gidip gelmesi göründü. Öteki lambalar da birer birer yandı, ışık gişelere kadar geldi. Bizim tarafınkileri de unutmadılar; ama bizim ampullerin ikisi de pek sönük şeylerdi. Benden birkaç adım ötede, şu emekli memur dediğim ihtiyar, gümüş saplı bastonuna dayanmış, yanımızdaki gişedeki bayanla konuşuyordu. Duyduklarımdan öğrendim, adı Bay Caracalla imiş. Oraya sık sık işi düşenlerden olacak ki beni ikide bir yukarıdan aşağı süzüyor, yapmacıklı bir kurumla gülüyor, her haliyle, "Eee! Yabancısı değiliz biz buranın!" diyordu. Gişedeki bayanla öyle ahbapça konuşmasına, işini ona kolaylıkla gördürmesine imrendim doğrusu. Bizim gişedeki bayan ise defterinin üzerine eğilmiş, boyuna yazıyor, bir konuşma hevesi göstermiyordu; hani aksilendiği falan da yoktu, tamamen kayıtsızdı.

Bütün o masalara, o insanlara bakmaktan usandım, düşünülecek başka şeyler vardı, kendi kendime onları düşündüm: Mesela yarıda kalan bir işim vardı, onu bir yoluna koysam diye düşünüyordum; iki gün önce karımın babaları tutmuştu, onu hatırladım; daha o sabah bizim oğlanın öğretmenlerinden biriyle konuşmuştum: Bizim oğlan Latince'yi bir türlü sökemiyormuş. Kadınların öfkesi, okullarda Latince öğretimi, madenlerin fiyatı, bütün bu kaygılar başıma üşüştü, bunaltıcı, tiksindirici bir ağırlıkla döndü beynimde. İçimde, ta içimde sanki bir duraklama oldu, gönlüm yıkılıverdi; çok şükür uzun sürmedi, o duran şey yine işlemeye başladı. Onu unutmuş, başka bir düşünceye geçmiştim; birdenbire bizim gişenin arkasından bir ses duydum; bayan,

— Fotoğraf da getirdiniz mi, diye soruyordu.

— Getirdim elbette. İki tane istiyorsunuz, değil mi?

Cüzdanımda şu "hüviyet" denen boyda on iki fotoğraf vardı, ikisini çıkarıp bayana uzattım. Aldı, bakmaksızın defterin üzerine koydu, masanın öbür ucunda duran tutkal çanağına uzandı; yapıştırmadan önce nedense bir göz atıp baktı. Acayip bir şeyle karşılaşmış gibi duraksadı; ben

de onun haline şaştım. Biraz önceki kayıtsızlığı, bir makine gibi iş görmesi geçmiş, onun yerine bir meraktır uyanmıştı: "Acaba beni bekletip üzdüğüne pişman oldu da şimdi ahbapça konuşmaya mı kalkacak? Yoksa yanımızdaki gişelerden mi özendi?" diyordum. Gözlerini kaldırıp bana baktı, yine fotoğraflara baktı, en sonunda sinirli sinirli,

— Hayır, dedi, sizin değil bu verdiğiniz fotoğraflar.

Önce bir şüphe ettim, içimden, "Acaba bir yanlışlık mı oldu?" dedim, ama baktım, fotoğraflar benim fotoğraflarımdı; masada ters duruyorlardı ama yine de belliydi benim fotoğraflarım olduğu, bunun için kadının sözlerini tuhaf buldum. Gülerek,

— Yoksa, dedim, fotoğrafçı rötuşu fazla kaçırmış mı diyorsunuz?

Gülümsemedi bile bu söze. Tutkal çanağını bir yana itmiş, dudaklarını ısırmış, bir bana, bir de resimlere bakıyordu. Nihayet hiçbir şüphesi kalmamış olacak ki fotoğrafları bana uzattı, sertçe bir tavırla,

— Başka fotoğrafınız varsa onu verin. Buraya gelenler kendilerininkinden başka fotoğraf getirirlerse alamam ben, dedi.

Geri almadım fotoğrafları; şakanın da böyle uzun sürdürülmesine katlanamayacağımı bildirdim:

— Fotoğrafın da bundan daha benzeri olur mu, dedim. Bunları bizim evdekiler de gördü, beğendiler. Yoksa siz onlardan da mı titiz davranacaksınız?

Kadıncağız, fotoğraflar elinde, bir süre öylece durdu, ne yapacağını bilemiyordu. "Bu kadın çatlatmış olacak!" dedim içimden. Sonradan aklıma geldi: Belki de kadıncağızın gözlerinde bir hastalık vardı, onun için yanlış görüyordu. Öfkem geçer gibi oldu, içimde bir merak, bir acıma uyandı. Baktım ki kadıncağız arkadaki yarı karanlık masalardan birine döndü, duyurabilmek için sesini biraz yükselterek,

— Affedersiniz, Bay Boussenac, sizi rahatsız edeceğiz. Bir dakikacık gelebilir misiniz buraya, dedi.

Sesinde bir saygı olmasından anladım ki amirlerinden birini hakem diye çağırıyor. "Artık kolaylaştı," diye düşündüm, memnun oldum. Ta dipte, iki ışık değirmisi arasında, mavi gölgenin içinde bir adam başını kaldırdı; yüzü henüz iyice görülemiyordu. Yavaş yavaş belirdi: Bu Bay Boussenac kısa boylu, tıknaz bir adımdı, parlak, akıl dolu gözleri vardı, yüzünden de neşe akıyordu. İçimde, "Sarpa sarıyor bizim iş!" diye bir kaygı olsaydı bile onun o halini görmek gönlümü ferahlatmaya yeterdi. Bayan, iskemlesinden kalkmış, yerini ona vermişti. Bay Boussenac oturdu, konuşmasından güneyli olduğu anlaşılıyordu, babacan bir tavırla,

— Ne oldu, Bayan Passavent? Bir sorun mu çıktı, diye sordu.

Bayan Passavent'ın nevri dönmüştü.

— Bakın ne acayip iş, dedi. Bu bay dışarıdan mal getirtecekmiş, bizden izin almaya gelmiş. Bütün kâğıtları tamam, ama verdiği fotoğraflar kendisinin değil.

Ben, biraz da yukarıdan aldığımı göstererek böyle şeyleri önemsemiyormuşum gibi,

— Hanımefendi öyle buyuruyorlar ama, ben o kanıda değilim, dedim.

Bay Boussenac nazikçe bir eda ile beni susturdu, dosyamı gözden geçirdi:

— Bu dilekçeniz... Raoul Cérusier... ilan simsarı... 1900 doğumlu... Paris'te... sokağında... İyi... Nüfus kâğıdınız... Belgeler... Evet, iyi, hepsi tamam... Şimdi bakalım fotoğraflara. Nerede onlar?

Bayan Passavent fotoğrafları Bay Boussenac'ın önüne koydu. Bayan Boussenac bana bir göz attıktan sonra fotoğraflara baktı, gülümsedi. Yanımızdaki gişedeki bayanla Bay Caracalla konuşmayı bırakmış merakla bizi dinliyorlardı. Böyle beklenmedik bir olay çıkar da günleri hep aynı geçen insanların gönlünde bir eğlenme umudu uyanmaz olur mu? Bay Boussenac'ın fotoğrafları incelemesi uzun sürmedi.

— Önemsiz bir yanlışlık, dedi. Bay Cérusier yanlış fotoğraf getirmiş. Kendisi de bir bakıversin, hata yaptığını hemen anlar.

Demek Bay Boussenac da Bayan Passavent'la aynı fikirdeydi. Benim hiç şüphem yoktu, ama içimden, "Olur a, belki yanılmışsındır," dedim. Gişenin öte tarafında, masanın üzerinde duran fotoğrafların benim olduğundan emindim ama ne de olsa bana ters duruyorlardı, yanılabilirdim. Bay Boussenac nazikçe bir gülümseme ile uzattı bana onları. İlk bakışta bir şüphem kalmadı.

— Benim fotoğraflarım bunlar, dedim; şimdiye kadar çektirdiklerimin de bana en benzeyenleri bunlardır.

Bay Boussenac birden ciddileşiverdi; biraz önceki o neşesi kalmamıştı, yine de darıltmamak, kırmamak istediği belliydi:

— Emin olun ki, bayım, dedi, bu fotoğraflar size bir parçacık benzeseydi zorluk çıkarmazdık. Biz elimizden geldiği kadar herkesi memnun etmeye çalışırız. Ama bizim istememiz yetmez, imkân da olmalı. Nasıl kabul edelim bu fotoğrafları? Biz kabul etsek, sonra sizin başınıza sıkıntı çıkarmış oluruz. Bu fotoğraflar size benzemiyor, benzememesi bir şey değil, belli ki büsbütün başka birinin, yüzü de, hali de sizinkine hiç uymayan başka birinin fotoğrafları. Bu resimleri sizindir diye kabul etmek, benim Bayan Passavent'ım diye ortaya çıkmam gibi bir şey olur.

Öylesine saçma bir durumda kalmıştım ki, buna karşı ne yapmaya kalksam, ne tavır takınsam budalalık olurdu. Artık öfkeli de değildim, içimde, ta içimde o güne kadar hiç bilmediğim, hiç duymadığım bir kaygı kaynıyordu. Sanki vücudumda, etimde bir sorgu belirmişti de ne demek de ne demek olduğunu anlayamıyordum; birdenbire anladım onu, kendi kendime, "Ya bu adam haklıysa? Ya bu fotoğraflar sahiden bana benzemiyorsa artık?" dedim. Böyle bir düşünceyi saçma bulmam lazımdı, ama öyle bulmuyordum; o kadar perişandım ki kekelemeye başladım.

— Bir oyun bu, dedim. Beni çocuk yerine koydunuz, oyun oynamak istiyorsunuz.

Gözlerimi kaldırıp Bay Boussenac'a baktım; bakışlarımda bir şaşkınlık, elemli bir şaşkınlık mı vardı nedir, o da acıdı halime; yavaşça,

— Ne olur, dedi, inat etmeyin. İnsanlık hali bu, yanılmadık insan mı vardır dünyada?

Kafam kızmıştı benim, öfkeyle,

— Size yemin ederim ki benim fotoğraflarım bunlar, dedim. Anlaşılır gibi değil bu sizin yaptığınız. Yanlış görmüşsünüz. Kesinlikle, yanlış görmüşsünüz.

Adamcağız beni yatıştırmak istedi.

— Üzülmeyin, dedi. İnanıyorum doğru söylediğinize, iyi niyetinizden kuşkum yok. Dedim ya! İnsanlık hali bu. Hepimizin bir yorgunluk ânı, bir sinirlilik ânı olur, gözümüzle görürüz de yine anlamayız yanıldığımızı. Hangimizin başına gelmez böyle şeyler? Birtakım hayallere kapılırız, hakikat sanırız onları. Ama korkmaya, üzülmeye değecek şeyler değildir. Bırakırsınız, hakikat kendini kabul ettirir, bütün delillerini toparlar, yavaş yavaş işler içinize. Madem ne benim ne de Bayan Passavent'ın tanıklığı sizi ikna etmeme yetmedi, isterseniz başkalarını çağırıp onlara da soralım.

Ben gayet yavaş bir sesle,

— Evet, dedim, çağırınız.

Öteki gişelere bakan iki kadın memuru çağırdı. Gümüş bastonlu ihtiyar da konuştuğu kadınla birlikte yerini değiştirdi, bana sokuldu, hatta beni biraz itiştirmekten de çekinmedi. Kadınların ikisi de Bay Boussenac'ın yanına gidip biri bir omzundan, öteki öbür omzundan eğildiler. Bay Boussenac işi onlara bir-iki kelime ile anlatıverdi. İkisi de bana baktılar, ikisi de hemen kararlarını verdiler. Dediklerine göre kendilerine gösterilen fotoğrafların benimle bir ilgisi yokmuş. Benzemiyormuş onlar bana; hiç mi hiç benzemiyorlarmış; şu kadarcık bir yerleri yokmuş bana benzeyen. Bay Boussenac tatlılıkla,

— Görüyorsunuz ya, dedi.

Dilim tutulmuştu. Hani filmlerde, romanlarda bazı insanlar vardır, bir rüya gördüklerini sanıp gözlerinin önünde geçene inanmazlar, ben de onlara dönmüştüm, onlar gibi birkaç kere elimi alnıma götürdüm. Bir de baktım, yanı başımda kudurmuş borazan gibi bir ses yükseldi. Bay Caracalla, şu gümüş bastonlu ihtiyar da, gişede duran fotoğrafı alıp bakmıştı:

— Çocuğum! Siz buraya el âlemle alay etmeye mi geldiniz? Yani bu fotoğrafın sizin fotoğrafınız olduğunu mu iddia ediyorsunuz? Şanslısınız böyle terbiyeli, sabırlı memurlara düşmüşsünüz. Onların yerinde olsam, gösterirdim ben size. Sizin gibisine malın gözü derler, delikanlı!

Kendimden geçmişim ben; bilmiyorum, kendimi müdafaa için mi, yoksa tehdit için mi, elimi kaldırmışım, herif çekildi öteki gişeye; bana oradan bakıyor, ağzının içinden de öfkeli öfkeli bir şeyler söylüyordu. Ben farkına varmadan ona doğru bir adım atmışım, bir de baktım ki memurları işi için gelenlerden ayıran cam bölmenin önüne gelmişim. Camın üzerinde bir gölge belirdiğini görünce kendime bir bakayım dedim. Ama arkada ışık olduğu için cam çok şeffaftı, üzerinde bir yankı belirmiyordu. Orada duranların şaşırmasına aldırmadan eğildim, büküldüm, geri çekildim, öne doğru yürüdüm, kendimi camda görebilmenin çaresini aradım. Nihayet başımı da, yüzümün bir-iki yerini de şöyle hayal meyal görür gibi oldum. Ama o çizgilerde beni andıran hiçbir şey bulamadım... Birdenbire içerideki memurlardan biri yerinden kalktı, cam bölmeyle lambalardan birinin arasından geçti, böylece bir an ışığı değiştirdi. O kısa zaman içinde ben de camda gözlerimin yankısını görebildim. Çabucak sönüverdi o yankı, ama gayet açıktı: İki iri mavi göz, tatlı tatlı, hülyalı hülyalı bakıyor, hiç benzemiyor benim gözlerime; benim gözlerim karadır, ufacıktır, gömülmüş gibidir.

Camdaki gözler kaybolmuştu, ama ben yerimden kımıldamıyordum; ellerimi dizlerime götürdüm, zihnim altüst olmuştu, düşünmekten korkuyordum. O sırada düşünmenin beni büsbütün perişan etmekten başka ne faydası olabilirdi ki? Doğrulduğum zaman Bay Boussenac ile üç kadın memuru karşımda gördüm: Bana hüzünle, acıyarak bakıyorlardı; Bay Caracalla da geride durmuş, başını sallayarak terbiyesizce gülüyordu. Ben yine gişeye gidip belgelerimi geri istedim. Bay Boussenac bana pek acı gelen ihtiyatlı bir acıma edası ile,

— Nasıl emrederseniz, dedi. Ama belgelerinizi burada bıraksanız da olur, başka bir gün gelirsiniz. Hatta isterseniz biraz bekleyin burada, evinize ya da yazıhanenize telefon edelim, başka fotoğraf getirsinler. Olmaz mı? Siz şöyle buyurun, oturun biraz.

Çıldırdığımı sandığı, eşime, belki de polise haber vermek için vakit kazanmaya çalıştığı her halinden belliydi. Korktum, korktuğum için de kendimi toparlayıp daha sakince bir hal takındım, hemen hemen hiçbir şey olmamış gibi,

— Teşekkür ederim, dedim, ama başka bir yere sözüm var, bekleyemem.

Sonra da gülümseyerek,

— Affedersiniz, dedim, halime şaşırmış olmalısınız. Ama başıma geleni ben de daha yeni anladım. Akrabadan biri bana bir şaka yapmak istemiş, fotoğraflarımı değiştirmiş. Hani iyi becermiş doğrusu!

Biraz düşünülse bu benim söylediğimin kaleme gelir bir yeri yoktu ya, sakin sakin konuştuğum için olsa gerek Bay Boussenac inanmış, artık bir merakı kalmamış gibi bana belgelerimi verdi. Nezaketle birkaç kelime daha konuştuk, sonra ben kapıya doğru yürüdüm. Çıkacağım sırada birinin koluma girdiğini hissettim, ürperdiğimi belli etmemek için kendimi zor tuttum. Bay Caracalla'ymış. Önüme geçti, bana hakaret eder gibi bir acıma ile bakarak şu hastabakıcıların yalancıktan tatlı sesiyle,

— Bir şey değil, dedi. Şimdi siz benimle uslu uslu gelirsiniz, ben götürürüm sizi evinize. Ama uslu duracaksınız ha!

Gözlerinde bir kin parladığını gördüm, şaştım bu işe: O adamın bana kin beslemesi için ne yapmıştım! O kinli bakışı daha nice ihtiyarların gözlerinde de görmüştüm, çekemezler delikanlıları. Ama ben bir delikanlı değilim ki!

— Sağ olun, dedim. Ama ben şehrin dışında oturuyorum. Benim yüzümden sonra geç kalırsınız. İşinize geç kalırsınız, kalfanızın bu yüzden sizi paylamasını istemem.

Benim bu sözlerim Bay Boussenac ile kadınları şöyle hafiften güldürmüştü, ama Bay Caracalla'yı az kaldı kudurtuyordu. Yüzünü ekşitti, ben kapıdan çıkarken de dişlerini gıcırdatarak arkamdan,

— Alacağın olsun senin! Ben gösteririm sana! dediğini duydum.

II

Bay Boussenac'ın ofisinden çıkınca yürüdüm, Quatre-Septembre Sokağı'na yaya gitmekti niyetim. Zaten yolda duracak, müşterilerden birine uğrayacaktım: Bir ilan sözleşmesini görüşmek üzere saat üçte bekliyordu beni. Pek de incesine vardırmadan düşünüyor, o işi koparmanın bir biçimini arıyordum. Hayatım eski akışını tutturmuş gibi geliyordu bana, bir başkalık görmüyordum. Fotoğraflardan çıkan tersliği büsbütün unutmamıştım, ama öyle aklım altüst olmuş bir halim de yoktu. İçimde bir kaygıdır seziyordum ya, belli belirsizdi, iyiden iyiye sarmıyordu kafamı. Başımdan geçeni hatırladıkça kendi kendime, "Hadi canım! İmkânı yok! Olamaz böyle bir şey!" diyordum. Yani gerçeğin setleri arkasına sığınıyordum. Çok da merak etmiyordum, yoksa güç de-

ğildi anlamanın çaresi, benim aklımdan da geçti. Bir mağazanın camekânı önünde duruverip bir aynaya baktım mı, olup biterdi. Ama ben başımı dükkânların olduğu tarafa çevirmiyor, yaya kaldırımının ta ucundan yürümeye çalışıyordum. Demin ofisin camında gördüğüm o iki iri mavi göz aklıma geliverdi mi, birdenbire içime bir sıkıntıdır basıyordu ama, ben bunu hemen sinir bozukluğuna veriyor, bir silkinip, "Sanrı gördüm! Doktora gitmeli!" diyordum. Daha biraz önce çektiğim korkuları hatırladıkça kendi kendimle alay ettiğim bile oluyordu. Karıma, eşe dosta nasıl anlatacağımı da düşünüyordum. "Az önce bir iştir geldi başıma, bir türlü anlayamadım..." diye başlayacaktım söze. Birkaç defa söyledim bu cümleyi, sanki su serpiyordu içime. Bu cümleyi nice insanın ağzından duymuştum; hepsi de o kelimeleri kullanır. Bu dünyada, "Bir iştir geldi başıma, bir türlü anlayamadım!" dememiş kimse var mıdır? En çok görülen şeylerdendir bu. O iş, insanın başına gelirken bir tuhaf eder, korkutur, yıldırır, anlatıverdiniz mi, hiçbir önemi kalmaz. O iş, aslında da hiçbir şey değildir zaten.

Eylülün sonuna varmıştık, ama sıcaktı ortalık, pırılpırıldı; sanki yaz geri dönmüştü. Sokağın havasında tatil günlerinin, işi gücü bırakıp da şöyle bir dinlendiğimiz günlerin kokusu vardı, hazla kokladım onu! O kötü macera gittikçe benden uzaklaşıyor, çok eskiden, ta geçmiş yıllarda olmuş gibi bir hal alıyordu. Bac Sokağı'ndan inerken baktım, bir taksinin etrafında kalabalık var, ben de sokuldum. Otomobilin şoförü ile müşterisi arasında bir para kavgası çıkmış; şoför sayacı göstererek,

— Sana okumayı Körler Hastanesi'nin orada mı öğrettiler ne, diyordu. Görmüyor musun, on beş frank yazmış!

Müşteri, çenesi tıraşlı, iki yanağı sakallı minicik bir ihtiyardı; başında da bej rengi bir melon şapka vardı. Bir kız çocuğununkini andıran ince bir sesle,

— Bana bak, arabacı, dedi, ben senin o makinene mi inanacağım, yoksa bunca yıllık tecrübeme mi? Parisli-

yim ben, karış karış bilirim bu şehri! Al on frangı da teşekkür et, çoktur bile.

"Arabacı" demek şoförün haysiyetine dokunmuş olacak ki tartışma birdenbire kızışıverdi. Karşımda, kavgayı seyretmek için toplananların arasında, süslenmiş püslenmiş güzelce bir taze, baktım, gözlerini benden ayırmıyor; hem de öyle gizliden gizliye değil, vurulmuş gibi, gönlü bana akıvermiş gibi bakıyor. Doğrusunu söyleyeyim, kadınlardan böyle iltifat görmeye alışık değilimdir; ben doğuşumdan çirkinceyimdir, kadınları ayartabilmem için üstlerine düşmem gerekir. Zaten karımı severim, babalık, kocalık görevleri çok büyüktür benim gözümde, maceralara atılmaktan hemen hemen her zaman kendimi korumuşumdur. Övünmek gibi olmasın, bundan daha iyi fırsatlar çıktı, ben içimdeki arzuyu yenip onlardan bile yararlanmadım. Kadınlara karşı büsbütün ilgisizdim demek istemiyorum, hiç de öyle değilimdir, kendimi bir zevkten mahrum ettim mi, gönlümde de etimde de neler çekerim! O kadar ki arzularımı yenebildikten sonra bir zaaftır, bir hicrandır başlar içimde. O tanıdığım güzel kadını gözden kaybedip ırmak boyunca yürürken beni işte öylesine bir perişanlık sarmıştı. Ah! Ne bakıştı onlar! Sanki birdenbire aşkı tatmış da şaşırıvermişti! Neler neler olabilirdi sonunda! Bunları düşündükçe içim kan ağlıyordu. Fotoğraf olayını unutmuştum. Bir fırsatı tepmiş olmanın verdiği üzüntüyü çeke çeke ırmağı ağır ağır geçtim, sulara da, bürünmüş kıyılara da uzun uzun baktım. Köprünün ucuna varınca durup beklemek zorunda kaldım, birbiri arkasından gelen otomobiller yolu kapatmıştı. Bir de otobüs vardı orada, bir türlü sıyrılıp geçemiyordu; ne göreyim! Yolculardan iki hanım, ikisi de birbirinden güzel iki hanım, otobüsün penceresinden gözlerini bana dikmişler! Biri baygın baygın, öteki ise yiyecekmiş gibi bakıyor... Buna şaşmam lazımdı, ama, beğenilmenin verdiği hazla olacak, sadece, "Beni ilk bakışta anlayabilecek kadınlar meğer varmış!" di-

ye düşünüyordum. Yine de haddimi bilerek çevirdim başımı, yanımda arkadaşlardan Julien Gauthier'yi gördüm, o da benim gibi yaya kaldırımının kenarında durmuş, bekliyordu. Yirmi beş yaşında birer delikanlı iken birlikte bir noterin yanında çalışmıştık, yan yana otururduk; sonradan ikimiz de başka işler tuttuk, seyrekleşti görüşmelerimiz; yine de ne zaman karşılaşsak bir sevinç duyardık. Gauthier, durmaksızın akan otomobillere dalmış, belki de kendime yeni bir iş düşünüyordu. Noterlikten vazgeçtikten sonra bir sürü iş yaptı. Benden bir yıl önce ayrılmıştı, futbolcu oldu, bir kitapçı dükkânı açtı, kadın terziliğine kalkıştı, kabare işletti, şimdi de tiyatrocular arasına karışmış, onları toplayıp şehir şehir dolaştırıyor. Düşüncelerinden uyansın diye yavaşça omzuna vurdum, kanım kaynayarak,

— Günaydın, dostum! Ne âlemdesin, diye sordum.

Gauthier bana doğru döndü; yüzünde bir sevgi parıltısı belirmişti; ama hemen sönüverdi. Şaşırmıştı; biraz nezaket, biraz da alayla bir gülümsedi, sonra soğuk bir tavırla,

— Beni birine benzetmiş olacaksınız, dedi.

Ciddi bir çocuktur Julien Gauthier, şaka yapmak âdeti değildir. Belliydi, tanıyamamıştı beni. Bunu anlayınca, Bay Boussenac'ın ofisinde duyduğum korku yine bütün benliğimi sarıverdi. Sanki bir bozguna uğramıştım, sığındığım tabyaların hepsi de çöküvermiş, tutunacağım ufacık bir şüphe bile kalmamıştı. Tepeden tırnağa titredim; yüzüm ürkünçleşmiş olacak ki Julien bana acımış da yatıştırmak istermiş gibi konuşmaya başladı. Ben ise ona öyle bakıyor, ama ne dediği duymuyor, anlamıyordum; beni tanımayan, tanıyamayan gözlerinde sanki dünyanın gözlerinde sanki dünyanın yıkıldığını görüyordum. Benim ürperişimi delilikten mi sandı nedir, elini dostça omzuma koydu; öyle kendine güvenli bir duruşu vardı ki, ben ondan da ürktüm, beni kandırıp bir polis memuruna, yahut doğru komiserliğe götürecek sandım.

Silkinip kurtuldum elinden; korkudan kısılmış bir sesle, "Hayır, Julien! Bırak beni. Kuzum, bırak beni, Julien!" diyerek kaçtım.

Donakalmıştı; onu öylece bıraktım, şoförlerin sövmelerine de, caddedeki gidiş gelişi düzenleyen polisin düdük çalmasına da aldırış etmeden arabaların arasına atıldım. Tuileries Bahçesi'ni de koşarak geçtim, fildişinden öteberi satan bir dükkânın önünde durdum. Camekânı çerçeveleyen aynalardan birinde yankıma bakmadan önce, aklımı değilse bile kendimi bir toparlayayım diyordum, yüzümün korkudan allak bullak olduğunu hissediyordum. Belki de merak ettiğim içindir, yalancıktan olsun yatıştırabilirdim kendimi.

Kendimi aynada görünce duramadım, karşımdaki bir başkasının yüzü olmasın diye dönüp arkama bir göz attım. Ağzımı açtım, burnumu kırıştırdım, kaşlarımı çattım, aynadaki o tanımadığım yüz de tıpkı benim gibi ağzını açtı, burnunu kırıştırdı, kaşlarını çattı. Kapıda dükkân sahibi ile satıcı kızlardan biri, benim öyle kendi kendime tuhaflıklar yaptığımı görmüşler, eğleniyorlardı; alay ettiklerini anlayınca, hemen kaçtım. Kim bilir ne sanmışlardı! Bir sebep uydurup onları kandırmak için dönmeyi bile ciddi olarak düşündüm. Hani bazı deliler vardır, kendilerinde aklı başında kimselerin doğru bulmayacakları bir başkalık olduğunu fark etmelerine rağmen ille herkes gibi, sapasağlam birer insan sayılmak sevdasındadır, korku ile karışık o küçüklük duygusunu ben de ömrümde ilk defa olarak duyuyordum.

Ya o dükkân sahibi ile satıcı kız beni başkalarına da gösterir, bende bir acayiplik olduğuna şahitlik ederlerse diye düşündüm, onlardan uzaklaşmak için Saint-Honoré Sokağı'na sapıverdim, ve işte o anda, bundan böyle tüm gücümü, hayatım normalmiş, bir ayrılığı yokmuş gibi göstermeye harcayacağımı anladım. Kimselerin kabul edip inanamayacağı bir hakikati, ta ölünceye dek kendi içimde saklayacağım, en basit, en basit doğa kanunları-

nın gizlice ellerini çektikleri bir zavallı olmanın bütün acısını hiç sesimi çıkarmadan sürükleyeceğim. Tabiat beni bir cilvesine alet etmişti; yaşama ihtiyacı da beni ona uymaya, boyun eğmeye zorluyordu. Böyle yarı başkalaşmış olmanın beni ne biçim tehlikelere sürükleyebileceğini anlıyordum, koruma içgüdüsü de beni o başkalaşmayı tamamlamaya zorluyordu. Ne yapıp edip birbiri üstüne konulmuş iki hayatı birden yaşamaktan kaçınmalıydım; yani bende iki kişinin birden bulunduğunu belli etmemeliydim, onların arasındaki uyumsuzluk fazla göze çarptı mı, tımarhaneye tıkıverirlerdi beni! Sesim, yazım, huylarım, alışkanlıklarım, düşüncelerim, duygularım değişmemişti, bütün bunlar benim için birer tuzak olabilirdi. Yeni yüzüme uyabilecek bir kişilik edinmek içim elimden geldiği kadar çalışmam gerekiyordu.

Saint-Roch Kilisesi'ne yakın bir kahvenin arka salonunda oturmuş, bunları düşünüyordum. Garson, istediğimi getirdikten sonra beni yalnız bıraktı, aynada kendimi dilediğimce incelemeye vakit buldum. Yeni yüzümde, eskisini andıran en ufak bir çizgi bile yoktu.

Dönüşümün boyutunu iyice anlamak için cebimden, hüviyet fotoğraflarımdan birini çıkardım. Doğrusu bu dönüşümden kazançlı çıkmıştım: Eskisinden çok daha genç, çok daha güzeldim, bir çekicilik vardı yüzümde. Olsa olsa otuzunda bir erkek; ince, şirin bir yüz, bütün çizgilerinden bir kibarlık, bir asalet akıyor; hani hep iyi yemekler yemiş, bolluk içinde, rahat içinde yaşamış, kadınların pek hoşuna giden insanlar vardır, onlarınki gibi hem dolgun, hem de kadife gibi yanaklar... Açık tirşe gözlerimin büyüleyici bir tatlılığı vardı; eskiden kara olan saçlarım kestane rengini almış, gördüğüm kadarıyla daha da sıklaşmış, daha da yumuşamıştı. Eski yüzümden, hakiki yüzümün ifadesinden geriye hiçbir şey kalmamıştı, asıl buna şaştım. İfade düşüncelerimizin, duygularımızın yüzümüzde belirmesinden başka nedir ki?

Bankın üzerine diz çökmüş fotoğrafım elimde ayna-

ya bakıyor, ikide bir buğuyu siliyordum. Başıma gelen felaketin ne kadar büyük olduğunu bilmekle beraber yine de şükrediyordum: Güzelleşmek yerine yüzüm büsbütün çirkinleşip tiksindirici de olabilirdi; ya "Bir Yaz Gecesi Rüyası"nda olduğu gibi başımın yerinde bir eşek kafası beliriverseydi!.. Bunu düşündüm de eski yüzüme, acımaya çalan bir sevgi ile baktım. Fotoğrafta gördüğüm o geniş, basık yüzü, Buldog köpeklerininkine benzeyen o kırışıklı, buruşuklu burnu, çeneyi, herkesten çekinerek, kuşkulanarak bakan o gömük, küçücük, kara gözleri böyle gönül rahatlığıyla incelediğim olmamıştı. Artık benim olmayan o yüz bana, çoktan beri görmediğim bir dostun yüzüymüş gibi geliyordu; o zamana kadarki hayatım, davranışlarım birdenbire şöyle toptan gözlerimin önüne geliverdi de, doğrusu pek gurur duymadım onlarla! Doğruluktan şaşmayayım diye çoğu zaman bayağılaştığım, haksızlık yaptığım olurdu; aldatılmaktan korktuğum için ukalalaşır, başkalarını kırardım: Sözümü geçirebildiğimi gösterip koltuklarımı kabartmak ihtiyacıyla etrafımdakileri ezer dururdum; paraya, kuvvete çabucak boyun eğerdim, insanlar arasında eşitsizlik bulunmasının bu dünyanın değişmez kanunu olduğu fikrini kolayca kabul edivermiştim; ama bunun yanında görev bilincim çok sağlamdı, en kârlı yolun namus yolu olduğuna inanmıştım, sevdiklerime, dostlarıma kul köle olur, her işlerine koşardım; gerçekten cömert bir adamdım, hele o güvensizlikten, ikide bir kuşkulanmaktan kurtulsam daha ne iyilikler yapabilirdim. Şimdi bütün bunların nereden geldiğini anlıyor, yahut anladığımı sanıyordum. Eski yüzüme sanki yazılmış gibi gördüğüm bu kusurların da, meziyetlerin de yine içimde kımıldadıklarını duyuyordum, ama değişmiş gibiydiler; o yüzün silinivermesiyle aralarındaki bağlılık çözülmüş, tümünü bir araya getirip kurdukları bütüne bir kişilik veren dayanışma bozulmuş olduğundan artık hepsi başkalaşıyorlardı. Sanki yönelticileri ortadan kaybolmuş da başıboş kalı-

vermişlerdi. Yüz dediğimiz duygularımızın, düşüncelerimizin vurduğu bir ayna mıdır sadece? Acaba onun da o duygular, düşünceler üzerinde bir etkisi olmaz mı, onlarla uyuşup uzlaştığı olmaz mı? Mesela hepimiz biliriz, kadınların kişilikleri üzerinde, kendilerini güzel bulup bulmamalarının büyük bir payı vardır. Bizim kendimizi, kendimize göre bir görüşümüz vardır, hemen her zaman ona uyarak yaşarız. Ben, vicdanımı ilgilendiren bir meseleyi halletmek zorunda kalıp da duraksadım mı, yüzümü kendime yardımcı seçerim, ona da bir kere açtıktan sonra, daha doğrusu ona yakışıp yakışmayacağını anladıktan sonra kararımı veririm; evet, tıpkı bir şapkayı dener gibi. Yani eskiden öyle yapardım.

Benim için o sırada sanki daha önemli hiçbir iş yokmuş gibi zihnim hep bu uzlaşmalar, uyuşmalar, birbirinden doğmalar meseleleriyle uğraşıyordu. Ama bu bir aldatmacaydı, felaketime sanki basamak basamak çıkmaya, en acıyan yerleri koruyarak yavaş yavaş girmeye çabalıyordum. Hele karımla çocuklarımı hiç aklıma getirmek istemiyor, ürkerek kaçıyordum o sorudan. Ondan kurtulabilmek için olmayacak şeyler düşünüp dinî bir korku içinde kendimi yitirmeye razıydım; ama benim korkum hiç de o türden değildi, insanca bir korkuydu; yarın ne olacağımı, birazdan ne olacağımı düşündüğüm için kıvranıyordum. Yüzümü artık görmeyeyim diye banka oturdum, bütün bunları unutmaya, başıma bir şey gelmemiş olduğunu hayal etmeye çalıştım; ama istesem de istemesem de o soru kurcalıyordu aklımı, şöyle diyordum kendi kendime: Bu akşam, birkaç saat sonra evime gideceğim, karımı, kızımı, oğlumu kucaklayacağım. Ne yapacağım o zaman? Yüzümün değişmiş olduğunu karıma anlatacak mıyım? İmkânı yok. Buna inanması için çıldırmış olmalı. Onun inanması, benim başıma gelen değişmeden daha az acayip olurdu ama durmadım bu fikrin üzerinde. Doğrusu ben bu saçmalığın tamamıyla rastlantısal olduğuna, bununla sınırlı kalıp daha başka

saçmalıklar doğurmayacağıma emindim. Gelmiş, gerçeğin akışında bir tek yeri değiştirivermiş, sonra geçip gitmişti. Neye dayandığını bilmediğim bu kanaat şüphesiz ki aklımın bir dileğiydi; ama aklım, kabul edilmez bir şeyi daha şimdi kabul etmemiş miydi?

Kahveden saat üçe çeyrek kala çıktım, daha bir şey kararlaştırmamıştım. Saat üç için söz vermiş olduğuma göre hemen gitmem lazımdı; ama beni tanıyan bir müşterinin karşısına bu halimle nasıl çıkabilirdim? Vazgeçtim, doğru, Quatre-Septembre Sokağı'nın, bizim yazıhanenin yolunu tuttum. Öyle giderken düşündüm: Böyle değişmiş olmam işimi, beni geçindiren işimi de elimden alacaktı. Bu iş ancak benim şahsımla, bazı kişilerin, bazı çevrelerin benim şahsıma gösterdikleri güvenle yaşayabilirdi. İlan simsarı olduğum için rastlantı bir gün beni birkaç büyük maden ithalatçısı ile karşılaştırmıştı; ben de böylece birinci işimi bırakmadan ikinci bir işe daha giriştim, kalay ve kurşun satmaya başladım, en sonunda bütün enerjimi, vaktimi o işe verdim. O satış bürosunun kurulması beni çok yorup üzmüştü, aldığım ilk sonuçlardan memnundum, yakında daha da iyi olacağını umut ediyordum. Şimdi ise hepsi yıkılıveriyordu.

Bizim yazıhanenin bulunduğu binanın önüne geldim, ama artık ne işim vardı benim orada? Girsem, sekreterim beni bir yabancı sanıp ona göre karşılardı. İçeri şöyle çekine çekine bakarak geçtim kapının önünden. Borsaya doğru yürüdüm. Demek bu yeni yüz benimle hayatım arasına kör bir duvar gibi dikilecekti. Bunu zaten anlamıştım, biliyordum, ama bir kere de denemiş olmam daha iyi anlamamı sağladı, kudurmuşa döndürdü beni. İsyan ettim, her şeyi bırakmaya, diri diri dört duvar arasına gömülmeye razı olamıyordum. İnsanın kaçamayacağı hiçbir hapishane yoktur, ben de her şeyi göze almaya hazırdım. Ümitsizce de olsa çarpışmaya ihtiyacım vardı.

Öfke birdenbire, aklımı bilemişti sanki. Gerçi duru-

mum aynıydı, ama şöyle gizlice olsun eski hayatımı sürdürebilmenin bir çaresini bulacağım gibi geliyordu bana; adımı da, işimi de değiştirmeden, başıma gelenleri belli etmeden bir süre daha yaşamanın bir yolunu arıyordum. Geri döndüm. Yazıhaneye girmeye karar vermiştim.

III

Hidrolik asansöre bindim, ağır ağır yükselmeye başladım. Gelirken kurduğum o sonu neye varacağı bilinmez planı bir daha düşünüp aksayan yerlerini de orada düzelttim. Üçüncü katın sahanlığına çıkınca bir dakika kadar durdum, bir tuhaflık vardı içimde. Dikkatle etrafı dinledim, ses seda duymadım. Benim yazıhane şöyle bir yerdir: bekleme odasına dönüştürülmüş holümsü bir sofa ve büyükçesinin bir de bölmesi bulunan iki oda. Ben asıl o büyük odada otururum, oranın eşyası da daha iyicedir. Ötekinde ise sekreterim ve bir daktilograf bayan çalışır; daktilograf masası, sofaya açılan gişenin önünde, tam kapının karşısındadır. Bunun için ben ne zaman içeri girsem daktilograf Bayan Lagorge mutlaka görür beni. Ama ben onun gözüne görünmemenin bir yolunu bulmuştum. Asıl korkum sofada beni tanıyanlardan biriyle karşılaşmak, ya da tam o sırada iki kadından birinin tuvalete gidip de oradan geçivermesiydi. Öyle bir şey olursa benim için, "Bay Cérusier yok mu?" deyip gerisin geriye dönmekten başka çare kalmazdı.

Kapıyı açar açmaz, mendilimi çıkarayım diye cebimdeki paraları yere döktüm. Bayan Lagorge'un suratını görecek kadar bile vaktim olmadı. Hemen dört ayak olup paralarımı toplamaya başladım, bir yandan da öfkeli öfkeli söyleniyordum. Bayan Lagorge beni tepeden gördüğü için yüzümü fark edemediyse de beni sesimden, bo-

yumdan bosumdan, elbiselerimden tanıdı. "Vah vah! Size yardım edeyim mi?" gibi bir şeyler söyledi. Çabucak bitirdim işimi, sofada kimse yokmuş gibi, gişeye arkamı dönüp hemen benim odanın kapısına koştum. Bu ilk başarıdan cesaret buldum, ama sekreterin Bayan Lagorge'la birlikte seslenmemiş olmasından kuşkulandım. "Yoksa Lucienne benim odada mı?" diye düşündüm; ben yokken, işi gereği sık sık girer oraya.

Aksiliğe bakın ki, o gün öğleyin, yemeğe gitmesinden önce onu çağırmış, bir dosya vardı, onu hazırlamasını tembih etmiştim; o dosyanın belgelerinin çoğu benim masanın çekmelerinde idi. Ne olur ne olmaz diye şapkamı gözlerime indirdim, ama kenarları yüzümü örtecek kadar geniş değildi! İhtiyatlı olmak lazımdı, mendilimi çarşaf gibi açtım, burnuma götürdüm, öyle girdim içeri. Gelgelelim bu önlemler yüzünden ben de bir şeyler göremez olmuştum. Yavaşça, "Ne haber?" diye sordum. Bir ses çıkmadı. Demek yalnızmışım. Bitiremediğim birkaç işin kâğıtlarını koyduğum bir dolap vardır, onun önüne gittim, birazdan saklanabileceğim kuytu bir yer bulunsun diye iki kanadı da araladım. Sonra masamın başına oturup çek defterimi çıkardım. Lucienne her an gelebilirdi. Çabuk olmalı ama telaş etmeye de gelmez, faydasız hareketler zaman kaybettirir insana. Bankadaki paramın ne tuttuğunu hesap etmeye vaktim yok, ama elli bin frank kadar olduğunu biliyorum. Lucienne'in adına kırk bin franklık bir çek yazdım. Bankada tanırlar onu, vezneci bir güçlük çıkarmadan verir parayı. Tam Lucienne'in adını yazıyordum ki, odanın arasındaki kapı vuruldu. Önce cevap vermedim, bir daha vurdular. Çeki imzalayıp masanın üstüne bıraktım, "Buyurun!" deyip doğru dolaba koştum. O iki kanadın gölgesine sokuldum mu, dışarıdan olsa olsa sırtımı görürler. Yine de içim rahat etmiyor, kolay değildir Lucienne'den gizlenmek. Beş yıldır benim yanımda çalışır. Geçen yılın sonunda, bir macera yaşadık. Uzun sürmedi sevişmemiz, iki haftayı aşmadı. Karımı aldattığımı dü-

şündükçe içim içimi yiyordu. Bir yandan işin anlaşılması, bir yandan da, vicdan azabı o iki haftayı bir hastalık gibi yaşattı bana. İlişkiyi o kadarla bırakmak için gösterdiğim sebepleri Lucienne de kabul etti. "Daha ilk günden ben bunu bekliyordum zaten!" dedi. Utandım diyemem bu yaptığıma. Yirmi beşinde, uzun boylu, güzel bir kızdır, ömrünün ilk aşk macerasının böyle çabucak sona ermesini sessizce, patırtısızca karşılamıştı, bunu görünce, benim de içim rahat etti. Doğrusu, intikamını aldığını zamanlar da olur, bazen öyle acayip işler yapar ki, karşısında sıkılırım, küçük düşmüş olurum. Mesela benim masada karşı karşıya çalışırken bir de bakarsınız, elindeki kalemi, kâğıdı bırakır, başımı o iki büyük sıcak elinin arasına alır, gözlerini gözlerime diker, bir şey söylemez, ama birdenbire bir erkek gibi al al kesilir. Ezilirim, nefesim tutulur, bana emirler vermesini beklerim. Hatta isterim de emir vermesini. Kendisi de bilir bunu, ama elimi uzatayım desem hemen gülümser, beni koruyormuş gibi gülümser, döner işine. O böyle yapınca ben hayal kırıklığına uğramışların acısıyla kıvranırım. Yalnız kalınca yavaş yavaş hafifler bu duygu, karımın yanına gidince bir sevinç halini bile aldığı olur.

Lucienne içeri girdi, ben de hemen konuşmaya başladım. Ama dikkati de elden bırakmıyordum, çünkü Lucienne'in güçlü sezgilerinden çekiniyorum. Her zamanki o ağırbaşlı, biraz kendimi beğenmişçe tavrımı sürdürmekle beraber sesime, sözlerime şöyle hafif, gizli bir neşe de katmam gerekiyordu:

— Ben birazdan gidiyorum, Lucienne, dedim, bir Bükreş yolculuğu çıktı. Hani küçük bir Meyerhold vardır. B.B.S.'de çalışır, demin onunla buluştuk, beni Metal Union Şirketi'nden Brown ile tanıştırdı. Bu günlerde Balkan piyasasında çok kârlı işler yapılabilir, Brown ile uzun uzun bunlardan konuştuk, birlikte çalışmayı düşünüyoruz.

Benim iki-üç haftalık bir yolculuğa çıkmamı gerekli gösterecek bir masal uydurdum:

— Bükreş'ten sonra Yugoslavya'ya da uğramak gerekecek sanıyorum. Sonra anlatırım bunları size. Masanın üstünde bir çek var, siz hemen gidin de o parayı alın bankadan. Neredeyse kapanır.

Ben iki büklüm olmuş, dolabın dibindeki kâğıtları karıştırıyordum. Halının üzerinde Lucienne'in ayak seslerini duydum, bana doğru geldiğini anladım. "Gideceğimi duydu, ya şimdi kalbi yumuşar da kudretini bir daha denemeye kalkarsa! Ya bu sefer bir de emir verirse bana," diye düşündüm. Hem korktum, hem de umutlandım.

— Bir şey mi arıyorsunuz, diye sordu. Yardım edeyim, boşuna zaman kaybetmeyin.

— Teşekkür ederim, Lucienne. Geçen ay Poulet-Bichon Romanya'ya gidip bazı şeyler almıştı, ben de o iş üzerine birtakım notlar hazırlamıştım. Bugünkü iş sanki ta o zaman içime doğmuş! Ben kendim bulurum kâğıtları. Siz hemen gidin.

— Peki. Vaktimiz o kadar da kısıtlı değil, daha dörde yirmi var.

Biraz daha yaklaştı. Nefes alışını duyuyordum.

— Rica ederim, Lucienne, dedim, bekletmeyin beni. Neredeyse kapanır banka.

— Peki, gidiyorum.

Çıktı odadan, en azından on dakikam var. Masamın başına oturdum, bu sefer cesaret edip şapkamı da çıkardım, ter içindeydim. Elimle yüzümü silerken burnumun biçimi şaşırttı beni. Yüzümün değişmiş olduğunu unutmamıştım, ama bu işin acayipliğini artık pek düşünmüyordum, alışık olduğumuz, daima gördüğümüz şeyleri fark etmediğimiz gibi bütün hayatımı altüst eden bu inanılmaz duruma da aldırmıyordum. Elimin şaşırması bana durumumun ciddiyetini yeniden hatırlattı, ama bu da uzun sürmedi. Benim her şeyden önce başımda dolaşan tehlikeleri atlatmam gerek, o zorlukları henüz halledip yoluna koymadım ki! Değişmiş olduğum aklıma gelince, o fikri başımdan savmaya çalışıyorum. Öyle tehlikeli bir

anda benim, bir manasızlık, saçmalık içinde yaşadığımı düşünüp şaşmakla kaybedilecek vaktim mi vardı? Metafizikle uğraşmak gibi bir şey olurdu bu! Ben ise ancak gerçeği, en dar manasıyla gündelik gerçeği görmek istiyordum.

Böyle birdenbire yolculuğa çıkışım ilk defa olmuyordu. Daha üç hafta önce, eve uğramaya bile vakit bulamadan uçağa binmiş, Londra'ya gitmiştim. Demek apar-topar Bükreş'e gidişimde de Lucienne'i şüphelendirecek bir şey yoktu. Ben yüzümü göstermeyeyim, yeterdi o kadarı, üst tarafı kolaydı. "Beş dakikaya kalmaz, döner bankadan. Nasıl karşılayacağım ben onu? Ne yapacağım?" diyordum. Yine dolabı karıştırmakla oyalayamazdım ki onu! Hem sonra çıkarken veda etmek lazım gelecekti. "Allahaısmarladık!" derken de arkamı dönmek olacak iş mi? Kapısı benim odaya açılan bölme de aklıma gelmişti. Penceresi yoktur oranın: Bir buçuk metre uzunlukta, iki metre genişlikte daracık bir yer. Işık yakılmazsa karanlık olur, ışık yakmamak da bir tuhaf olur. Hem o bölmeye neden girdiğimi Lucienne'e nasıl açıklayacağım? Temizlikçi kadın oraya süpürgeleriyle öteki temizlik aletlerini koyar, içeride birtakım eski telefon rehberleri, günü geçmiş gazeteler, çoktan beri kapatılmış hesapların dosyaları vardır. Oraya girmek için bir sebep aradım, uzun uzun yordum kafamı, hiçbir şey bulamadım. Şeytan, "Al şapkanı çek git buradan!" diyordu, zor tuttum kendimi. Dış kapının açıldığını duydum. Lucienne sofaya girmişti. Ben o bölmeye koştum, kalbim hızla çarpıyordu, lambayı yakmadan, kapıyı kapamaya bile cesaret edemeden öylece durdum orada. Odanın kapısı vuruldu. "Girin!" dedim ama ben de bitmiştim. Lucienne,

— Buyurun, dedi. Otuz dokuz tane bin franklık, on tane de yüz franklık.

Sanırım beni yine dolabın iki kanadı arasında aradı. Öksürdüm, süpürgelerden birini devirdim, böylece bildirdim bölmede olduğumu.

— A! Siz orada mısınız! Niçin yakmıyorsunuz lambayı?

Yarı açık kapıdan Lucienne'in uzun gölgesi görülüyor. Masanın yanından bana doğru geliyor. Aklımı zorluyorum zorluyorum, bir şeyler yok. Yandım demek! "Ne olursa olsun!" dedim, bunu deyince de içimdeki sıkıntıdan kurtuldum, kafam çalışmaya başladı. Lucienne'e,

— Güçlük çıkarmadan verdiler mi size parayı, dedim. Tebrik ederim. Bankadan telefon edip soracaklar sanıyordum. Bu zindana ömrümde ilk defa giriyorum, lambası bozulmuş. Ama karanlık olması da rahatsız etmiyor beni. Burada ne yaptığımı biliyor musunuz?

— Hayır. Sizin orada ne işiniz var, merak ediyorum doğrusu.

— Çamaşır değiştiriyorum. Eve uğramaya vaktim olmayacak sanıyorum da onun için. Görüyorsunuz ya! Ne iyi ediyorum da burada bir kat çamaşır bulunduruyorum! Vakit kaybetmeyelim, siz orada durun, ben size söyleyeceklerimi söyleyeyim. Lambanın bozuk oluşu da işe yaradı, kapıyı kapatmaya gerek kalmadı.

"Karanlıktayım, kapıyı açık bırakmak terbiyesizlik olmaz!" diyecektim, sözü uzatmanın doğru olmayacağını anladım. Yaptıklarının acayipliğinin dikkat çekmesinden korkanlar böyledir, hepsini ille birer birer anlatmaya kalkarlar, ben de o ihtiyacı duyuyordum. Halbuki her gün yaptığımız birçok işin görünüşte hiçbir sebebi yoktur, ama herkes birbirinin aklına güvendiği için onlara dikkat bile etmez. Bunu hatırlarsam susardım. Ama ben insanların birbirlerine olan güveninden yararlanacak durumda değildim. Doğrusu bundan hiçbir zaman pek yararlanmadım. Bende aşağılığa varan aşırı bir dürüstlük vardır, kimse bir şey sormasa da ben yine bütün yaptıklarıma bir sebep göstermek isterim. Dayımın oğlu Hector, okumuş bir gençtir, hep aydınlar çevresinde dolaşır, bilginler arasında, sanatkârlar arasında birçok tanıdıkları vardır, o bende bir kompleks bulunduğunu söylüyor.

Doğruysa, asıl şimdi etkisini gösteriyordur o duygu, akılsızca hareket ediyormuş gibi geliyor bana. Lucienne biraz daha yaklaştı, bölmenin kapısı yanında duvara dayandı, vücudunun sağ tarafı da kapıyı biraz aşıyor. Lazım olur diye masamın üzerinden bir kurşunkalemle kâğıt aldı, söylediklerim arasında mühim bir şey olursa onu yazacak. Başlıca işlerimden bahsettim, hepsinden önce o gün görmem gereken müşterime uğrayamadığımı söyledim. Böyle işlerim üzerine konuşmaktan zevk duyuyordum, kaçamak sözlere, kendimi sıkmaya gerek görmüyordum da onun için. Şüphesiz, her zamankinden daha hararetli konuşuyorum. Emekliye ayrılmadan önce işyerlerine son defa giden ihtiyar memurlar da, sanırım, beni o sırada saran türden bir coşku yaşarlar. Aklımın o kadar işlek, o kadar ışıklı olduğunu hiç görmemiştim. Lucienne'le birlikte on beş gündür çabalayıp da bir türlü çözemediğimiz bir meseleye, birbiri ardına iki tane çare buldum. Düşüncelerimi tam bir açıklıkla anlatışıma, gösterdiğim sebeplerin kuvvetine, sözlerimi kolayca bulup seçişime Lucienne de hayran oldu. Bunlar her zaman sahip olduğum nitelikler değildir, çoğu zaman güçlük çekerim konuşmakta. O gün nasılsa açılıvermiştim. Lucienne hayran oldu derken şişiriyorum sanmayın, büyülenmişe döndü adeta. Bunda yüzümün bir etkisi olmadığı için daha çok sevindim. Belki düşünmeden, farkına varmadan olduğu yerde bir kımıldadı, kapının pervazına sokuldu, tam önüme geldi. Yüzünü yarı karanlık içinde iyice görmeye başladım, dilediğimce baktım ona. Hoşuma gidiyor. Kolonya ile karışık kokusu, ak tenli sarışınlardan yayılan o koku burnuma doldu: Genellikle onu duymak bana, örnek çiftçi kadınları, ya da İsveçli jimnastik öğretmeni kadınları hatırlatırdı. Elimi uzatıversem kollarına değiverecektim, bu zevkten mahrum etmedim kendimi. Tuttum, kolunu beline sardım, karanlığa doğru çektim. Belki size garip gelir, o anda kocalık vazifelerimi, karıma olan sadakat borcumu pek düşünmedim, daha doğrusu

düşündümse de aldırmadım: O kızdan artık büsbütün, bir daha görmemek üzere ayrılacaktım, böyle hoş bir vefa borçluydum ona. Zaten hayatım öylesine değiştikten sonra yine eski ahlak ilkelerime bağlı kalamazdım. Bundan sonra yeryüzünü kendime büsbütün bir gurbet etmek istemiyorsan ara sıra olsun kaçamağı göze almalı... Ama Lucienne yüzünü yüzümden çekti, var gücüyle kurtulmaya çalıştı, hiç istifini bozmaksızın,

— Geç kalırsınız sonra, dedi. Saat dördü çeyrek geçti bile.

— Ben, kaç olursa olsun! Şimdi iş düşünmenin sırası mı, diyerek bırakmadım onu, kaçamasın diye de bölmenin kapısına çektim, tam karanlık içinde kaldık. Bunun üzerine,

— Çocukluk etmeyin, dedi. Kararımızı verdik bir defa, her on beş günde bir dönecek değiliz ya!

Azimle, şiddetle beni itmeye uğraşıyordu. Kollarını tutarak sıktım göğsümün üstünde. Erkek gibi kuvvetli bir kızdır, iki eliyle çabalayarak kurtulmak için ne gerekirse yaptı. Tam o sırada benim odada telefon çaldı, ayrıldık yavaşça,

— Gidin de bakıverin, dedim. Beni sorarlarsa burada yok der, yanıma dönersin.

Lucienne döneceğine söz vermeden açtı kapıyı. Masanın üzerine, kırk bin frangın yanına oturdu, telefonu aldı. Onun vücudundan taşan sağlığa, rengindeki tazeliğe baktıkça bayılıyordum. Bölmeye doğru dönerek,

— Bayan Cerusier sizinle konuşmak istiyor, dedi.

— Söyleyin, bir dakikacık izin versin, dedim.

Lucienne bunu söyledikten sonra usulca, ama öyle ukalaca tavırlar da takınmadan dışarı çıktı. Ben karımla konuşurken yanımda durmazdı. Bir daha göremeyeceğim Lucienne'i, Renee'ye telefon ettikten sonra yavaşça kaçıp gideceğim yazıhaneden.

— Alo! Sen misin, Raoul? Ben çocuklarla Saint-Germain'deyim. Seni aradım çünkü şimdi saat dört buçuk ve

Antonin Dayı bizi ille Pontoise'a götürmek istiyor, bizi orada birtakım eski dostlarıyla tanıştıracakmış. Gidersek eve geç kalırız diye korkuyorum. Sen ne dersin?

— Uzakça biraz. Ama benim için kaygılanma. Ben zaten kırk beş dakika sonra uçağa binip Bükreş'e gidiyorum.

Renée bu habere şaşıp bir çığlık kopardı. Yolculuğumun sebeplerini anlattım.

— Tehlikeli bir iş olmadığından emin misin bari, dedi.

Böyle merak etmesi içime dokundu. İyi kadıncağızdır benim karım, ihtiyatı elden bırakmaz, tutumludur. Onunla ne kadar övünsem yeridir. Ne zaman bir işe para yatırsam mutlaka danışırım ona, sözünü dinlediğim için de sonum daima iyi olur. Daha biraz önce karanlıkta Lucienne'i göğsüme bastırdığımı düşündüm de, yüzüm kızardı.

Doğrusu, iğrenç bir insanım ben. Karımı üzmekten korkmasam hepsini anlatacağım ona. Onun sadece sesini bile işitmek gönlümde bir temizlik, bir iyilik özlemi uyandırdı, az şey mi bu? O konuştu mu, benim kafamın içindeki bütün kadın yüzleri, bacakları, saçları, kalçaları, tavaya atılmış gibi eğrilir, büğrülür, eriyiverir. Benim sevgili Renée'ciğim! Tövbeler tövbesi, bir daha kalkışmayacağım öyle edepsizliklere! Şimdi onları hatırlamak bile beni utancımdan yerin dibine sokuyor. Sadakat borcumun ne ulu, ne yüksek bir şey olduğunu seni büsbütün kaybedeceğim bu anda mı anlıyorum?

Renée, yolculuğumun uzun sürüp sürmeyeceğini sordu. "Giriştiğim işin alacağı hale bakar, belki büyür o iş," dedim. Kesin bir cevap veremiyordum. Çabuk dönmek için elimden geleni yapacağıma söz verdim. "Sık sık da mektup yazarım," dedim (sık sık mektup yazmak da dile kolaydır). Renée'nin ağladığı belliydi, burnunu çekti. Zavallı karıcığım benim! Hani ben de acınacak haldeyim doğrusu. "Çocukları öp benim tarafımdan," derken

tıkanır gibi oldum. Telefonu bırakmadan önce bir "Canım karıcığım benim!" deyişim vardı, duyanlar böğürdüğümü sanırdı. Lucienne'in masanın üzerine bıraktığı kırk bin frangı cebime yerleştirirken kendimi soyuyormuşum gibi geldi bana.

IV

Yazıhaneden bir hırsız gibi usulca sıvıştıktan sonra, bir de eve uğramaya karar verdim. Hanım çıkmış, hizmetçi durur mu? O da çekip gitmiştir elbette. Bir otomobile atladım, bizim Caulaincourt Sokağı yolunda birden içime doğdu: "Renée ile tanışır, baştan çıkarırım onu!" dedim. Bunun hüsranla sonuçlanacağından şüphem yoktu ama, şansım biraz yardım ederse, şöyle saf, temiz bir dostluk kurulabildi aramızda. Kadın kısmı, namuslu olduğunu göstermesine fırsat veren erkeğe çoğu zaman minnet besler. Beklerim, hele iki-üç yıl geçsin, kocasının hatırası ne de olsa küllenir, çocuklarına bir baba getirmeyi Renée o zaman düşünmez mi acaba?

İyi bilmişim, hizmetçi evde değildi. Rahatça girdim, çamaşır aldım, tarak, fırça gibi şeyler, bir de takım elbise aldım. Sokak kapısından çıkarken baktım, "Kiralık Daire" levhası asılmış, altında da tebeşirle "Döşeli!" diye yazmışlar. Caulaincourt Sokağı'nın en büyük kahvesi olan Manière'e gittim, valizimi paltomu, şapkamı oraya bıraktım. Ilıkçaydı hava, paltosuz, şapkasız çıkılabilirdi. Bunu tanınmayayım diye yapmıştım, ama gerek yoktu, kapıcının beni eve girerken de, çıkarken de görmediğinden hemen hemen emindim. Saat beş buçuğa gelmişti, gidip kapıcı kadını buldum. Bana kiralık daireyi gezdirdi. Beşinci kattaymış, yani bizim dairenin tam üstünde. Saat altıda yeni evime yerleştim. Adım artık Roland Col-

bert olmuştu, böylece asıl adımın ilk harfleri değişmemişti. Ayda dokuz yüz frank istemişlerdi, onu da kabul ettim, pahalı sayılmazdı. Üç oda, mutfak, banyo; eşyalar da hem rahat, hem de bizim evdekilerden güzeldi. Yatak odası sokağa bakıyordu. Pencereye çıktım, dördüncü katın balkonunu iyice görüyordum. Daha o sabah, kahvaltıdan sonra, sigara tüttürerek gezinmiştim o balkonda; Toinette'in bebeği oradaydı. Eğildim, bizim yatak odasının halısını da gördüm. Sonraları şöyle bir rüya ile çıldıracak gibi oldum: Pencereye basıyor, sonra boşlukta geri geri gidip dördüncü kattaki dairenin içini görmek istiyordum ısrarla, ama panjurlar çoğu zaman kapalı olduğundan ne kadar geri gitsem faydası olmuyordu, böylece Paris'ten uzaklaşıyor, ta doğduğum köye varıyordum, bazen de pencereler açılsın diye bekliyor, sokağın üzerinde uçuyordum, o zaman da yorgunluktan o kadar şişiyordum ki kocaman, koskocaman bir şey oluyor, o soluğu kesilmiş, sızılı vücudumla iki sıra evin araşma sıkışıyordum, hayat çekilmez bir şey olurdu benim için.

Bir süre odadan odaya böyle dolaştım, yapılacak bir işim yoktu, şaşkına dönmüştüm. Evi herhalde bir kadın döşemiş olacak, bir sürü ayna vardı, hepsi de en uygun yerlere konulmuştu. Uzun uzun baktım kendime, önden baktım, yan durup baktım, iyice görüp bellemeye çalıştım yüzümü. Saint-Honoré Sokağı'ndaki kahvede olduğu kadar da şirin bulmadım. Yüzümün bütün çizgileri dikkati çekecek güzellikteydi, uyum içindeydiler. Ama bir şeyleri eksikti işte. Hani bir yüzde beklenilmedik bir şey, bir kusur bulunur, sağ yanakla sol yanak birbirine tamamıyla benzemez, bundan da bir başkalık, bir sevimlilik, bir canlılık doğar, bende o yoktu. Kusursuz yüzlerde bir durgunluk, bir hareketsizlik vardır, hayatın kendini belli etmesine engel olur. Aynanın karşısına geçtim, önden, yandan gülmem nasıl oluyor, gülümsemem nasıl oluyor diye baktım, yüzüm şöyle tatlımtırak denilecek bir zarafetle parladı. Doğrusu, içimden gelerek gülümse-

memiştim. O sırada bir sersemliğim vardı da onun için öyle görünüyordum desek bile yüzümde insanı sinirlendirecek, çekilmez bir isteksizlik olduğu belliydi. "Ben bu suratla mı Renée'yi kandıracağım!" diye düşündüm. Zavallı yavrucak, bir erkeğe gönül verip iltifat edecek olsa bile kalkıp da böylesini seçmez elbette! Aradım eski yüzümü evet, çirkindi o, muşmulaya benzerdi, bir sertlik, bir inatçılık akardı ondan, yine de en küçük bir heyecan, en küçük bir duygu bütün çizgilerine tam bir canlılık verirdi.

Yediye çeyrek kala, etrafta dolaşmak üzere dışarı çıktım, Renée ile çocukların döndüklerini de görürüm diyordum. Montmartre Tepesi'nin eteklerinde kısa bir eğri çizen Caulaincourt Sokağı, Paris'in en güzel sokağıdır. Cennete götüren bir yol gibidir, bir mezarlıktan, Montmartre Mezarlığı'ndan başlar, döne döne göğe doğru yükselir, her mevsimde ağaçlarında bir tazelik, bir gençlik vardır. En görkemli kısmında, yani eğrinin tepesine doğru, başka hiçbir sokakla kesişmez. En az iki yüz metre boyunca iki yanını da, sapılacak bir yol bırakmaksızın, hepsinin cephesi kemerli yüksek yüksek yapılar kaplamıştır. Oranın yabancısı olan bir yolcu, Sacré-Coeur Kilisesi Meydanı'na çıkmak umudundan başka bir yük taşımaksızın o derin boğaza bir girdi mi, "Ne oldum? Büyülendim mi, masal ülkesine mi düştüm?" diye korkup titrer, hoş bir gönülsüzlükle yolunu sorar. Yaya kaldırımlarının yanma dizilmiş iki sıra hareketsiz otomobil de sokağın eğrisi boyunca uzayıp ta sonsuzluk noktasında birleşir. Halleri vakitleri yerinde kimselerindir bu arabalar; onları kapılarının önünde bırakıp kendileri, biraz bakkala kasaba caka olsun diye, biraz da keyifleri için, köpeklerini fakir esnafın dükkânları eşiğine işetmeye götürürler. Buranın, eşi az görülür bir özelliği vardır, Paris'in kuzey mahallelerinin belki başka hiçbirinde bulamazsınız: O boğaz ahalisinin bir kahvesi, şöyle küçücük bir meyhanesi bile yoktur, bir şey içmek istediler mi, Manière Kah-

vesi'ne kadar gitmeleri gerekir. Orada sokak duvarlarını çatırdatarak genişler, açılır, ağaçlarını Junot Caddesi'nin ağaçlarıyla karıştırır, sere serpe yayılıverir. Ben, çoluğumla çocuğumla dokuz-on yıldır işte bu dört-yol ağzında oturuyordum.

Avare avare Paul'un oraya kadar indim. "Paul'un yeri" dediğim, bizim sokakla Lamarck Sokağı'nın birleştikleri yerde büyük bir kahvedir, ondan sonra da Caulaincourt Sokağı'nın manzarası değişir, mahallenin öteki sokaklarıyla sıkı fıkı kaynaşır sanki. Her zaman bana selam veren kişiler beni tanımıyorlardı ama o güz akşamının tatlılığı içinde başka her şey yine ahbaptı benimle. Yani şunu söylemek istiyorum: Bir yadırgama yoktu içimde, gezmeye çıktığım günler ne yaparsam yine hiç düşünmeksizin onları yapıyordum, her zaman hangi dükkânların önünde duruyorsam yine onların önünde durdum, her zaman nelere bakıyorsam, yine onlara baktım. Saules Sokağı'na çıkan yokuşun başında manzaraya her zamanki gibi birkaç dakika dalıp gidiverince anladım bunu. Pek severim o yokuşu, hayran hayran bakarım, sanki güzel bir Japon manzarasıdır benim için, o kadar ki karlı bir yanardağın eteklerindeymiş gibi gördüğüm bile olmuştur. Saules Sokağı da, mağazaların camekânları da benimle eski aşinalıklarını kesmediklerine göre, demek ki bir başkalık yoktu bende. Sadece evim olmuştu, çoluğumla çocuğumla birlikte değil onlardan bir kat yukarıda oturacaktım. İki-üç yıl geçsin, para kazanacak bir iş bulayım kendime, akıllı uslu bir kadının beğenip varabileceği bir insan haline geleyim, başka bir adla yine karımın kocası olur, dördüncü kata inerim, hayatımda bir acayiplik olmamış gibi yine her şey eskisine dönüverir.

Biraz yatışmıştım, başıma gelen felakete o kadar aldırmıyordum, geri döndüm. Ortalık kararıyordu. Birkaç kadına rastladım, bir-iki lokma yiyecek almış, evlerine dönüyorlardı. Güzelleri vardı içlerinde, ama erkekler

görmüyorlardı ki onları: Ellerinde birer gazete, iri iri başlıkları okuyacağız diye gözleri fırlamış, kan çanağına dönmüştü. Ben daha bir şey okumadığım için yoktu öyle bir yorgunluğum, kadınlardan birçoğunun beni beğenerek süzdüklerini fark ettim, dönüp bir süre gözlerini benden ayırmayanlar bile oluyordu. Junot Caddesi'yle Caulaincourt Sokağı'nın köşesinde bir geminin burnu gibi ilerleyen koca bir yapı vardır, onun önünde karşıma bir taze çıkıverdi, oralarda sık sık görürdüm onu. Esmer, kara gözlü, göğsü de, kalçası da dolgunca bir kızdı, kemerini sıkıca bağladığında fıstık gibi olurdu. Bir gün önce yine karşılaşmıştık, onu yan gözle süzmüştüm, her sefer öyle olurdu. O bakmamıştı bana. Bana hiç bakmazdı ki zaten. Bazen sinirlenirdim, bir küfür savuracağım gelirdi. Öyle bir anlık karşılaşmalarımızın dışında onu pek düşündüğüm yoktu, ama binde bir düşününce de "Endülüs dilberi" diye anardım, gözleri karaydı, kalçalarını da biraz oynatırdı da onun için olacak. O akşam Junot Caddesi'nden Caulaincourt Sokağı'na saparken bizim Endülüslü baktı bana, hem de öyle kazara bir bakış değil, birkaç kere baktı, dura dura, uzun uzun baktı. Benim bunca sessiz ricalarımın umulmadık cevabı olan bu bakış tutuşturuverdi gönlümü. Endülüs dilberiyle bir an yan yana geldik, utancından belli etmemeye çalışıyor, yine de gözlerini benden ayıramıyordu. Az kaldı laf atacaktım, neyse ki karım aklıma geldi de tuttum kendimi. Önüme geçsin diye yavaşlayıverdim, Manière Kahvesi'ne doğru gittiğini görünce yolumu değiştirdim. Kendimi toparladıktan sonra düşündüm, yeni yüzümün güzel oluşunun başıma çok işler getirebileceğini anladım. Eskiden kendime birtakım ahlak ilkeleri koymuştum, ayrılmazdım onlardan; ama artık beni ilgilendirmiyorlardı. Kendimi gülünç buluyordum. Fakir, zenginlerin bir türlü yenemeyip de kapılıverdikleri heveslere düşmüyorum diye övünsün dursun! İnsanı zenginliğin sürüklediği bir heves vardı, fukara kısmı onu bilmez işte. Şeytanın uyan-

dırdığı heveslerin en az iki türlüsü vardır, ikincisi doğru cehenneme götürür! Benim çirkin olduğum, daha doğrusu yüzümün herkesinkinden bir üstünlüğü, bir başkalığı olmadığı günlerde, Endülüs dilberinin okları bana değemez diye koltuklarımı kabartırdım. Arzularımı yeniyorum sanırdım, halbuki o kızla karşılaştık mı öyle bir meselenin çıktığı bile olmazdı.

Vakit hayli ilerlemişti, karım da hâlâ dönmemişti. Belediyenin ışıklandırması günün son ışıltılarını da süpürmüştü, gelip geçenler seyrekleşiyordu. Rêve adlı kahveye girdim, öyle kibar bir yer değildir ama oraya oturunca dört yol ağzı ayaklarınızın altında sayılır. İçeride, tam camın önünde bir yer bulursam, karımın da, çocuklarımın da dönüşlerini göreceğimden emindim.

O kahveye ne zaman girsem bir sıkıntı hissederim, oraya gelenlerin çoğu ter kokar, üstelik meyhaneci ile kadeh tokuşturmak da âdettir. Rastlantı sonucu, mahallenin sanatçılarından birkaçıyla tanışmıştım, kahveye onlarla gidip tezgâh başında içtiğim olurdu. Zevk almazdım bundan ama tanıdıklara övünerek anlatırdım. Eee, ünlü sanatçılarla ahbap olduğumu bildirmek fırsatını kaçırır mıyım? Hem benim gibi oldukça önemli bir konuma erişmiş bir kimsenin öyle yerlere gitmesinden ne çıkar? Beni bir tuhafiyeci çırağı, yahut yabanlıklarını kuşanmış bir şoför sanmazlar ya orada! Eşe dosta bunu da çıtlatmak isterdim... Yazın eve misafir gelince karım, mutlaka sözü oraya getirir, kahvenin ufacık sekisini göstererek, "İşte bizim beyin kulübü! O güzel yere gider, sanatçılarla buluşup tezgâh başında içer!" derdi. Misafirler de, benim Rêve'e gidişimi akıl almaz bir tuhaflık sayıyorlarmış gibi, kahkahayı basarlardı. Beni sorarsanız, ben de gülerdim.

İçeride rahatça oturacak bir yer bulamadım, yine tezgâh başına gittim. Yanı başımda, Girardon Sokağı'nda oturan heykeltıraş Joubert, bizim apartmanın kiracılarından Garnier ile konuşuyordu. Ben hep dışarıyı gözet-

lediğim için onların neler söylediklerini pek dinleyemiyordum. Joubert ile Garnier bir yandan gevezelik ederken bir yandan da yaya kaldırımında neler oluyor diye bakıyorlardı, bizim evin hizmetçisi de beyaz önlüğü ile geçti oradan, elinde, birinin içinde jambon, diğerinin içinde rendelenmiş peynir olan, iki paket vardı. Heykeltıraş Joubert,

— Cérusier'nin hizmetçisi geçiyor, dedi. Sahi! Zavallı Cérusier nasıl?

Garnier,

— Zavallı mı, dedi. Nesi var onun acınacak?

— Acınacak bir şeyi var demedim, yine de zavallının biri.

Ne derse desin, bana pek bir acıdığı sözlerinden, sesinden belliydi. Bu sefer Garnier itiraz etmedi, ama onaylamak zahmetine de girmedi. Avurtları çökmüş, zayıf bir adamdı Garnier, karşısındakine güven veren parlak gözleri vardı. O da bizim katta otururdu ama ben onu nadiren görürdüm, bir tiyatroda yönetmenlik yaptığı için akşamın altısından on ikiye kadar evde bulunduğu olmazdı. Öteden beri içimde bir sevgi vardı o adama. Ama Joubert'in benim için söylediğini kesin bir gerçek olarak kabul ettiğinden hiç şüphe edilemezdi. Bir tuhaf oluverdim, adeta başım döndü, gözlerim kararadı.

O sırada bizim Antonin Dayı'nın otomobilini gördüm. Meydanı döndü, gidip bizim evin önünde durdu, ben de hemen dışarı çıktım. Az önce duyduklarım yüzünden afalladığım için olacak, Joubert'in tezgâhın üzerine bıraktığı gazeteyi de yanlışlıkla almışım. Doğrusu çok işime yaradı o gazete. Ah! O Antonin Dayı'nın otomobili! Renée'ye de, bana da ne baş ağrılarına mal olmuştu, ama bu sefer şöyle katıksız bir zevk verdi bana. Joubert'in gazetesinin arkasına saklanmıştım, onu okuyormuşum gibi duruyordum, çoluğumu çocuğumu görünce sevgiyle gülümsedim. Antonin Dayı karımın dayısıdır. Chatou'da domuz yetiştirip satar. Otomobillerini ille ken-

disi yapmak ister. Her parçayı demir hurdacılarından ayrı ayrı satın alır. Bin iki yüz, bin üç yüz franga çıkarttığı, "güzel, sağlam, az benzin yakan, hem de birçok bakımdan yeni model arabalardan daha üstün olan otomobilleriyle" övünür. Şeker gibi adamdır Antonin Dayı, bizi de çok sever, ama Renée, "Arabaları bizi komşularımıza karşı küçük düşürüyor," diyerek onunla sık sık görüşmekten kaçınır. Ben epeyce para kazandığım için karım, pek haklı olarak, hayatımızın da ona göre düzenlenmesini isterdi, sofrada rosto yenirken kullanılacak tabaklardan tutun da benim paça-bağlarıma kadar her şeyimizin halimize uygun olmasına önem verirdi. Mesela benim bir otomobil almama razı değildi, çünkü on dört beygirlik bir otomobil almaya paramız yetmezmiş, ondan aşağısına binmek de bize pek yakışmazmış. Garnier gibi, heykeltıraş Joubert gibi insanlar böylesine kaygıları bayağılık sayarlar, gülünç bulurlar ama ben öyle düşünmem, bugün bile haksız olduklarını düşünüyorum. Evet, bu kaygılar hayatın tadını kaçırabilir, ama onların da verdiği güçlü bir tat vardır, evimizin barkımızın gündelik işlerine karışır, sanki bizim ta saframıza, kanımıza işler, belki ölüm döşeğimizde bile bütün inançlarımızı, bütün kanılarımızı o tatta buluruz. Antonin Dayı, yeğeninin on dört beygirden aşağı bir otomobile binmekten sıkılacağını aklına bile getiremediği için her hafta telefonu açar, hepimizi toplayıp gezmeye götürmeye kalkardı. Yılda en az bir kez kabul etmek zorunda kalırdık bu öneriyi. Zavallı Renée! Hani komik Amerikan filmlerinde akla hayale gelmez, birbirinden garip otomobiller vardır. Antonin Dayı'nın ürettikleri yanında onlar bile hiç kalır. Aslında bir tek araba vardır, ama bizim dayı bey onunla boyuna uğraşır, söylediğine göre daha bir iyileştirir, güzelleştirir, sonra da, "Üç aylık bir domuz yavrusundan daha çabuk gelişiyor!" buyurur. Bir yandan gözü pek yukarılardadır, bir yandan da paraya kıyamaz, ucuza çıkaracağım diye uğraşır, bu yüzden araba büsbütün tuhaf bir

şeyler olur. Dayı bize geldiği günler çoğu zaman arabasının etrafında bir kalabalıktır toplanırdı. Renée pek sıkılırdı buna. Kapıcı kadına tembih etti, apartmanın öteki kiracılarına da, civarda oturanlara da bu arabanın sahibi gayet zengin, bekâr, acayip huylu, biraz da sanatkâr bir adamdır diye yaydırdı.

Dayı beyin otomobili, eskilerinden aşağı kalır şey değildi. En önemli özelliği de, sanırım ön tekerleklerinin arka tekerleklerden bir hayli yüksek olmasıydı. Antonin Dayı indi, yüzünde bir canlılık vardı, bıyıkları da akşam rüzgârıyla babacan babacan titriyordu. Bakın ne yaptı; ayaklarının ucuna kalktı, arka kısmın kapısı mıdır nedir, mikadan yapılmış bir bacaya kadar yükseldi, bütün meydanı dolduran bir sesle, "Kımıldamayın artık!" diye bağırdı, sonra kendisi ön tarafa geçti. Acele ettiği yoktu, görmüşlerdi onun geldiğini, apartmanın bütün pencereleri açılmıştı, sokağa da epeyce adam birikmişti, gittikçe de çoğalıyorlardı. Dayının gelişlerinin de, gidişlerinin de umulmadık eğlenceler çıkardığını bildiğim için ben de oradan kımıldamıyor, hiçbir şeyi kaçırmak istemiyordum. Dayı bey, kalabalığın artmasından memnun, ata biner gibi motorun kapağı üzerine çıktı, yüzü ön cama dönüktü. İçeridekiler dışarıdan gözükmüyorlardı, dayı bey gülümseyerek onlara, "Sabredin hele!" der gibi bir işaret etti, sonra seyircilere dönüp,

— Buraya neden ata biner gibi çıktım, biliyor musunuz? Motorun iki yanında da birer kordon var, onları çekeceğim, dedi.

Ön cama doğru eğildi, sonra yeniden doğrulup anlattı:

— O kordonları birer birer çekebilirdim, böyle zahmete girmezdim. Ama o zaman iş ikiye bölünmüş olur. Aynı anda olması daha hoştur.

Kollarını açıp yine eğildi, sanki otomobili kucaklıyordu. Motor durmamıştı, biraz sonra onun gürültüsünü de örten acayip bir gürültü işitildi: Koca bir kaynana zı-

rıltısının çıkardığı sese benziyordu. Baktık, otomobilin su geçirmez kara bir bezden yapılmış, demir çemberlere tutturulmuş körüğü, bir fotoğraf makinesi körüğü gibi, öne doğru indi, arkada da yine o bezden yapılmış dikey bir perdeden oluşan karoser de onunla birlikte kayıverdi. Bizim çoluk çocuk işte o zaman meydana çıktılar, dayı, "Kımıldamayın!" diye buyurmuş olduğu için hepsi de donmuş gibiydiler. Oğlum Lucien öndeydi, karım ise Toinette ile dayının köpeğini yanma almış, yüksek bir kerevete kurulmuştu. Tekerlekler yüksek olduğundan arabanın arkası da hayli kalkıktı, Renée'nin oradan yardımsız inmesi tehlikeli olabilirdi. Seyirciler arasında bir gülüşmedir başladı, istemeyerek ben de katıldım o gülüşmeye. Antonin Dayı'nın marifetleri karşısında hal mi kalır insanda? Çoluğumu çocuğumu görmekten duyduğum heyecanı da bastırdı. Zaten ben de keyifliydim. Hani karılarının elinden birkaç günlüğüne kurtulmuş erkeklerin pek iyi bildikleri bir hafiflik, bir neşe vardır, beni de işte öyle bir duygu sarmıştı, her şeye kolayca gülebiliyordum. Renée'nin halini de anlamıyordum sanmayın, acıyordum zavallıya. Kadıncağız nasıl çıkabildiğini anlamadığım o kerevetin üstünden kımıldanamıyor, Caulaincourt Sokağı ahalisinin baktığını gördükçe kızarıyor, başını bile çeviremiyordu. Nihayet Antonin Dayı gelip kurtardı onu. Bir düğmeye dokundu, hemen bir kapak indi, açılır kapanır bir merdiven çıktı meydana. Dayı bey yine seyircilere döndü.

— Basit bir şey, değil mi, dedi. Ama öteki arabalarda bu da yok işte!

Renée sinirliydi, çocukları bir an önce içeri sokmak istiyor, etrafına bakınmaktan çekiniyordu. Ben onun dönüşünü beklerken, "Bir yolunu bulur, asansöre onunla beraber binerim, konuşamasak bile bu akşamdan beni görmüş olur!" diye düşünmüştüm. Bundan vazgeçtim, vazgeçtiğim de iyi oldu. Kendisini, dayının otomobilindeki o acayip kerevete tünemiş haliyle gördüğüm için

belki de bana kin beslerdi. Gazetemin arkasına saklandım, ama onunla hiç olmazsa göz göze gelebilmek isterdim, bundan da mahrum kalmıştım. Karım, çocuklarla birlikte, apartmanın kapısından girerken beklenmedik bir iş geldi başıma. Birkaç adım arkadan gelen Teksas isimli köpek beni kokumdan tanıyıvermez mi? Sıçradı, yüzümü yalamaya kalktı. Antonin Dayı yetişip tasmasından yakaladı onu, bana da,

— Bizim köpek pek sevdi sizi, dedi. Doğrusu şaşılacak şey! Benim köpeğim olduğu halde bana bile bu kadar ilgi göstermez!

Dayı apartmanın avlusunda vedalaştı. Çocuklar öyle çılgınca bir sevgiyle boynuna atıldılar ki adeta kıskandım. Renée herkesin içinde sarılıp öpüşmelerden hoşlanmadığı için hepsini avlunun dibine doğru sürükledi. Artık kimseyi göremiyordum, ama Antonin Dayı'nın, kapıcı kadının radyosunu dahi bastıran bir sesi vardı.

— Pazar sabahı gelir, evden alırım sizi, diyordu. Yooo kızım, buna hayır diyemezsin! Madem kocan burada yok, boynumun borcudur benim. Zaten bilirsin, ben böyle şeylerden rahatsız olmam. Söz, değil mi? Ne demek? Sen de söz verdin, ben de söz verdim, dönmek olur mu? Daha önce gelmek isterdim, ama bu arabayı yeniden bir düzeltmeli. Körüğünün açılıp kapanması yaz günlerinde iyi oluyor...

Kapıdan çıkıp da ağaçların altına gelince başını kaldırdı, yukarıya doğru tükürdü. Bir dala nişan almıştı, oraya yetiştiremedi, bir daha denedi. Kıpkırmızı kesilmişti, öfkeden gözleri dönmüştü, tam dört kere tükürdü. Sonunda nefes aldı, beni arabasının yanında görünce,

— Uğraştım, ama başardım da, dedi. Tuhaf şey! Siz de fark etmişsinizdir elbette: Bazı günler oluyor, insan yapmak istediği işi bir türlü beceremiyor.

Ben sesimi değiştirmeye çalışarak,

— Doğrusu kolay da değildi, dedim.

— Evet, kolay değildi. Hele benim için. Gücüm sa-

bahları yerindedir. Sabahleyin görmelisiniz beni! Öyle yükseklere tükürürüm ki şaşarsınız! Buyurun, götüreyim sizi. Ben Etoile'den geçerek Chatou'ya gideceğim. Başka bir yere gidecekseniz, sizi oraya da bırakabilirim.

— Lütfediyorsunuz, dedim. Ben de size Etoile'den geçecek misiniz diye soracaktım.

V

Otomobil, atlı yolu olan kaldırıma yanaşıp durdu. Bois Caddesi tenhaydı o saatte, şehre dönen birkaç arabadan başka bir şey gözükmüyordu, atlı yolu da bomboştu.

— İnecek değilim, dedim. Bir diyeceğim var size.

Bu sözleri kendi sesimle, doğal sesimle söylemiştim. Dayı şaşırarak yerinden sıçradı, yüzümü daha iyi bir görebilmek için cebinden elektrik lambasını çıkardı.

— Garip, dedi, yeğenimin sesini duymuş gibi oldum, tıpkı onun sesi!

— Raoul'un sesi, değil mi? Yanılmadınız. Antonin Dayı, sizin yeğeniniz Raoul'um ben. Size yemin ederim ki oyum ben. Antonin Dayı, Raoul Cérusier'yim ben. Az önce, siz de gördünüz, Teksas tanıdı beni. Kız kardeşiniz Thérèse'in kızı Renée Rabilpeur'ü alan Raoul Cérusier'yim ben. Bugün korkunç bir iş geldi başıma: Tam olarak zaman oldu bilmiyorum, birdenbire yüzüm değişivermiş.

Antonin Dayı,

— Deme be, dedi. Şaşılacak şey!

— İnanmıyorsunuz bana, değil mi, Antonin Dayı?

— İnanmasına inandım, sen öyle diyorsun, öyledir. Ama şaşılacak şey demek doğaldır sanırım. Bunu olağan bulmamı mı bekliyorsun, yoksa?

Dayı bir zaman düşündü, sonra başını sallayarak,

— O kadar da olağandışı değil doğrusu, dedi. Bu değişimler genelde yavaş yavaş farkına varılmadan olur, ama böyle birdenbire olması da görülmemiş şey değildir. Mesela, hiç unutmam bir kere benim otomobil...

"Kulun yapabildiğini Tanrı haydi haydi yapar! O daha nelere kadirdir!" dedikten sonra, Antonin Dayı kalktı, bir nisan sabahı arabasını ne kadar değiştirmiş olduğunu anlattı: O gün öğleden sonra on bir defa yanından geçmiş de anlamamış kendi arabası olduğunu. Arabanın önceki ve sonraki halini uzun uzun anlattı, birtakım teknik terimler de kullanarak buluşunu övdü, sağladığı rahatlıkları söyledi, ne kadar çabuk kalktığını göstermek için de arabayı yine çalıştırdı. Koruya girdik.

— Sahi, ben nereye bırakacaktım sizi?

Benim dönüşümümü unutmuş olduğunu anladım, canım sıkıldı:

— Yeğeniniz Raoul olduğumu söylemiştim ya size, dedim.

Antonin Dayı utandı, özür diledi, arabayı büyük gölün yanında durdurdu. İçimi dökme ihtiyacı duyup sırrımı açıkladığıma pişman olmaya başlamıştım. Doğrusu, iyi adamdır Antonin Dayı, gönlü temiz adamdır, ne var ki dalgındır, bir düşüncesizlik edip insanın sırrını ötekinin berikinin yanında kaçırıverir ağzından. Kusurunu bağışlatmak için olacak,

— Hiç de fena değil bu senin yeni yüzün, dedi. Renée nasıl buldu seni?

— Bilmiyor ki o!

— Doğru, sana vaktin olmadı. Hadi, gidelim de yüzünü gösterelim ona.

— Hiç olur mu öyle şey? İmkânı yok.

— Neden?

— Nedeni var mı? Böyle bir şeyin olabileceğine inanmaz da onun için.

Dayı alınıverdi bu sözden:

— Ben inandım ya! O neden inanmayacakmış?

— Evet, doğru siz inandınız, ama sizin inanmanız başka, onun...

Antonin Dayı sözümü kesti:

— Yani ben enayinin, hıyarın biriyim de onun için her şeye kanarım demek istiyorsun, değil mi? Açıkça söyle bari!

— Rica ederim, dayı beyciğim! Öyle demek istemedim ben. Bilakis! Sizin aklınıza gelenin tam aksi! Bilmem ki nasıl anlatayım? Siz demin, bizim evin önünde, motorun üstüne çıkmıştınız. Gözlerinizin içi gülüyordu. O güzel pos bıyıklarınız, rüzgârda titriyordu. Sırrımı size açmak işte o zaman geldi aklıma. İnanılması zor bir iş karşısında da sizin, aklın onayını beklemeyecek insanlardan olduğunuzu seziverdim. "Gönlünün kabul ettiğini Antonin Dayı'nın aklı da alır," dedim. Ender rastlanan bir niteliktir bu, Antonin Dayı. Azdır, sanıldığından da azdır bunu yapabilecek adamlar. Siz şimdi bana, "Şairler var ya!" diyeceksiniz. Bırakın efendim onları! Şairler için aklın almadığı şeyler, ne bileyim, yeryüzünde değil, ayda geçebilecek şeylerdir, gecelik giymiş sis gibidir, hepsi sonunda patlar, uçuverir, bir iz bile bırakmaz. Bir bakmışsınız, şair aklını bırakmış dolaşıyor, aklına küsmüş dersiniz, inanmayın, yine de aklının arkasından ayrılmaz, belli etmemeye çalışır ama aklının kuyruğuna basmaktan da ödü kopar. Hayır, dayıcığım, dünyada belki bir siz varsınız bana inanacak. Ben de çok severim sizi, onun için her şeyi anlattım size. İyi ettim anlattığıma, içim açıldı, bir ferahlık geldi gönlüme. Biliyorum, bir şey yapamazsınız benim için. Bir tek dileğim var sizden: Bir dalgınlığınıza gelmesin, istemeyerek sırrımı kaçırmayın ağzınızdan. Şunu iyice koyun aklınıza: Raoul Cérusier olduğumu herkesin içinde söylesem, tımarhaneyi boylarım.

Antonin Dayı yine homurdandı:

— Enayi yerine, hıyar yerine koyuyorsun sen beni, dedi. Anlıyorum, güç bir durumdasın. Korkma, ben öyle münasebetsizlik edecek adamlardan değilim. Ama senin

için bir şey yapamayacağımı düşünmekte yanılıyorsun. Ben şimdi ne yapacağım biliyor musun? Gidip Renée'yi göreceğim, ona haber vereceğim. Ben dayısıyım onun, inanır benim dediğime.

Belliydi dilini tutmayacağı. Dilini tutmayıp da beni türlü hallere sürükleyeceği iyice anlaşılıyordu. "Neden açıldım bu adama?" diyerek kızıyordum içimden. Birdenbire parlayıverdim.

— Öyle bir şey yapmaya kalkmayın sakın, dedim, yoksa trene bindiğim gibi yurtdışına gider, bir daha da dönmem. Benim değişmiş olmam, kimsenin inanacağı bir şey değil, siz de iyi bilin bunu. İnanmak da doğru olmaz böyle şeylere. Yoksa ne olurdu halimiz? İpsiz sapsız meteliksizin biri Ağa Han'ı ortadan yok eder, sonra, "Ağa Han'ım ben, böyle değişiverdim!" diyerek adamcağızın kişiliğinin de, mallarının da üstüne otururdu. Herhangi bir hergele gider, gözüne kestirdiği güzel bir kadının koynuna giriverdi.

— Seninki öyle değil ama. Doğruya da doğru denir.

— Doğruya doğru denir de kanıtlamak lazım. Yoksa ancak birkaç kişi inanır. Benim başıma gelenin doğru olabileceğini iki-üç bin kişi kabul etse, o zaman bir diyeceğim yok, Renée de inanır. Yine de belli olmaz, bilirim ben karımı. Öyle bütün dünyaca kabul edilmeyen gerçeklere kolay kolay itibar etmez.

— Öyle deme, Raoul, öyle deme.

— Diyelim ki benim Raoul Cérusier olduğuma, kocası olduğuma içinden inandı, hem de iyice inandı, emenim ki yine de inanmıyormuş gibi gözükür. Haksız da sayılmaz hani! Nikâh konuştuğumuzda böyle bir kayıt yok bizim. Elâlem ne der? Eş dost ne der sonra? Çocuklara karşı da tuhaf olur. Çocuklara, "Doğanın düzeni de işte böyle altüst oluverir, böyle gariplikler de olağan şeylerdir," diyebilir misiniz? Çocuklara böyle fikirler aşılamak doğru olur mu? Hayır, Antonin Dayı, dinleyin benim sözümü, bunu ne Renée'ye, ne de başka birine söyleyin.

Benim Raoul Cérusier olduğumu söylerseniz sonu neye varır, bilir misiniz? İkimizi de tutarlar, atarlar deliğe: Tımarhaneye değil, doğru hapishaneye, Raoul Cérusier'yi ararlar, baktılar ki yok, bizi onu öldürmekle suçlarlar.

Antonin Dayı içini çekti: Bu dünyanın az rastlanır hakikatlere yer vermeyen sıkı örülmüş bir ağ olması gücüne gitmiş, kolunu kanadını kırmıştı.

— Demin size, bana yardım edemeyeceğinizi söylemiştim, dedim. Bu doğru değil, bana bir iyiliğiniz dokunabilir. Sığınabileceğim tek liman sizsiniz yeryüzünde, ben yalnız sizin için yine Raoul Cérusier'yim. Bakın, ben bu hale düşeli daha yarım gün olmadı ve daha şimdiden başıma gelen felaketi size söylemek ihtiyacı duydum. Bu yalnızlığın başka bir yanı daha var. Bu dünyada batan bir gemiden güçlükle kurtulmuş, bilmediği bir yere çıkmış bir adam gibiyim, kimseler tanımaz beni. Bir siz varsınız başvurabileceğim, benden şüphe eden olursa bir sizi gösterebilirim. Doğrusu, büyük iyiliğiniz olacak bana!

Antonin Dayı, bana Chatou'da, kendisiyle beraber oturmamı teklif etti. Domuz büyütmekte yardım edebilirmişim, o hayvanlar da kendilerine bağlarlarmış insanı. Kandırmak için bana bir de beş beygirlik güzel, rahat bir otomobil yapacağına söz verdi. Kabul etmedim, aldığım kararları anlattım. Karımı baştan çıkarmayı kurmuş oluşum pek hoşuna gitti, tuhaf, hem de pek tuhaf buldu bunu. Başını arkaya eğip kahkahayı basıverdi, ıssız koruyu çınlattı o kahkahası. Boş bir kilisede bir "ormonium" cümbüşüdür gidiyor sanırsınız! Öyle de uzun sürdü ki! İkide bir durup nefes alıyor, bağıra bağıra,

— Aman pek hoş, diyordu. Görmeli Renée'yi! Âşığının kolları arasına düşüşünü bir görmeli onun! Âşığı kim? Kocası, nikâhlı kocası!.. Buna gülünmez de neye gülünür.

Bunu söyleyip söyleyip yine makaraları koyuveriyordu. Çok uğraştım, durduramadım gülmesini. Bağıra bağıra konuştum, o da para etmedi, o kadar gülüyordu ki

bir türlü duyuramadım sesimi. Bir yandan onu kahkahası, bir yandan benim bağırmalarım öyle bir gürültü çıkartıyordu ki göldeki kuğuları uyandırabilirdik. Doğrusu ben de telaş etmiyor değildim. Birdenbire arabanın solunda, asfaltın üzerinde bir fenerin ışığını gördüm. Hemen Antonin Dayı'yı, sussun artık diye yumruklamaya başladım, ama geç kalmıştım. Bisikletli iki polis memuru bize doğru yaklaşıyorlardı, gürültüyü duymuş, o acayip arabayı da görmüşlerdi. Biri, babacan bir sesle,

— Arka farı yakmamışsınız, dedi.

Antonin Dayı gidip baktı.

— Haklısınız, dedi. Unutmuşum. Ben arabayı durdurduğumda akşam yeni bastırıyordu, büsbütün kararmamıştı ortalık.

Far yandıktan sonra polis memurları belki gideceklerdi ama, Antonin Dayı, yine yeğenini hatırlamış olacak ki, henüz arabanın kapısının yanında duran polisin yüzüne karşı bir kahkaha daha savurdu. Memur soğuk soğuk,

— Ehliyetinizi gösterin, dedi.

Antonin Dayı alayla karışık bir saldırganlıkla, "İşte ehliyetim!" dedi, bir yandan da ceplerini karıştırıyordu. Sağ tarafta aradı, bulamadı, sol tarafta aradı, bulamadı, dişleri arasından homurdandığı duyuluyordu. Başımıza bir felaket geleceğini anlıyordum. İşte, yine ehliyetini unutmuştu. Karakola sürükleyeceklerdi bizi, bir kere karakola gittik mi, benim kimliğimi de görmek isteyeceklerdi, Antonin Dayı da kim bilir neler söyleyip polisin karnına bir kurt düşürecekti. Bu işin içinden sıyrılabilmemiz için bir mucize gerekiyordu. Bendeydi suç. Neden ona açılmıştım! Hikâyemin sonu kötü bitecekti. Dayı, pantolonunun arka cebini karıştırıyor, "ehliyetini kaybettirmiş olan büyücü evladına" da yüksek sesle sövüp sayıyordu. Memur, karşısındakini çileden çıkaracak bir tatlılıkla,

— Bulamıyor musunuz, bayım, diye sordu.

Antonin Dayı oturduğu yerde iki büklüm olmuştu, eli arkasındaydı, cebini sökecek gibi çekiştiriyordu; doğruldu, gözleri parladı, adeta kükrer gibi,

— Ehliyet mi? O ehliyeti ne yaparım biliyor musunuz, dedi.

Birdenbire sustu. Ben kapıyı açıp kaçmaya hazırlanıyordum, korunun kuytu bir yerine saklanacaktım. Dayı sustu, yüzü bir gülümseme ile parladı. Arka cebinden bir cüzdan çıkardı, umursamaz bir tavırla,

— Ehliyetimi mi istiyorsunuz, dedi. İşte ehliyetim.

Memur, ehliyeti elinde evirdi, çevirdi, bir şeyler karaladı, sonra,

— Farınızı yakmamıştınız, onun için size ceza yazıyorum, dedi.

Dayı bey yine kükredi. Bacaklarını tekmeleyerek susturabildim ancak; memurlar bisikletlerine binip gittikten sonra da bağırmaya başladım:

— Özellikle yapıyorsunuz, değil mi? Yemin ettiniz, ne yapıp yapıp benim üzerime dikkati çekeceksiniz, değil mi? Belli, beni mahvetmeye karar vermişsiniz. Ah! Bilseydim! Ama düşünmeliydim size güvenilmeyeceğini! Haydi, beni Etoile Meydanı'na götürün de bu seferlik bu kadarla bırakalım!

Dayı kös kös başını eğdi, otomobili çalıştırdı. Arada bir, süt dökmüş kedi gibi çekine çekine bakıyordu bana. Ama ben oralı olmuyordum, öfkem henüz geçmemişti. Nihayet beni evime kadar götürmeyi teklif etti.

— Renée, ya da çocuklar pencereden baksınlar da benim sizin arabadan indiğimi görsünler mi istiyorsunuz? Bir bu eksikti, dedim.

Ama beni Caulaincourt Sokağı'nın başına kadar götürmesine razı oldum. Yolda, beni ne zaman görebileceğini sordu.

— Bugün aksilikler çıktı, dedi. Kötü bir günümmüş. Ne yapalım, şansım yokmuş! Ama sen hiç merak etme, görürsün, bir çaresini bulacağız.

— Aklınıza bir çare gelirse, kuzum, ben sizi gelip görmeden bir şeye girişmeyin. Asla gelmeyin beni görmeye. Ben size telefon ederim. Yeni adımı da unutmayın sakın: Bundan sonra Roland Colbert benim adım.

Arabadan inerken durdurdu beni. "Paraya ihtiyacın var mı?" diye sordu. "Sıkılma sakın, söyle bana!" "Allahaısmarladık, dayıcığım!" deyip Caulaincourt Sokağı'na saptım. Kıvrımlı uzun bir sokaktır, göğü pek gözükmez, ışığı da taşra şehirlerinin ışığı gibidir. Bir elektrik lambasının aydınlığında beliren birkaç kişi birdenbire karanlığa karışıyor, başka bir lambanın altında yine canlanıyor. Ben, "Rüya görüyorum! Rüya görüyorum!" diye kandırmak istiyordum kendimi. Sokağın ışığı gerçekten de tıpkı benim rüyalarımdaki ışıktı: ne gece, ne de gündüz, önüne isli bir cam gibi gerilmiş, nesnelerin doğallığını yitirmiş bir ışık... Sanki ufalıvermiştim, sonu bir türlü gelmez iki duvarın arasından yürüyordum. Ben gittikçe o dar, boğucu yol da uzuyordu. Bu da tıpkı, bir rüyayı andırıyordu. Yüzümün öyle değişivermiş olması da, o imkânsız değişme de bir rüya görmekte olduğumu ispat etmiyor muydu? "Elimi uzatıversem Renée'nin ılık omzuna değeceğim, içerimdeki sıkıntıdan kurtulacağım, yarı uykulu halde kendimi yatağımda bulacağım!" diyordum. Ama karnım acıkmıştı. Manière'in kahvesinde ışıkların henüz söndürülmemiş olduğunu görünce sevinmedim desem yalan söylemiş olurum.

Kahvenin o dar, uzun salonuna girince karşılaştığım canlılık gözlerimi kamaştırdı, masalarda oturanları iyice seçemedim. Dört-beş masa doluydu. Ben de kendime gelişigüzel bir yer seçip oturdum. Ne yiyeceğimi kararlaştırdıktan sonra dirseklerimi masaya dayadım, Renèe ile çocuklarımı düşünmeye başladım: Onlar da benden yüz metre ötede yemeklerini yiyorlar, şüphesiz benim Bükreş yolculuğundan konuşuyorlardı. Mezeler geldikten sonra etrafıma bir bakındım. Yanımdaki masada iki yabancı oturuyordu, ikisi de elli yaşlarında vardı, Orta Av-

rupa dokuması kumaşlardan elbise giymişlerdi. Benimkinin tam karşısındaki masada, bizim mahalleden birkaç kişi yemek yiyordu. Ressam Chasord her zamanki yerine oturmuş, o akşam davet ettiği misafirine eziyet edercesine birtakım sorular soruyordu; gerçi dostça konuşuyordu, sözleri de görünüşte saf sözlerdi, ama hepsi de belli ki iğneli idi; karşısındaki adam ise onlardaki alayı pek anlamıyor, büsbütün sıkılıyordu. Biraz ötede birkaç sinemacı vardı, açılma-kararmalardan ve kurgudan bahsediyorlardı. Onların biraz uzağındaysa bizim Endülüs dilberi, başka bir genç kadınla birlikte banka oturmuş, bana bakıyordu. Onların masasında bir de dazlak kafalı, tıknaz bir adam vardı, arkası dönük olduğu için yüzünü göremedim. Dalgın bir hava tavır takınarak gözlerimi onlara diktim. Endülüs dilberini iyice süzdüm, ama onun nereye baktığına dikkat etmiyor gibiydim, sanki düşünüyormuşum da onun yüzüne nasılsa takılmışım, pek de farkına varmıyormuşum gibi duruyordum. Yuvarlak bir yüzü vardı, ama kemiklerinin çıkıkça, çizgilerinin de ince oluşu o yüze bir sertlik, adeta bir erkeksilik veriyordu. Kapkara saçlarını iki yandan yukarı kaldırmıştı, bu da artırıyordu o halini. Kara gözlerinde bir nemlilik olmadığı için yumuşaklık da sezilmiyordu. Maden kömürü gibi parlıyordu o gözler. Biraz dolgun ve taş gibi olan göğsü kalkıktı, ağır ipek bluz sanki takılıvermişti üzerine. Karşısında oturan adam şüphesiz görüyordu o bluzun içini. Kız yemek yerken de, konuşurken de hep bana bakıyordu. Bazen başını yanındaki kadına döndürüyordu ama yine gözlerini benden ayırmıyordu. Bir an ben de ona dikkatle, belli ederek bakayım dedim. Parıl parıl yanıyordu gözleri, tutsak olmuşum gibi bir duygu geldi içime. Kızardığımı görünce şöyle bir yarım gülümsedi, kendisi de hafifçe kızardı, ama bunun utanmaktan olmadığı belliydi. Birbirimize bakışlarımız öteki müşterilerin de dikkatini çekmeye başlamıştı. Gözlerimi tabağıma dikip kendi kendime öğütler verdim. Renée'yi, çocuklarımı,

ahlak kurallarını, kendime çizdiğim doğru yoldan ayrılamamanın boynumun borcu olduğunu düşündüm, zaten hayli acı olan bu macerayı büsbütün tehlikeli bir hale sokabileceğimi düşündüm. Ama o akşamlık serbest olduğumu, kimsenin benden zamanımı nasıl geçirdiğimin hesabını sormayacağını aklıma getirmekten de kendimi alamadım. Karımın namuslu bir kadın olduğunu düşünmek bile beni o hevese kendimi bırakmaya sürüklüyordu. Madem karımı baştan çıkarmaya çalışacaktım, onun gibi yolundan şaşmaz bir kadını kandırabilmek için benim de hovardalıkta ustalaşmış bir adam olmam gerekmez mi, diyordum. Yine bırakmıyordum kendimi, ne de olsa namuslu, korkak bir kocaydım ben, eski âdetlerim yeniyordu yeni sevdamı. Bilmem isteyerek mı oldu yoksa istemeden mi, bir an gözlerim yine o kızınkilere ilişti, hemen kaçırdım gözlerimi, onun masasında oturan erkeğin ensesine bakmaya başladım. Dikkatle bakıyordum, öfkeyle, hırsla baktığım sanılsın diyerek bakıyordum. Zengin bir adam olmalıydı, beyaz saçlarının parlaklığından, ensesinin İngilizlerin teni gibi pembe, ince derili oluşundan anlamıştım bunu. Güzel bir kızı kendime metres olarak bağlayıp geçindirmeye yetecek parası olan kibar bir adam! Endülüs dilberi bu düşüncelerimi anlamış gibi kızdı, sinirlendi ya da bana öyle geldi. Memnun oldum, kendisine bakmaksızın gözlerimi tabağıma eğdim, gazetemi okumaya başladım. O kızı adeta unutmuş gibiydim. Bana peynir gelirken onun iki arkadaşı da sofradan kalktılar. Ama o kımıldamadı, bir sigara yaktı. Bunu görünce yine bir bıçaktır saplandı yüreğime, yalnız ensesini görebildiğim o adam, "Neden? Siz gelmiyor musunuz tiyatroya?" diye sordu. Başı ağrıyormuş, gidemezmiş. Ötekiler masaya doğru eğildiler, gülerek birtakım sözler söylediler, ama ne dediklerini duymadım. O da onlarla beraber güldü, hatta onlardan daha çok güldü, orada kaldı. Kapıdan çıkıncaya kadar arkalarından baktı, yalnız kalınca başını arkaya attı, gözlerini yarı kapayıp

aralığından bana baktı, sigarasının dumanını bana doğru üfledi. Ta tabağıma kadar geldi o duman. Bu çağrı allak bullak etti içimi. Bakışlarım Endülüs dilberini bacaklarından kavradı, bir kapan demiri gibi ta gözlerine, o maden kömürü gözlerine kadar çıktı. Peynirimi çabucak yedim. Ben bitirince o da çıktı.

Caulaincourt Sokağı'nın ağaçları altında, yaya kaldırımın kenarında, ağır ağır yürüyordu. Yakaladım onu, acemice sözlerle özür diledim, ömrümde ilk defa olarak böyle izin almaksızın sokakta bir kadının yanına sokulduğumu söyledim, yalan da değildi.

— İzin almadan mı, dedi. Sizi o kadar süzmem izinden sayılmıyor mu? Umarım o bakışlarımı uzun süre hatırlamazsınız. Adınız ne sizin?

İnsanın içine işleyen boğukça bir sesi vardı, kendine tamamen hâkimdi. Adımın Roland Colbert olduğunu, o mahallede oturduğumu söyledim.

Sonra sözü değiştirdim.

— Yazık oldu, tiyatroya gidemediniz bu akşam, dedim.

— Kendiniz hakkında konuşmayı pek istemiyorsunuz. Benim hakkında da konuşmak istemiyorsunuz. Ben sizin adınızı sordum, siz benimkini sormayacak mısınız?

— Ben size çoktan bir ad taktım da onun için sormuyorum.

— Çoktan mı? Ben sizi ilk kez bugün görüyorum.

— Ama ben tanırdım sizi. Bundan on beş gün önce, kolları beyaz işlemeli mor bir elbise giymiştiniz. Adınızı Endülüs dilberi koymuştum. Asıl adınız nedir?

— Bugünlük Endülüs dilberi kalsın. Yakışıyor bana o ad!

Güldü, iki sıra inci gibi dişleri göründü, eldivenli eliyle parmaklarımın ucunu sıktı. Bir ağacın altında durmuştuk. Buyurur gibi bir tavırla konuşma girişimlerimi kesti, sonra konuşmayı kendisi yönetti. Delikanlılarınkini, daha doğrusu ustalaşmiş bekâr erkeklerinkini andıran bir

konuşması vardı, ama bayağılığa kaçmıyordu. Bana oburca bir merakla, iyi niyetle bakıyordu, nazı, işvesi yoktu. Yirmi altısındaymış, benim için de "Otuz iki, otuz üç" demişti yine de bana kendinden küçük bir amca oğluymuşum gibi davranıyordu. Eğlenecekti o amca oğlu ile, eğlenecekti ya, yine de ablalık ödevlerini unutmuyordu. Beni böyle korumaya kalkması doğrusu hoşuma gitmişti. Dura dura bir ağacın altından ötekine gidiyorduk. Tavrımla yüzüm arasında bir uyuşmazlık görür gibi olmuş, onu düzeltmemi söyledi. Bu sözü ilgimi uyandırdı, bir tuhaf da oldum. Durdum, cevap verecektim, tam o sırada arkamdan bir kadının ayak seslerini duydum. İkimiz de karanlıktaydık, baktım Renée, Caulaincourt Sokağı'ndan aşağı doğru gidiyor. Yanımızdan geçti, ama biz görmedi, biraz aşağıda da karşı kaldırıma geçti. Renée geceleri bensiz sokağa çıkmazdı ya da ben öyle sanıyordum. Benim yolculuğa çıkmış oluşuma üzüleceğine daha ilk akşamdan iki çocuğumuzu da evde bırakıyor, benim yokluğumu fırsat bilerek dostuyla buluşmaya gidiyordu, böyle düşününce bir öfke, bir kin bürüdü içimi. Endülüs dilberi, öyle birdenbire sustuğum için, belki de duygularımın yüzümdeki belirtisini fark ettiği için şaşırmıştı, bir tuhaf bakıyordu bana. Birdenbire, başını tutup kendime doğru çektim, vücudunu göğsüme bastırdım, dudaklarını cinayet işlemeye hazırlanırmışçasına şiddetle ısırırcasına öptüm. Ağzı ağzımda, "Yarın Manière'de buluşuruz. Şimdi işim var, gitmeliyim!" dedim.

Ses çıkarmaksızın karanlıktan yürüyordum. Önümde Renée, öteki kaldırımdan gidiyordu. Gözden kaçırmıyordum onu, ayaklarını bir çekiç gibi vura vura hızla yürümesini dinliyordum. Dilimin ucuna en bayağı küfürler geliyordu, bazen de kendi kendime acıyarak ağlayacak gibi oluyordum. Caulaincourt Sokağı'nın alt başında Renée durdu, bir kapının zilini çaldı. Birdenbire kurtuldum içimdeki korkudan, üzüntüden. Bir hafiflik geldi gönlüme: Aile dostlarımız Marionların kapısıydı çaldığı

kapı. Marionların çocuklarından biri hastalanmıştı, ben de biliyordum. Hiç şüphesiz ya onlar Renée'ye telefon etmişlerdi ya da Renée onlara telefon etmişti, hastayı yoklamaya gelmişti. Mutlu olmuştum, bir yandan da karımdan şüphe etmiş olduğum için kendimi suçluyordum. Kendim sokakta gördüğüm ilk kadının kolları arasına atılmaya hazırlanırken kalkmış karıma dil uzatıyordum. Renée'ye layık bir koca olmadığımı iyice anlıyordum.

Marionların evinde yarım saatten fazla oturmadı. Önden geçmesine izin verdim, bizim eve varacağımız sırada da içeri beraber girelim diye adımlarımı hızlandırdım. Kapıyı açtım, bana bakmadan girdi içeri. Hem yanı başımdaydı, hem de benden pek uzakta, erişemeyeceğim kadar uzaktaydı. Başıma gelene alışmış gibiydim, ama karımı öyle görünce acılarım yine canlandı, bu felakete alışmaya başladığım için de kendi kendimden nefret ettim. Renée'nin kederli sıkkın bir hali vardı, "Beni düşünüyordur da onun içindir!" dedim, heyecandan tıkanacak gibi oldum. Asansörün düğmesine basmadan önce, hangi kata çakacağını sordum. "Dördüncü kata," derken o biraz soğukça, kurşuni gözlerini bana doğru kaldırdı, yüzüm ilgisini çekmiş gibi geldi bana. Ama sonra, "Belki de sesimdir ilgisini çeken, ağzımın, çene kemiklerimin yeni şekli sesimi değiştirmeme çok elverişli, ama ne de olsa karım için tamamıyla yabancı sayılmaz!" diye düşündüm. Zaten Renée bir daha bakmadı bana. O bizim eve girdi. Ben de yukarıya, yeni evime çıktım.

VI

Yeni evimde uyanır uyanmaz ilk işim aynaya koşmak oldu. Yine o kafa, yine o yüz. Dışarıda da hava tatsız mı tatsız: Bir bakıyorsunuz yağmur çiseliyor, bir bakıyorsunuz yağmur durmuş, soğuk bir rüzgâr esiyor.

Birkaç kere pencereye çıktımsa da nafile, dördüncü katın balkonunda bizimkilerden kimseyi göremedim. Bir çırpıda hazırlanıverdim, böyle kalıp değiştirmenin başıma açtığı açacağı dertlerin çoğu yine üşüştü aklıma. Uzun bir gün vardı önümde, nasıl dolduracağımı bilemiyordum. Karımla buluşmanın bir yolunu aramakla oyalanamazdım, rastlantıya bırakmaktan başka çaresi yoktu. Şansım yaver gider de karşılaşırsak ne âlâ! Yoksa Renée, gerçekten yola gitmişim gibi uzaktı benden. Dördüncü kattaki dairede şu saatte neler yapılıyor, bu saatte neler ediliyor, aşağı yukarı biliyordum hepsini, Bükreş'te olsaydım da bilirdim. İşe yaramayan bu yakınlık, giderek adeta sıktı beni: Hani bir bilmeceyle, bir bulmacayla uğraşırsınız, uğraşırsınız, evirirsiniz, çevirirsiniz, bir türlü çözemezsiniz, bir bezginlik çöker içinize, ben de işte öyle olmuştum. Uyandığımdan beri Endülüs dilberinin hayalini savmaya çok çalışmıştım, olmadı, ben kovdukça o dikildi karşıma, sonunda ben de bıraktım ona kendimi. Bir gün önce o kız yüzünden kendi kendime ettiğim sitemleri hatırladım, doğrusu pek de haklı bulmadım. Kimselere görünmeden bir başıma yaşayacaktım, insanoğlu buna nasıl dayanır? Böyle bir yalnızlık içinde bir kadının sevgisini yalnız bir ihtiyaç değil, bir hak sayıyordum kendim için. Söylemiştim ya, bir kere daha söyleyeyim: Ben, bir aile reisi olmanın yüklediği görevleri her zaman ciddiye aldım, çöp atlamadım, vicdanımı kandırıp uzlaşmaya kalkışmadım. Şimdiye kadar anlattıklarıma bakarsanız, "Pek de iğretiymiş sende o huylar!" diyebilirsiniz. Ama yanılırsınız. O soydandım ben, çalışıp çabalamak için, eşime dostuma sadakatle bağlanmak için, söz dinlemek için, evlenip yuva kurmak için doğmuş, sapasağlam, çok şükür bir başkalığı olmayan basit bir adamdım ben; gelgelelim işsizliğin, bekârlığın düzensizliği, kötülük cinlerinin eline bırakıvermişti beni. Hele o bekârlık, ne avare ediyor insanı! Kişi benim halime düşmeli, yani evlilik bağından

gerçekten kopmadan o bağdan sıyrılmış olmalı ki evliliğe neler borçludur anlasın. Karısının baskısı, doğru yoldan şaşmasına, ötekine berikine göz atmasına engel olan en sevimli kusurlarını da, en kötü kusurlarını da kapatması, tehlikeli hülyalara daldı mı dürtükleyivermesi, böylece de para kazanma becerisinde gelişmesini sağlayan yeri doldurulmaz bir nimettir. Renée'yle neden evlendiğimi birçok kez sormuştum kendime. Güzeldi, ama dünyadaki tek güzel kız o değildi. Zenginliği de yoktu. Bir yuva kurmak niyetiyle sürpriz maceralar yaşanmaz demiyorum, ama yirmi beşinden sonra bir erkek ancak kendi isterse âşık olur. Nikâhın şerefini, haysiyetini bozacak bir şey yoktur bunda. Evlenilecek kişinin seçiminin büyük, çok büyük bir önemi vardır, o kadar ki seçmek, evlenmenin esasıdır denilebilir, bunun için de kişinin özgürce düşünmesi gerektir, aşk ise böyle bir özgürlüğe hiç de elverişli değildir. Şimdi anlıyordum, düşünmeye gerek olmaksızın anlıyordum niçin evlendiğimi: Hayatımın bir kısmını, daima kararsızlıklar, hayaller içinde geçen, değişen, bir türlü bir biçime giremeyen, düşüncesizce cömertliklerden, düşüncesizce fedakârlıklardan kaçınmayan kısmını, aile çocuklarını toplum düzenine karşı partilere yazılmaya, bekâr ihtiyarları da gece yarıları yataklardan fırlayıp serseriler gibi sokaklarda dolaşmaya sürükleyen cinlerin elinde oyuncak olan kısmını kapatmak için evlenmiştim. Bende uyandırdığı bir duyguyu fırsat bilerek Renée'yi seçmiş, beklenmedik olaylar dolabının anahtarlarını ona teslim etmiştim. Yüzümün değişivermesi bozmuştu işimi, baktım ki anahtarlar yine benim elimde, korktum, bu sefer de onları Endülüs dilberine vermeyi düşündüm. Bir gün önce onda söz geçirmeyi bilenlere özgü bir hal sezmiştim, beni kışkırtan da bu olmuştu.

Saat sekiz buçukta giyinmiştim, hazırdım, yazıhaneye gitmek için evimden hep o saatte çıkardım. Sabahları bir kahve içerim, o gün henüz içmemiştim, yine de acele

etmiyordum, ne işim vardı sokaklarda. Ne var ne yok kolaçan etmek için yeni evimin üç odasını bir kere daha gezdim. Kitap pek azdı. Oturma odasındaki etajerin bir rafına Père Massillon'un eserleriyle R.P. Daniel'in[1] on iki ciltlik Fransa Tarihi dizilmişti; hepsi de meşin ciltli olan bu kitapların daha çok süs için kondukları belliydi. Dolapların birinden belki Dumas'nın bir romanı çıkar diyordum, bulamadım. O sırada telefon gözüme ilişti, çalışıyor mu diye baktım, çalışıyormuş. Renée ile konuşmak aklıma geldi. Bir-iki kere sesimi değiştirmeyi denedikten sonra bizim evin numarasını çevirdim. Renée'nin "alo" diyen sesini duyunca genizden konuşarak,

— Montmartre otuz iki mi orası? Ayrılmayınız, aramanız var, dedim.

İçimden yirmiye kadar saydım, sonra kendi sesimle, ama biraz boğuklaştırmaya çalışarak,

— Alo, sen misin Renée, dedim. Ben, Raoul. Bükreş'ten telefon ediyorum sana. Çok iyi geçti yolculuğum. Alo. İyi duymuyorum sesini.

— Çok sevindim, kocacığım. Merak içindeydim. Uçak yolculuğu bu, bilinmez. Yolculuğun iyi geçti mi?

— Çok iyi geçti. Sizin otomobil gezintisi nasıl geçti?

— Sorma onu! Keşke gitmeseydim! Antonin Dayı sabahın altısında telefon etti. Senin için birtakım şeyler söyledi, yolculukta sende birtakım değişiklikler olabileceğini söyledi, saçma saçma sözler etti. Bir şey anlamadım.

— Zavallı adamcağız! Sana söylemek istemiyordum, ama ne zamandır dikkatimi çekiyor, oynatıyor o biraz. Seni rahatsız ediyorsa, çekinme, sav başından. Çocuklar nasıl?

— İkisi de iyi, merak etme. Bugün öğleden sonra müzeye götüreyim diyorum. Sen gidince evimiz nasıl da bomboş kaldı, bir bilsen kocacığım. Konuşmamız da hay-

[1] Révérend Père: Rahiplere verilen unvan. (Ç.N.)

li uzadı. Bükreş'ten Paris'te aramak pahalıdır! Çok masraf olmasın.

— Haklısın, karıcığım. Öyleyse hoşçakal. Mektup yazarım sana.

Heyecan içinde olması gerekirken böyle zamanı ve parayı düşünmesi bana bayağı gibi geldi, ama doğrusu faydasını da gördüm. "Konuya dön!" denilmiş gibi oldum, yularım çekilmişti, yüzümün değişmesiyle ortaya çıkan birtakım geçim meseleleri üzerinde düşünebilecek duruma geldim. O uzun gün boyunca sıkılacağım diye korkmuş olduğuma utandım. Kadınlarla uğraşmaktan başka yapılacak işim mi yoktu? Kendi karımmış! Onu da sonraya bırakmalı... Bankadan çektiğim kırk bin frankla Renée'nin masraftan artırdığı altmış bin küsur frank bitmez tükenmez bir para değildi. Hem bundan sonra masrafımız hemen hemen iki katına çıkacaktı. Dolayısıyla kendime yeni bir iş bulmaya çalışmam gerekiyordu. Bir dakika bile kaybetmeye gelmez. Pahalıdır zaman. Hemen! Rêve'e indim, acelesi olan insanlar gibi ben de oturmadım, tezgâh başında bir kahve içtim. Sonra bir otobüse atladım. Yolda giderken bir iş buldum kendime.

Çok kolay oldu: Tek yapmam gereken kendi elimle kendime bir tavsiye mektubu yazmak ve onunla gidip sekreterimi görmekti.

Saat on bire doğru bizim yazıhaneye gittim. Lucienne bir müşteri ile konuşuyormuş, Bayan Lagorge beni sofada oturttu. Beklemek can sıkıcıydı. Albaymışım da orduya yeniden er olarak alınacakmışım gibi geldi bana. Cılız bir kadıncağızdır Bayan Lagorge, onun için ben ona bazen Bayan la-gorge-sèche (Bayan Kurugerdan) derim, gişenin arkasında oturmuş, ara sıra bana şöyle ahbapça bir gülümsüyordu. Başvuranlar arasında tavsiye mektubu en kuvvetli olanlara öyle gülümsediği belliydi. Yarım saat sonra beni içeriye, kendi odama aldılar. Lucienne bir gün önce gördüğüm gibiydi, ama yüzü daha bir rahat, gözleri daha bir parlaktı. Öyle olur elbette, hizmetinde

çalıştığı adamı ne kadar severse sevsin, ara sıra da ondan kurtulmak istemez mi? Adımı söyledim, gelirken postaneye uğrayıp yazdığım mektubu uzattım. Beni bir sandalyeye oturttu, mektubu okuduktan sonra da kendisi müdür koltuğuna, benim karşıma kuruldu.

— Dostum Bay Cérusier'yi dün akşam havaalanında gördüm, dedim, akrabadan birini uğurlamaya gitmiştim. Ayaküstü biraz konuştuk, bu günlerde sıkıntıda olduğumu anlattım kendisine.

— Evet, Bay Cérusier hesabına çalışmak istiyormuşsunuz. Hangi bölümde çalışmak istiyorsunuz?

— Bay Cérusier maden satışıyla uğraşmamı öğütledi, ama ilan işlerine de bakabileceğimi söyledi.

— Yalnız biriyle yetinseniz daha iyi edersiniz, en azından başlangıçta. İşin ne olduğunu elbette biraz biliyorsunuz, aşağı yukarı bir fikriniz vardır. Şimdiye kadar hangi işlerde çalıştığınızı sorabilir miyim?

Daha çok dokuma işlerinde çalışmış olduğumu söyledim. Lucienne gözlerini eğmiş, benim kâğıt-keseceği ile oynuyor, beni soğuk bir tavırla dinliyordu. Halinden anladım, beni atlatmaktı niyeti. "Bay Cérusier'nin yüzü tutmamış, uzaktan tanıdığı bu adama bu mektubu verivermiştir," diye düşündüğü belliydi. Yeni suratım, yakışıklı adam suratı, Lucienne'in içinde güven duygusu uyandıracak şeylerden değildi. "Hem işle, hem de kadınlarla uğraşabilmek yalnızca çok becerikli insanların harcıdır" sözünü benim ağzımdan birçok kez duymuştu. Ayrıca çalışmayan, ya da az çalışan birinin bizim işlere zararı dokunabileceğini, çok beceriklisinin de bir gün müşterilerimizin bir kısmını ayartıp gidivereceğini de düşünüyordu, hakkı da vardı. Öyle büyük bir şey değildi benim maden işi, bir kişiyi geçindirirdi ama iki kişiye yetmezdi... Lucienne bana bakarak,

— Yani, dedi bizim işleri bilmiyorsunuz, uğraşmamışsınız bu işlerle. Bambaşka işlerde çalışmışsınız. Korkarım, Bay Cérusier ile pek az konuşmuşsunuz, ne size

bizim işleri anlatmaya ne de sizin becerilerinizi sorup öğrenmeye de zamanı olmuş.

İtiraz etmek istedim. Lucienne'in sesi daha bir sertleşti:

— Bizim hesabımıza çalışmayı, gezici satıcılık yapmak sanıyorsunuz. Hiç öyle değildir. Maden satmak, tuhafiye satmaya benzemez, bir adama tonlarla maden aldırmak kolay değildir. Tanıdıklarınız olmalı, çevreniz olmalı. Kazanç sağlayabilmek için uzun ön çalışmalar yapmak zorunludur. Diyelim ki yeteneklisiniz, kararlısınız da, yine de en az altı aydan önce bir şey geçmez elinize.

Sustu, sözlerinin bende bıraktığı etkiyi anlamak istiyordu. Görüşlerinin doğruluğuna, hele benim çıkarlarımı korumak için çabalamasına hayran olmuştum. Heyecanımı gizlemek için zor tutuyordum kendimi, ağzımdan bir "Elbette!" kaçırdım. Beni böyle az bir emekle yola getirdiğini görünce Lucienne'in gözlerinde bir acıma belirdi, yine beni büsbütün bitirmeye kararlıydı:

— Hem, dedi, bizden alacağınız yüzde öyle büyük bir şey değildir, umduğunuzdan, daha büyük bir şirket için çalışırsanız alabileceğinizden herhalde çok aşağıdadır. Diyelim ki, çok büyük bir başarı gösterdiniz, bizimle kazanabileceğiniz yine de geçindirmez sizi. Gerçekten bu alanda çalışmak istiyorsanız, bizimkinden daha büyük bir şirkete başvursanız, çok daha iyi edersiniz. Size yardımım da dokunabilir. Hem de hemen. Stube şirketinin ikinci müdürü ile konuşup sizi ne zaman kabul edebileceğini sormamı ister misiniz?

Elini telefona uzatmıştı bile. Mantıklı olan, boyun eğmemdi, gösterdiği sebeplerin hepsini de içimden doğru buluyordum, karşı çıkabileceğim hiçbir şey yoktu. Yine de ne yapıp yapıp durumu düzeltmem gerekiyordu. Tavsiye mektubumu adeta hiçe sayması da gücüme gitmişti, onun için ben de sert soğuk davranmaya karar verdim. Elimi telefona uzatıp açmasını önledim:

— Ben daha yeniyim burada, buyurduklarınızın ne

dereceye kadar doğru olduğunu anlayamadım, dedim, ama ben Bay Cérusier'ye söz verdim. Zannederim mektubunda kendisi de size bunu bildiriyor.

Lucienne kırpmadı gözlerini.

— Pekâlâ, dedi. Ne zaman başlıyorsunuz çalışmaya?

— Bugün başlarım.

— Peki. Öyleyse sizi bazı konularda bilgilendireyim. Uzun sürmez.

Bir kâğıt aldı, mallarını satacağım birkaç ithalat şirketinin adlarını yazdı, en düşük fiyatları gösterdi, bunlara bir-iki ufak tefek daha ekledi. Hepsi bir sayfanın yarısını bile doldurmamıştı. Kâğıdı bana uzatarak,

— Buyurun, dedi. Artık çalışabilirsiniz.

Ayağa kalktı. Ama ben yerimden kımıldamadım.

— Affedersiniz, dedim, ama müşterilerinizin kimler olduğunu da bilmek isterim.

— Şimdiye kadar edinmiş olduğumuz müşteriler sizi ilgilendirmez. Onlarla iş görecek değilsiniz. Yoksa pek kolay olurdu para kazanmak.

— Kim olduklarını bilmezsem onlara da uğrayabilirim, bunun için öğrenmeliyim.

Lucienne alay eder gibi güldü.

— Hiç sanmam onlara gideceğinizi, dedi. Ama neler düşündüğünüzü, kimlere uğramak istediğinizi söylerseniz, sizi bilgilendiririm.

Masanın başından kalktı, kapıya doğru gidecekti. Ben yine kımıldamadım.

— Bir şey daha soracağım, hanımefendi, dedim, bulacağım müşteriler, sizden müşteri portföyüm hakkında bilgi isterlerse, onlara ne diyeceksiniz?

Budalalık ediyordum. İşin içyüzünü biliyordum, bana istediği kadar soğuk davransın, atlatmaya kalksın, aldırmamalı, gülüp geçmeliydim. Ama yeni kişiliğimi o kadar benimsemiştim ki, Lucienne'in gösterdiği düşmanlık gücüme gidiyor, kızdırıyordu beni. Lucienne hafifçe kızararak,

— Sorunuzu anlamadım, dedi.

Ben acı bir gülümsemeyle,

— Bana öyle geliyor ki, dedim. Bay Cérusier'nin dostları sizde pek bir güven uyandıramıyor. Oysa ben onun sözlerinden, burada daha sıcak karşılanacağımı ummuştum.

— Ben sadece bir sekreterim. Sizi işe ısındırmak bana düşmez.

Bu sözleri söylerkenki bakışı, çileden çıkardı beni. Asıl kişiliğimin ne olduğunu artık iyice fark edemiyordum. Yüzümün değişivermesiyle uğradığım felaket ve takınmaya çalıştığım kişiliğin mutsuzluğu benliğimde birbirine karışmıştı ve yarı gönüllü olarak oluşturduğum bu karışım içimi acıtan ve şiddetli bir dışlanmışlık duygusu yaratıyordu. Bunda, kendimi o kıza, o sevdiğim kıza tanıtamamaktan duyduğum üzüntünün de payı vardı elbette. Lucienne ağır adımlarla kibirli kibirli masanın yanından ayrıldı, konuşmamızın artık bitmesi gerektiğini bildirmek için gözlerini kapıya dikmişti. Öfkeden yüzüm, hatta belki gözlerimin içi bile kızarmıştı. Önüne dikildim, kükremeye başladım:

— Söylemenize gerek yok. Her şeyini kaybetmiş, hayattan artık hiçbir beklentisi kalmamış bir zavallıyı tutmak istediği işe özendirmek, evet, size düşmez. Hakkınız var. Böyle zavallı ve uğursuz birine sempati beslememekte haklısınız. Ondan bir kazancınız olamaz. Ne yapıp yapıp yolunuzdan savın, uzaklaştırın onu, bir tek umudu, küçücük bir umudu kalmışsa onu da alın elinden, olanca gücünüzle çalışın onu elinden almaya. Kapkara bir umutsuzluğa sürükleyin onu. "Karını kaybettin, çocuklarını kaybettin, varını yoğunu kaybettin, paran da yok, işin de yok, öyleyse geber!" deyin ona. Bir yudum su vermeyin, bir kemik bile atmayın önüne. "Sen bir köpekten de aşağısın, geber, geber, geber de seni kaldırıp atsınlar, sen artık bir hiçsin, hiçsin!" deyin ona.

Boğazımı tırmalıyordu bu sözler, boğulacak gibi ol-

muştum. Gözlerimden yaşlar boşandı. Başımı çevirdim, pencerenin yanına gittim, orada hıçkıra hıçkıra, bütün vücudum sarsıla sarsıla ağladım, iniltiler de çıkıyordu ağzımdan. Çocukken bir evin önünden geçiyordum, içeriden cenaze çıkarıyorlarmış, böyle ağlamayı bir de o gün görmüştüm. Birkaç dakika sürdü. Gözyaşlarım hiç dinmeyecekmiş gibi geliyordu bana. Doğrusu biraz da açılmıştım. Uğradığım o inanılmaz felaket böylesi bir ağlama kriziyle hak ettiği ifadeyi bulmuştu sanki, dengemi bulur gibi olmuştum. Lucienne sessizce pencereye yaklaşmıştı, arkamda duruyordu.

— Haksızlık ettim. Beni bağışlayın, diyordu.

Hemen cevap vermedim. Boğazımı tıkayan iki-üç hıçkırık daha vardı, onların da geçmesini bekledim. Lucienne tekrar etti:

— Haksızlık ettim. Gerçekten, çok pişmanım.

Başımı çevirmeden,

— Hayır, dedim, budalalık bende. Siz görevinizi yaptınız.

— Sizi öyle kırmam doğru değildi. Bağışlanır suç değil benimki.

Böylece birbirimize nezaket dolu birkaç söz söyledik. Ben burnumu çekiyordum, o arkasını dönmüştü. İçine bir hayli oyun karışmış olan bu umutsuzluk nöbetinden utanmıştım. Birdenbire ayrıldım pencerenin yanından, hızlı adımlarla yürüyerek kapıya doğru gittim.

— Karşınızda kendimi tutamayıp böyle ağladığım için affınızı dilerim, dedim. Bay Cérusier'ye söylersiniz, o düşünceden vazgeçtim ben.

Lucienne de arkamdan gelmişti.

— Yalvarırım, dedi, büyüklük gösterin de bu olanları unutun. Size karşı öyle davrandığım için kendimi affetmeyeceğim, Bay Cérusier de affetmez.

İkimiz de kapıdaydık. Lucienne'in o iyilik dolu, gözleri üzüntüyle, pişmanlıkla nemlenmişti. Ben kararsızlık içindeymişim gibi başımı eğdim. O,

— Bugün öğleden sonra ya da yarın yine gelin, dedi. Size, işinizi kolaylaştıracak başka bilgiler de veririm. İşimizin birtakım özellikleri vardır, onları mutlaka öğrenmeniz gerektir.

Gülümsedi, sonra,

— Görüyorsunuz ya, dedi, deminki davranışımda haksız olduğumu bundan daha açıkça itiraf edemem.

Ben, mırıldanarak,

— Ben de bir emin olabilsem sizin haksız olduğunuzdan, dedim. Bakalım, deneriz. Madem bu kadar nezaketle emrediyorsunuz yine gelmemi, gelirim, ama en azından bir iş olsun başarabildikten sonra gelirim.

El sıkışarak ayrıldık, ikimiz de heyecan içindeydik. Lucienne adeta anne şefkati gösteriyordu. Saat on ikiye geliyordu. Bizim yazıhaneye yakın lokantalardan birine gittim, Montmartre'a, bizim eve kadar çıkmaya vakit bulamadığım günler orada yerdim yemeğimi. Daima dolu olurdu o lokanta, müşterilerinin çoğu o mahalledeki işadamlarıydı, hepsi de hemen her gün uğrardı. Birkaçıyla tanışmıştım, ne zaman girsem selamlaşacak üç-beş kişi olsun bulurdum. Küçük bir masaya oturdum, yanımdaki masada da Couesnon adında biri vardı, geçen sene onunla bir-iki işimiz olmuştu. Ben geçerken baktı, ama dikkat etmedi. İştahla yedim yemeğimi, bir yandan da az önce bizim yazıhanede oynadığım oyunu düşünüyordum, doğrusu bir ürperme gelmişti içime. Öyle ağlayabilmiş olmamdan değil, Lucienne'i kandırmak, yumuşatmak için gösterdiğim o kadınca ustalıktan korkmuştum. Hani bazı kadınlar vardır, kurnazdırlar, işvenin, cilvenin daniskasını bilirler, erkeklerin önünde bütün zaaflarını sergileyip böylelikle onların ellerini kollarını bağlar, gözleri güzel olduğu için hallerine daha bir acındırır, kendilerini sadece korumak istediğinizi sanmanızı sağlayarak giriverirler gönlünüze, ben işte onların o karanlık oyununu oynamıştım, bunu isteye isteye yaptım da diyemezdim pek. Hileye, yalana başvurmak zorunda kaldığımı

düşünüp sıkılacağıma kalkmış, bir hile, bir yalan daha uydurmuştum, doğrusu gereği yoktu bunun, insanı kuşkulandıracak bir şeydi.

Bu kalleşlik, kendimi yalana böyle kahpecesine bırakış, hangi yeni ihtiyaçtan doğuyor, diye düşünüyordum. O zamana kadar, erkeklik onurunun bilincinde ağır bir adamdım ben, demin Lucienne'in yanında beni başarıya erdiren o oyunlar en sıkıntılı zamanımda aklıma gelse, yine tiksindirirdi beni, öyle alçalmaktansa enayi yerine konayım, daha iyidir derdim. Oysa değişen yalnızca dışımdı. Şüphe götürmeyecek delilleri vardı bunun. Erkekler, kadınlar, kitaplar, yemekler arasında eskiden hangilerini seversem yine onları seviyor, hangilerinden hoşlanmazsam yine onlardan hoşlanmıyordum, siyasi düşüncelerim de yerli yerindeydi. Demek benim eril yapıma hiç de uymayan bu hal bende eskiden de varmış da gizliyormuş kendini. Benliğimin gereklerindenmiş bu, bir aykırılığı yokmuş benim özümle, hayatım boyunca, kanunun da, ahlakın da hoş karşıladığı başka bazı eğilimler ifadelerini buldukları için gizli kalmış, bastırılmış, ama yüzümün değişmesiyle, daha doğrusu ben yüzümün değiştiğini anladığım için, yeniden uyanıvermişlerdi... Demek bir gün önce içime doğanlar doğruymuş. Demek bir kişinin yüzü ile ruhu arasında gerçekten birtakım uyuşmalar, uzlaşmalar varmış, birbirine işlermiş, birbirinin aynası olurlarmış. Bunları düşündükçe gelecekten korkuyordum. "Hele yüzüme biraz daha alışayım, ilk yadırgamalar geçsin, demin ilk adımımı attığım bu çirkin yolda, bu iğrenç yolda kim bilir ne kadar ilerleyeceğim, kim bilir ne alçaklıklar edeceğim!" diyordum. Yanımdaki masada oturan Couesnon'un yüzünü gizlice süzdüm: kemikli ablak bir surat, koca bir çene, ufacık bir burun, yanaklarında usturadan kaçmış kızıl kızıl tüyler, bir çoban köpeği kafasına yapıştırılmış tilki gözleri... Kendisiyle iş görmüş olduğum için bilirdim: Açgözlü, kurnaz, hiçbir şeyden kaçınmaz, hoyrat bir herifti, ama

öyle büsbütün de kötü bir adam değildi. Kendini bırakıverdiği zamanlar olurdu, mahzunlaşır, utana utana cömertliğe kalkardı, kalbini o kaba yüzüne uydurmaktan bezmiş sanırdınız. Uzun uzun baktım ona, garsonu paylıyor, homurdanıyordu: "Yüzü böyle olmasaydı bu adamcağızın içinde, ta içinde uyuyan iyilik de belki o karanlıklardan kurtulur, dışarı vururdu kendini!" diye düşündüm.

Lokantadan çıktıktan sonra, bir dost sesi duyup teselli bulmak için Antonin Dayı'ya telefon ettim.

— Alo, sen misin Raoul, dedi.

— Benim, ama uyarılarımı unutmuşsunuz. Bundan sonra benim adım Roland Colbert dememiş miydim ben size?

— Evet, Laurent Gilbert oldu demiştin. Unutmamıştım, ama telefonda bir zararı olmayacağını düşündüm. Evladım, çok memnunum seninle konuşabildiğime. Sana bir müjdem var. Bu sabah senin eve telefon ettim.

— Evet, biliyorum, Renée söyledi.

— Renée mi söyledi?

— Bükreş'ten arıyormuş gibi yaptım.

— Bak, bunu çok iyi düşünmüşsün! Ne yalan söyleyeyim, benim aklıma gelmezdi.

— Bir işe yaramadı ki! Size önemli bir şey soracağım, dayı. Cevap vermeden önce iyice düşünün. Benim yeni yüzümü nasıl buldunuz?

Antonin Dayı bir saniye bile düşünmeden cevap verdi:

— Çok beğendim doğrusu. Sevimli bir adam olmuşsun. Ama şey... Bilmem nasıl anlatayım? Bir yandan o yeni yüzünü düşünüyorum, bir yandan senin huyunu suyunu düşünüyorum, ne geliyor aklıma biliyor musun? Benim arabanın geçen ilkbahardaki hali geliyor. Hani altı silindirli bir motor takmıştım arabaya. Pek havalı olmuştu, ama çok narindi, çok hafifti. Öyle kuvvetli bir motora dayanabileceğine kimse inanmazdı. Dayanamadı

da. Günün birinde dökülüverdi. Sana anlatmış mıydım, bilmiyorum. Bir gün Orléans'a doğru gidiyordum...

— Biliyorum, söylemiştiniz. Şimdi iyice anladım yeni yüzümü nasıl bulduğunuzu. Daha ne var ne yok?

— Ne olsun! Sahi, unutuyordum. Demin başlamıştım, araya laf girdi. İyi bir şey geldi aklıma. Sen de beğeneceksin, Raoul'cuğum... şey, Gontran'cığım diyecektim. Beğeneceksin, hem de çok beğeneceksin. Sabahleyin saat altıda birdenbire geldi aklıma. Sen geldin aklıma, başına gelenin en şaşırtıcı yanının değişimin birdenbire olması olduğunu düşündüm. Renée buna inanamaz, dedim. Ama, o değişim yavaş yavaş olsa, Bükreş yolculuğu sırasında, üç ya da dört haftaya yayılsa inanması kolaylaşır.

Antonin Dayı'nın düşündüğü bana bir-iki saniye doğru gibi geldi, sonra omuzlarımı silktim. Bana olan, mucize cinsinden bir şeydi. Özünde bir başkalık vardı bu işin. Yüzüm tamamıyla değişmeseydi de yalnız üst kısmı değişseydi, yine de akıl almazdı; değişimin bir dakikada olmasıyla bir ayda olması arasında hiçbir fark yoktu. Antonin Dayı devam etti:

— Onun için telefon ettim Renée'ye, sen yolculuktan döndüğün zaman yüzünün değişmiş olabileceği düşüncesine onu alıştırmaya çalıştım. Birdenbire söylemedim öyle, âdetim değildir ama bu sefer yavaş yavaş yapayım dedim...

— Anladım, elbette öyle yapmışsınızdır. Ya sizin böyle gaipten haber vermenize Renée şaşırırsa ne diyeceksiniz?

— Ben ona kesinlikle böyle olacak demiyorum ki! Sadece bu düşünceye alıştırmaya çalıştım.

Antonin Dayı'nın pek memnun olduğu belliydi.

— Haberim olduğunu hiç çaktırmıyorum ona, dedi.

Ben, "Dayıyı acaba vazgeçirmeli mi bu işten?" diye düşünüyordum. Benden ses çıkmayınca merak etmiş olacak ki,

— Memnun olmadın mı bu yaptığıma, diye sordu.

— İyi etmişsiniz, memnunum, dayıcığım, dedim.

— Bak, ben nasıl niye beğendim o buluşumu. Hani sen Renée'yi baştan çıkarmaya çalışacağını söylüyordun, buna gerek kalmaz artık. Artık sen güzel bir adamsın, belki başarırdın onu baştan çıkarmayı ama ne de olsa üzülürdü kızcağız, senin içine de bir kurt düşerdi. Söyle bakalım, izin veriyor musun bana?

Zavallı adam, karımın komşusu olduğum ve sözde yolculuğum sırasında karımın beni asansörde belki yüz defa göreceği aklına bile gelmedi. Birazdan Renée ile tanışmak umuduyla müzeye gitmek niyetinde olduğumu açmadım ona, sıkı tuttum ağzımı.

VII

Tufandan önceki çağlarda yaşamış büyük büyük hayvanların iskeletleri arasında hikâyelerinin benimkinden daha az şaşırtıcı olduğunu düşünerek dalgın dalgın dolaşıyordum. Bu düşünce koltuklarımı kabarttı, kupkuru kemikleri bir kalafat yerini andıran o koca koca timsahlara, otobur dört ayaklılara hayranlıkla yukarıdan baktım. Bir defter vardı elimde, herkese göstere göstere bazen bir not alıyor, bazen de ya bir brontozor çenesinin, ya bir pterodaktilin kaval kemiğinin resmini çiziyordum, belki karımın ilgisini uyandırır da konuşmaya vesile olur diye yapıyordum bunu. Ama kendimi bir doğabilimci diye mi, yoksa yeryüzünde hayatın ilk belirdiği günlerden kalma o anıtlara bakarak ilham arayan bir mimar diye mi tanıtacağım, orasını daha kararlaştırmamıştım. Mimari de bir sanattır, Renée'nin hoşuna gidebilir, onurlu bir meslektir. Doğabilimci olmanın da bana başka türlü bir iyiliği dokunabilirdi: Renée bilim adamlarının hepsinin

ak saçlı, altın gözlüklü birer ihtiyar olduğunu sanırdı, benim genç olduğumu görünce şaşırması işime yarar diyordum.

Önce çocukları gördüm. Büyük bir memelinin önünde durmuşlar, bir gemi kadar geniş göğüs kafesine hayran hayran bakıyorlardı. Yanlarına vardığım sırada Lucien,

— Olağanüstü, diyordu. Hem de yalnız ot yermiş. Ya bunun dişisi, kim bilir ne kadar sütü vardı.

Toinette, on iki yaşındaki ağabeysine bakmak için başını kaldırdı.

— Dişisi ne demek, diye sordu.

— Senin anlayacağın, ineği bunun.

Bu sözü fırsat bilerek konuşmalarına katıldım.

— Evet, dedim, çok sütlü olurmuş bu hayvanların inekleri. Yapılan hesaplara göre, günde bin iki yüz ile bin beş yüz litre arasında süt verirmiş.

Kararımı vermiştim, doğabilimci diye tanıtacaktım kendimi. Lucien,

— Müthiş, dedi.

Gözlerinde sevgiyle karışık bir saygı vardı, ama bunun benden çok büyük memeliden kaynaklandığı belliydi. Bana birtakım şeyler sormak istediğini anladım, ama çekindi, soramadı. Toinette, günde bin beş yüz litre sütün ne demek olduğunu bilecek yaşta değildi, kestane rengi gözlerini bana doğru kaldırdı, benim de sevgiyle baktığımı görünce güvenle gülümsedi. Heyecandan titremeye başladım, ikisini de göğsüme bastırarak yanaklarını öpmek geldi içimden. Evde yalnız onlarla ilgilenirdim, bütün sorularıma cevap verir, okul ödevlerini yazarken kendilerine yardım eder, oyunlarına ben de katılırdım. Ben kapıyı açar açmaz Toinette boynuma atılır, başını başıma dayar, bacaklarını koca bir ağaca dolar gibi belime dolardı. Bir daha olmayacaktı bu, oysa Toinette oradaydı işte.

Heyecanımı belli ederim, diye korkup döndüm, on beş metre ötede, koca hayvanın arka bacakları arasında,

sanki büyük bir kilisenin kapısındaymış gibi duran Renée'yi gördüm. Biriyle konuşuyordu ama göremedim o adamın yüzünü, aramızda büyük memelinin kaval kemiklerinden biri vardı. Canım sıkıldı, bir yabancının bulunması bütün kurduklarımı altüst ediyordu. Yine de, defterime notlar alarak karımdan yana yürüdüm. Kaçırmıştım fırsatı. Artık en iyisi fark etmemiş gibi yapıp Renée'nin yanından geçip gitmekti. Beni tanırsa, hiç değilse dikkatini çekme şansım olurdu. Ama olmadı, bir türlü geçip gidemedim oradan. Cebimdeki büyüteci çıkardım, bir memeliye büyüteçle bakmanın ne kadar aykırı bir iş olduğunu hiç düşünmeksizin eğildim, iskeletin ayak parmaklarını incelemeye başladım. Doğrulduğumda Antonin Dayı'yla burun buruna geldim, yaptığım ilgisini çekmiş gibiydi. Şaşırıverdiği için olacak, birdenbire,

— Aaa! Raoul da buradaymış, dedi.

Ben ona öfkeyle sert sert bakarak,

— Ne Raoul'u, diye sordum.

Antonin Dayı işi düzeltmeye kalktı.

— Şey... dedi, yani Gontran demek istedim. Ne arıyorsun sen burada?

Şeytan, "Yakala su herifi de sok yerin dibine!" dedi. Yine de tuttum kendimi. Nezaketle,

— Affedersiniz, bayım, dedim, ama adım ne Raoul, ne de Gontran.

Renée'ye doğru döndüm, kibar bir gülümsemeyle bitirdim sözümü.

— Roland Colbert benim adım, dedim.

Antonin Dayı,

— Evet, evet, dedi. Laurent Volbert diyecektim, ama...

Antonin Dayı Renée'nin yüzümü tanımaması gerektiğini hatırlayabilmişti, bir çam devirdiğinin farkına vardı, sabah kurduğu planların suya düştüğünü görünce dövünmek ister gibi kollarını oynattı, dişlerinin arasından da birtakım küfürler savuruyordu.

— Siz Stockholm Üniversitesi'nden Profesör Urus-

borg musunuz, dedim. Bana son yazdığı mektupta...

— Ne profesörü? Profesör falan değilim Antonin Dayıyım ben. Her şey berbat oldu, bir işe yaramaz bu oyunlar.

Bu sözleri şaşkınlıkla karşıladığımı göstermek için kaşlarımı kaldırdım, ne yapmam gerektiğini kestiremiyormuşum gibi duruyordum. Nihayet kararımı verdim: Böyle bir münasebetsizin ağzının payını vermeyi bilirmişim ama orada, saygıdeğer bir hanımın yanında böyle bir işe kalkmaktan çekiniyormuşum gibi yapmaya karar verdim.

— Affınızı dilerim, efendim, dedim Renée'ye. Ben doğabilimiyle uğraşırım, burada İsveçli bir bilginle bulaşacaktık. Kendisini hiç görmedim, sadece mektuplaşırız. Yanılmamın nedeni bu. Çok mahcubum doğrusu.

Renée nezaketle, "Estağfurullah!" dedi. Sonra,

— Mesleğiniz çok ilginç olmalı, dedi. Paleontolojist misiniz?

Renée'nin eve misafir geldiği zaman takındığı bir kibarlık tavrı vardı ki çok canımı sıkardı, bu sözleri de o tavırla söylemişti. Paleontoloji terimini bildiğini göstermekten de pek bir memnun olduğu belliydi. Gülümsedim, böylece, mesleğime aşina biriyle karşılaşmış olduğum için saygılı ama rahat bir tavırla konuşmaya devam ettim.

— Hayır, dedim, uzmanlık alanım değil, şu sıralar omurgalıların hem ot hem et yiyene dönüşmeleri üzerine hatırladığım bir eser dolayısıyla konuyla ilgileniyorum. İlk bakışta birçoklarına çok cüretkâr gelebilir bu tez, ama benim de kuvvetli delillerim var. Buraya gelişim de zaten sezgilerimi gerçekle karşılaştırmak içindi; doğrusu aldığım sonuçlardan tamamıyla memnun değilim. Ama öyle sanıyorum ki siz de bu meselelerle yakından ilgileniyorsunuz; değil mi hanımefendi?

— Yakından ilgileniyorum demek abartılı olur... Ama çok ilgimi çeker, dedi arıyla yabanarısını birbirinden ayıramayan Renée.

Bilgisini takdir edişime pek sevinmiş olacak ki, yanakları pembeleşti. Beni beğenmeye başladığını sezdim, içime bir korkudur düştü. Bu işi, kendi isteği gibi çözmesine izin vermememi bir türlü affedemeyen Antonin Dayı mırıldanmaya başladı.

— Doğabilimciymiş. O da nesi? Benim planım daha iyiydi. Doğabilimciymiş, diyordu.

Renée,

— Dayıcığım, dedi, sen bir gidip de bakıver çocuklar uzaklaşmasın.

Dayı homurdana homurdana giderken Renée, onun az önce benimle laubalice konuşmasını ve sonradan söylediği münasebetsiz sözleri affetmemi rica etti. Ailesinin saygınlığını korumaya çalışarak dayısının garip bir adam olduğunu anlattı. Dayısının yarı-deli olduğunu sanmamı da istemiyordu. Hayli üzüntü çektiğini gördüm, yardım edip kurtarmak istedim.

— Amcanız sevimli bir tip hanımefendi, dedim.

Tam söylenecek sözü bulup söylemiştim. Renée'nin hem içi ferahladı, hem de adeta dayısıyla övünerek, onun gerçekten başka bir adam olduğunu belirten bazı hikâyeler anlattı. Hiçbiri de büsbütün doğru değildi, bir uydurma tarafı vardı hepsinin. Yalandan, abartıdan hoşlanmadığını bildiğim için bu zahmete hep benim için katlandığını anladım. Arabadan hiç bahsetmediğimi de eklemeliyim.

— O kadar tatlı anlatıyorsunuz ki, dedim, bu bile dayınızı sevimli kılıyor. Ama, doğrusunu söyleyeyim, ne kadar hoş bir adam olursa olsun, ben onu değil, asıl sizi merak ediyorum. Çünkü sizinle daha önce de tanışmış olduğumdan hemen hemen eminim. Geçen gün Comtesse de Valdoie'nın kokteylinde değil miydiniz?

Renée, istemeye istemeye, kendisinin oraya gitmemiş olduğunu söyledi. Bakışından sezdim, ömründe ilk defa olarak bir macera arzusunu duymaya başlamıştı. Züppeliği yoktur Renée'nin, öyle hayaller kuran bir ka-

dın da değildir, ama tanıştığı kimselerin öyle yüksek yerlerce de bilinir, davet edilir kimseler olmasından hoşlanır. Bir kadının kendine dost tutması, rahatının bozulmasına, birtakım sıkıntılar çekmeye razı olması demektir, pahalıya mal olur bu iş ona. Öyle olduğuna göre dostunun böyle sıkıntılara değer, ayrıcalıklı biri olması gerektir.

— O kokteylden bahsetmemin nedeni, Paris'e dönüşümden beri katıldığım ilk davet olması. Afganistan yolculuğundan geçen hafta döndüm, dedim.

Afganistan'a gitmiş olmam, beni Renée'nin gözünde bir kat daha yükseltti. Afganistan üzerine yarım yamalak bir-iki söz söyledim, sonra birdenbire aklıma geldi. Bir asansörde karşılaşmıştık. Her şey aydınlığa kavuştu ve komşu olduğumuzu öğrendik.

Karım bu tuhaf rastlantıya şaşırmış ve rahatsız olmuş gibiydi. Birdenbire tuhaflaştı, sıkıldı. Ben de üstüme düşmeyen bir işe karışmışım gibi mahcup bir tavır takındım, birkaç saniye ikimiz de sustuk. Sözü yine omurgalılara çevirdim, büyük memelilerden, hem ot hem de et yedikleri için kaybolan diğer türlerden bahsettim. Renée dediklerimi dinlemiyor, daha çok yüzüme bakıyor gibi geliyordu bana. Her zaman soğuk, daima uyanık olan gözlerinde, benim hiç görmediğim sıcak, nemli bir parıltı belirmişti. Ateşli bir hüzün dolu o bakışta, benim gibi genç ve yakışıklı bir adam tarafından beğenildiğinden kuşku duyan, otuz dört yaşındaki bir kadının endişesini okudum. Oysa Renée güzelliğinden bir şey kaybetmemiştir. Yirmisindeyken süzükçe denilebilecek narin yüzüne, yıllar daha bir güzellik getirmiştir. Çocuklarınki gibi fazla yumuşak olan çizgiler daha bir durulmuş, dolgunlaşan yanakları ona daha çok yakışmıştır. Karşıdan bakarken de, yandan bakarken de yüzünde, duyguları, düşünceleri, huyları arasındaki dengeyi görürüm. O denge Renée'nin giyiminde de gösterir kendini: Karım o işi de ilhama bırakmaz, neyin neye yaraşacağını uzun

uzun düşünür, araştırır, öyle süslenir. O sırada Antonin Dayı, çocukları almış, geldi yanımıza. Planının suya düşmesini artık kabullenmişti, bu sefer de bir an önce birbirimizin kollarına atılmamız için çalışıyordu, hem de rahatsız edercesine.

— Hâlâ doğabiliminden mi konuşuyorsunuz, diye sordu. Bu konu benim de çok ilgimi çeker. Ben de az çok sizlerden sayılırım. Yeğenim söylemedi mi size?

Renée,

— Dayım, hayvan yetiştirir, dedi.

Ama hangi hayvanlarla uğraştığını söylemedi. Dayı tamamladı:

— Domuz yetiştiririm, dedi. Çok güzel domuzlarım vardır. Bir ara, gelip görmelisiniz. Renée getirir sizi, daha doğrusu ben otomobilimle gelir, hepinizi alırım. Değil mi, kızım?

Renée kızmıştı, dayının patavatsızca davete kalkışmasına söylendi. Domuz büyütüp satan bir adamın yeğeni olmak gücüne gitmişti onun, bunu öğrendiğim için ben de gözünden düşeceğim diye korktum. Ferahlasın diye,

— İyi bilirim ben o işi, dedim, benim babam da domuz yetiştirirdi, zaman zaman baba mesleğini sürdürmediğime pişman olurum. Bütün çocukluğumu hayvanlar arasında geçirdim, doğabilimleriyle ilgilenmem belki de o yüzdendir.

İyi ki uydurmuşum, Renée hemen yatıştı, kontesler in ilgi gösterdikleri genç bir bilim adamının, soyunun sopunun öyle kibar kişiler olmadığını açıkça, rahatça söyleyivermesine hayran olduğu gözlerinden okunuyordu. Bana öyle geliyor ki buna karşılık o da, Antonin Dayı'nın herhalde kapıdan beklemekte olan arabasını anlatmaktan utanmayacaktı. Ama ben, Chatou'daki domuz çiftliğini görmem için yapılan daveti kibarca başımdan savdım, daha doğrusu kabul ettimse de kesin bir söz vermedim, hemen konuyu değiştirdim. Çocukları okşadım,

az önce onlarla dişi memelinin günde kaç litre süt verebildiği üzerine konuştuklarımızı anlattım, anneleri güldü. Toinette beni ciddi ciddi dinliyor, benim gibi bir yabancının aralarına karışmış olması onu kaygılandırıyordu sanırım. Antonin Dayı karımla bana şefkatle bakıyor, sanki bizi birbirimize doğru itiyor, tüm aşamaları bir an önce geçip birbirimizin kollarına atılmamız için sabırsızlanıyordu. İkide bir dalıp bana sen dediği oluyor, Renée'nin şaştığını görünce de, beni aileden saydığını belirtircesine ona göz kırpıyordu. Ben ne yapacağımı, nasıl duracağımı bilemiyorum. Büyük memelilerin yeryüzünden ne zaman kaybolduğunu öğrenmek isteyen Lucien'e cevap vermek için çocuklara doğru döndüğüm sırada Antonin Dayı'nın karıma yavaşça,

— Belli bu delikanlının sana vurulduğu. Gözlerinden okunuyor! Çıldırasıya, ölesiye tutkun sana, dediğini duyuyorum.

Renée onu tersliyor, ama sözlerinin çoğunu işitemiyorum. Gerçekten öfkelenmişe pek de benzemiyor hani. Bakışlarımız yeniden karşılaşınca, bir sevinç, neşe parlaklığı gördüm gözünde. O benim gözümde acaba ne görüyor? Antonin Dayı, artık kaybedilecek bir dakikamız bile kalmamış gibi, çocukları bir yere karınlarını doyurmaya götürüp bizi bir-iki saatçik baş başa bırakmayı teklif etti, böylece rahat rahat konuşur, omurgalıların evrimi üzerine bildiklerimizi, düşündüklerimizi anlatırmışız birbirimize. Bu sefer Renée sahiden öfkelenecekti, parlayıvermesini ben önledim. Beni o ince, zarif biçimli ellerine de hayran etmek için olacak, bir ara sağ eldivenini çıkarmıştı, elimi sıkarken o sıcacık elin titrediğini duydum. On adım uzaklaştıktan sonra dönüp bir bakayım dedim. O da arkamdan bakıyormuş, gizlemedi, gülümseyiverdi.

Vakit geçirmek için Saint-Germain Bulvarı'nda bir kahveye girdim, öğleden sonra yapılacak bir işim yoktu: "Zaten hayatta yapılacak bir işim kalmadı artık!" diyor-

dum. Renée ile karşılaşıp konuşmuş olmak, bilmem nedendir, bir umutsuzluk çökertti gönlüme. Bana ihanet etmeye hazır olduğunu anladığım için değil. Ben daha çok bu acının pek de büyük olmamasına üzülüyorum. Yüzümün değişmesini fırsat bilip hayatımın ta göbeğine şöyle yandan bir bakıverdim ya, işte asıl o ürpertti beni. Bu dünyadaki yerimin boş olduğunu gördüm, üstelik, hemen her zaman öyle olmuş olduğunu hissettim. Demek ben bir yerde cismen bulunmadım mı, büsbütün yok oluyormuşum oradan. Besbelli. Acaba gerçekten bulunduğum zamanlarda da bu bulunuş, orada oluş, sağlam bir varoluş bağışlayabiliyor muydu bana? İnsan bir yolunu bulup hayatını, mezar-ötesinden bakıyormuş gibi, her şeyi heyecansızca kavrayabilen bir gözle inceleyebilmeli, kendi sırlarını bir yabancı gibi kavramış olmalı ki böyle budalalıklar düşünebilsin. İnsanın bir karısı, çocukları, birtakım alışkanlıkları, yani yoğun, katı, sabit bir âlemi var, kendisi oturuyor onun ortasında, çörekleniyor, yayılıyor, ama birdenbire bunların arasından bakınca hiçbirinin aslında hiç olmadığını görüyor. Karım duruyor, çocuklarım duruyor ama, beni çevreleyen âlem değil artık o âlem. Çocukluğumda, daha dokuz-on yaşımdayken, aklımın ikide bir saplandığı bir düşünce vardı: Dünya aslında yok, yok ama beni aldatmak, kandırmak için, salt bunun için varmış gibi gözüküyor, şöyle birdenbire, dönüversem arkamda boşluktan başka bir şey bulamayacağım derdim. Yine o duygu sarıverdi beni, elimde olmaksızın döndüm arkama, gerektiğince çabuk davranamamış olacağım ki, boşlukla değil, aynalarla, banklara oturmuş bir şey içen insanlarla karşılaştım, Julien Gauthier de onların arasındaydı, girdiğini görmemiştim onun. Zaten benim o kahveye gelişim büsbütün de sebepsiz değildi, Julien Gauthier hep uğrar, kendi evinde gibidir orada. İkimiz de noter kâtibiyken Julien kahveye yakın bir otelde otururdu, akşamları oraya çıkar, bir fincan kahvenin önünde uzun uzun hayallere dalar, daha farklı bir hayat düşlerdi. İşlerini düzeltip

Champs-Elysées'nin sağ yakasına taşındığından beri yalnız kalmak istedi mi, hele bir de kararsızlık günü oldu mu, dalmardı o kahveye. Gözlerimi diktim ona, sonunda o da bana dikkat etti, beni tanıdığını, bir gün önce kendisini köprünün üzerinde durduran acayip adam olduğumu hatırladığını yüzünden anladım. Onunla bir daha karşılaşırsam yine konuşmalı mıyım diye düşünmüş, bunu yapmamaya karar vermiştim, ama adeta istemeyerek kalktım yerimden. Yanına gittiğimi görünce Julien hiç şaşırmadı, nezaketle baktı yüzüme. Karşısına oturdum.

— Bay Julien Gauthier, dedim, dünkü halimi görünce benim için pek de iyi şeyler düşünmemişsinizdir elbette, size durumu anlatacağım, ama önce size bir sorum olacak. Sesim size, tanıdığınız, çok iyi bildiğiniz başka bir adamın sesini hatırlatmıyor mu?

— Hatırlatıyor, tıpkı dostlarımdan birinin sesi. Dün de farkına varmıştım.

— Boyum bosum da tıpkı onunki gibi değil mi?

— Ne diyeyim? Evet, aşağı yukarı onun boyundasınız. Ama olmayacak bir şey değil bu.

— Peki... ya bu yaraya ne dersiniz?

Sol avucumu açtım, uzunca, ince bir yara izi vardı, onu gösterdim. Bana Julien Gauthier'nin yadigârıydı o, on beş yıllık bir hatıra. Bir gün Noter Lécorché'nin yazıhanesinde, ikimiz de sağ elimize bir şemsiye, sol elimize de bir kalem almış, oyun olsun diye Jarnac'ın meşhur düellosunu canlandırıyorduk. İşte o gün Julien beni istemeyerek yaralamıştı, hem de hayli derindi o yara. Noter kâtipliği yaptığımız yılları anarken hep açardık bu konuyu, yaranın şeklini Julien de benim kadar bilirdi. Baktı, ama bir şey demedi. Şüphelendiği belliydi.

— Bir kalem ucunun böylesi bir yara açabileceğine insan kendi gözüyle görmeden inanmaz, dedim. Üstelik kan bir vasiyetnamenin üzerine kadar sıçramıştı. Tam Jarnac'ın yaptığı gibi bir iş, değil mi? Beklenilmedik bir vuruş, ama isabetli bir vuruş!

Julien'in yüzünde derin bir merak belirdi, ama şaşmışsa da benim umduğum gibi büsbütün ağzı açık kalmamıştı.

— Ne demek istiyorsunuz, diye sordu.

Cevap vermeli mi, vermemeli mi, bilemiyordum. Birlikte çalıştığımız günlerden bir sürü hatıralarımız vardı, hele bazıları ikimizin arasında birer sır gibiydi, onları birer birer saymak istiyordum, ama hiçbir şeyin bu kadar saçma bir gerçeği kabul ettiremeyeceğini anlamıştım.

— Size bir söyleyeceğim vardı, ama o kadar inanılmaz bir şey ki vazgeçiyorum söylemekten. Yalnız şunu rica edeceğim sizden: Dün Pont-Royal Köprüsü üzerindeki karşılaşmamızdan sonra edindiğiniz kanıyı değiştirin. Ama, size böyle açılışım aslında bunun için değildi.

Julien iltifatlı bir sesle,

— Nasıl arzu ederseniz öyle olsun, dedi. Asıl sebebin ne olduğunu sormam saygısızlık olur, ama doğrusunu söyleyeyim, konuşmazsınız hayal kırıklığına uğrayacağım.

Yine de büsbütün açılmayayım diyordum, şeytan dürttü içimden.

— Ne olursa olsun, dedim, söyleyeyim. Sen, karşındakinin bir deli olduğundan eminsin zaten, daha kötüsü olamaz! Sana söyleyeceğim çok saçma bir şey, Julien, akıl alacak iş değil, ama doğru: Ben senin arkadaşın, dostun Raoul Cérusier'yim. Dün sana rastlamadan biraz önce ben farkına varmadan, yüzüm değişmiş.

Julien, gözlerini bile kırpmadı, beni endişelendiren de bu oldu. Mümkün olsa da, geri alabilseydim sözlerimi.

— İmkânsız diye bir şey yoktur, dedi, kibarca.

— Vardır, Julien, mümkün değil, inanamazsın bana. Her şey mümkündür deme. Bari bana acı da bir tepki göster, cevabını veremeyeceğimi sandığın sorular sor bana. İstersen bir deli say beni, ama büsbütün de söz anlamayacak bir adam diye bakma bana. Kim bilir? Belki seri iyileştirebilirsin beni, Raoul Cérusier olmadığıma beni

inandırırsın belki. Bir kere şunu söyle bana: Sesime, elimdeki yaraya ne diyorsun?

Julien, kendisinden beklediğim hizmeti yapmayı hiç de istemediğini pek belli eden bir tavırla,

— Evet, dedi, sesinizin tıpkı onunkine benzemesi de, elinizde onunkine benzer bir yara bulunması da çok garip bir tesadüf. Ama bir şey kanıtlamaz.

— Doğru, kanıtlamaz ama bu işin öyle kesin delilleri olamaz ki! Demin sana, ikimizden başka kimsenin bilmediği bazı anıları hatırlatmayı düşünmüştüm, sonra bir işe yaramayacağını düşünüp vazgeçtim. Senin için yalnızca iyi bilgilenmiş olduğum anlamına gelirdi. Hani bir akşam seninle yine buradaydık, o gün Lécorché Baba'nın tabakasından aşırdığımız puroyu hangimiz içeceğiz diye konuşuyorduk, şuradaki, şu köşedeki küçük masanın başına oturmuştuk. Sen aşırmıştın puroyu. O gün bizim notere Bayan Frangodet'den bir mektup gelmişti, Chenevièreslerin miras işinde dayısının oğlu Maître-rot'dan yana olduğu için çıkışıyordu Bay Lécorché'ye. Ben o mektuba bir cevap yazmıştım, onu göstermek bahanesiyle ihtiyarı oyalarken sen de usulca tabakayı açtın, içinden alıverdin puroyu. İşte o puroyu paylaşamıyorduk. En sonunda bulduk bir yolunu: Hangimiz ötekinin askısı ne renktir bilirse onun olsun dedik. Sen benim askımın mor olduğunu söyledin, ben de seninkinin beyaz olduğunu söyledim, kazandım. Sen benim askının krem rengi olduğunu görünce, "Seni hafife almışım, Raoul!" dedin.

Ben anlattıkça Julien başını salladı, bakışları ciddileşti. Ben devam ettim sözüme:

— Buna benzer daha birçok hatıra anlatabilirim, sabaha kadar konuşsam bitmez, ama boşuna vakit geçirmiş olurum. Cérusier bunların hepsini üşenmeden uzun uzun anlatmış olabilir.

— Yok, sizin bunları bu kadar iyi bilmenizin garip bir şey olduğu da büsbütün inkâr edilemez. Cérusier anlatır-

ken duyup öğrenmiş olsanız da, kurcalar insanın aklını.

— Ya, bir de sizin soracaklarınızı bilirsem, o büsbütün kurcalamaz mı aklınızı, dedim, bazı olayları Cérusier'den dinleyip öğrenmiş olabilirim, ama onun bütün hayatını nasıl bilirim? Sorun bakalım.

— Peki. Bir gün yazıhanedeydik, Lécorché Baba yoktu o gün. Château-Thierry'den bir noter gelmişti, adı neydi, unuttum...

— Adı mı? Bay Bourquin değil miydi?

— Tamam. Cérusier beni içeride yalnız sanmış, girivermişti...

— Şarkı söyleyerek girdi. "Bütün noterler darağacına..." diyordu şarkıda. Château-Thierryli zavallı noter bunu duyunca gözlüğü düştü gözünden, sen de öfkelenmiş gibi gözükerek bana, "Bay Lécorché'ye söyleyeyim, aylığınızın artırılmasını istemiştiniz, artırmasın da küpe olsun kulağınıza, böyle oyunlardan belki vazgeçersiniz, Bay Cérusier!" diye çıkışmıştın.

Julien yavaşça,

— Doğru, dedi. Ya Torcaillon dosyası? Bir özelliği vardı o dosyanın.

— Evet, üzerine kırmızı mürekkep hokkası devrilmişti, kâğıtların hemen hepsine bulaşmıştı.

— Doğrusu garip, çok garip bunları bilmeniz. Devam etmenize gerek yok. Başka bir şey sorayım ben size: Yüzünüzün değişmiş olduğunu siz nasıl fark ettiniz?

Nazlanmadım, kimlik fotoğrafları işini, ilk şüphelerimi, ondan sonra o şüpheleri unutup içimin bir süre rahat ettiğini, Pont-Royal Köprüsü'nde kendisiyle karşılaşınca meseleyi iyice anlamış olduğumu, hepsini anlattım. Julien beni dikkatle dinliyor, bir yandan da gözlerimin içine bakıyordu.

— İşte böylece benliğimi kaybetmiş oldum. Dostlarımı da kaybettim, Julien. Sana açılışım, seni ikna etmeye kalkışım işte o yüzden, dostlarımdan birine olsun kavuşmaya ihtiyacım var. İnsanın birdenbire yapayalnız kalı-

vermesi, kendisini tanıyan kimse bulamaması, korkunç bir şey. Söylediklerimin doğruluğunu sana kanıtlayamam, Julien, mümkün değil bu. Ama sen bana doğru bir adım atıver. Bunu yapabilirsin, içinden bir, "Ya doğruysa?" deyiver, yeter. Kulun kölen olayım, bir düşün bunu. Bir dostun, birdenbire yabancı bir yüzün arkasına hapsolmuş, dört duvar arkasına kapatılır gibi, üzerine duvar örülmüş, bunu gözünün önüne getir. Hiç unutmam, Julien, bir gün seninle yine bu kafedeydik, sen Bay Lécorché'nin yazıhanesinden kurtulmanın çaresini düşünüyordun: "Başımdan geçebilecek en garip macera bile, acısını çıkarmış olmam, bu dar kolalı yakanın içinde geçen bu yılların intikamını alamam," demiştin. Görüyorsun ya, senin intikam olarak adlandırdığın macera senin değil, benim başıma geldi. Yoksa bunu anlamadın mı? Aramızdaki dostluk büsbütün küflendi de böyle bir denemeye dayanamıyor mu? Şimdi yirmi beşimizde olsaydık, inanırdın bana. Daha ilk sözlerimi duyar duymaz inanırdın.

Heyecandan sesim titriyordu, Julien Gauthier'nin de heyecan içinde olduğunu hissettim.

— Evet, dedi, garip bir macera ama kendimi ne kadar zorlasam da boşuna, içimi tamamıyla inandıramıyorum. Elimde değil. Siz benden sadece inanmamı istemiyorsunuz, adeta dinimi değiştirmeye çağırıyorsunuz beni, Tanrı bile böylesi bir istekte bulunmaz. Yalnız tamamıyla emin olduğum bir şey var: Belli ki çok mutsuz bir adamsınız, size yardım etmek isterim. Ne yapayım, konuşmaya başladığımızdan beri hep bunu düşünüyorum. Öyle sanıyorum ki, en iyisi durumunuz hakkında açıkça konuşmak sizinle. Madem içinizi dökmek için beni seçtiniz, benim akıl yürütmelerimi de dinlersiniz.

— Biliyorum onları. Herkes aynı akıl yürütmeleri yapıyor.

— Doğru ama korkarım, siz zahmet edip de o sebepler üzerinde düşünmemişsiniz. Siz Raoul Cérusier olduğunu söylüyorsunuz, bunu kanıtlayacak bir deliliniz yok,

sadece birtakım benzerlikler öne sürüyorsunuz, onların değerini pek büyütüyorsunuz gözünüzde. Bu işi, önyargılara saplanmaksızın inceleyen birinin söyleyebileceği tek şey, aynı zamanda yanılgınızın başlangıç noktası da olan bu rastlantının, sesinizin Cérusier'ninkine benzediğidir.

— Ya hatıralar? Baştan sona duraklamadan anlattığım hatıralar?

— Cérusier hayatını en küçük ayrıntısına varana kadar yazdığı bir günlük tutmuş, sonra da size vermiş olabilir. Siz de seslerinizin benzemesi dolayısıyla o defteri ilgiyle okumuşsunuzdur, o kadar ki sonunda kendinizi onunla özdeşleştirip elinizdeki yarayı da yapıvermişsinizdir. Ama yüzünüz Raoul'unkini hiç de andırmadığı için tam bir dönüşüm hikâyesi kurmuşsunuz. Doğrusunu isterseniz, ben halinize pek de şaşmadım. Tıpta buna "kişilik bunalımı" denir.

— Yani doktora görünmemi mi öneriyorsunuz?

Julien hemen cevap vermedi. Gözlerini eğdi, sesinde sıkıntılı bir ihtiyatlılık sezdim.

— Doktora gitmekten daha iyi bir çözüm vardır belki. Cérusier'yi karşınızda görürseniz, iyileşirsiniz sanıyorum. İster misiniz? Gidip görüşelim mi onunla? Hemen bir telefon ederiz, ne zaman buluşabileceğimizi sorarız.

— Boşuna zahmet edersiniz. Bükreş'e gittiğini söyleyecekler.

— Olsun. Bir bakalım.

Julien bunu bir emir verir gibi söylemişti. Birdenbire kavradım onun aklından geçeni; benim Raoul Cérusier'yi öldürmüş olmamdan kuşkulanıyordu. Böyle düşünmekte haksız da değildi: Bana yakıştırdığı delilik türü buna yol açacak cinstendi. Aynı anda yerimizden kalktık. Eliyle yolu gösterdi, beni öne geçirdi. Aşağı kata, telefona inerken aklıma geldi: Ona yazımı göstermeyi unutmuşum, ama iş bu noktaya geldikten sonra göstermek doğru olmazdı. Büsbütün çıkmaza sürüklerdi duru-

mumu. Julien beni telefon kabinine itti, almaçlardan birini uzattı. Lucienne'in sesi,

— Bay Cérusier dün akşam Bükreş'e gitti, dedi.

Julien ısrar etti:

— Dün akşam için bana söz vermişti. Gittiğini bana bildirmenizi söylememesine şaşırdım. En son saat kaçta gördünüz onu?

— Yazıhaneden dört buçukta çıktı.

— Peki. Uzun mu sürecek yolculuğu?

— On beş gün, belki üç hafta.

— Gelince beni hemen beni aramasını söyleyin lütfen. Kendisine söyleyeceğim çok önemli bir şey var. Teşekkür ederim.

Julien'in içini kaplayan sıkıntıdan kurtulduğu belliydi, telefonu kapattı, çıkarken,

— Şimdi de, sekreterle işbirliği yaptığımı söylemezsiniz umarım, dedi. Siz de duydunuz: Dostum Cérusier, dün öğleden sonra dört buçukta yazıhanesindeymiş, dört buçuk, yani bizim köprüde karşılaşmamızdan bir saat sonra, belki de daha fazla. Kendiniz değerlendirin durumu.

Sekreterimi oyuna getirdiğimi anlatabilirdim, ama yapmadım, yakayı bu kadar ucuz kurtardığım için mutluydum, mahcup olmuş gibi yaptım, özür diledim. Julien de iyi bir gününe rastladığı için olacak, beni büsbütün utandırmaya kalkmadı. Ama vakit kaybetmeden, ne olur ne olmaz diye dostuna da haber vereceğini, kendisini benden koruması gerektiğini söyleyeceğini bir-iki kelime ile çıtlatıverdi, zaten anlamıştım. Ayrılmadan önce kendisiyle biraz daha konuşup beni çok kitap okuyan, uyuşturucu kullanan zararsız bir manyak sanmasını sağlamaya çalıştım. Bilmem ama galiba başardım o işi.

Paris'te oradan oraya iki saat taban tepip yorulduktan sonra Manière adlı kahveye gittim. Endülüs dilberini orada bulabileceğimi sanıyordum, gelmedi. Yemeğimi bir başıma yedim, eve gidip yattım, korkunç kâbuslar gördüm. Karımın beni, amcamın oğlu Hector sanmasını istiyor-

muşum, o da inanıyormuş, Endülüs dilberi ile Julien benim sesimin tıpkı Antonin Dayı'nın sesi, yazımın da tıpkı büyük memelinin yazısı olduğunu söylüyorlarmış...

VIII

Ertesi sabah trene binip Chatou'nun yolunu tuttum, niyetim bundan böyle Antonin Dayı'nın yanına yerleşmekti. Paris'te kalmak kendimi eşsiz, dostsuz yaşamaya, tanıdıklarımın önümden yüz vermez birer hayalet gibi geçtiklerini görmeye, boyuna cesedimi saklamak için uğraşmaya mahkûm etmek demekti, bunu düşünmek bile beni adeta hasta ediyordu. Saat dokuza doğru Chatou Garı'nda indim, bizim dayının domuz çiftliğine kadar olan üç kilometreyi yürüdüm. Dayı beni sevinçle karşıladı. Domuzları müşterilere götürmek için kullandığı küçük bir kamyonu vardır, üzerinde kendi adı da yazılıdır, baktım, altına bir de "Her tür domuz bulunur" diye bir şey yazmış, onu boyuyor. O gece aklına gelmiş bu tuhaflık, bir çocuk gibi neşeli, gülmekten katılıyor. Bana söyleyeceği çok şey varmış; söylediği ilk şey de Renée'nin bana çılgınlar gibi âşık olduğu oldu. Dün ben ayrıldıktan sonra Renée, "Senin yüzünden kaçtı!" diye kavga çıkarmış, kendisi ve ailesi hakkında edindiğim izlenimden endişe etmiş. Antonin Dayı'nın en manidar bulduğuysa, yeğeninin arabası için söylemediğini bırakmaması ve kendisini Montmartre'a götürmesini reddetmesiydi.

— Bu hiçbir şey kanıtlamaz, dayıcığım, dedim. Ayrıca şunu da söyleyeyim, ben Renée'yi baştan çıkarmaktan neredeyse vazgeçtim. Hainlikmiş gibi geliyor bana, tiksindim, daha çok da korktum. İnsan karısının gönlüne anahtar deliğinden bakmayı istiyor, pek bir özeniyor ya, bir hayır beklememeli bundan. Dün Renée'nin içini

biraz görür gibi olunca anladım bunu. Bir yuvanın mutluluğu için, karıyla kocanın birbirlerine karşı biraz kör olmaları gerekir, birbirlerini iyice tanımamaya katlanmalı, hem de bunu kendileri istemelidir. Karı koca dediğiniz demiryolu rayına benzer, hep yan yana giderler, yine de birbirlerinden ayrıdırlar, birleşmeye kalktılar mı evlilik treni devriliverir. Ben neden kandırıp da baştan çıkarayım Renée'yi? Bir kadının kocasına söylemediklerini sevgilisine söylediğini öğrenmek için mi? Daha da ötesini öğrenmek için mi? Bunları tahmin ediyorum zaten, ama ustalıkla bilmezden geliyorum, bundan sonra da bilmesem iyi olur. Evet, bugünkü durumum birtakım lüzumsuz sırları kestirme yoldan öğrenmem için elverişli, ama ben bıktım o kestirme yollardan.

Antonin Dayı,

— Yazık, dedi. Hepimizi mutlu edecek çok iyi bir planım vardı. Sen bu günlerde karınla yatıverirdin, ben de iki-üç hafta sonra Raoul'a bir intihar ayarlardım. Bir sabah Seine Nehri'nde onun şapkasıyla paltosunu bulurlardı, paltonun cebinden bir de mektup çıkardı. Kadıncağız perişan olurdu, kolay mı, büyütecek iki çocuğu var. Sen gözüküverir, işi öğrenince de asaletini, gönlünün yüceliğini gösterip, "Hanımefendi, soyadım da, servetim de sizindir," derdin.

— Teşekkür ederim, ama dulları sevmem.

— Ben Renée'ye drahoma veririm, siz balayındayken çocukları da buraya alır, bakarım.

— Raoul Cérusier'nin intihar etmesi doğru olmaz artık, iş çıkarır başıma. Dün sizden ayrıldıktan sonra bir budalalık yaptım, bundan sonra ihtiyatsızlık etmeye gelmez.

Bir gün önce Julien Gauthier ile konuştuklarımı anlattım Antonin Dayı'ya. Tepesi attı, öyle kötü bir dosta niçin iki tokat atmadın diye çıkıştı bana. Sonra meraklı meraklı baktı yüzüme, bir yandan da bıyığı ile oynuyor, ucuyla kulağının içini kaşıyordu. Birdenbire,

— Ama kim bilir, dedi, belki de haklıdır o adam, sen Raoul değilsindir.

Betimin benzimin attığını hissettim, yüreğim duruverecek sandım. Antonin Dayı,

— Zaten bir önemi de yok bunun, dedi. İçten olman yeterli. Böyle söylüyorum, ama sen bakma bana, senin Raoul olduğundan eminim. Renée konusunda bir kez daha düşünmelisin. Genç bir kadının kocası uzun zaman yolculuktan dönmezse tehlike baş gösterir. Ben Renée'den emin olmasına eminim, ama insan her şeyi düşünmeli, kötü bir şeyle karşılaşınca da aklıma gelmemişti diye dövünmemeli.

Antonin Dayı yazıyı boyamaya devam etti, lafı da değiştirdi ama son sözleri kafamı karıştırdı. Ertesi sabah Paris'e döndüm. Bütün bir günü Chatou'da geçirmek bana iyi gelmişti. Bir kere insanı kara kara düşüncelere sürükleyen o yalnızlıktan kurtulmuştum: Başkalarını göreceğim, onların yanı başımda yaşadıklarını bileceğim, yine de aralarına giremeyeceğim, yalnız kalacağım... Hem o yalnızlığı çekmemiştim, hem de bizim dayının durumumu kabul etmesi beni rahatlatmıştı. Onun dediğine bakılırsa yüzümün değişivermiş olması belki can sıkacak bir şeydi, ama öyle büyütülecek bir yanı da yoktu, yakında gündelik hayatın içinde eriyecek, dikkati bile çekmez olacaktı. Paris'e döner dönmez ilk işim Lucienne'e telefon etmek oldu, bir müşteri bulduğumu söyleyerek adını bildirdim, bu formaliteyi hallettikten sonra Clichy'ye gittim, orada küçük bir fabrika sahibi vardı, çoktan beri kendisiyle görüşmek istiyordum. Onun yanında bir saat kadar kaldım, büyük bir satış işi kopardım. Sonra yine o taraflarda başka bir şirkete uğradım, birtakım belirsiz vaatlerden başka bir şey elde edemedim. Clichy'deki işlerim saat bire kadar sürdü, günün geri kalanında da kafamı meşgul etti. Aklım işe takıldığı için karımı düşünmedim, Endülüs dilberini de unuttum. Bütün tasalarım, kaygılarım, ben çaba sarf etmeksizin

bir yola girivermişlerdi. İnsan bütün zor meseleleri, duyguları yüzünden çıkan karışıklıkları bile, işinin arasında düşünmeli. İnsan için çalışmak, kişiliğin gelişmesi, düşüncesinin dışarıya yansıyıp nesnelerle, olaylarla bağ kuruvermesi gibi bir şeydir. İyi çalışmak, iyi yaşamak demektir. Bunu anlamak için, yüzümüzün değişivermesini beklemeye gerek yoktur. Ertesi gün de, daha sonraki günler de en tehlikeli buhran yıllarını atlatmamı sağlayan aynı sabır dolu iradeyle çalışmaya verdim kendimi. O zamana kadar adımı duyurmuş, bir ün edinmiştim, şimdi ondan faydalanmıyor, birtakım güçlüklerle karşılaşıyordum ama tekrar coşku dolmuş, eski dengemi bulmuştum. Hayatımın altüst olması yine zihnimi kurcalıyordu, ama o kadar sarsmıyordu beni. Başıma gelen drama yukarıdan bakıyordum, arkadaymış, ta arkadaymış gibi görüyordum. Renée'nin metresim olmasına karar vermiştim, kendi kendimle hiç kafamı yormadan karar vermiştim, madem ben onun için, çocuklar için çalışıyordum, aramızda öyle bir bağ olması gerekiyordu, kaçınamazdım bundan: Önce metresim, sonra da bir yolunu bulursam karım olacaktı.

Üç-beş gün içinde Caulaincourt Sokağı'nda birkaç defa karşılaştım onunla, her seferinde de evin civarında gördüm. Sadece selamlayıp geçiyordum, ama bakışlarımın da elimden geldiğince sevdalı, hüzünlü olmasına çalışıyordum. Mesafeli davrandığım için memnun olmuş, sonradan öğrendim, biraz da endişelenmiş.

Antonin Dayı'dan, Madeleine Kilisesi civarına gittiğini öğrendiğim bir gün, hemen mağazanın kapısına koştum, çıkar çıkmaz da yanına sokuldum. Gülümseyerek karşıladı beni. Tuhaf bir hali vardı: Hem sıkılıyor, hem de sanki can atıyordu benimle konuşmaya. Başlıca niteliği soğukkanlılık olan bu kadının hiç beklemediği bir anda benimle karşılaşmaktan duyduğu heyecan içime dokundu. Ben ise, onun kadar heyecanlanmak şöyle dursun, hemen hemen hiç heyecanlı değildim. Ona oyun

etmekte olduğumu, ama hakkım olanı almaya çalıştığımı bildiğim için kafam da, gönlüm de gayet rahattı. Renée'nin o halini görünce giriştiğim işin öyle başarılmayacak şeylerden olmadığını anladım, kendisi de benim düşüncelerime uyuyor, kurduklarıma yardım ediyordu, bu gönül işini de iki iş görüşmesi arasında yoluna koyuvereceğim belliydi. Hal hatır sorduktan sonra hemen asıl konuya geçtim, dilim dolaşmaksızın söyleyiverdim kendisini sevdiğimi, aşkımın çarçabuk geçecek bir heves olmadığını, kendisine açılmadan önce çok düşündüğümü, bekârlık hayatımı o aşk üzerine kurmak istediğimi anlattım. Kendisine ancak böyle bir sevgi, gizlenilmesi gereken bir aşk sunabildiğim için affını diledim, ama gönüllerimizin birleştiğini bütün dünyaya bildirmek bana düşmezdi. Ne yapalım ki çok geç tanımıştık birbirimizi! Renée altüst olmuştu, yanakları al aldı, bana korka korka, ama güvenle bakıyordu, sanki içiyordu sözlerimi, ama hemen boyun eğmemişti, kendini kurtarmaya çalışıyordu.

— Ben yalansız yaşamaya alışık bir kadınım, dedi. İçimdekileri gizlemeye katlanamam. Rahat hissedemem kendimi, ne çocuklarıma karşı, ne de dünyaya karşı. Kendimden utanırım da hürriyetimi kaybetmişe dönerim.

— Evet, dedim, biliyorum bu söylediklerinizi. Sizden çok şey bekliyorum, bunun sizden daha çok farkındayım. Haklısınız, iyice düşünmeniz, bu macerayı tartmanız gerekir. Hemen bir cevap vermeyin bana, acele etmeyin. Hiç olmazsa şu birkaç gün hayatımın sultanı olduğunuzu hayal ederek yaşayayım.

İçinde çok şeyler gizli, derin bir sessizlik içinde ayrıldık birbirimizden. Dönüp baktım, yoldan geçenlerin arasında Renée'nin kaybolup gittiğini gördüm. Doğrusu, böyle hileli bir oyun oynadığım için vicdan azabı duyuyordum: İşin aslını ben biliyordum, o bilmiyordu. Yalnız o, bu işte bir macera tadı bulabilecekti. Biraz olsun bir coşkunluk duyamadığım için kızıyordum kendime. Bir

kocanın hayal gücünü işletmek için bundan da iyi fırsat olur mu? Ama yüzümün değişivermiş olması beni beklenmedik şeylere alıştırdığı için midir nedir merakım bir türlü uyanmıyordu. Daha çok terliklerimin peşindeymişim gibi geliyordu bana, çılgın bir âşık gibi davranamamaktan korkuyordum. Kurduklarımı gerçekleştirebilmek için eşsiz bir âşık gibi davranmam ya da en azından Renée'yi hayal kırıklığına uğratmamam gerekiyordu.

Akşamüstü birkaç tane damgalı Romanya pulu ile az bulunur cinsinden mektup kâğıdı, bir çanak tutkal, ayrıca yaptığım sahtekârlıkta işime yarayacak birkaç malzeme daha aldım. Niyetim Renée'ye Romanya'dan geldiği izlenimi veren bir mektup hazırlayıp ertesi sabah da kapıcı kadına gözükmeden bunu bizim evin posta kutusuna atıvermekti. Endülüs dilberi yine lokantaya uğramamıştı, yemeğimi yer yemez eve gittim, hemen işe başladım. Zarfı hazırlamak o kadar zor değildi, asıl mektup önemliydi. Hem karımın kıskançlık damarını uyandırmasın, hem sözde sürdüğüm zevki, sefayı, katıldığım içki âlemlerini anlatsın, sevgiyle karışık bir bayağılık olsun, hem de beni üstün çıkarmayacak karşılaştırmalara kapı açsın diyordum. İşte o mektubun bir bölümü:

"Gece yarısı hepimiz zil zurna sarhoş olmuştuk. Brown Baba mürekkepli kalemini çıkardı, oradaki şişman bir kızın kalçasına bir çan kulesi resmi yapacağım diye tutturdu. Hiç o kadar güldüğüm olmamıştı. Dediklerine göre ben de hayli tuhaflıklar yapmışım, ama pek hatırlamıyorum. Sen şimdi benim azıttığımı sanacaksın, ama ferah tut yüreğini. Sana bu anlattıklarımdan fazlasını yapmıyorum. Şunu aklından sakın çıkarma, Renée'ciğim: Her koşulda birbirimize güvenmemiz gereken bir yaştayız artık."

Dört gün sonra, pazartesi öğleden sonra Renée ile asansöre bindim. Yalnızdık, ben de kararlıydım, pazartesi günleri benim yapmayı planladığım girişimler için pek elverişlidir, çünkü hüzünlü pazar günleri kadınlar kötü

kötü şeyler kurarlar. Benim, beşinci katın düğmesine bastığımın farkına varmadı. Asansör yukarı çıkarken, "Renée, dayanamıyorum artık, yüreğim çatlayıverecek, cehennem azabından da beter bu benim çektiğim ah! Renée! Renée, sabrım kalmadı, kararımız neyse söyleyin, ucunda benim için ölüm bile olsa söyleyin!" dedim. Bu sözleri iki gün öncesinden hazırlamış, o günden beri de boyuna tekrarlamıştım, boğuk bir sesle çıktı ağzımdan. İşi abartmaktan büyük bir tutkunun gerektirdiği iniltiler çıkarmaktan, kaçmamaya karar vermiştim. Nişanlılığımız sırasında aşkımı açıkça söylemeyip sezdirmekle yetinmeyi daha zarif bulmuştum, artık istemiyordum öyle yapmayı, kendisi de o günleri hatırlayabilirdi. Renée elimi tuttu, adımı söyleyerek yavaşça sıkıverdi. Hiç beklemediğim bir şeydi bu da. Göstermesini beklediğim, umduğum bu teslimiyet beni çok sinirlendirdi, mutsuz etti. Kızmıştım, umutsuzca kıskanmıştım onu, benim üzerime gül koklamaya kalkan o kadını tepeleyesim gelmişti, omuzlarından tuttum, acıtasıya sıktım, incinmiş bir sesle, "Renée, Renée, bu da mı olacaktı?" dedim. Ne olduğunu anlamadı. Asansör durmuştu. Arkasından çıktım, benim dairenin kapısını açtım. Beşinci kata vardığımızı kavrayamadı önce, anlayınca irkildi, gözlerinde bir korku belirmişti. "Aman!" diyerek geri çekildi. "Bir gören olur, çabuk girin," dedim. Giriverdi. Benim dairenin sofası karanlıkçaydı, karımın yüzü de ışığa doğru olmadığı için iyice göremiyordum. Talihim varmış da öyle olmuş, ya onun yüzünde bir sevgi parıltısı görüverseydim ne yapardım? Hiç şüphesiz küfürler savurur, belki de daha ileri giderdim. Şapkasını çıkarıp konsolun üzerine koydu, bunu yaparken öyle sevimlicesine kendini bırakışı vardı ki az kaldı bağırıyordum. Kollarını boynuma doladı, başını omzuma dayadı, birkaç kere, "Canım! Canım!" dedi bana. Acı acı gülmemek için zor tutuyordum kendimi, tokat atmamak için kendimi zor tutuyordum, yine de durumun gerektirdiği gibi davranıyor-

dum. Renée'yi şiddetle sıkıyordum, ama bu şiddet aşktan da kaynaklanıyor olabilirdi, doğrusu öyledi de. Susuyordum, bu da iyiydi. Burnum karımın saçlarının arasında, banyonun tokmağına bakıyordum. Rezalet bu, diye düşündüm. Körü körüne bir güvenim vardı ona. Saygımdan ne yapacağımı bilemezdim, tapardım adeta. Binde bir başka bir kadınla görüşsem, vicdan azabı çeker de geceleri uyuyamazdım, halbuki o, önüne çıkan ilk herifin, bir saat bile konuşmadığı bir adamın boynuna sarılıvermiş, "Canım! Canım!" diyordu.

Bununla birlikte, gerekeni de yapmak lazımdı. Sofada yıllanamazdık ya! Onu salona sürükledim, Père Masillon'un deri ciltli kitaplarının önündeki sedire oturttum. "Sizin ev ne kadar da güzel!" dedi. Sert bir cevap verdim. Ama içimdeki koca öfkesi de çok geçmeden yatıştı. Renée'yi, evlenmemizden önce bile o kadar güzel bulduğum olmamıştı. "Ben görmesini bilmemiştim!" diye kendimi kandırmaya çalıştım. Ona taparcasına hayran olduğum için asıl yüzüne değil kendi kendime kurduğum saf bir hayale bakmış durmuşumdur belki de! Bir arada yaşamak, birine çok alışmak böyle yanılgılara yol açar. Ama o akşam Renée gerçekten başka bir kadın olmuştu, yüzü öyle değişmişti ki ilk defa olarak canlanıyor gibi geldi bana. Bir heykelin yüzünün birdenbire hayata kavuşuvermesini düşünün, işte öyle bir şey. Benim bilmediğim, belki kendisinin de bilmediği, ta içinde, derinlerde yaşayan bir benliğin yansımasıydı bu, bütün çizgilerde kendini gösteriyor, her birine yeni bir güzellik, bütününe de umulmadık bir ahenk veriyordu. Duru, soğuk bakışları vardı eskiden, babası "Ustabaşılar gibi bakıyor bu kız!" derdi, o akşam başka bir parlaklık, insanı sarsan, biraz da vahşi bir tatlılık gelmişti o gözlere. Sesi bile değişmişti. Bende de yankılar bulan, bana yeni bir mutluluk veren o kadın sevincine, o büyük sevince kaygıyla yaklaştım. İstemiyordum ama benim de sanki gözlerim kamaşmıştı, onun yüzüne bir başkalık veren yakı-

cı aşk bana da yansımıştı. Ben ona bir oyun oynadığımı sanmıştım, oysa asıl o beni şaşırtmıştı. Benim için bu, tanıdığım bir kadının gençleşivermesi değildi sadece; her şeyiyle yepyeni, bambaşka bir aşktı: "Yoksa ben hiç mi sevmemiştim Renée'yi?" diye düşündüm. O zamana kadar onun için beslediğim o samimi, sağlam duygu bana artık cılız, belirsiz, adeta gülünç geliyordu; birkaç kere utandığım bile oldu. İçimin içime sığmadığı bir anda, "Ne iyi olmuş da değişmiş yüzüm! Belki de daha yeni başlıyor o değişme, şimdiden ne tatlar tattırdı bana!" dedim içimden.

Giysilerimiz bir iskemlenin üzerinde birbirine karışmıştı. Renée gözlerini açmış, soluk yanaklarına yeniden kan gelmişti. Benim gözlerimin kamaşması, hayranlığım geçecek, gevşemiş kaslarımla onu tutamayıp kaçıracağım diye endişeleniyordum. Oysa büyü sürüyordu, bu da beni daha çok büyülüyordu. Renée düşünceli düşünceli, uzun uzun baktı bana, ürkütücü bir ciddiyeti vardı. Sonra yine gözlerini kapadı, ağzını kulağıma yaklaştırdı yavaşça,

— Bilmiyordum, Roland, bilmiyordum, dedi. Aşkı hiç tatmamışım ben. Yemin ederim. Oh! Hiç, ama hiç tatmamışım, inan olsun bilmiyormuşum. Hiç, hiçbir şeyini bilmiyormuşum.

Yüreğimi incitmişti bu söz.

— Nasıl olur, diye sordum.

O yine yavaşça,

— Roland, dedi, evinize geldiğimden beri bin kat daha çok sevdim sizi, sebebini de bilmenizi isterim. Aşk denen şeyin, dertten başka bir şey olmadığını sandım hep.

— Renée, Renée, öyle söylemeyin. Korkunç bir şey bu.

— Hayır, çok güzel. Ah! Bilseniz. Bir gün anlatırım size.

Beşinci kattaki daireyi tuttuğumdan beri ilk kez telefon çaldı. Numarayı yalnız Antonin Dayı biliyordu. Te-

lefon öteki odadaydı, aradaki duvar da kalın değildi. Kımıldamadım. Renée şaştı.

— Belki önemli bir şeydir, dedi. Lütfen bakın.

İstemeyerek kalktım, ama dayı belki sıkılır da kapatır diye ağır ağır yürüdüm. Usanacağı yokmuş onun. O akşam beni, kıyamete kadar beklemeye hazırmış.

— Sen misin, Raoul, dedi, yani Gontran demek istiyorum. Ben, senin ihtiyar dayın. Buradan ayrıldığından beri hiç sesin çıkmadı. Merak ettim.

— Biliyorsunuz, çok işim var. Omurgalılar üzerine yazdığım kitap bütün vaktimi alıyor.

— Ne? Ne?

Sonra Antonin Dayı kahkahayı koyuverdi.

— Ha! Omurgalılar üzerine yazdığın kitap... Neyse seni bulabildim ya, yeter. Çok mutluyum, biliyor musun, duyunca sen de mutlu olacaksın. Bu sabah müthiş bir şey geldi aklıma. Artık her şey değişti, düzeldi. Senin o zavallı Renée'yi baştan çıkarmana gerek kalmadı.

— Sonra konuşuruz. Şu anda beni en çok ilgilendiren şey, türleri çoktan beri bilinen bazı omurgalıların, maki hayvanlarıyla, tek parmaklıların yaşadıkları ortama uyum sağlamaları konusu. Anladınız mı?

— Ne zırvalıyorsun sen? Omurgalılardan başka şey bilmez misin?

— Öyle gerekiyor da onun için. Primatlarla avidleri düşünün bir. Birtakım organların kendi kendilerine dumura uğratmaları karşısında bulunuyoruz.

Antonin Dayı sesini yavaşlattı:

— Aman Tanrım, demek orada seninki, evde. Bir kere daha tüm planlarımı altüst ettin. Geç kaldım, değil mi?

— Öyle, çok geç.

— Bu senin yaptığına alçaklık denir, Raoul. Zavallı kızcağız! Yarın ben bir uğrayayım ona.

— Hayır, hayır, sakın uğramayın. Sizin önerilerinizi de bir düşünürüm. İzninizle, üstadım!

Telefonu kapattım, aletin üzerindeki duvar aynasın-

da bir dakika yüzüme baktım. Renèe'nin o mucizeyi andıran değişimi, canlanıp tazeleşmesi hep benim güzel gözlerimin işi. Yeni bir yüz, bir maske yetti bunu yapmaya. Aşk mı bu kadar köksüz, bu kadar rastlantısal bir duygu, yoksa surat mı çok önemli? Belki de Renée, bu güzel maskenin altında, eskiden tanıdığı erkeği yine bulacak, on üç yıldır evlilik hayatının temeli olan sevgi dolu dayanışmaya, o huzurlu duyguya yine dönüverecek. Ama kendime o kadar güveniyorum ki, buna inanamıyorum. Ne de olsa içinde bir şey uyandı Renée'nin, bir şeyler öğrendi, bu rüyadan uyansa da bir şeyler kalır geriye. Ama asıl, yeni bir şeyler buldu bende. Yüzümü bir yana bırakalım, benim bile şimdiye kadar bilmediğim el değmemiş yönler buldu içimde, yeni bir duyarlılık, yeni bir anlayış buldu, hem de eskilerden çok daha ince!

Demin onun yanındayken anladım: Gerçekten birtakım değiş tokuşlar, birtakım etkileşimler olmuştu, hepsi de benim benliğimin bilinmez derinliklerinde başlayıp yine orada bitiyordu. O kadar da şaşılacak bir şey mi bu? Hani geçen gün, insanın yüzü ile içi birbirlerine bağlıdırlar, birbirleri üzerinde etkileri olur, diye düşünmüştüm, yine o öyle düşünüyorum. Benim ruhum benim için o iki etken arasındaki orantının bir anlatımı ise, bana dışarıdan bakanlar için neden öyle olmasın? Yüzün şeffaf olduğunu söylerler, bunun boş olmadığını sanıyorum, insanın yüzü gerçekten ruhunu yansıtır, o ruhtan üzerine düşen ışığın kırılması da kendi kırma gücünün derecesine bağlıdır. Bir yüze bakılarak edinilen bilgi hiç de yanlış değildir. Güneşin bizi ısıtıp aydınlatması havanın açık, bulutlu, sisli olmasına bağlı değil midir? Ruh için de öyledir: Nasıl görüyorsak öyle kavrarız.

Aynadan baktım, kapının açıldığını gördüm, Renée paltosunu sırtına almıştı, aralıktan gözüktü. "Merak mı ettiniz?" diye sordum, "Evet," dedi.

— Sesiniz gelmedi. Korktum. Titremeye başladım. Önce korkmak için bir sebep yok, diye düşündüm, tele-

fonda omurgalılar üzerine konuştular, ne olabilir, dedim. Ama sonra aklıma birtakım şeyler geldi. Çenenizi elinize dayamış, düşünüyordunuz. Ne yapıyordunuz, Roland?

— Aynada kendime bakıyorum. Kendimi sizin gördüğünüz gibi görmek istedim!

— Göremezsiniz. Ben sizin gözlerinizin ta içini, derinliklerini görüyorum.

IX

Sözüme hemen inanıvereceğinden emin olsam da, yüzümün değiştiğini Renée'ye söylemeye kalkışmazdım, kaçınırdım bundan. Bir akşam Antonin Dayı'yla Wagram Caddesi'nde bir kahvede oturuyordum. Antonin Dayı,

— Madem çılgıncasına tutkun sana, artık onu her şeye inandırabilirsin, dedi. Neden söylemiyorsun işin doğrusunu?

Başını salladım. Birdenbire kızarmıştım. Dayı,

— Her şey kolaylaşıverir, dedi. Zamanınızı kurnazlık yapmak için harcayacağınıza birbirinize konsantre olabilir, yeniden beraber yaşamanın yolunu bulabilirsiniz. Değil mi? Neden her şeyi anlatıvermiyorsun ona?

— Hayır, hayır, asla, diye bağırdım.

Öfkelenmiştim, Antonin Dayı şaştı, bana merakla baktı, sonra gülümseyerek,

— Anlıyorum, anlıyorum, dedi. Haram tatlı olurmuş. Şimdiki hayatınız, karı koca hayatından daha heyecan doludur elbette.

— Bilemediniz, mesele o değil. Emin olun, benim en büyük arzum karımla eskisi gibi bir arada yaşayabilmek.

Yalan söylemedim, ama bütün düşüncemi de anlatmadım. Antonin Dayı, devamını bekledi. "Yüzümün böyle büsbütün değişmiş olması, Renée'nin inanacağı bir

şey değil," gibi kaçamak sözlerle konuyu kapatmak istedim. Antonin Dayı'ya doğrusunu söyleyebilirdim, ama bu iş beni, benliğimi o kadar yakından, o kadar özden ilgilendiriyor ki utandım, nasıl açardım sırrımı? Yine Raoul Cérusier olabileceğimi düşününce ürperiyor, tiksiniyorum, Antonin Dayı'nın aklı alır mıydı bunu? Dönüşümümün günden güne derinleştiğini, benim başka bir adam olmaya başladığımı anlar mıydı?

Eski benliğimden büsbütün sıyrılmadım, elbette. Her an, eski algılarımın, düşüncelerimin izlerini buluyorum kendimde, ama çoğunlukla bunlara eşlik eden ve ikiye katlayan yeni etkiler de hissediyorum. Bu etkiler henüz çok belirgin değildi, bazen gizli bir pişmanlık, bazen de güçlü bir erkle hissettiriyorlardı kendilerini. Bu değişimler, hepsine ayrı ayrı, belirdikleri anda bakılırsa, gayet küçük, ufacık şeyler, onları şöyle bir seziyorum, ne olduklarını pek söyleyemem. Tabiatımın en köklü özelliklerinden biri diye bildiğim bir huyumu incelemeye kalkışınca daha iyi kavrıyorum onları. Mesela vazife duygusu, eskiden bir sınır taşı gibi sağlamdı bende. Yine de var ya, nasıl söyleyeyim, daha bir gevşekleşti, başkalaştı, ince eleyip sık dokumaya kalkan bir duygu oldu, kaç defa fırsat düştü de denedim, kısacası kaybetti eski sağlamlığını. Bu gizli değişmelerden çekinmiyor değilim, hemen inanıvermiyorum onlara, belki öyledir diye düşünüp sonunda kendi kendime öyledir diye aşılamanın da bir payı olabileceğini unutmuyorum. Ama içimde öyle şeyler buluyorum ki onları da ben hayalimde uydurmuş olamam, bir yalan, bir yanlış olamaz onlar. Mesela yeni bir heyecan, bir duygu, ya başkasından işittiğim, ya kendi söylediğim bir söz bana bir rahatlık verir, yahut yaralayıp da kıvrandırırsa ben yine, "Bana öyle geliyor!" diyebilir miyim? Kendi içimdeki bu araştırmalarda Renée'nin de, bilmeden, istemeden bana çok yardımı dokunuyor.

Öyle buluşlar da oluyor ki onları yine eski düşün-

cemle incelemekten kendimi alamıyorum, telaşa düşüyorum. Bir yandan bakıyorum, hayatı tatmakta eskisinden daha ileriyim, bir yandan da bakıyorum, hayatımı koruyan silahlarım azalmış. Ama üzülmüyorum böyle olduğuna; tam tersine, ruhum yeni yüzüme büsbütün uyuverse, geciktirmese diyorum.

Renée benim eve gelmeye başlayalı beri daha az çalışıyorum, öğleden sonraların çoğu onunlayım. Eskiden çalışacak saatlerde gönlümü eğlendirdim mi sonradan dert olurdu içime, şimdi öyle bir yürek yarası çekmiyorum. Bir işadamı olarak da, bir aile reisi olarak da dövünmüyorum o yüzden. Birtakım tasaları aklımdan kolayca çıkarabilmek gücünü edindim artık. Eskiden nereye gitsem bırakmazlardı yakamı, tasa masa düşünülmeyecek yerlere dahi gelirlerdi benimle. Şimdi başka türlü tasalarım var, daha bencil soyundan; kendimi anlamak, hayat bir insana ne verebilirse hepsini son damlasına kadar koparmak, gönlümü heyecanlara da, duyulara da daha açık bulunduran bu halimi, kendimi neye varacağını bilemediğim dileklere bırakışımı sürdürüp gitmek... Bana öyle geliyor ki Renée'yi eşi benzeri az görülmüş bir tutku ile seviyorum, herhalde ben şimdiye kadar böyle bir sevda çekmemiştim. Bir fırsat çıksa da uğrunda canımı versem dediğim dakikalar oluyor. Yine de aşkımıza hayatımın akıp geçiverecek bir çağı, tüketilmesi gereken bir saadet diye bakıyorum. Otuz dört yaşındadır Renée, gönlüm de bilmiyor değil bunu. Bir gün gelecek, çok, çok üzülecek benim yüzümden; kendisi yanımdayken bile bunu düşündüğüm oluyor da bir kat daha seviyorum. Neye yarar? Öyle bir kat daha sevdiğim için sonu sanki değişir mi bu işin? Gecikir mi? Benim hayatım boralar, sevdalar arasında uzayıp sürecek, onunki ise hüzünlü bir gölgeye bürünecek sanıyorum. Ya çocuklarım? Sevgim azalmadı onlara, ama yerlerini benim yolumun üzerinde saymamaya alışıyorum. "Ben işte bunun için yaşıyorum" diye bellediğim, gerçekten de varlığımın temeli olan şeyi, öz

kaderimin dışındaymış gibi görmek geliyor içimden. Belki seve seve razı olduğum bütün sıkıntılardan, yüklerden silkinmek arzusu doğuyor.

Çalışmaya ayırdığım zamanın azlığına göre, aldığım neticeler çok iyi doğrusu. Kaynaklarım eksildi, yine de verimim düşmedi, belki yükseldi. Başlayalı daha on gün oldu, birkaç yerle görüşmelere giriştim, üçünü yoluna koydum, önemli bir işi de istediğim gibi bitirip imzaladım. Eskiden daha çok çalışırdım, şartlar da daha kolaydı, yaptığım bundan üstün değildi. Bu başarı, işleri daha iyi kavrayışımdan, müşterimin huyunu suyunu daha iyi sezişimden gelmiyor. Bizim meslekte dil dökmenin büyük bir faydası olmaz, malı övmeye de hacet yoktur. Bir fiyat söyleyeceksiniz, işlerinizde dürüst olduğunuzu belgelerle, kefillerle ispat edeceksiniz. Çoğu ben tavsiye mektuplarıyla giderdim, bunlar beni iyice övdükleri için görmeye gittiğim adam beni iltifatla karşılardı. Hem de işi az çok yoluna konmuş bulurdum. Yüzüm değişeli beri, eskiden tanıdığım, alışveriş ettiğim kimselerin bana bir faydası olamıyor. Bütün becerim, karşımdakilerin ilgisini çekmek. Bunu da hemen hiçbir zorluk çekmeksizin başarıyorum. Beni yine görmek istiyorlar, bir daha uğramamı, yemeğe gelmemi rica ediyorlar. Yeni yüzümün bunda herhalde büyük bir payı var, bana daha bir serbestlik veriyor, işte o yoktu eskiden. Benim de kendi kendimle pek ilgilendiğimi görüyorlar, en çok onun için ilgileniyorlar.

Dün bizim yazıhaneye uğradım, bir gün önce koparduğum bir siparişi bildirmek istiyordum. Katıla katıla ağladığım o günden bari Lucienne'i görmemiştim. Tekrar ortaya çıkmamdan çok bendeki değişikliğe şaştı. Biraz önce Bükreş'ten telefon etmiş, dostum Roland Colbert'i nasıl bulduğunu sormuştum. Haline acımış o delikanlının, bir daha gözükmediği için de merak ediyormuş. Adeta bir anne şefkati vardı Lucienne'in sözlerinde. O adamcağız zor bir durumda kendisini koruyabilecek insanlar-

dan değilmiş, seçtiği meslekte de başarıyla çalışabileceğe benzemiyormuş. Başka bir yol tutsa daha iyi olurmuş.

Beni görür görmez, baktım, o kadar da acınacak bir adam olmadığımı anladı, buna biraz da üzüldü sanırım. Havalı bir kumaştan, çok zarif bir elbise yaptırmış, onu giymiştim. Kendisi hiç de ummadığı halde bir işi, hem de oldukça büyük bir işi başarabildiğimi göstermeye gelmiştim. Bana ettiği iyiliği unutamayacağımı söyleyerek yeniden ilgisini uyandırmaya çalıştım.

— Şans çok yardım etti bana, dedim, ama sizden gördüğüm dostluğu, yücegönüllülükle benden esirgemediğiniz dostluğu hatırlayıp cesaret bulmasaydım, o şanstan yararlanamazdım.

— O kadar da takdir edilecek bir şey değildi benim yaptığım. Daha başlangıçta dostça konuşmuş olsaydım, sizi daha çok bilgilendirir, işinizi kolaylaştırırdım. Sonradan sizi bilgilendirmek istedim ama adres bırakmamıştınız.

— Evet, unutmuşum adres bırakmayı. Ama zararı yok, bana anlatacaklarınız ne kadar değerli olursa olsun, sizin güveninize layık bir adam olmak arzusu kadar yardım edemezdi bana. Sizin gözünüze girebilmek, o günkü o gülünç, çirkin halimi unutabilmek için çalıştım, o sayede başardım bu işi.

Benim böyle alçakgönüllü oluşum Lucienne'e dokunmuştu, kendisine o kadar önem verişim de koltuklarını kabartmıştı elbette, hep, "Rica ederim, rica ederim!" diyordu. O kadarla bıraksam ya! Kaçırdım ölçüyü. Lucienne'in acımak, bir kişiyi korumak ihtiyacından, istemeyerek faydalanmaya kalktım, uzun uzun anlattım kendimi: Kararsızlıkmış, tabansızlıkmış benim benliğimin kökü, öyle söyledim.

Kendimi öyle uzun uzun anlatışım, şımarık bir utanmazlıkla eksiklerimi, kusurlarımı ortaya döküşüm, herhalde Lucienne'i çok şaşırtmıştı. Yanından çıktıktan sonra aklım başıma geldi. Birer birer hatırladım sözlerimi, çok gevezelik etmiştim, söylediklerimin hepsinde bir

sahtelik vardı, hepsi de bayağı bayağı edebiyat kokuyordu, en kötüsünden bir sokak şarkısını andırıyordu. Oysa kendim hakkında daha iyi bir kanaatim vardı. "Raoul Cérusier yine canlanıyor içimde, hep o hınzırın işi bunlar!" dedim. Hani benim benliğim ta derinden değişmişti? Hani büsbütün başka bir insan olmuştum! Neler neler bulmuştum kendimde! Hepsi de hoş bir yalanmış, Renée'ye kapılmışım da bir masal anlatmışım kendi kendime. Kılıbık bir âşık olmuşum, işte o kadar. Tutkun, ama usta, sözünü geçirmesini bilir bir kadın beni nasıl görmek istiyorsa o kalıba girmişim.

Bunları düşüne düşüne metro istasyonuna kadar gitmiştim, durak yerindeki otomatik terazinin aynası çarptı gözüme, yüzüme uzun uzun baktım. İçime doğanlar doğruymuş gibi geldi, üzüldüm, ürperdim. Dilenir gibi bakan o güzel gözleri, kendilerini beğendirmek için çırpınan, bunun için de yalanın hiçbir türlüsünden kaçınmayan insanlarda da gördüğümü hatırladım. Bir metro gelip geçti, binmedim. Yanımdaki yolcular benim kendi yüzümle bu kadar ilgilenişime şaştılar. Aynada, memurlardan birinin bana dik dik baktığını gördüm, o terazinin oraya yalnız benim için konmadığını söyleyip indirmeye kalkacak diye korktum, tartılmak istiyormuşum gibi delikten içeri para attım. Altı-yedi kilo vermişim, eee, yüzüm değişeli beri az mı tasa çektim? Az mı çarptı yüreğim? Önce pek aldırmadım buna. Bir metro daha geldi. Binip oturduktan sonra, neden zayıfladığımı yeniden düşündüm. Yoksa yalnız yüzüm değil bütün vücudum mu değişmişti? Kollar, bacaklar, kalp, ciğerler, beyin, ayak parmakları, sinirler, hepsi, hepsi değişti de Raoul Cérusier'den, benim kendisi olduğum hayalinden bir şey kalmadı mı acaba, diye düşündüm.

Ellerime baktım. Değişmemiş gibiydiler. Küt parmaklı, kısacık ellerim yerli yerindeydi. Julien Gauthier'ye gösterdiğim yara sol elimde aynen duruyordu. Ama inanabilmem için yetmedi bu, bir lokantaya girdim,

çabucak karnımı doyurup eve koştum. Aynanın karşısına geçtim: Belim de, omuzlarım da biraz incelmiş, altı yedi kilo verince, incelir elbette. Zaten aynada vücuduma bakmak âdetim değildi, ara sıra şöyle bir gözüm ilişirdi, o kadar. Ama göbeğimin yanı başında bir benim olduğunu sanıyorum, yoktu o. Doğrusu pek de emin değildim öyle bir benin bulunduğundan. Belki de bir dostumda, ya da akrabalardan birinde görmüşümdür de benim göbeğimin yanında diye kalmıştır aklımda. Şüpheden kurtulmamak için elimden geleni yapıyordum, belki de o iki kişilikten hangisi işime gelirse onu benimseyebileyim diyedir. Ben kendi kendime öyle debelenirken Renée, çocukları okula göndermiş, geldi yanıma. Güzel, yeni bir elbise giymişti. "Kim bilir yine ne para gitti!" diye düşünmekten kendimi alamadım. Yeni elbisesine iltifat ettim. Memnun olup güldü, ama neşesi yoktu, bana sarılarak yavaşça,

— Ah! Öyle isterim ki güzel olmayı, dedi. Korkuyorum, şimdiden korkuyorum. Bana öyle geliyor ki, çabucak gidivereceksiniz, gerçekten yerleşmiş değilsiniz buraya, kendiniz, diğer her şey hakkında bir kararsızlık var sizde. Yanılıyor muyum?

— Evet, yanılıyorsunuz, hem de çok. Nereden çıkardınız benim öyle kararsız, telaşlı bir adam olduğumu? Hiç, ama hiç öyle değilimdir ben. Tam tersine, huyum da, duygularım da hiç değişmez, hep aynıyımdır, bazen utandığım bile olur bundan. Sizinle tanıştıktan sonra, elbette, bir değişiklik oldu bende, hayatımda da, duruşlarımda, yaptıklarımda da belli oluyor bu. Doğru söylüyorsunuz, şimdi bir telaş var bende, Renée, ama sizin telaşınızın, endişenizin karşılığı bu. Ben de korkuyorum. Siz benden bıkacakmışsınız gibi...

Bitirtmedi sözümü. Üç defa üst üste hayır dedi, büyük bir acıyla ağlamaya başladı. Ben ona, "Canım! Ağlamayın!" diyordum. Gözyaşları yanaklarıma, ellerime düşüyordu. Altüst olmuştum, adeta bir kurutma kâğıdı şef-

kati duyuyordum yüreğimde, içip de paylaşmak istiyordum onun gözyaşlarını. Ağzımı kulaklarına götürmüş, ruhum elmasım, canım gibi sözler söyleyip duruyordum.

— Affedin beni, Roland, dedi, bir umutsuzluk çökmüştü içime. Geceden beri öyle. Darılmayın, Roland, size telefon ettim, evde değildiniz.

— Nasıl? Siz miydiniz telefon eden? İki defa, değil mi? Birincisinde rüya görüyorum sandım, kalkmadım. İkincisinde de çabuk açamadım gözlerimi, ben yetişinceye kadar telefon sustu. Ah! Bilseydim, yavrucuğum! Ama bilmeliydim, anlamalıydım siz olduğunuzu...

— Aklınıza bir şey gelmesin, Roland; sabahın saat birinde evde misiniz, değil misiniz diye telefon etmedim size. Öyle bir şey düşünmedim, sizi temin ederim. Kederliydim, sizin sesinizi duymaya ihtiyacım vardı. Sizin ağzınızdan adımı bir işiteyim demiştim. Bu sabah yine, hep ağlamak istiyordum, sonra da o mektup geldi.

— Mektup mu? Üzülecek bir şey mi yoksa?

— Hayır, hayır, merak etmeyin, önemli bir şey değil. Bükreş'ten. Manasız bir mektup, dört sayfa dolusu saçmalık. Ama başımın üstünde bir gölge, bir tehdit dolaşıyormuş gibi oldum. Onun dönmesi bizi birbirimizden ayırır sanmayın. Olmaz öyle bir şey. Başımda bir tehdit dolaşıyor derken sadece kendimi kastediyorum, kendimi düşünüyorum; gelecek yine, hayatımın bir parçası olacak. Ah! Bilseniz, bir tanısanız onu. Size ondan bahsetmek istemezdim, ama içim daraldı artık, susamıyorum. İğrenç adamın biridir, nefret ettirir insanı. Hayır, hayır, ileri gidiyorum, doğru değil söylediğim. Ne iğrençtir, ne de nefret ettirir insanı. Öyle büsbütün budala da değildir, birtakım meziyetleri bile vardır. Ama anlayışsızdır, anlayışsız bir insandır. Kendi farkında değildir bile! Zaten hiçbir şeyi anlamaz, hiçbir şeyi sezmez. Ancak pek belli şeyleri görür, işporta malı duyguları bilir. Söylenemeyecek, ancak sezilecek şeylerden hiçbirini kavrayamaz. Bununla da kalmaz kavrayamadıkları! Öyle bayağı bir adamla şimdi-

ye kadar nasıl yaşamışım? Belki de sizinle karşılaşacağım içime doğmuştur da hep o umutla yaşamışımdır. Öyledir, öyledir, değil mi, Roland?

— Olabilir, Renée. Öyledir herhalde. Kadınların içine doğar. Erkeklerin içine doğduğu da olur. Renée. Erkeklerin de.

— Canım benim! Siz yakışıklısınız, ince, kibar bir adamsınız, siz anlıyorsunuz. Size her şeyi söyleyebilirim. Sizin yanınızda utanmıyorum, söylüyorum, ağlıyorum, yine söylüyorum, hep, her zaman sizin Renée'nizim ben. Ne kadar garip! Sizi görünce samimi olmak, düşündüklerimi olduğu gibi söylemek geliyor içimden. Bilmezsiniz siz beni, evimde hüzünlü bir kadınımdır, cimriyimdir, kendini beğenmişin biriyimdir, yüzüm gülmez, toplumsal konumuyla pek övünen bir kadınımdır. Bir erkeğin karısıyımdır sadece. Ne yapayım? Mecburum öyle olmaya, onun karşısında açılamam ki! Saklarım içimi. Anlayışsızdır, anlayışsız adamdır. Ne görürse hepsine, yenilecek bir şeymiş gibi bakar. Bükreş'e gitmesinden bir gün önceydi, öğle yemeğinde domuz sucuğu yiyordu. Ağzını şapırdatarak, "Bu domuz sucuğu da güzelmiş doğrusu!" dedi. Domuz sucuğu sevmesini ayıplamıyorum, ağzını şapırdatarak söylemesini de ayıplamıyorum. Ama ne zaman ağzını açsa, mutlaka böyle bir söz söyleyecek diye beklerim. İşte buna dayanamıyorum. Anlayışsızdır, kabadır, yine de yaptıklarında böyle büyük kusur sayılacak bir şey yoktur, en kötüsü da bu! Neşelidir, işini de evini de düşünür, iyi bir babadır, iyi bir kocadır. Beni memnun etmek için elinden geleni yapar. Benim için de asıl işkence bu: Hiçbir kusuru olmayan kocamın beni memnun etmek için yaptıkları bana acı veriyorsa kendimden başka kime kızarım ben? Yanılmış olduğum için, öyle insanı küçük görmek, aşağılayacak kadar yanılmış olduğum için ancak kendime öfkelenebilirim. Bir erkek evlenirken yanılmışsa da o kadınla yaşayıp acı çekmeye katlanabilir. Çeker o kadını. Ama bir kadın için sevemediği bir

erkek öyle değildir, o erkek bir beladır onun başında. Budur işte insanı küçülten. Hem öylesine küçültür ki, insan bir daha ne yapsa silemez, kurtulamaz ondan. Utanıyorum ondan, sizin karşınızda ondan ölesiye utanıyorum ama yanılmış olduğum için kendimden daha çok utanıyorum. Bakın bana, görün benim aşağılığımı. Alışayım, bu yanılgıdan bir hayır, bir iyilik çıkarayım diye yıllarca çalıştım. O adama kinim vardı, uzaklaştım ondan, bunu bile itiraf edemedim kendime. Ama ondan ölesiye nefret ediyorum, ölesiye!

— O kadar da abartmayın, Renée.

— Evet, biliyorum, bir başkalık, bir fevkaladelik yok benim halimde. "Böyle bir erkeğe düşecek kadın mıydım ben?" diye sızlanan, kendini çok daha yüksek, çok daha parlak bir hayata layık görüp hayaller kuran kadın az mıdır bu dünyada? Ben de öyle bir kadınım, değil mi? Haklısınız, durumum gülünç, nükteli nükteli konuşmayı seven erkekler kim bilir neler söyler benim için! Ama sizin gibi çok iyi yürekli olan, her şeyi hoş gören bir adam sadece, "O kadar abartmayın," deyiverir.

Yine gözyaşları boşandı Renée'nin. Doğrusu ben ilk seferki kadar acımadım haline. Yine de elimden geleni yaptım avutmak için. Bir tanem, canım gibi sözler söylemedim, daha ciddi laflar ettim, halini şöyle ukalaca inceledim, acısını daha da katladı bunlar. Hak verdim kahırlanmasına, o tür erkekleri benim de bildiğimi, bunun için kederinin ne, kadar büyük olabileceğini anladığımı söyledim. "Şöyledir onlar, böyledir onlar..." diyerek kocasının bir portresini çizdim, acı bir zevk duyuyordum bunu yaparken. Hiç de fena değildir o tür adamlar. Bunu, Renée de kabul etti, ama durmadan alay ediyordu o tür adamlarla. Renée ile birlikte ben de güldüm o adama. O Cérusier zavallısı ile gerçekten bir ilişiğim yokmuş gibiydim.

Beş buçuğa doğru, dördüncü kata ineceği sırada Renée, ertesi günün pazar olduğunu düşündü, yine yaşardı gözleri. Çocuklar okula gitmeyecekleri için bütün

gün onlarla kalacakmış. Bütün bir gün beni görmemek de çok acıymış. Ama istersem, hizmetçi gittikten sonra çocukları yatırır, uyutur, gelebilirmiş yanıma. Bu sözler babalık damarıma dokundu, birdenbire tepeden tırnağa Cérusier kesiliverdim, olmaz, efendim, olamaz, çocuklar yalnız bırakılır mı hiç, ya başlarına bir şey gelirse?

— Sizin gelmeniz doğru değil, Renée, dedim, isterseniz ben ineyim sizin kata.

Önce bir irkiliverdiyse de sonra gözleri parladı, razı oldu. Kendi evime gizlice girmek düşüncesi benim de, hem tenimi, hem içimi ürpertti.

Renée gittikten sonra birtakım iş mektupları yazmakla uğraştım, geç vakte kadar sürdü. Manière'e gittiğimde saat sekiz buçuğu bulmuştu. Bir haftadan beri Endülüs dilberini düşündüğüm olmamıştı, o akşam o da oradaydı, yanında başkaları vardı. Benim girdiğimi görünce güzel bir memnuniyet gülümsemesi belirdi yüzünde, ben de başkalarına belli etmemeye çalışarak gülümsedim, ama ağırbaşlı davrandım, yüz verir gibi bir hal takınmadım. Onunla karşılaşmak sıkmıştı beni. Aklım hep Renée'deydi, ertesi akşam kendi evime bir yabancı olarak gireceğimi, o yürekler acısı hali düşünüyordum. Endülüs dilberinin dönüşüne de kayıtsız değildim, o da o heyecanların arasına karışıyordu. Oturduğu masada hararetli bir konuşmadır gidiyordu. Bana bakmaksızın konuşup duruyordu, öyle canlı, öyle neşeliydi ki, adeta kıskandım. Onu ilk gördüğüm akşamkinden daha güzel buldum. Çizgileri biraz erkekçe olan o güzel yüzü sanki daha yumuşak, daha süzgün bir ışık içinden görünüyordu, kömür gözlerinin de daha tatlı bir parıltısı vardı. Kalın, yünlü kumaştan koyu mavi, çeneye kadar metal düğmeli bir elbise giymişti, her nefes alışında göğsünün kalkıp indiği seziliyordu. Endülüs dilberinin insanı en çok çekip büyüleyen yanlarından biri de, sonradan çok düşündüm, temizliği idi, sanki kendisine özenerek bakmasından gelmiyor da vücudunun özünden doğuyordu bu temizlik.

Yemeğime başlayacağım sırada benim masaya gelip karşıma oturdu. Çenesini eline dayadı, gözlerini gözlerime dikti, o boğukça sesle,

— İşte gelebildiniz, dedi. Sizi ilk gördüğüm akşam öyle birdenbire çekip gittiniz. Küsmüştüm size. Bir daha da görmek istemiyordum. Ertesi akşam burada buluşmamızı söylemiştiniz, gelmedim. Sonra da bir yolculuğa çıktım, hep sizi düşündüm. Bir mutluluk duyuyordum içimde, ama sizi bulamamaktan da korkuyordum. Siz de beklediniz mi beni? Siz de beni düşündünüz mü?

— Ne güzelsiniz, Endülüs dilberi!

— Bizim masada, sizin tam karşınızda oturan esmer kadını görüyorsunuz ya, bir akşam gece yarısı odasına gittim, her şeyi anlattım ona. Benim Endülüs dilberi olduğumu, sizi sevdiğimi söyledim. Nişanlıymışız gibi konuşuyordum. Adresinizi bilmiyordum, ama size mektuplar yazdım, on altı yaşında bir kızın yazacağı türden mektuplar, sonra yırttım hepsini. Ne kadar değiştim. Anna'nın dediğine bakılırsa daha genç görünüyormuşum. Doğru mu? Bir şey söylemiyorsunuz. Yolculuktan dün akşam döndüm. Bu akşam yine gidiyorum, evet, birazdan, beş gün sürecek. En geç perşembe akşamı dönmüş olacağım. Perşembe akşamı buluşalım mı? İster misiniz? Saat sekiz olur mu? Nerede? Peki, Junot'da buluşuruz. Seviyorum sizi.

X

Endülüs dilberinin tekrar yolculuğa çıkacağı haberi adeta bir ferahlık verdi içime, aşağı yukarı bir hafta daha kazandım demekti. Beş-on dakika süren konuşmamızda hafiften çıtlattı: Yemekten sonra hemen gitmiyormuş istasyona, iki saati varmış. O iki saatlik vakti bana

bağışlamasını dilesem belliydi hayır demeyeceği, hiç oralı olmadım. Kalkmış, arkadaşlarının yanına dönüyordu, masanın üzerine eğildi. "Hiç sevinmişe benzemiyorsunuz ama ben ama endişelenmek istemiyorum. Bu durgunluğunuz yolculuğum boyunca gözümün önünden gitmeyecek, benimle buluşmayı hayatınızın büyük bir günü saydığınız için böyle göründüğünüzü düşünüp avutacağım kendimi," dedi. Doğrusu, bu maceranın henüz bir önemi yoktu benim gözümde, ama gerçekten başladığı gün olacağını biliyordum. Artık karşısında yüzümün kızaracağı bir karım olmadığına göre, kendimi Endülüs dilberinin eline bırakacağıma, onun kulu kölesi olacağıma hiç şüphem yoktu. Renée'yi de, çocuklarımı da aklıma getirmeden kendimi koyuvermek için bir sürü nedenim vardı. Onları anlata anlata elbette kandıracaktım kendimi, elbette elim kolum bağlı, boynum bükük düşecektim o kızın kapısına. Bunları bildiğim için pek de can atmıyordum. Gel deyince gidecektim, gidecektim ya, belki biraz daha uzar, belki biraz daha gecikir diye hayal meyal bir umudum vardı.

Ertesi akşam için Renée ile sözleşmiş olmam da zihnimi kurcalayıp duruyordu. Pazar günü hep onu düşündüm. Ama son dakikada bir aksilik çıktı. Akşam eve dönünce kapının altında bir mektup buldum, Renée'dendi: Blois'daki teyze kızlarından biri birkaç günlüğüne Paris'e gelmiş, kendisine misafir olmuş. O kadın ne zaman gelse bizde kalırdı, bu sefer otele göndermek olmazdı. Sonraki günler Renée'nin serbest kalabilmesi çok zorlaştı. Jeannette pek sever onu, hemen hiç ayrılmadı yanından. Antonin Dayı'ya telefon ettim, Jeannette'i almasını, yirmi dört saat olsun Chatou'ya götürmesini diledim. Onun da otomobili kendi deyişiyle, yine tüy değiştiriyormuş, motoru da, tekerlekleri de, minderleri de, her biri bir tarafta, darmadağınmış, onları öyle bırakıp çiftlikten ayrılamazmış. Kendi derdine düşmüştü, benimkini dinlemedi bile.

Bir not aldım Renée'den: Salı günü öğleden sonra teyzesinin kızıyla mağazaları dolaşmaya çıkacaklarmış, kendisi kalabalığın arasında kaybolmaya çalışacakmış, becerebilirse Sèvres Sokağı'ndaki kahveye giriverecekmiş, benim de orada bulunmamı söylüyordu. Gittim, ancak beşten sonra gelebildi. Jeannette'i atlatmak kolay olmamış, kalabalığın arasında iki defa bulmuş çıkarmış onu. Öyle uzun uzun beklemek keyfimi kaçırmıştı, Renée'nin pars kürkünden yeni bir palto almış olmasına içerledim. Geçen sene astragan bir palto almaya razı edinceye kadar göbeğim çatlamıştı. "O kadar para verilir mi? Delilik!" diyor da başka bir şey demiyordu. Sonunda gitti, en ucuzundan bir şey seçti. Bu pars kürkü palto ondan daha pahalıydı elbette, hani çok da güzeldi doğrusu! Renée o gün çok şıktı, kahveye girince bütün müşterilerin başlarını kaldırıp ona bakmaları koltuğumu kabarttı, yine de bir şey söylemedim. Jeannette'ten yakınmalarını oldukça soğuk bir tavırla dinledim. Biraz sonra,

— Saat hayli ilerledi, dedim, isterseniz çıkıp gezelim biraz.

Sèvres Sokağı'nda konuşmadan yürüyorduk, soğuk davranmam Renée'yi üzmüştü, ben de üzgündüm. Gözlerini kaldırıyor, bana endişeyle bakıyordu, ama ben dalgınmışım gibi yapıyordum. Dragon Sokağı'na sapınca koluma girdi, çekine çekine, biraz titreyen bir sesle,

— Darılttım mı sizi, Roland, dedi. Affedin.

— Dargın olduğumu da nereden çıkardınız? Ne yaptınız beni darıltacak?

Renée cevap vermedi, beni yumuşatacağını ummuştu, inat edişim gücüne gitti. Sokak karanlıkçaydı, gelen geçen de pek yoktu. Budalaca bir gurur, ona sarılıp üzüntüsünü dindirmemi engelledi. Kolumun üzerinde elinin titrediğini hissediyordum. Birkaç dakika öyle kederli bir sessizlik içinde yürüdük. Saint-Germain Bulvarı'nda bir otobüs durağına geldik. Renée elimi elleri arasına alıp sıktı, gözlerini kaldırdı, yüzü perişan görünüyordu.

— Daha bitmedi mi? Daha bitmedi mi, Roland, diye sordu.

— Neler geliyor aklınıza Renée, dedim. Budalalık ettim, haksızlık ettim ben. Çekeyim cezam neyse, ama siz korkmayın artık. Bir insan sevdiği birinin yüreğini bu kadar acıtır, gözlerinde böyle büyük bir endişe görürse, ömrünce yaşatır onu gönlünde.

Parlayıverdi yüzü. Paltomun kolunu öptü, başını omzuma dayadı, mutlulukla gülümsedi. Gelen otobüsten inen yolcular, bu büyük coşkuya baktılar, karşıma birden Julien Gauthier çıktı. Kuşkusuz tanımıştı beni. Gözlerini bana dikti. Bu karşılaşma doğrusu ürküttü beni. Kendisini o kahvede bulup açıldığım gün bir kurt düşmüştü içine, o şüpheler yine uyanıverecekti. Renée ile sıkı fıkı olduğumuzu, üstelik bunu elâlemden pek saklamadığımızı görüp benden kuşkulanmaması mümkün değildi. "Artık çekinmiyor bile bunlar," diye düşünmez mi? Bunu düşününce de kadının kocasını ortadan kaldırdığım aklına geldi demektir. Renée'nin sevgilisi olduğumu anlayınca deliliğe büsbütün başka bir anlam vermiştir. "Ya öldürdü, ya da öldürmeyi kurdu da onun için bu yollara sapıyor!" der, çıkar işin içinden. Bütün bunları düşünmem uzun sürmedi. Renée bir şeyin farkında değildi, nerede olduğunu bile bilmiyordu. Daha hızlı yürümesi için çektim, ama Julien Gauthier önümüze geçti, kolumdaki kadının Raoul Cérusier'nin karısı olduğundan kuşkuluydu belki de, başını bize çevirdi, uzun uzun, gizlemeksizin baktı bize, tehditkâr ve endişeli bir bakış vardı gözlerinde. Sanırım Renée ile konuşmak istiyordu, ama öteden beri kanı ısınmamıştı ona, bunun için vazgeçti. Renée de onu tanımıştı. Kolumu bıraktı, korkmuştu, yavaşça, "Kocamın dostlarından biri. Gördünüz mü, ne kadar dik dik baktı bize. Terbiyesizin biridir. Hep uzak tuttum onu, o da bugün öcünü alıyor," dedi. Renée, Julien'e de, evlenmeden önceki bütün arkadaşlarıma da ta ilk gününden beri düşmanca davranmıştı. Kadın kısmı hoşlanmaz ko-

casının eski dostlarından, kocası ne kadar uysal olsa da aklını çelmelerinden endişelenir. Julien de onun gözüne gireyim diye uğraşmadı, onun da ta ilk günlerden beri karımdan hoşlanmadığı, sinirlendiği belliydi, çabucak düşman kesildiler birbirlerine. Sonradan öğrendim, kendisine sırrımı açtığım gün gidip karıma haber vermemesi o yüzdenmiş.

Renée'nin öyle davranmasına da, o karşılaşmadan bu kadar sıkılmasına da şaştım. Ağzından kaçan birkaç kelimeden Julien'in boşboğazlık etmesinden korktuğunu anladım. Oysa daha beş dakika önce, benden üzüntüsünü geçirecek bir söz koparabilmek için yuvasının yıkılmasına razıydı. İçimden, "Bir yandan bir adamın karısı, bir yandan da başka bir adamın sevgilisi, bazen biri uyanıyor, bazen öteki. Ben de öyle değil miyim, benim de iki kişiliğim yok mu? Demek ki yüzümün değişmesinden beri hissettiklerim sadece bana özel değilmiş, herkes benim gibiymiş!" diye düşündüm. Julien hâlâ birkaç adım önümüzden gidiyordu. Saints-Pères Sokağı'na sapmıştı, ben de kendisinden bir korkum olmadığını göstermek için o sokağa girdim. Ara sıra dönüp bakıyordu, bizim yan yana, ama birbirimize sokulmadan, aramızda mesafe bırakarak yürüdüğümüzü görsün de, "Yoksa ben mi yanıldım? Demin bu kadın o adamın göğsüne yatmamış mıydı?" diye düşünsün istiyordum. Renée büsbütün sinirlenmişti, bana çattı.

— Ne diye gidiyoruz onun arkasından, dedi. Gülünç bu sizin yaptığınız, sanki meydan okumak istiyorsunuz ona!

Amacımı anlatacaktım, izin vermedi.

— Elbette, dedi siz keyfinizce davranıyorsunuz, bu karşılaşmanın benim başına neler getirebileceğini hiç düşünmüyorsunuz. Siz özgürsünüz, ama benim bir kocam, çocuklarım var. Sizin umurunuzda olmayabilir, ama benim hayatım söz konusu.

— Parlamayın öyle Renée, dedim. Duyuverirse,

"Âşıklar birbirine girdi," diye düşünebilir.

Bunu söyledikten sonra kık diye bir güldüm, hani tiyatroda oyuncuların iğneli bir sözü vurgulamak için bir gülmeleri vardır, işte onun gibi, Renée hâlâ kendi derdinde olduğu için bunu niçin yaptığımı anlayamadı. Jacob Sokağı'na döndük, Julien'den kurtulduktan sonra Renée tatlı bir gülümseme ile, "Affedin, hırçınlık ettim, üzdüm sizi," dedi. "Hayır canım, içinizi gizlemeyi bilmiyorsunuz, hepsi o!" dedim. "Ah! Roland, anlamak istemiyorsunuz siz..." "Neden anlamayayım, çok iyi anlıyorum..." Saat altı buçuğa kadar böyle konuşup durduk. Benim için asıl dram, dokuza doğru başladı. Evde yalnızdım, Julien Gauthier ne yapacak acaba, diye düşündüm. Polise haber vermeye kalkarsa yandım demekti. Raoul Cérusier'yi ortadan kaldırdığımı ispat edemezlerdi, gerekirse ben de Julien Gauthier'ye öyle bir şey söylediğimi inkâr etmekten kaçınmazdım. Ama nüfus kâğıdım yoktu benim, bir tanıdık gösteremezdim. Sahte bir nüfus kâğıdı bulmaya çalışacaktım ama poliste bir işe yaramazdı. Julien, dostunun Bükreş'te olduğundan emin, şimdilik bir şey yapmaz bana, diye avutmaya çalışıyordum kendimi.

Cérusier'nin memlekete döndükten sonra bir ölüm tehlikesiyle karşılaşmasından korkuyordur, bu akşam korkusu büsbütün artmıştır, ama cinayetin işlenmiş olduğunu sanması için bir sebep yoktu. Şimdi, yapması gereken Raoul'un dönmesini beklemek, o geldikten sonra da bir dakika kaybetmeden kendisine dikkat etmesini söylemekti. Belki de Bükreş'e bir mektup yazardı. Polise haber verse bile, sadece içinde şüpheler uyandı diye, Renée'nin kocasını aldattığını söyleyemezdi herhalde. Dolayısıyla, kahvede konuştuklarımızı aktarmakla, benim aşağı yukarı nasıl bir adam olduğumu anlatmakla yetinmesi gerekecekti. Polis soruşturmaya girişir, bizim evden arar, yazıhaneden arar, Romanya konsolosluğuna telefon eder, benim pasaportumu imzalatmış olduğumu öğrenince o işi kapatır. Konsolosluğa uğrayıp pasaportu-

mu imzalatmıştım. Peki Cérusier'nin yolculuğu gereğinden fazla uzayıverince ne olacaktı? Polis dosyayı tekrar açacaktı elbette, açardı açmasına da, ben de o zamana kadar bir çare bulurdum. Çok rahatsız oldum o akşam. Gece saatlerce uyuyamadım. Sürekli polisin beni tutukladığını, sorguya çektiğini düşünüyordum. Komiser, "Siz 1900 yılı Haziran ayının birinci günü X... de doğmuşsunuz, öyle mi?" diye soruyor. "Evet, komiser bey." "İşte bir yalan daha X... in sicil defterlerinde yok sizin adınız, orada da yok, başka bir yerde de yok, artık bıktım sizin yalanlarınızdan. Lefort Onbaşı, siz şu adamı bir okşayıverin de, söylesin kim olduğunu." "Komiser bey, doğrusunu söyleyeyim size, başıma bir felaket geldi benim, yüzüm değişiverdi." "Ya! Demek yüzünüz değişti. Ben de pek meraklıyımdır öyle işlere." "Evet, günün birinde birdenbire değişti yüzüm. Raould Cérusier olduğumu söyleyemezdim artık, kimseyi inandıramazdım. Onun için adımı da değiştirdim." "Ne tuhaf şey! Ne diye anlatmazsınız bunu önceden? Onbaşı, siz buraya gelin, dostumuzun belki size ihtiyacı olur. Demek değişiverdi yüzünüz. Kim bilir ne kadar üzülmüşsünüzdür." "Elbette, komiser bey. Bütün hayatım altüst oldu." "Vah vah! Ama artık rahat etsin içiniz, hayatınız yine düzene girecek. Çabucak iyileştirirler sizi. Ben bir hastane biliyorum, doktorlarının hepsi de yüz değiştirme hastalığını çok iyi bilirler." "Hayır, komiser bey, bırakın da gideyim ben! Bırakın da gideyim! Hayır, hayır, hayır!" "Onbaşı, getirin siz şu gömleği!"

Geceyi böyle kötü geçirmenin sonucu olarak sabahleyin de çok sinirliydim, birtakım sıkıntılar vardı içimde. O gün Lucienne'e karşı garip davranışımın nedeni de budur belki. Çalıştığım için artık her gün uğruyordum yazıhaneye, hiç olmazsa bu bahane buluyordum. İçeri girmeden önce kendimi şöyle bir tartıyor, Lucienne'in gözünde yükselebilmek için ciddi durmaya ant içiyordum; ama içeri girdikten sonra yine kendimi beğendirmek hevesi-

ne kapılıyor, sanki kurnazlık edip ona sığınmışım, beni korumasını diliyormuşum gibi haller takınıyordum. Kendimi beğendirmek hevesi büsbütün de boş değildi. Lucienne'in aşkını, hiç değilse dostluğunu yeniden kazanmak istiyordum. Gerçekten de yalnızlığa karşı korunmak ihtiyacını duyuyordum. O ışık gözlü, temiz yürekli güzel kızda insanı kendine sığınmaya çağıran bir kuvvet, bir şirinlik vardı, onu bir kucaklasanız huzura kavuşacağınızı sanırdınız. Ama bana karşı bir çekingenlik, bir durgunluk gösteriyordu, gittikçe de daha soğuk davranıyordu, bunun için bir türlü cesaret edip açılamıyordum. Bazen baygın baygın bakıp, "Ne kadar güzelsiniz!" dediğim, ikimiz bir kâğıdı okurken başımı başına dayadığım, yahut masanın altında dizimi dizine değdirdiğim oluyordu ama o, her seferinde, sesini bile çıkarmadan itiveriyordu, ben de buna çok içerliyordum, küçük düşüyordum o kızın yanında.

O sabah kapıdan girince Bayan Lagorge'un olmadığını gördüm. "A! Bayan Lagorge gelmedi mi bugün?" diye sordum. Lucienne, "Demin telefon etti, rahatsızmış gelemeyecekmiş," dedi. İkimizin yalnız olduğumuzu anlayınca heyecan sardı yüreğimi. Hemen içimden, "Açılmanın tam sırası! Bağıra bağıra, ağlaya inleye söylerim sevdiğimi, inletirim buraları!" dedim. Bu düşündüğümde ciddi değildim. Yazıhaneye niçin geldiğimi Lucienne'e anlatırken ağırbaşlıydım. Kararsız bir müşteri vardı, önerdiğimiz fiyatı biraz daha indirmek iyi olacaktı. Buna ancak Lucienne karar verebilirdi. Bu konu üzerinde konuştuk, düşündüklerimizi söyledik. Benim odanın ortasında, ikimiz de ayakta idik. O işin önemini anlatıyordum, ama ille razı etmeye de çalıştığım yoktu. Aklım işte değil, Lucienne'in o açık, ciddi yüzünde, gençlik kokan atletik vücudunda idi. O, fiyatı indirmenin bir yolunu arıyor, "O kadara sattığımız oldu mu acaba? Hiç hatırlamıyorum," diyordu, düşündüğü için de dudaklarını sıkıyor, kaşını çatıyordu. Başını iki elimin arasına alıverdim, ateşli söz-

ler söyleyerek dudaklarımı dudaklarına bastırdım. Sertçe itti beni, gözleri öfke doluydu, yine de dingin bir sesle,

— Budalalık derler bu sizin yaptığınıza, dedi.

— Lucienne, seviyorun sizi. Kulunuz olayım, dinleyin beni. Sizinle evlenmek istiyorum ben.

— Olmaz öyle şey.

— Anlayın beni, Lucienne. Şimdi öfkelisiniz. Biliyorum, beceriksizin biriyin ben, herkesi tiksindiriyorum kendimden. Olmaz demeyim. Düşünmeden cevap vermeyin, öfkeyle cevap vermeyin. Siz benim hayatımsınız.

— Bu sefer öfkelenmeden cevap veriyorum: Olmaz öyle şey.

Net bir tonla konuşmuştu. Üstüne düşmeye gelmezdi, ama gönlümü de güçlü duygular sarmıştı, aşkım bana çok güzel görünüyordu. Daha işin başında yenilgiyi kabul edemezdim. Hiç olmazsa şöyle dokunaklı, acıklı bir tartışma geçmeliydi ki aramızda yenilgim görkemli olsun. Bayan Lagorge'un orada bulunmamasını fırsat bilip başladım haykırmaya: Hayatım mahvoldu, dedim, talihin yine bana gülümseyeceğini sanmışım, dedim. Böyle olurmuş benim gibi kimselere benzemez insanların alınyazısı: Yalnızlık denen felaketten kurtaramazlarmış kendilerini. Ben ki, pek severim yaşamayı, doğduğum saate lanet ettim. Lucienne hiç sesini çıkartmıyordu. Belki bir tartışmaya yol açar diye, benimle oynamış olduğunu, beni reddetmeyi düşündüğü halde umut verdiğini söyledim.

Bu kadarı da çok olmuştu. Kapıya doğru yürüdü.

— İğreniyorsunuz benden, değil mi, dedim.

— Evet, biraz, dedi, öteki odaya geçti.

Lucienne'in bunu söylerken sesinde beliren küçümseme çileden çıkardı beni. Gece geçirdiğim çarpıntıların, karabasanların bana ettikleri oyun işte o zaman başladı. Yaptığımın ne kadar alçakça olduğunu anlamıyor değildim, ama içimi hayvanca bir öfke kaplamıştı, beynime vuruyordu. Arkasından koştum, kapıyı parçalayıverecektim. Lucienne masasına oturmuştu, bir bacağı sarkı-

yordu, başını pencereye çevirmişti. Yanına gittim, artık bağırmıyordum, ama sesimde bir kudurmuştuk vardı.

— Demek iğreniyorsunuz benden, dedim. Ya Cérusier, ondan iğrenmediniz, değil mi? Pek seviyormuşsunuz onu. Havaalanında hepsini anlattı bana. On beş gün sürmüş. Hepsini söyledi. Bir gün, yine böyle bir gün, Lagorge yokmuş burada. Sabahleyin onun odasında çalışmışsınız, birlikte kâğıtları yerleştirmişsiniz, birkaç kere kucaklamış sizi. Öğleyin kulağınıza eğilip, "Gidip dış kapıyı kilitliyeceğim," demiş. Heyecandan, sevinçten kıpkırmızı kesilmişsiniz. Hepsini anlattı bana diyorum size.

Lucienne önce bana şaşkın şaşkın bakmıştı, sonra yüzü sertleşti, beni tokatlayacak sandım, ama başını pencereye çevirdi. Kirpiklerini, çenesini sıkıyordu: Gözyaşlarını zor tuttuğu belliydi. Orada bulunmam ağırına gitmiyor, sözlerim gururunu incitmiyordu artık. Sanki bir şeyler yıkılmıştı içinde, ruhu yaralanmıştı. Bunu sezdim, ama gözlerinden yaşlar akıttığını görmek istiyordum. Bunu hırçın bir kıskançlıkla bekliyordum, ama bu duyguya minnettarlıkla hayranlığın birleştiği bir duygu daha karışmıştı. Yine de yıkmak, kirletmek ihtiyacından kurtulamıyordum.

— Diyebilirim ki hiçbir şeyi saklamadı benden. Hani bir iş için Nancy'ye gitmiş de sizi de götürmüş. Bayan Lagorge de hasta biliyormuş sizi. Orada geçirdiğiniz iki günü de anlattı. İki geceyi. Sizin bembeyaz bir pijamanız varmış, pek nefis bir şeymiş. Bilirsiniz Cérusier'yi, avamdır, bana, "Ah dostum," dedi, "bir görmeliydin, beyazlar sultanıydı sanki!" dedi. Bütün söylediklerini birer birer tekrar edecek değilim, Nancy'ye gittiğiniz sabah bir çift çorap almış, otomobile binip gezmeye gitmişsiniz, onlar için neler dediğini anlatmayacağım. Anlatamam. Kendini kadınlara sevdirebilen adamlardan değilim ben, nerde bende o şans! Terbiyesizin biriyim ben, aşağılık adamın tekiyim, ama öyle şeyler var ki, ben bile söyleyemem, dilim varmaz söylemeye. Cérusier onları da söyleyebiliyor,

onun dili varıyor. Onun yerine ben utandım, sizi daha tanımıyordum ama, size de acıdım. Hepsini serdi ortaya, bir açtı ağzını, kapatamadı bir türlü. Oysa benimle öyle sıkı bir arkadaşlığı da yoktur, on yıldır yüzümü görmemişti. Siz hiç tanımamışsınız o adamı, ne mal olduğunu anlamamışsınız.

Başı dimdik, gözleri kocaman olmuş, ağlıyordu Lucienne. Yaşlar yanaklarından akıyor, bluzunun kolalı yakası üzerine damlayıp küçük küçük kabarcıklar bırakıyordu.

— Seviştikten sonra çok güzel bir söz söylemişsiniz ona, onu bile anlattı. Hatırlarsınız, hani: "Senin gözlerin..." diye başlıyor.

Lucienne hıçkırıyordu, sonra bir inilti çıkardı, incinmiş bir kız çocuğunun iniltisini andırıyordu. Eli gevşemiş, yana sarkmıştı, sanki artık tutulacak dalı kalmamıştı, hayatı bile boş vermişti. Birdenbire yüreğim parçalandı. Diz çöktüm af diledim.

— İnanmayın söylediklerime, dedim. Raoul hiçbir şey söylemedi. Bir gün anlatırım doğrusunu. Bunları nasıl öğrendiğimi yazarım size, ama, asıl şimdi doğruyu söylüyorum.

Lucienne yavaşça,

— Gidin, gidin artık. Bırakın beni, dedi.

Kalktım, gürültüsüzce geri geri yürüyerek çıktım. Kolum kanadım kırılmış gibiydi, bu yaptığımdan o kadar tiksinmiştim ki, kaçmak, içimde birdenbire beliren o korkunç hayvanı arkada bırakıp kaçmak istiyormuşum gibi koşmaya başladım. Koşarken, farkına varmadan iriyarı bir işçiye çarpmışım, bir eliyle kolumdan tuttu, çevirdi beni, "Hey âşık! Böyle mi terbiye ettiler seni!" dedi. Yolumu şaşırmıştım, yine koşmaya başladım. Bizim yazıhanenin bulunduğu binanın önünde buldum kendimi. Aklıma birdenbire bir şey geldi, tüylerim diken diken oldu. Lucienne'i yıkılmış bir halde bırakmıştım, ruhunu boşaltmıştım, dayanamaz, kendini toplayamaz, canına

kıyıverir diye korkuyordum. Tekrar yukarı çıkmak istiyordum, ama cesaret edemiyordum. Bir yandan utanıyordum, bir yandan da, "Beni bir daha görürse büsbütün fena olur, asıl o zaman bir kaza çıkar elinden," diyordum, duyduğum utanç ve endişe olduğum yere mıhlamıştı beni. İçimin perişanlığı da şüphesiz belli idi halimden, demin çarptığım o iriyarı adam yanımdan geçti, bu sefer ahbapça bir tavırla, "Yoksa senin yüreğini mi kanattılar, âşık?" dedi, cevap beklemeden geçti gitti. Birkaç dakika durdum öyle, sonra Lucienne'e, Bükreş'ten konuşuyormuşum gibi telefon etmeyi düşündüm.

— Alo! Siz misiniz, Bayan Lagorge?

Boğuk bir ses cevap verdi, az kalsın tanımayacaktım:

— Siz misiniz, Lucienne? Ben, Cérusier. Size Bükreş'ten telefon ediyorum. Şimdi Sofya'dan geldim. Nasılsınız siz?

— Sağ olun, iyiyim.

— Yazıhanede ne var ne yok? İşler yolunda mı? O yeni arkadaş çalışıyor mu bari?

— Evet çalışıyor.

— Lucienne. Sesiniz tuhaf geliyor. Öfkeli gibisiniz. Sesinizi duymak, sizinle olmak istediğim için aradım sizi.

Bir hıçkırık sesi geldi, sonra bir şeyler kekeledi Lucienne.

— Lucienne, ağlıyor musunuz siz?

— Ben mi? Hayır. İyi ki telefon ettiniz. Az önce dostunuz Bay Colbert uğradı. Yeni bir müşteri bulmuş, fiyatı biraz indirelim mi diye soruyor.

Konuyu uzun uzadıya anlattı. Ben de bunu fırsat bilerek iş konusunda bir tartışma açtım. Lucienne kederini unutmuş gibiydi, sesi düzeldi. En sonunda,

— Bilirsiniz, Lucienne, dedim, sizi o kadar severim ki hiçbir düşündüğünüze yanlıştır diyemem. Siz nasıl isterseniz öyle olsun. Ama söz verin bana: Unutmayacaksınız beni, değil mi?

İçini çekerek,

— Evet, söz veriyorum, dedi.

Bu iç çekiş pek sevdalı geldi bana, konuşmamız böyle bitsin diye telefonu kendim kapattım. Belki, "Ne olursa olsun, siz ne yaparsanız yapın, daima seveceğim sizi," deyiverirdi de dayanamazdım. Doğrusu, böyle diyeceğini gösteren bir şey yoktu, üstelik o sözü söylerkenki sesine büsbütün başka bir anlam vermek de mümkündü. Ama karımı ayartalı beri sezgimin pek kuvvetlendiğine, hele kadınların duygularını çok iyi anladığıma emindim.

O gün öğleden sonra şehir merkezinde işim olduğu için birkaç kez yazıhanenin civarında dolaştım. Lucienne bir şey yapar diye artık korkmuyordum, ama sabahki o acayip, çirkin macera da bir türlü aklımdan çıkmıyordu. Üç kere yazıhanenin önünden geçtim, ancak içeri girmeye kalkmadım, ama içimi rahatlatmak istiyordum. Gülünç olduğumu da anlamıyor değildim, karşıya geçmeye hazırlanıyordum, bir de baktım Julien Gauthier, yaya kaldırımda durmuş bu tarafa geçmek için otomobillerden fırsat kolluyordu. Beni Renée ile birlikte gördüğünün ertesi günü o civarda görünmesi beni iyice telaşa düşürdü. Benim yazıhaneye epeyce gelmişti, Lucienne'i tanır, pek de sevimli bulurdu. Deliye karşı ne yapacağını bir kere de onunla konuşmak istemiş olacaktı. Durup gözetledim onu: Gerçekten de bizim yazıhanenin bulunduğu binaya girdi, sonra asansöre bindi, ben de içeri daldım, görmesin diye aşağıda kaldım. Asansör üçüncü katta, benim yazıhanenin katında durmuştu.

XI

Antonin Dayı'ya telefon edip yardıma çağırdım, hemen o akşam Clichy Caddesi'ndeki kahvelerden birinde

buluşabileceğimizi söyledi. Dokuz buçukta gittim, dayı daha gelmemişti, sokakta, bir aşağı bir yukarı yürüyerek beklemeyi tercih ettim. O sinirli halimde banklar üzerinde pineklemeye pek katlanamazdım. Nemli bir soğuk vardı dışarıda, elektrik fenerlerinin çevresinde sisten halkalar görülüyordu. Öteki kaldırıma geçtim, gece gezenlerin ilgisini çekecek bir şey olmadığı için günün o saatinde tenha olur orası. Elli adım attım, atmadım, sokağın köşesinde bir yosma, "Aslanım, bak, sülün gibi bir kızım ben!" dedi. Yayık yayık bir konuşması vardı, doğduğum taşra kasabasının şivesini hatırlattı bana. Çok gençti, ufak tefek, incecik olduğu için de yaşından bile genç gözüküyordu. Belli ki daha yeni atılmıştı o işe, mutfağını bırakmış bir hizmetçi, düşüvermiş o sokağa. Paltomun yeninden tuttu, elini gördüm: Küçücük, ama kıpkırmızı, şişmiş bir el, daha vakti olmamış özenip iyileştirmeye. Durdum, güzel yüzüne baktım: Kurnazcaydı ya, daha da çok bir toyluğu vardı. Tehlikelerle boğuştuğum o sırada, küçük hizmetçi beni oyalar da avunurum diye düşündüm. Onun arkasına takılmak, daha doğrusu onu alıp Paris'ten ta uzaklara kaçmak arzusu doğdu içimde: Hayatımı da, kaygılarımı, tasalarımı da o gevşek halata bağlar, sürüklenir giderdim. Varını yoğunu, en çıkmayacak sayıya koyup zarları atıverme arzusu, o birdenbire sarıveren ateşli heves, yalnız en ciddi, en çalışkan insanlarda görülür, karmaşık, binbir dertle dolu iş hayatlarında öyle bir fırsatın ele geçmeyeceğini bilirler de onun için.

— Geliyor musun, aslanım?

— Hava soğuk, dedim. Ne berbat hava, ne berbat hayat bu! Bütün bunları bırakıp başka ülkelere, güneşli ülkelere gitmek istemez misin? Burada bulunmayan her şey vardır oralarda. Trene bineriz, belki de gemiye bineriz...

Hizmetçi kız kesti sözümü:

— Dur bakalım, yorma kendini. Anladım ben senin dediğini, beni kandırıp uzaklara götürüp oralarda çalıştı-

racaksın, para kazanacaksın, değil mi? Hiç bana bakma!

Budalalığıma acımış gibi bir güldü, gözleri gururla, sevinçle parladı:

— Böyle gördün de ne sandın beni? Bu işi geçici olarak yapıyorum. İyi bak da yüzüm çıkmasın aklından. İki aya kalmaz, sinema artisti olacağım. Erkek arkadaşım, sinema işinde çalışır.

Daha fazla bilgi edinmek işin, kızı, bir kahveye girip sıcak bir şey içmeye çağırdım. Yolda açıldı çenesi:

— Dedim ya, geçici olarak yapıyorum bu işi. Ama benim için bir hazırlık oluyor bu, bu işin havasını kavrıyorum. Victor benim fahişe rollerine çıkmamı istiyor. Ben öğrenci rollerini, kibar genç kız rollerini daha çok beğenirim ama fahişe rolleri de fena değil. Victor söylüyor, herkesin yeteneği başka olurmuş. Benim yeteneğim de fahişe rollerine imiş, Victor ilk bakışta anladı bunu. Şimdi benim için bir proje hazırlıyor. Dış çekimler ya Côte d'Azur'de, ya Arjantin'de olacak, daha düşünüyor. Asıl hoşuma giden, kız kardeşim Léonie'ye de rol verecek olması. Bugün yarın köyden getirteceğiz onu.

Onun seçtiği kahveye doğru yürüyorduk. Az önce gezindiğim kaldırımdaydık hâlâ. Karşıdan gelen küçük bir kamyon yanımızda durdu. Hizmetçiyi kolundan tuttum, motorun gürültüsü arasından sesimi işittirebilmek için bağırarak,

— Aptallık bu sizin yaptığınız, dedim. Yoksa inanıyor musunuz o sinema masalına? Bir oyun olduğu apaçık ortada. O Victor denen herifin bir alçak olduğunu anlayın artık.

— Hele dur bakalım. Biliyorum, böyle konuşarak kızları ayartmaya kalkışan adamlar varmış. Victor söyledi bana. Ama hiç bana bakma! Victor deneme filmi çektirdi bana. Perdede gördüm kendimi. Ya! Gördüm kendimi perdede. Harika bir şey! Beyazperdede gördüm kendimi.

Tam o sırada bir el indi omzuma, beni arkaya çekti.

Victor olduğunu sandım, döndüm, kendimi savunmaya hazırlanıyordum. Antonin Dayı imiş, gözlerindeki endişeyi hemen sezdim. Küçük hizmetçi kız, dayının uzun bıyıklarını görünce polis memuru olmasından korktu, hemen tabanları yağladı, kalabalığın arasında kayboldu. Antonin Dayı bana tiksinirmiş, iğrenirmiş gibi dik dik bakıyordu. Şaşkınlığımdan yararlanıp nihayet kesin bir sesle söyledi,

— Alçak, namussuz, dedi. O yüz değiştirme masalıyla iyi aldattınız beni. Ben de enayi gibi kandım sizin yalanlarınıza. Ne de budalaymışım ben! Ama bırakmam bunu sizin yanınıza. Dövüşeceğim sizinle.

— Neyiniz var, dayı? Nereden çıktı bunlar?

— Nereden mi? Uyandım artık. Alçak herif! Az önce o piliçle görmeseydim sizi hâlâ inanıyor olurdum o yalanlara. Gördüm. Kendi gözlerimle gördüm.

— Anlamıyorum. Beni (sizin deyişinizle) bir pilicin yanında görmenizle kimliğim arasında ne gibi bir ilinti buluyorsunuz?

— Ne gibi bir ilinti mi? Bana bakın bayım! Siz kendinizi çok kurnaz sanıyorsunuz, doğrusu kurnazsınız da, ama her şeyi düşünmemişsiniz. Ya da yeğenimin kocasını iyi tanımıyorsunuz. Öyleyse anlatayım ben size: Raoul ciddi bir adamdır, işine gücüne bakar, sapına kadar adamdır. Az önce sizin yaptığınız gibi, yalnız kalınca ilk fırsatta bir sokak kızının kollarına atmaz kendini. Asla yapmaz bunu.

— Bu mu sebep! Evet, Raoul ciddi bir adamdır, ama onun da zaaflarına yenik düştüğü anlar olurdu. Ben de kalktım, gerçekten Raoul değilmişim gibi konuşuyorum. Çılgınlık bu!

— Kendi dilinizle yakalanıyorsunuz işte.

— Dayı bey! Dayıcığım! Kulunuz köleniz olayım! Bakın bana. Hayır, bakmayın ama dinleyin beni. Hayırsız bir dostun yanılması neyse ama siz nasıl yanılırsınız? İnanmıyorsunuz bana. Bırakın da, bari işin aslı nedir,

onu anlatayım. Sizin henüz kahveye gelmemiş olduğunuzu görünce dışarıda biraz dolaşayım dedim. O küçük kız da yanıma geldi.

Hizmetçi kızın hikâyesini anlattım, Antonin Dayı sözümü hiç kesmeden dinledi.

— Siz geldiğiniz sırada ona ne kadar saf olduğunu anlatmaya çalışıyordum. Acımıştım, daha doğrusu o kadar alıklık etmesine kızdığım için kolundan yakalamıştım. Şöyle bir sarsayım da aklına girsin söylediklerim diyordum.

Antonin Dayı,

— Zavallı yavrucak, dedi. Ne hain insanlar var dünyada! Arasak bulamaz mıyız acaba?

— Bulamayız. Bulsak da neye yarar? Benim bir alçak, bir düzenbaz olduğumu düşünmeniz için bir sebep kaldı mı, dayıcığım?

— Tabii, hayır. Yeğenimin kocası Raoul olduğunuza inanmak istiyorum sadece...

Kaçamak bir cevap vermişti, belki kendi de farkında değildi. Benimle her zaman "sen" diye konuştuğu halde şimdi "siz" demeye başlamıştı, hâlâ da "siz" diyordu. Bunu da kasten yapmadığından hiç şüphem yoktu. Yine de hoşuma gitmedi, korktum. Gittik, o akşam buluşacağımız kahveye girdik. Küçük kamyonunun yanından geçerken söyledi: Otomobilinin henüz çalışacak durumda olmadığını, yaptığı önemli değişiklikleri anlattı. Oturduğumuzda anlatmaya devam ediyordu. Otomobilinden konuşmak, güven getirmişti ona: Arabasının ne kadar değiştiğini düşününce benim yüzümün değişmiş olmasına da inanıyordu. Yine bana sen demeye başlamıştı.

— Ne olmuş, diye sordu. Yine ne aksilik çıktı? Biraz önce telefonda korkuttun beni.

— İş sarpa sarıyor. Daha doğrusu tehlikeli oluyor artık. Sanırım Julien Gauthier artık harekete geçti.

Julien Gauthier'nin adını duyunca dayının kaşları çatıldı, yüzümün değişmesine herkesin inanmadığını

hatırlamıştı, kendi içinde de bir şüphe uyanıyordu, o şüpheyi savmaya çalışıyordu. Bakışı değişmişti. Yine de sözümü kesmedim:

— Bakın ne oldu. Dün akşam altı sularında Renée ile geziyorduk, Julien'e rastladık. Dönüp baktı, yanılmadığından emin olmak için önümüze geçti, bir daha baktı. Renée'nin benim koluma girmiş olduğunu görünce daha çok şaşırdı. "Bu işin aslı anlaşıldı artık" der gibi bir hali vardı. Bir şey söylemedi bize, selam da vermedi, ama durup iyice baktı, yarın yargıç önünde hesap verecek suçlulara bakar gibi baktı, gizlemedi kendini. Dostu Raoul'un hayatın da büyük bir yer kapladığımı, hatta onun yerini aldığımı düşünüyor olmalı.

Bu söz kendisinin de gözünü açıyormuş gibi Antonin Dayı elinde olmadan,

— Evet, dedi.

— Niçin evet dediniz?

— Niçini var mı? Öyle de onun için diyorum.

Ben biraz öfkeyle konuşmuştum, o da meydan okur gibi cevap verdi. Az daha, "Yani benim istediğim gibi düşünmeye hakkım yok mu?" diyecekti. Başıma gelenleri anlatmayı orada kesmeye karar verdim. Aramızda bir dakika süren gergin bir sessizlik oldu. Benim sözüme inanan, eski hayatımı da, şimdikini de bilen biricik insanın da benden yüz çevirmekte olduğunu seziyordum. O da bana inanmaz, kim olduğuma tanıklık etmezse başıma gelenlerin benim hayal gücümün ürünü olduğuna inanabilirdim. Sanki can çekişiyordum. Dayının da düşünceli olduğu belli idi, bir tuhaf bakıyordu bana, korku ile bakıyordu. İçine iyice şüphe düşmüştü, bir insanın birdenbire yüz değiştirivermesinin akıl almayacak bir şey olduğunu açıkça anlamıştı. Ancak kendi kendine de ihanet etmiş olur diye çekiniyor, bir türlü karar veremiyordu. Aramızda bir dostluk, adeta bir suç ortaklığı kurulmuştu; üstelik kesin bir ikilem karşısında bulunmak da korkutuyordu onu çünkü yanımda mı, karşımda mı olacağı-

na, bir namussuz mu yoksa bir kurban mı olduğuma karar vermesi gerekiyordu. Az önce bir öfkeye kapılarak bir alçak olduğuma karar vermişti. Ama yanıltıcı görüntü aldatmıştı onu. Şimdi ise soğukkanlılıkla, istediği kadar düşünebilirdi, bunun için de ne karara varacağını bir türlü kestiremiyordu. Bunu anlayınca kendim tarafıma çekerim diye umut ettim:

— Açıkça konuşalım dayı, dedim. Şüpheleriniz olduğunu görüyorum. Hatta şüphe ile kalmayıp daha ileri gidiyorsunuz. Julien'le biraz daha konuşabilseydim, bir şey soracaktım ona; şimdi size sorayım. Ben Raoul Cérusier değilsem, ne diye açıldım size? Benim için çok tehlikeliydi bu. Renée'yi kandırmak için size ihtiyacım var mıydı? Hayır. Sizden para koparmaya kalkıştım mı? Bana güvenmiştiniz, cömerttiniz, kesenizi açmıştınız bana; yararlandım mı bundan? Yaptım mı böyle bir şey? Yüzümün değiştiğine Renée'yi inandırabilmek için sizden yardım beklediğim düşünülebilir, çünkü siz ona sözünüzü geçirebilirdiniz. Ama bunu da istemedim, siz, "Ben ona söylerim, inanır benim sözüme," dedikçe ben bir şey söylememeniz için yalvardım, kesinlikle istemedim öyle bir şey yapmanızı. Hatırlarsınız, Chatou'da bir akşam bu konu açıldığında kızmıştım. Hayır, arıyorum, çok yoruyorum kafamı, bir sebep bulamıyorum. Böyle davranmamın nedeni gerçeği söylemem olabilir sadece. Sizin aklınıza başka bir şey geliyor mu?

— Benim mi? Hayır, gelmiyor bir şey.

— Ha! Bir de benim deli olduğumu sanabilirsiniz. Julien öyle sanıyor, kendine göre haklı da, yüzümün değişmiş olduğunu söylemem deli olduğuma inandırmaya yetti onu. Diyelim ki sizin de deli olduğumu sanmanız için sebepler var, ama o sebepler dün de, üç hafta önce de vardı. Beni sokakta küçük bir kızın kolunda gördünüz, hemen bağırıp çağırmaya, bana düzenbaz demeye kalktınız. Çabucak alevleniverdiniz. Ama herkesin başına ge-

lir bu, duygularımıza kapılıp neler yaparız! Mesele o değil, sonradan anladınız yanıldığınızı, kötü bir niyetim olmadığını siz de kabul ettiniz. Umarım, en azından bu konuda bir şüpheniz kalmamıştır.

— Hayır, hiçbir şüphem kalmadı. Kalması aptallık olurdu. Senin o kadar da iyi niyetli olmadığını varsayarak da benim parlayıvermem, böyledir diye kesip atmam doğru değildi.

— Öyle ise?

— Evet, haklısın. Doğru söylüyorsun, şüphe uyandıracak yeni bir olgu yok.

Antonin Dayı sustu, gözlerini boyunbağıma dikmişti, bir yandan da bıyıklarını buruyordu. Yüreğim çarparak kararını vermesini bekliyordum. Sonunda söyledi, yine gözlerini kaldırmadı, kendi fikrini kendi çürütüyor gibiydi.

— Ama yine de Raoul, ne bileyim? İnsanın böyle birdenbire yüz değiştirivermesi de doğal bir şey değil. Sağlıklı düşünen hiç kimse inanmaz buna.

Artık hiç umudum kalmamıştı. Aklın alamayacağı şeylere inanabilmek için insanın içinden buna inanmasını söyleyen bir ses gelmelidir. O ses bir sustu mu, akıl ne yaparsa yapsın, inanamaz. Dayı da içinden gelen sesin sustuğunu, büyünün herhangi bir sebeple bozuluverdiğini anlamıştı, bunun için de kendini küçülmüş, eksilmiş hissediyordu. Bana gizlice, bir suç işlemiş de kaçınıyormuş gibi bakıyordu, aklın alamayacağı bir hakikate vefasızlık etmiş, hainlik etmiş olduğuna da utanıyordu sanırım. Birkaç kere Julien Gauthier'den laf açtı, onunla konuşmayı aklına koyduğunu anladım. Sonradan bunu açıkça da söylettim ona, onları tanıştıracağımı söyledim. Sevindi bu sözüme, kabul etti.

— Belki doğru değil benim yaptığım, dedim. Ama hiç değilse, yanınızda olur, savunurum kendimi. Bu iş iyice bir konuşulsun da sonu neye varacaksa varsın. Bıktım artık. Benim söyleyeceklerimi onaylar, doğru bulur-

sunuz demiyorum, ama belki adaletli davranır dinlersiniz. Tüm dileğim bu.

Antonin Dayı, "Ben sadece içimin rahat etmesini istiyorum," gibi sözler söyledi. İki gün sonra Etoile civarında bir lokantada buluşmak üzere sözleşerek ayrıldık. Julien'e de haber verecektim.

Benim o lokantaya gideceğim yoktu ya, vakit kazanmak istiyordum. Yoksa Antonin Dayı hemen ertesi gün Julien Gauthier'yi bulur, ne biliyorsa hepsini anlatır, o da bu durumdan yararlanmaya kalkardı. Özgürlüğümün tehlikede olduğuna hiç şüphe yoktu. Julien gidip görmüştü o gün Lucienne'i, Lucienne de kendisinin Raoul Cérusier olduğunu söyleyen o korkunç delinin kim olduğunu anlamıştır, elbette. Julien'in şüpheleri de kuvvetlenmiştir. Lucienne'den öğrendiklerini çok ciddiye almıştır. "Raoul'un karısını ayartmakla kalmıyor, onun işini de kapmaya çalışıyor," diye düşünmüştür, bunun üzerine, "Polise haber versek mi?" diye konuşmuşlardır. Neyse ki Julien benim Romanya'da olduğumu sanıyordu. Bükreş damgalı mektuplar yeterdi buna inanmasına. Ama bir dolap döndüğünü sezmesi de olmayacak şey değildi, hele Lucienne benim yola çıktığım gün bir kere bile yüzümü görmeye fırsat bulamadığını söylerse. Doğrusu, bunu hatırlaması pek de beklenemezdi. Bayan Lagorge gibi elbette o da, o gün beni gördüğünden emindi.

Herhalde Julien benim nerede olduğumu bilmiyordu. Lucienne'e verdiğim adres yanlıştı, bunun farkına varmış olsa bile Caulaincourt Sokağı'ndaki yeni evimi bulmaları en azından iki gün alırdı. Hemen ertesi sabah taşınmak aklıma geldi, ama Renée'yi görmeden bizim mahalleyi de, Paris'i de bırakamazdım, saklanacağım yere onu ve çocukları da götürebileceğimi umuyordum, teyzesinin kızı perşembe günü öğleden sonra Blois'ya dönecekti, biz de akşam yemeğinden sonra buluşmak üzere sözleşmiştik. Renée saat dokuzdan sonra çocukları uyutacak, beni evde bekleyecekti. Perşembe akşamı

Junot Kahvesi'nde olacağıma Endülüs dilberine söz vermiştim ama karımı ona tercih etmiştim; buna canım sıkılmamıştı diyemem ama hiç umursamamıştım.

Eve, Montmartre tepelerinden dolaşarak döndüm, çünkü Girardon Sokağı'ndan kendimi göstermeden geçebilirdim. Birdenbire aklıma gelmişti: "Julien benim Lucienne'e verdiğim adresin doğru olmadığını öğrenmiştir, belki benim izimi bulur umuduyla karımın oturduğu evin civarında dolaşmaya karar vermiştir," demiştim. Neyse ki, Caulaincourt Sokağı tenha idi. Bizim evin dördüncü katında, yatak odasının penceresinin bütün panjurları açıktı, ışıklar da yanıyordu. Saat on birdi. Beşinci katın sahanlığına çıkınca baktım ki Renée orada, beni bekliyor.

— Balkondaydım, geldiğinizi gördüm.

— Teyzenizin kızı nerede?

— Sinemaya gitti. Bugün öğleden sonra bilet almıştık, ama son dakikada benim baş ağrım tuttu. Jeannette hizmetçi ile gitti. Ama siz geç döndünüz. Baş ağrım pek işe yaramadı. Neredeyse dönerler.

— Bilseydim!

İçeriye, benim bekâr evime girmiştik. Antonin Dayı'nın bozgunculuk etmiş olması çok canımı sıkmıştı. Karımın söylediklerini iyice dinlemiyordum, aklım hep o başıma gelen felaketteydi. Yüzümün değişmiş olması başıma henüz pek büyük dertler açmamıştı, ama bundan sonra açacağı belliydi. Yeryüzünde artık büsbütün eşsiz dostsuz, büsbütün yalnız kalıyordum. Düşünceli düşünceli içimi çektim.

— Neniz var?

— Hiç, diyerek yine içimi çektim. Sizi bu akşam göreceğimi bilseydim, hazırlanırdım sizinle konuşmaya. Bugün sizi düşündüm, birçok çetrefil soru geldi aklıma, ama şimdi hatırlamıyorum. Size sormak isterim o soruları, ama ustaca sormak isterim, evet ya da hayır demeye mecbur olmalı, kaçamak cevaplar vermemelisiniz. "Bil-

mem" derseniz, ben de istediğim gibi bir anlam çıkarabilmeliyim.

— Sorularınızın neler olacağını biliyorum, Roland: Benim yaptıklarımı tutarsınız, çelişkili buluyorsunuz, onları ortaya koyacaksınız, adalet duygunuz varsa, sormazsınız bana o soruları. Elimde ne varsa hepsini koydum önünüze. O sizin düşündüğünüz çelişkiler, aramızdaki anlaşmada vardı zaten. Bunu siz benden önce anlamıştınız.

Bu konuşmanın sonunun ne olacağı daha başlangıcından belli idi. Karım değişmemişti. O eski soğukkanlılığını, sözünü geçirir ev hanımı halini yine birdenbire takınmasına hayran oldum. Işıklı bakışı bana, "Seni seviyorum ama, başka kaygılarım da var!" diyordu. Anladım ki üstüne düşmekte fayda yok, kaderim yeni yüzüme uyuyordu. Lucienne de Antonin Dayı da beni bırakmışlardı, karım da bırakmaya hazırlanıyordu. Renée, "Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

— Söyleyemem ne düşündüğümü, az önce bunu yasakladınız. Teyzenizin kızı memnun mu Paris'ten?

— Haydi, sorun soracaklarınızı, delikanlı. Delikanlı dememe güldünüz değil mi? Ne yapalım? Ben otuz beş yaşıma geliyorum, size geçen gün dediğim gibi otuzunda değilim. Aile kurmuş, çocukları olan bir kadınım ben. Siz ise bundan üç hafta önce Paris'e düşmüş, anne babanızın gönderdiği parayla geçinen sevimli bir delikanlısınız. Öfkelenip terk etmişsiniz baba ocağını. Kim bilir, belki bir tezgâhtar kızla evlenmeye kalkmışsınızdır. Babanızın annenizin razı olmadığını görünce darılmış, Paris'e gelmeye, büyümüşsünüz gibi bir başınıza yaşamaya kalkmışsınızdır. Babanız, anneniz belki sevinmişlerdir buna, "İyi ya, unutur," demişlerdir. Trene kendiniz mi bindiniz, yoksa babanız mı bindirdi, bilemezsiniz orasını. O olaylar o kadar çabuk gelişmiş ki, ne kurutulmuş yapraklarınızı, ne kelebek koleksiyonunuzu, ne de tezgâhtar kızı yanınıza alamadan yollara düşüvermişsiniz. Paris'e gelir gel-

mez de bir doğabilimci oldunuz, evli bir kadını baştan çıkardınız. Aşağı yukarı böyle oldu, değil mi? Herhalde işin özünde pek yanılmamışımdır. Zaten daha fazlasını da öğrenmek istemiyorum. Bizi birbirimizden ayıran şeyleri unutmayı, unutabilmeyi çok isterdim, benim için bir üstünlük sayılacak şey değil onlar. Siz bir delikanlısınız, aşkın size uzun zaman yetmeyeceğini düşünmeliydim. Her şeyi bilmek, her şeyi elde etmek istiyorsunuz, en üstüne düştüğünüz şey de aşkı en soğutacak olan şey, benim belirsizlik içimde, sisler içinde bıraktığım şey. Size kocamın anlayışsız, bayağı bir adam olduğunu, ona zorla katlandığımı söylemiştim. Bir kadının kalkıp âşığına, hayatının biricik güneşi olduğunu söylemesi, kocasıyla herkesinkine benzer bir hayat sürdüğünü, kocasıyla sorunları bulunduğunu saklaması güzel bir şey değil mi? Doğrusu, çok güzel, daha iyisi can sağlığı. Terbiyeli bir delikanlı olduğunuz için kapılıvermeliydiniz bu oyuna, siz de yardım etmeliydiniz o dekoru süslememe. Bunu yapacağınıza kalkıp sinirleniyorsunuz, kocamın gölgesini gördüğünüzü sanıp kıskanıveriyorsunuz. Oysa adamcağız daha Bükreş'te. Hiçbir şeyi hoş görmüyorsunuz, ne Jeannette'i, ne de Raoul'u. Size söylememiştim, ama bir adı var onun: Raoul. Dünden beri gözlerimin içinde bir ihanet okuyormuşsunuz gibi bakıyorsunuz bana. Tamam, kabul. Sorun soracaklarınızı, aslında bir tek sorunuz var sizin, onu sorun. Hadi, ne duruyorsunuz, "Onu seviyor musunuz, sevmiyor musunuz?" diye sorsanıza!

Gülümsemekten kendimi alamadım, durumu tuhaf bulduğum için değil, Renée çok sevimli olduğu için.

— Haklısınız, dedim. Yalnız bir yerde yanılıyorsunuz: Otuz sekiz yaşımda olduğuma göre bir delikanlı sayılmam, henüz bir çocuğum. Evet, size budalaca sorular soracaktım. Benim için en önemli olanı, sizin onu sevip sevmediğinizi öğrenmek değildi. Size asıl, "Benimle dünyanın öbür ucuna gelmeye hazır mısınız?" diye soracaktım. Aldım ağzımın payımı, sormam artık, ama böyle

bir soru bir aşk romanı içinde hiç de fena kaçmazdı. Bu konuda çok güzel sözler de söyleyebilirdim.

— Eminim söyleyebileceğinizden, Roland, düşünürüm bu konuyu. Yalnız şunu da saklamayayım sizden: Reçel kaynattım, onun yenmesi gerek. Şimdi Toinette'e bir kazak örüyorum, sonra yelekler, çoraplar, dizlikler öreceğim. Ne diye dünyanın öbür ucuna gidelim? Buraya, sizin yanınıza çıktım mı, en büyük, en güzel yolculuk oluyor benim için. Üzdüm mü sizi?

— Hayır, üzmediniz, bilgeliğinize hayranım. Yıllardan beri evliymişiz de son üç hafta bunu unutmuşuz gibi geliyor bana. Bükreş'tekinin kocanız olduğundan emin misiniz?

Yüzü değişmiş bir adam olduğumu düşününce iki sevgili arasındaki şakaları birdenbire tatsız buldum. Renée de bana, tezgâhtar sevgilimin nerede olduğunu biliyor muyum diye sorunca dayanamadım, kestim sözünü.

— Bu kadar saçmalık yeter artık, dedim. Sizin sandığınız gibi bir kız yok bu işin içinde, aklınıza gelenlerin hiçbiri doğru değil. Karşınızda, nedendir bilinmez, sizi, çocuklarınızı seven, geçindirebilecek bir adam var. Yakında kendisine ihtiyacınız olacağını sanıyor o adam. Rahat rahat yaşamakta o kadar ustasınız ki hiçbir şeyin üstü kapalı olarak söylemek mümkün değil size. Açıkça söyleyeyim ben size: Kocanızın işi öyle büyük bir iş değil, o iş için onu uzun uzun dışarılarda dolaşmaya gerek yok. Belki kalkıp gitmesine de gerek yoktu, bir haftada işlerini yola koyabilirdi. Belli ki, bir daha dönmemek üzere gitmiş o adam.

Renée sapsarı kesilmişti. Burnunun kanatları daralıyordu. Bayılıverecek sandım. Kısık sesle,

— Siz beni korkutmak istiyorsunuz, dedi. Doğru değil bu söylediğiniz.

— Belki de yanılıyorumdur, sevgilisiyle, küçük bir kaçamak yapıyordur. Bu daha iyimser bir tahmin.

— Gideceği gün telefon etmişti, bankadan kırk bin frank çekmiş.

— Bu kötü işte! Hovardalığı var mıydı, biliyor musunuz?

— Hayır, asla. Çok düzenliydi hayatı, beni de öyle kolayca kandırıp atlatamazdı. Hatta benden biraz korkardı. Bir sevgilisi olsa bile, benim sezdiğimden şüphelenirse eminim hemen ayrılırdı ondan. Gündelik hayatın en küçük ayrıntılarında bile erkekleri dizginlemenin bir yolu vardır, karılarından uzakta bile olsalar, yanındaymış gibi uslu dururlar.

Kocasının üzerindeki etkisini hatırlayınca Renée'nin yine yüzü parladı, tenine kan geldi.

— İşte asıl bundan korkmalısınız, dedim. Bir sürü kılıbık erkek tanıdım ben, karıları sımsıkı tutarlardı onları ellerinde. Hiçbir kusurları yoktur, ama bir fırtına esmeyegörsün, doğru yoldan bir çıktılar mı, zinciri bir koparılar mı, bir daha dönmezler yuvalarına. Öylesine alçaklaşırlar ki! Bunlardan birini hatırlarım...

Bir hikâye uyduruverdim: Sözde ben büyük, çok saygıdeğer bir adam tanımıştım, hali vakti yerindeymiş, dört çocuğu varmış, taparmış çocuklarına, karısının da sözünden çıkmazmış. Yirmi yıl evlilikten sonra sorumluluk duygusunu unutmuş, yaşlı, çirkin bir karıya tutulup yuvasını bırakmış, gitmiş.

— Bir gün Marsilya'da gördüm onu, limanda kayıkçılık yapıyordu. Ailesinden niçin ayrıldığını anlattı bana. Böyle acıklı bir şey duymadım ömrümde. Bir akşam işinden çıkmış, evine dönüyormuş, ömründe ilk defa bir fahişenin çağırışına kapılmış, sonra da karısının karşısına vicdanında böyle bir leke ile çıkmaktan korkmuş, o fahişe ile gittiği otele yerleşmiş. Çok öğüt verdim kendisine, adeta yalvardım: Çoluğunun çocuğunun perişan olduklarını, karınlarını doyuramadıklarını, karısının gündelikçilik yaptığını anlattım, hâlâ sevdiği o insanları korumasını, onları başlarında dolaşan tehlikelerden kurtarmasını söyledim. Evden kaçışının üstünden üç yıl geçmişti, karısından ilk günkü kadar korkuyor, o iğrenç otel odasında yaşıyordu.

Renée yavaşça,

— Ne kadar acı, dedi.

Düşünceliydi, duvar kâğıdının desenlerine dikilmiş gözlerinde bir donukluk vardı, hiç de hoşuma gitmeyen bir pişmanlık gördüğümü sandım. Ellerini ellerimin içine aldım, vefalı bir dost gibi gözlerinin içine baktım.

— Canım Renée'ciğim, dedim, sizi böyle meraklara düşürdüğüm için çok üzüldüm. Birkaç gün daha beklemeliydim, acelesi yoktu. Kendi kendinize düşünmenizi beklemeliydim. Budalalık ettim. Size söylediklerimi, bu akşamlık olsun, unutmaya çalışın. Saat ilerledi. Teyzenizin kızı neredeyse döner eve. Ben bu işi yine düşünürüm, gerekirse soruştururum, yarın akşam da sizinle şöyle bir adamakıllı konuşur, inceleriz bu konuyu.

Renée kollarını boynuma doladı, beni ne kadar sevdiğini asla tahmin edemeyeceğimi söyledi. Sesinde öyle bir yüce, kararlı bir kadın edası vardı ki, ben de kendimin koca diye seçilebilecek bir erkek olduğumu düşünmeye başladım.

XII

Bir tavşan gibi kovuğumda basılmak korkusu ertesi sabah beni erkenden uyandırdı, yedi buçukta sokaktaydım. Gökyüzü, pırıl pırıldı. Mevsiminden önce bastırmış kuru bir soğuk vardı. Önüme serilen o uzun yalnızlık gününün getireceği sıkıntı ile savaşmak için, başımı alıp yürüdüm. Yazıhaneye uğramak tehlikeliydi, Julien bana bir tuzak kurmuş olabilirdi, işi de boş vermiştim, her şeyi ertelemek gerekiyordu. Akşam Renée ile buluşacağım saate kadar tanıdıklarımdan kimse çıkamazdı karşıma, o açıdan rahattım. Paris sokaklarında bir saat dolaştıktan sonra bir bezginliktir sardı içimi, giderek çöktüm adeta. Ha-

ni insan bazen kendisi için hiç endişelenmez, yaşamaktan tiksinmek bir alışkanlık halini alır, başıma gelenleri işte öyle bir vurdumduymazlıkla düşünüyordum. Durumun saçmalığı hiç ilgilendirmiyordu beni. Ne koltuklarımı kabartıyor ne de hayalimi coşturuyordu. O sabah iyice anladım, en ufak bir şüphem kalmaksızın anladım: Aykırı, saçma, inanılmaz şeyler kadar, mucize soyundan şeyler kadar boş, tatsız, onlar kadar sıkıcı, bunaltıcasına sıkıcı hiçbir şey yoktu dünyada. Kafamızı, gönlümüzü onlardan daha az besleyen hiçbir şey olamaz. Öfkem kabarmıştı, mucize kurumuş bir ağaç, kökleri de, dalları budakları da olmayan bir gövdedir, diye düşünüyordum. Dinlerin mucizeyi Tanrı'nın bir gösterisi saymaları şaşırtıcı. Tanrı'nın kendi kendisiyle çelişmeye, kendini inkâra, kendi kurduğu düzeni askıya almaya neden ihtiyacı olsun? Böyle bakıldı mı, mucize ancak bir şeytanın, hem de öyle pek zeki olmayan, pek de zeki becerikli olmayan, abuk sabuk bir şeytanın gösterisi olabilir. Hayal gücünü işleten de, ruhu coşturan da imandır, yalnız imandır. Tanrı beni bırakmış, terk etmiş gibi geliyordu bana. Yüzümün değişmiş olmasından artık bir hayır ummuyordum, yaşanmaya değer bir durum beklemiyordum ondan. Diyelim ki en iyisi oldu, Renée'yi razı ettim, aldım götürdüm Paris'ten, ne olabilirdi bunun sonu? Üzücü bir yalan, binbir dert çıkaracak bir yalan üzerine yeniden bir hayat kurmak zorunda kalmayacak mıydım? Üstelik temeldeki yalanı desteklemek için daha bir sürü yalan söylemem gerekecekti. Paris'ten ayrılmak için bir bahane, Antonin Dayı'yla bir daha görüşmemek için ayrı bir bahane bulmam gerekecekti. Neden benim kimsem yok, soyuma sopuma ne olmuş, neden herkes gibi değilim, neden her şeyden, herkesten çekiniyorum? Hepsine birer kulp bulmak gerekecekti. En beklenilmedik sorulara cevap vermeye hazır olmalı, boş bulunmamalıydım. Çocuklarım bana bir yabancı diye bakacak, belki de bana kin besleyeceklerdi. Paradan yana da zorluklar çıkacaktı elbette, o

zorlukları yenmek için gereken akıl gücü de, enerji de kalmadı bende, kurudu o kaynaklar. Renée bütün o sıkıntılara göğüs gerebilir, cesaretlidir, ama ne de olsa canı sıkılır. Eskiden rahat rahat, bolluk içinde yaşadığını başına kakmasa bile iğneli sözlerle zehir eder bana hayatı. Karımı da, çocuklarımı da bırakıp yeni baştan başlamak da var ama bende o güç yok. Otuz sekiz yaşında yeniden doğmak, hayata atılmak kolay mı? Kimin eteğine sarılacağım? Nereden alacağım hızımı? Bir tek gerçek arzum vardı: yine normal düzenime dönmek, herkesin uyduğu kanunlara, kurallara uyma hakkını kazanmak. Böyle düşünerek Riquet Sokağı'ndaki köprüye varmıştım, ayaklarımın altındaki geniş manzaraya bakıyordum: Aubervolliers'ye doğru uzanan demiryolları, ambarlar, havagazı depoları... Chapelle Mahallesi'nin bu çıkıntıları gelir, Villette Mahallesi'nin ilk sıradaki evlerine dayanır. O evlerin yüzlerinin hepsi birbirine benzer, hepsi de trenlerin dumanlarıyla kirlenmiştir, deri hastalığına yakalanmış gibidirler, o sabah derilerim, o hasta derilerini güneşte ısıtıyorlar gibi bir halleri vardı. Köprünün altından bir lokomotif geçti, etrafımı beyazımsı, kalın, pis kokulu bir duman sardı, burnuma, ceplerime doldu. Elim ayağım büsbütün kesildi, bir türlü toplayamıyordum kendimi, ama kendimi o duyguya bırakmak bir yandan hoş da geliyordu. Çoluğum çocuğum olsun olmasın, hayat işte bu demiryollarından, ambarlardan, derileri kabarcıklı evlerden kurulmuş mahalleye benziyor; bir taslak, bir hayal, iğreti bir dekor, bir karabasan oyunu için hazırlanmış yıkılıverecek bir yapı, buz kesilmiş bir varsayım, cehennemin bir bucağı... Hemen bir taksi durdurdum, şoföre Julien'in Copernic Sokağı'ndaki evinin adresini verdim. Saat dokuz buçuktu. Julien evde olmalıydı, geceleri geç yatar. Beni görünce şaşırır, ama kendisine söylemek istediğim şeyleri şaşmadan dinler. Daha ilk görüşmemizde benim, dostu Cérusier'yi öldürmüş olduğumdan şüphelenmişti, sonradan da korktuklarının doğru olduğunu ka-

nıtlayacak çok şey olmuştu. Otomobilde bir rahatlık duydum, artık kurtulacaktım bütün o sıkıntılardan. Herkesin olmamı istediği o adam olacaktım artık, yerden göğe kadar haklıydı herkes beni öyle sanmakta. İtiraflarımdan sonra kimsenin inkâr edemeyeceği bir yaşamım, bir kişiliğim olacaktı; başkaları umurumda değil, özellikle kendi gözümde olacaktı. Ben kişiliği hiç de zorla almamıştım. Raoul'un ortadan nasıl yok olduğunu benden başka bir bilen var mıydı? Yok oldu sözüne öldü anlamını verince ben gerçekten onu öldüren adam oluveriyordum, yok oluşumdan sorumlu olan bendim. Julien'in kapısını çalarken, gayet sakindim. Gözlüklü, ak saçlı bir hanım açtı kapıyı, daha önce de görmüştüm onu, Julien'in sekreteri olduğunu biliyordum. Bay Gauthier'nin evde olmadığını söyledi. Bu cevabı alınca bütün umutlarım suya düşmüş gibi oldum, öfkeleniverdim.

— Saçmalık bu! Sabah on birden önce çıkmaz o evden!

— Kendisiyle sözleşmiş miydiniz?

— Hayır. Onu nerede bulabilirim?

— Nereye gideceğini söylemedi bana. Öğleden önce geleceğini sanmam, yemekten sonra belki uğrar.

— Çok kötü. Gelince, Raoul'u öldüren adamın kendisini görmek istediğini söylersiniz.

Beyaz saçlı kadın nezaketle,

— Söylerim, efendim, dedi. Bay Gauthier çok üzülecek evde olmadığına.

Sonradan öğrendim: Beni bir sinema oyuncusu sanmış, Julien'in kim olduğumu anlayabilmesi için bir filmdeki rolümü hatırlattığımı sanmış. Kendimi bir katil olarak tanıtmamın nedeni korkutmak ya da şaşırtmak değildi. Kendimi zorunlu kılmak istiyordum, şans, yapmak istediğimden vazgeçebilmem için bir fırsat vermişti, o fırsatı geri çeviriyordum: Kendimi zorunlu kılmak isteyişim boşuna değilmiş, çıkar çıkmaz söylediklerime pişman oldum. İnsan son çare diye korkunç bir şeye karar

verdi mi bunu hemen yapabilmelidir, iki kere denemeye gelmez. Ama benim kararım pişmanlıkla sarsılmamıştı, Copernic Sokağı'ndaki evden ayrılır ayrılmaz Quatre-Septembre Sokağı'nın, bizim yazıhanenin yolunu tuttum. Niyetim Lucienne'e açılmak değildi. Cérusier'nin öldüğünü ona söylemeye cesaret edemezdim. Ama Julien'i belki onun yanında bulurum diye düşünmüştüm. O kadar erken kalkması için elbette çok önemli bir sebep olmalıydı. İlk görüşmelerinin ertesi günü, kendilerini çok ilgilendiren o iş üzerine öğrendiklerini birbirlerine aktarmak, bana ne yapacaklarını kararlaştırmak için buluşmuş olmaları mümkündü.

Bayan Lagorge iyileşmişti, Lucienne'in içerideki odada olduğunu, yanında da bir misafir bulunduğunu söyledi. O misafirin adını da gizlemedi benden: Julien Gauthier.

— İsterseniz Bayan Lucienne'e haber vereyim burada olduğunuzu.

— Teşekkür ederim, zahmet etmeyin. Acelem yok. Konuşmasını bitirsin, sonra görürüm kendisini.

— Uzun sürebilir. Bay Gauthier bir telefon bekliyor.

Girişte, benim oda ile Bayan Lagorge'un gişesi arasında duran iki iskemleden birine oturdum. Lucienne'in de, Julien'in de sesleri kulağıma çalınıyordu ama ben kulak kabartmadım. İçeride neler konuşulduğu hemen hemen hiç umurumda değildi. Benim aklım kendi yapacağım işteydi, sürekli o beklemedikleri sahneyi düşünüyor, sözlerimi hazırlıyordum. Öyle heyecanlı bir halim de yoktu, tam tersine, bir huzur, bir sevinç duyuyordum. Kendime çok yakışan bir elbise diktirmiştim, onu ilk giyeceğim sabah, çocukça, budalaca bir neşe uyanmıştım, o gün de tıpkı öyleydim. Telefon çaldı, Bayan Lagorge'un, "Alo, evet, bir dakika," dediğini işittim, sonra içerideki odanın telefonunu açtı, kendisi de seslendi:

— Bay Gauthier'yi istiyorlar, el yazısı uzmanı Bay Fénelon konuşacakmış.

Bu sözleri duyunca damarlarıma yeniden kan geliyor gibi oldum. Canlanıverdim, heyecanlandım, çarpıntılarım tuttu yeniden. Avcıların tuzağa düşürdükleri bir hayvan, ölüme boyun eğdikten sonra bile, önünde birdenbire çıkan bir delikten nasıl kaçıverirse ben de, bir kurtuluş çaresi bulunca bir karar olduğunu sandığım o uyuşukluktan silkindim, tüm gücüm yerine gelmişti. Julien'in dediklerini iyice duyuyordum, zaten o da sesini yükseltmişti, Bay Fénelon'a anlatabilmek için tane tane söylüyordu:

— Alo. Evet. Efendim? İyi etmişsiniz. İyi. Demek Bükreş'ten gelen mektuptaki yazıyla öteki yazı arasında bir fark yok. Demek aynı. Yanılma ihtimali yok mu? Ya? Demek kesin olarak söyleyebiliyorsunuz, o iki yazı birbirinin aynı diyorsunuz. Peki.

Sonrasını dinlemedim, Bayan Lagorge'a aklıma acil bir iş geldiğini, o gün yazıhaneye tekrar uğrayacağımı söyleyerek kapıya koştum. Merdivenleri bir şarkı mırıldanarak indim, son basamaklara vardığım zaman sevincim daha da artmıştı, tek ayağımın üstünde sekerek indim. Cérusier'nin ölmediği kanıtlanmıştı, bir yere zorla kapatılmadıysa Bükreş'te olduğunda da şüphe kalmamıştı. Ben de zararsız bir adam oluvermiştim, beni rahatsız etmeleri için hiçbir sebep kalmamıştı. Hele Cérusier Bükreş'ten dönsün, durumu ona anlatırlar, ne yapmak gerektiğini artık o düşünürdü. Yazıların incelenmesinden alınan sonuçlar üzerine Lucienne de, Julien de başka türlü düşünemezlerdi, böylece ben de uzunca bir zaman için yakamı kurtarmış sayılırdım. Antonin Dayı'nın şüphelerini gidermeye gelince, o kolaydı. Yazı uzmanının söyledikleri Raoul'un yaşadığına bir delil sayılabilirdi, artık Antonin Dayı da Raoul'un ben olduğuma, yüzümün değiştiğine inanabilirdi. Umutsuzluğa düşmemde onun dünkü halinin çok etkisi olmuştu, o da beni terk ettiği için yalnızlık hissetmiştim, bana yine güvenebileceğinden emin olunca yeniden hayat bulmuştum. Antonin

Dayı'nın bana inanması birçok zorluğu yenmeme yeterdi, Renée konusunda çıkan birçok sorunu da o sayede çözebilirdim. Bir yandan da, biraz olsun vakit kazanmıştım acele etmeme gerek kalmamıştı.

Yoldan geçenlere, mağazaların vitrinlerine ilgi ile bakarak Capucines Caddesi'nde sevinçle yürüyordum. Mağazalardan birinin vitrininde gözüme bir ilan ilişti, koca koca harflerle "Romanya'yı Görün" yazılmıştı. Alaylı alaylı gülümseyip yoluma devam ettim. Birkaç adım sonra, önüme birdenbire bir uçurum çıkmış gibi, zınk diye duruverdim. Biraz önce Julien'in sekreterine söylediğim "Raoul'u öldüren adamın kendisini görmek istediğimi söylersiniz" cümlesi geldi birden aklıma. Önce, umutsuzluğa kapıldım. Nereden söylemiştim o kahrolası sözleri? Geri alamazdım artık, Julien'in bunu nasıl karşılayacağını bilmek de zor değildi. Bunu duyar duymaz benim nasıl bir adam olduğumu soracak, kim olduğumu öğrenince de şüphesiz hemen polise haber verecekti. Yine kolum kanadım kırılmıştı, ama sabahki halim, işlediğim bir suçu üzerime almaya sürükleyen o umutsuz halim yoktu. Kendimi savunma kararım hiç sarsılmamıştı. İçimi rahatlatmaya da çalışıyordum. Sekreterine söylediğim sözleri Julien'in bir itiraf olarak kabul edeceği de kesin değildi. Bir şaka, acı bir şaka olamaz mıydı söylediklerim. İlk görüşmemiz sonrasında benden kuşkulanmış olduğunu gizlememişti, ben de sadece bunu hatırlatmak istemiştim. Julien'in sözlerimi böyle yorumlaması için bir şey yapabilir miyim, kurnazlık yapabilir miyim diye düşünüyordum. Ama ateşler içindeydim, aklıma düşüncelerin biri gelip biri gidiyordu, hiçbiri birbirini tutmuyordu, dikkatimi biri üzerinde yoğunlaştıramıyordum. Hızlı hızlı, dosdoğru yürüyordum, düşüncelerimi de adımlarıma uydurmaktan alamıyordum kendimi. Saat yarıma gelmişti, ben daha üzerinde durmaya değer bir fikir bulamamıştım, iyi bir fikir yakalamadan yemeğe gitmeyi yasak ettim kendime. Bunun da bir faydası olmadı.

Julien'e gidip her şeyi olduğu gibi anlatmaktan daha ustaca, daha kurnazca hiçbir şey olmaz gibi geliyordu bana.

Böyle düşüne düşüne Paris'in dışına çıkmışım, biri çeyrek geçiyordu, banliyölerden birinin, Asnières ya da Levallois'mn sokaklarında yürüyordum. Karnım açtı, ama daha da çok yorgundum, taşra lokantalarını andıran bir yer gördüm, dalıverdim. Bilardosu, yukarı katta da "düğünler, ziyafetler için" ayrı bir salonu vardı. Aşağı kat büyük bir kahveydi, en dipteki tezgâhın arkasındaki daracık bölme de yemek saatlerinde bir lokanta oluveriyordu. Altı masanın ikisinde müşteri vardı, ben de bir masaya oturdum. Bana en yakın masada otuz yaşlarında esmer, zengin, süslü püslü bir kadın, bir de elliyle altmış arasında dazlak, tıknaz biri vardı, birlikte yemek yiyorlardı. Kadın bir yandan iştahla yemeğini yiyor, bir yandan da yemekleri ve salyasını etrafa saçmasına neden olan yüksek bir sesle adamcağıza çıkışıyordu; oldukça koyu güzel gözlerinden kin dolu kıvılcımlar fışkırıyordu, kelimeleri bulamadı mı, şarap kadehlerini arka arkaya dikiyordu. Adam sıkıntılıydı. Karnı aç değildi, boyuna, "Yapma güzelim! Yapma prensesim!" gibi sözler söylüyordu. Melon şapkasını ikide bir yere düşüyor, üzerine yapışan talaş parçalarını, tozu silkmek için fiskeler vuruyordu. Bu da kızdırıyordu kadını. "Victorien, beni incittin," diyordu. "Ayıp derler bu senin yaptığına. Memelerime öyle bir dikti ki gözlerini otobüsteki herkesi sinirlendirdi. Herkes kalkıp o herifi pataklamanı bekliyordu. Ama nerde, nerde sende o haysiyet! Şeref, onur nerede sende. Gözünün önünde dünyanın bütün erkekleri bana sarkıntılık etsin, sen yine parmağını kımıldatmazsın. Eee! Anandan babandan görmemişsin ki! Sende utanma yok, ben yerin dibine geçiyorum. Bana bakan ilk erkek o değilmiş, doğru, feleğin çemberinden geçmiş kadınım ben, bir sürü erkek tanıdım. Bunu iyice koy kafana, Victorien. Ama her şeyin bir yolu yordamı var. Bir kere şunu söyleyeyim: Terbiyeli erkek dediğin, öğle yemeğinden

önce sulanmaz kadına. Sen nerden bileceksin bunu? Nerde sende nezaket? Para kazanmasına kazanmışsın da, yine de belli nereden geldiğin. Haay! Bırak artık elinden o şapkayı, fenalık geldi bana!"

Öylesine karı koca dırıltısı dinleyip gönül eğlendirecek halde değildim. Ama o kalın sesin çiğneme, yutma düzenine uyarak sitemler savurması bana bir ninni gibi gelmişti, yorgunluğumu da, tasalarımı da unutturuyordu. İnsanların böyle boş şeyler için kavga edebilmelerine imreniyordum: yüz değiştirme belasının saçmalıklarından uzak gerçek, hareketli bir kavga... Ah! Keşke ben olsaydım o adamın yerinde! Köpürür, kükrer, küfürler yağdırırdım, o densiz esmer karının kırıverirdim bir dişini, en azından şöyle en beterinden bir çıngar çıkarır, uzattıkça uzatıp ferahlatırdım içimi. Karşımda, tek başına oturmuş yemek yiyen bir delikanlı vardı, gazete okuyordu, ikide bir bileğini kaldırıp saate bakıyordu. İkiye çeyrek kala peynirini bıraktı, düğün salonuna çıkan merdivenin altındaki küçük odaya gitti: Telefon kulübesiymiş. İçeride bir lamba yandı, kapının buzlu camı üzerinde delikanlının gölgesi belirdi. İşletmeci kadın tezgâh başına kurulmuş, bir şeyler örüyor, ara sıra gözlerini kaldırıp müşterilere tatlı tatlı gülümsüyordu. Uzaktan bilardo toplarının tokuşması, bazen de oyunculardan birinin bağırması duyuluyordu. Delikanlı telefon odasından çıktı, garsona söylendi: Aradığı numarayı bir türlü bulamamış. Yarım saat içinde, birkaç kere daha gitti telefona. Çok sıkkın bir hali vardı, onun derdi benimkini de kabarttı. Ben de telefona gidip Julien'i bir arasam diye düşündüm ama, bir yandan yorgunluk, bir yandan yemeğin verdiği rehavet, uyuşmuş gibiydim, inceden inceye düşünecek gücüm yoktu. Esmer kadın üçüncü tatlısını yiyordu, tekrar şarap ısmarlamıştı. "Kabahat bende! Ne vardı senin gibi adama yüz verecek!" dedi, birkaç kere daha söyledi bu sözü. Bir kadeh daha yuvarladıktan sonra utanmayı büsbütün bıraktı: Adamcağızın vücudunda bazı kusurlar

varmış, kadın birer birer onları sayıp döktü. Bunun üzerine Victorien de çileden çıktı. "Sen artık çok oluyorsun!" dedi. Cebinden cüzdanını çıkardı, şapkasını aldı. Dediğine göre aralarındaki her şey bitmişti. Kadın korka korka baktı, birdenbire yumuşamış, sanki tepeden tırnağa sevgi dolmuştu, sokuldu adamcağıza, kolunu beline sarıverdi. Victorien debeleniyor, "Yeter! Yeter!" diyordu. Kadın dudaklarını onun mosmor kulağına götürerek yavaşça bir şeyler söyledi. Adamın arkası bana dönüktü. Dazlak kafası kıpkırmızı kesildi, yakalığının altındaki boyun damarları şişti. Heyecan dolu bir sahneydi. Garsonu çağırıp kahve ile likör ısmarladılar, ben de bir kahve ile bir kadeh içki getirttim, uyuşukluğum büsbütün arttı. Bilardo oyuncularından biri dörtlük bir seri yaptı, yanımdaki masada oturanlar yavaş sesle birtakım okkalı sözler söylediler, lokantacı kadının öksürmesi tuttu, sonra salonu bir sessizlik kapladı. Telefon kabininin kapısı birdenbire açıldı, sanki patlayıvermişti, delikanlı içeriden top gibi fırladı.

— İki mektuptaki yazı aynı değilmiş. Raoul de Cambrai kılık değiştirip kaçmış, diye bağırıyordu.

Salonda bir uğultudur yükseldi, tezgâhın öte tarafına da yayıldı. Herkes bana bakıyordu. Yanımdaki masada oturan çift kalktı, alay eder gibi, tehdit eder gibi bir halleri vardı. İşletmeci kadın, bilardo oyuncuları, garson, tezgâh boyunca ilerliyor, hep bir ağızdan homurdanıyorlardı. Kaçabilmenin çaresi kalmamış gibiydi. Korkumdan kan ter içinde kalmıştım, kalktım, telefon kabinine koştum, oraya sığındım. Salonu kaplayan uğultuya bakılırsa, sanki bütün bir ordu kovalıyordu beni. Telefon kabininin kapısını kapatmak istedim, ama kapının rezeleri yoktu, kapı sallanıyor, ne yapsam yine bir yandan bir aralık kalıyordu. Cebimden bir bıçak çıkardım, ama ne göreyim, bir yere değdirir değdirmez ucu sapın içine giriveriyor. Neyse ki, telefon kabininin kapısına kadar gelmiş olan düşmanlarım, bıçaktan korkmuşlar, ne tür bir bıçak

olduğunu da anlamamışlardı, üzerime çullanamıyorlardı. Boş kalan elimle telefonu yakaladım, öyle acemice çekmiştim ki, teli kopuverdi. Dışarıda işletmeci kadın, "Zarar yok, telle de konuşabilirsiniz, o da çalışır," dedi. Telefonu attım, telin ucunu dudaklarıma getirdim,

— Tanrı'yı verin bana, rica ederim, dedim.

Bayan Lagorge'un sesi,

— Ayrılmayın, dedi. Alo! Siz misiniz, Tanrım: Sizinle konuşacaklar.

— Ben, Raoul Cérusier, Caulaincourt Sokağı'ndaki Raoul Cérusier. Karımın öteden beri imanı yoktur, ama benim dinim bütündür.

Birkaç saniye bekledim, Tanrı'dan bir cevap gelmedi. Benimle ilgilenmesi için bir yalan uydursam mı acaba diye düşündüm, durakladım, ama hemen verdim kararımı, rüyalarımda, gerçek hayatta olduğum kadar namuslu, gerçek hayatta olduğum kadar cesaretli değilimdir. Sabahleyin uyanınca üzülürüm. "Yoksa ben..." diye kötü kötü düşündüğüm olur.

Acıklı bir sesle,

— Tanrım, dedim, hayatımı güçlükle kazanıyorum, beş çocuğum var. Çok zor, ben yine de yılmıyorum, boş vakitlerimde hep sizin için çalışıyorum. İnanmayanlara, "Cisimlerin birbirini çekmeleri, aralarındaki uzaklığın karesiyle tersine orantılıdır, Tanrı'nın varlığını ispata yetmez mi bu?" diyorum. Çok işe yarıyor bu örnek, tam yerinde susturuyor itirazları. Ya üs sayı kesirli bir sayı olsaydı? Tesadüfün de tam sayılarla bir ilişkisi yoktur. Demek ki çekim, önceden kurulmuş bir yasaya dayanıyor.

Tanrı, "Akıllıymışsın!" dedi, sesinden anladım, onun da koltukları kabarmıştı, birdenbire gözüktü. Bir de ne göreyim? Tıpkı eski öğretmenlerimden birine benzemiyor mu? Vaktiyle çok gürültü etmiştim onun sınıfında, Tanrı'nın o olduğunu görünce içim rahatladı. Bir geometri teorisini kanıtlarken sözünü kestim:

— Nasıl oluyor da ben "être"[1] fiilini kendim için kullanamıyorum? Siz biliyor musunuz bunun sebebini, diye sordum.

Tanrı,

— Ne demek, diye bağırdı. Ne büyük bir yanılgı, hem de çok yanılıyorlar. Siz yaratıldığınız için, için, için.

Duyduğu öfkeden mi, yoksa üzüntüden mi bilmiyorum, kekelemeye başladı, bacakları, kolları düştü, alçıdan bir yarım heykel olup bir şöminenin üstüne kondu, sonra büsbütün kayboldu gözden. Telefon kabininin kapısı rezelerini girmiş olacak ki sımsıkı kapanmıştı. Şimdi pencereden boş bir arsa gözüküyordu, taşlar arasında otlar bitmiş, sınırları da ta alacakaranlığa kadar gidiyordu, belki de bir bataklık orası... O manzarayı ne zaman hatırlasam bir sıkıntı çöker yüreğime... Kapının önünde işletmeci kadınla bir sivil memurdan başka kimse kalmamıştı. Yüzleri kötü bir sundurma ışığı içindeydi, üstlerinde de yer yer manzaraya karışan kül rengi elbiseler vardı. İkisi de bana öfke ile bakmıyorlardı, ama memur bana döndü, ilgisiz bir sesle, "Kapıyı şişiririz olur biter. Nasıl yapılacağını biliyorum," dedi. Hemen kapının mandalına bir bisiklet pompasının ağzını dayadı, başladı bastırmaya. Daha ilk basışta kapı şişti şişti, bir karın gibi bana doğru gerildi. Çarpıntıdan kımıldanamıyordum yerimden. Kapının şişip kabarması beni telefon odasının ta dibine itmiş, sıkıştırmıştı, Tanrı'yı imdada çağırmak istedim, ama adını unutmuştum. Mezardaydım artık. Baskıyı bütün vücudumda hissediyordum. Ama en çok midem eziliyordu, sanki kapı iyice bastırıyor, dayandığım duvara değiyordu. Ölüyorum sandım, içimi çektim. "Artık bitti, yarına ne olursa olsun!" dedim.

Müşteriler gitmişlerdi. Meğer uykuda öne doğru eğilmişim, masanın kenarı midemi sıkıştırmış, canımı fena halde acıtan oymuş. Garson, tezgâhın yanında dur-

[1] Etre (Fr.): Var olmak.

muş, terbiyeli terbiyeli benim uyanmamı bekliyordu, sıkıldığı da belliydi. Bir kahve daha istemeye cesaret edemedim, hesabı ödedim, kalktım, bütün vücudumda bir ağırlık vardı, üşüyordum. Dışarı çıkınca baktım ki, hava kapalı, soğuk şaşırdım. Bir yandan o rahatsız uyku, bir yandan hazımsızlık, serseme dönmüştüm, sabahki düşüncelerim umurumda değildi. Üç kere yolumu şaşırdım, ıssız, tenha sokaklarda kırk beş dakikadan fazla dolaştım, o karabasanın sürdüğünü sanıyordum. Böylece Champerret Kapısı'na varmışım, oysa bana Asnières Kapısı civarındayım gibi geliyordu. Yürümek beni ısıtmamıştı. Üstelik daha da yorulmuştum. Saat dörde geliyordu. Julien'e harekete geçmesi için fazlasıyla zaman kazandırmıştım, evden ayrılmış olmalıydı. Bunu anlamak kolaydı, ama bir telefon kulübesine girmeyi göze alamıyordum, sıcak bir şey içmeyi pek istediğim halde bir kahveye girmek bile kötü geliyordu. Sindirimin bu kadar önemli olduğunu o günkü kadar iyi anladığım olmamıştı. Bir sinemanın önünden geçiyordum. Kapıdaki ofis dikkatimi çekti, dinlenmeye, ısınmaya, unutmaya ihtiyacım vardı. Hemen yoluna konulması gereken meselelerle dolu bir günün iki saatinin sinemada harcanmasının doğru olduğundan emin değildim, sonra rüyamdaki sözleri tekrarladım: "Yarına ne olursa olsun."

Film başlamıştı, karanlıkta bir yere bulup oturdum. Beyazperdede birtakım güçlü, gürbüz Amerikan delikanlıları işler görüp para kazanıyor, bir yandan da aşkın ne olduğunu öğreniyorlardı. Küçük bir memur vardı, zengin değildi ama geleceğinin parlak olduğu belliydi, bir de güzel, namuslu, gözü pek bir sekreter kız vardı, ikisi de sevimliydi, ikisi de insana iyimserlik aşılıyordu. Lokantadaki rüyayı unutmuştum. Çok geçmedi, salonun sıcaklığı, filmin neşesi sıkıntım, yorgunluğumu giderdi. Belli belirsiz, anlaşılmaz, biraz da hayvanca denebilecek bir rahatlık, bir mutluluk duymaya başlamıştım, bunun geçici olduğu, birazdan dağılıvereceği düşüncesi arada

bir hançer gibi saplanıyordu beynime, ama silkiniveriyordum o düşünceden. Yanımda hoş kokulu bir kadın oturuyordu, karanlıkta iyice seçemiyordum, ama genç, boyu posu yerinde geliyordu bana. Çantasını yere düşürdü, aldım, tatlı bir sesle teşekkür etti. Yakışıklı bir erkek olduğumu hatırladım. Sinema salonlarının karanlığını fırsat bilip hovardalık yapmak zevkime de, âdetlerime de uygun değildir, ne var ki insan yakışıklı oldu mu duramaz, sesleri güzel olanlar gibi o da mutlaka hünerimi göstereyim der. Çekine çekine sokuldum yanımdaki bayana, o da kaçınmadı, doğrusu yüz de vermedi, kim bilir, belki de içinden, "Hele ışıklar yansın, çirkin ya da yaşlı değilse düşünürüz!" diyordu. Bunun için de ışıkların yanmasını bekliyordum, artık hiçbir itirazı kalmayacağından, gönlünün yumuşayıvereceğinden hiç şüphem yoktu. Zaten işi ileri götürmek niyetinde değildim, ben sinema salonundan çıkarken onun içinde bir özlem belirsin istiyordum. Filmin yarısında ışıklar yandığında dizim de, omzum da onunkilere değiyordu. Önce ben baktım onun yüzüne, çizgileri ince, genç, güzel bir kadındı, şıktı, beni onun yanma düşürdüğü için talihime şükrettim, o da gözlerini çevirdi, yüz yüze gelelim diye doğruluverdim. Hemen başını döndürdü, dizini dizimden çekti, koltuğun öteki tarafına yaslandı. Hoşlanmadığını, bu oyundan vazgeçmemi istediğini daha açıkça anlatamazdı. Rahatsız oldum, biraz da gücüme gitti. Yakışıklı bir delikanlı olduğumdan beri böyle başarısızlıklara alışık değildim. Kendimi avutmak için işi küçümsemeye vurdum, içimden, "Çoktur böyle kadınlar, güzel yüzlü kibar, yakışıklı erkekleri beğenmezler, kaba, bayağı erkeklerden hoşlanırlar, hayvanı andırdığı için olacak, onların o yağlı, kıllı suratlarına bayılırlar. Belli, bu da o kadınlardan!" dedim.

Sinemadan çıktıktan sonra Champerret durağından bir otobüse bindim, Clichy Meydanı'nda indim. Caulaincourt Sokağı'nı yürüdüm. Saat yedi buçuk olmuştu. O

günümü boşu boşuna geçirdiğim, zor bir durumda olduğum halde korkaklığım yüzünden büsbütün berbat ettiğim için adeta bir pişmanlık duyuyordum. Kendime de yalan söyledim. "Yemekten önce eve uğrar, Julien'e telefon ederim," dedim. Oysa o saatte Julien'in evde bulunması pek olacak iş değildi. Bir gazeteci satıcısının önünden geçiyordum, akşam gazetelerinden birini alayım dedim, gazeteci kadın,

— Beş dakika önce karınız da aldı o gazeteden, dedi.

Söylediği için teşekkür ettim, yanıldığını anlatmak uzun süreceği için başka bir gazete seçtim. Dükkândan çıkınca başlıklara bir göz gezdirdim. Endülüs dilberini düşünüyordum. Birazdan Junot'ya gidecek, orada bekleyecekti beni, üstelik boşuna bekleyecekti, ben o akşam karımın yanına inecektim. Endülüs dilberiyle buluşamayacağım için büsbütün de üzülmüyor değildim. Bizim evin önüne gelince, o civardan bir esnafla karşılaştım, yıllardan beri tanırdım onu. Herhalde acele bir işi vardı. Bana saygılı bir samimiyetle, "Günaydın, Bay Cérusier!" deyip geçti yanımdan.

XIII

Asansör önüm sıra hareket etmişti, inmesini beklemedim, beş kat merdiveni koşarcasına tırmandım. Kapıda elimin titremesinden anahtarı hemen sokamadım deliğine, epey uğraştım. Aynada eski yüzümle karşılaşınca şaşmadım, şaşırmadım doğrusu, belliydi o, yine de bir çığlıktır kopardım, kurtuldum diye sevinçten mi, yoksa hayal kırıklığı ile bağrım mı yandı ondan mı pek bilemeyeceğim orasını. İki gündür başımda dolaşan, rahat bir nefes aldırmayan tehlikeyi birdenbire savuşturup feraha çıkmış olmak az şey değildi elbette. Artık yalan uydur-

mak yoktu. Asıl benliğimi gizlemek yoktu, kurnazlık edeceğim, kandıracağım diye çabalamak yoktu artık. Yine de retlerim, tasalarım olacak olmasına ama efendiden kimselerin dertleri, tasaları soyundan olacak. Bir koltuğun kenarına ilişmiş iki elimi kilitleyip dizlerimin arasına almış, yine eski hayatıma kavuşacağımı düşünüyordum, ama bir istek yoktu içimde.

Hâlâ bir ümidim mi vardı neydi, ikide bir kalkıp aynaya bir göz atıyordum. Garibime gidiyordu yüzüm, incitiyordu gönlümü, meğer ne tatsız, ne kaba, ne biçimsiz bir suratmış benimkisi. Hiç o akşamki kadar anlamamıştım bunu. Öteki yüzüm, birkaç gün misafirlikten sonra beni terk edip giden o güzel yüz bir an aklıma geldi, yüreğim sızladı. "Ben ona layık değilmişim! Layık olamadım ben ona!" diye yerindim, dövündüm. O birkaç günlük yakışıklılığım bana şanlı, şeref'li bir macera gibi geliyordu, Tanrı'nın bir lütfuydu bana, ama ben ondan faydalanmayı becerememiştim. Tanrı acımıştı bana, yavan hayat sürüşüme acımış, silkinip toparlanabilmem için bir fırsat vermişti bana, hem de ne fırsat. İnsanların cesaret edip de hayalini bile kuramayacakları bir şans! Ama ben bahtımın açıldığını, güldüğünü bir türlü anlayamamış, o çağrıyı bir türlü duyamamıştım. Hep karımı, işimi, Lucienne'i düşünmüş, eski hayatımın dağılan parçalarını bir araya getireceğim diye didinmiş durmuştum, oysa bunu fırsat bilip geçmişle bütün bağları, bütün ilişikleri kesmem gerekirdi. Yeni bir kumaştan ille eski giysiler biçmeye kalkmıştım. Uzağa gitmeyelim, daha bu akşam Endülüs dilberini, yüzümün değişmesinden önce bana bakmaya bile tenezzül etmeyen o muhteşem kızı karım için feda etmeye hazırlanıyordum. Onunla buluşacaktım, söz vermiştim, bekliyordu beni, o nimeti de tepivermiştim. Hem de ne için? Karımı pek sevdiğim için mi? Yooo! Bir akşamımı evimde, kendi eşyalarımın arasında geçireyim, ayağıma terliklerimi, şu benim ev erkeği terliklerimi giyeyim diye tepmiştim o nimeti. Tanrı da

hakh olarak gazaba gelmiş, o güzel delikanlı yüzünü gerdi alıvermişti.

Sanki Endülüs dilberi gözlerimin önüne dikilmişti, onu düşündükçe çılgına dönüyordum. Bari taşınma hazırlığına başlayayım da belki unuturum dedim. Valizimi yerleştirdim, içine Renée'nin âşığının eşyası diye tanıyabileceği hiçbir şey koymamaya dikkat ettim. Doğrusu bu kadar tedbirli olmaya gerek yoktu. Suçunun tanıkları olan saati, pijamayı bende görünce ne kadar şaşarsa şaşsın, ne diyebilirdi? Benim söylediklerimle yetinip inanacaktı elbette, ama ben şaşılacak, tuhaf bulunacak hiçbir şey olmamasını istiyordum. Yeni elbisemi çıkardım, çamaşırımı, boyunbağımı, ayakkabılarımı değiştirdim, sözde Bükreş'e hareket ettiğim gün üzerimde olan kara çizgili kurşuni elbisemi giydim. Aynanın karşısında giyinmemi bitirmiş, önümü ilikliyordum. Renée telefon etti. Beni bekliyormuş, hizmetçi gitmiş, çocuklar da yatıp uyumuşlar. Ben bir şey sezdiririm korkusuyla yavaş yavaş konuşuyordum, on beş dakikaya kadar aşağı ineceğimi söyledim. Doğrusu artık bir işim kalmamıştı yukarıda. Pardösümü, şapkamı, valizimi aldım, anahtarı da içeride bırakarak dışarı çıktım. Birkaç hafta sonra ev sahibi yanına polis komiseriyle bir çilingir alıp gelsin, kapıyı açtırsın, kanepelerin, masaların altında bir ölü arasın dursun!

Dördüncü katta baktım, kapı yarı açıktı. Ben içeri girer girmez Renée de koridorun öbür ucundan gözüktü, üstünde beyaz satenden bir gecelik vardı, eteklerine kuğu tüyü dikilmişti. Kim bilir kaç para gitmiştir o geceliğe! Ben biraz daha dönmesem darı ekilecekmiş kesemin dibine! Renée yatak odasının kapısında kımıldamaksızın duruyordu, o duruşun da, ışığın da uzun uzun düşünülüp hazırlanmış olduğu belliydi. Loştu koridor, Renée'ye bir yamyam sevinciyle bakıyordum. Bana doğru yürüdüğünü görünce elektrik düğmesini çeviriverdim. "Raoul!" diye bağırdı, kollarını uzattı. Yüzünde şaşkınlı-

ğın, telaşın izlerini kolladım. Sararmıştı, yüzünün çizgileri gerilmişti, gözleri iri iri açılmıştı, ama bütün bunlar temiz bir heyecanın, kocasına hiç beklemediği bir anda kavuşmanın vereceği heyecandan doğmuş olabilirdi, zaten şaşkınlığı ancak birkaç saniye sürdü. Beni kucakladıktan sonra sevinçli bir sesle,

— Ne kadar sevindim, bir bilsen, kocacığım, dedi. Bu akşam geleceğinden emindim. Bu sabahtan beri doğmuştu içime.

Bir adım geri gitti, yeni geceliğini göstererek hem utangaç, hem de cilveli bir sesle yavaşça,

— Bak, bekliyordum seni, dedi.

Renée, yaradılışı gereği, yalandan, bile isteye söylenilen yalandan tiksinen bir kadındır, bunu kaç defa denediğim için bilirim. O akşam böyle kolayca yalan söyleyebilmesi bana pek acı geldi. "Yaşa, karıcığım!" dedim, ama keyifli olmadığım sesimden şüphesiz anlaşılıyordu, sıkıntımı gizleyemeyişim kızdırdı beni.

Odamıza girerken Renée, dairenin kapısını iyice kapayıp kapamadığımı sordu. Ben onu şüphelendirmek için şöyle bir duraksadıktan, sonra,

— Evet, sanırım iyice kapadım, dedim.

— Ben gidip bir bakayım, dedi.

— Birazdan bakarız, acelesi yok. Bu saatte kim girer bizim evimize? Çocuklar nasıl, sen bana onu söyle.

Renée ısrar edemedi. Hep gülümsüyor, sakin sakin konuşuyordu ama ara sıra sesi titriyordu, belli etmemeye çalışarak koridora bir göz attığı da oluyordu. On beş dakika kadar sürdü bu. Sonunda pardösümü çıkardım, Renée hemen alıp dışarı çıktı, götürüp dairenin ta öbür ucuna astı. Dairenin kapısını da hızla çarpıp kapattığını duydum. Âşığının, ayaklarının ucuna basarak içeri girip yatak odasının kapısına kadar gelmesinden artık korkusu kalmamıştı. Yüzünde bir rahatlık belirmiş gibi geldi bana. Bir koltuğa oturmuş, bacak bacak üstüne atmıştı, hem konuşuyor, hem de ayağının ucuna iliştirdiği beyaz

güderi terliğini sallıyordu. Böyle telaşsız, korkusuz duruşu, bana sevgiyle, tatlılıkla bakışı benim pek hoşuma gitmedi. Çektiği işkencenin daha uzun sürmesini isterdim. Bana Bükreş'te neler yaptığımı soruyordu, elimle susmasını işaret ederek yavaşça, "Kapı çalındı," dedim. Hemen yerinden fırladı, benden önce davranmaya çalışıyordu, oda kapısına kadar sekerek gitti.

— Ben bakayım, sen dur burada, dedi.

— Olmaz, dedim, sen geceliklesin.

Koridora çıkmıştım. Renée de yetişti arkamdan, adımı da iki kere söyleyerek bağıra bağıra,

— Yalvarırım Raoul, gitme. Tehlikeli olabilir, Raoul, dedi.

Böyle bağırması belli ki yukarı kattan da duyulsun, benim gelmiş olduğum öğrenilsin diye idi. Ben sahanlığa bir göz attıktan sonra kapıyı kapadım, yine karımın yanına döndüm. Bir koltuğa oturmuş, terliğini yine ayağına takmış, bana yarı sevdalı, yarı alaylı bir gülümseme ile bakıyordu. Konuşmamıza yine bıraktığımız yerden devam ettik. Hani açıkgözlük edip de tehlikeli bir durumdan kendilerini kolayca sıyırabilmiş insanlara bir güven gelir, artık karşısındakilere keyifle saldırmaya başlar, ne deseniz hemen kavrayarak cevabını yetiştirirler, Renée de işte öyle bir haldeydi. Bana,

— Demek ki boşuna gitmişsin oralara, dedi.

— Netice pek parlak olmadı doğrusu, dedim, ben daha çok bir şey elde edeceğimi umuyordum. Her şey, herkes bana karşı birleşmişti sanki. Buradan gittiğimin üçüncü günü, bizim para birdenbire değer kaybetti, öyle olacağını nereden bileyim? Ne yaparsın, talihsizlik!

— Orası öyle. Sen yarın piyasanın ne hal alacağını kestirebilen insanlardan değilsin. Kızma sakın, seni ayıplamak, başına kakmak için söylemiyorum bunu, yaradılışın öyle senin. Ama benim anlayamadığım başka bir şey var: İşin çıkmaza girdiğini oraya vardığının üçüncü günü görmüşsün, niye hemen dönmedin?

— Dönemezdim de onun için. Umudum büsbütün kesilmemişti, yaptığım masrafa karşılık biraz olsun bir şeyler koparabileceğimi sanıyordum.

— Zavallı kocacığım benim; hep böyle kalacaksın sen. Ama zararı yok. Sağ salim dönüp geldin ya, ben ona seviniyorum.

Bana bütün kusurlarımı hoş görüyormuş, gibi tatlı bir gülümseme ile bakıyordu. Kendimi suçluymuşum gibi savunmaya kalkmış olduğumu anladım. Bu tür eleştirilerde bulunmak, böyle itirazlar etmek karımın öteden beri huyudur, ben de onları hep korka korka, utana utana karşılarım, öyle alışmışım; bunun için bu sefer de onun üstünlüğü karşısında ezildim, ben yokken karımın neler yaptığını bilen bir koca olduğumu unutarak yine kös kös boynumu eğiverdim. Sonradan isyan ettim, asıl budalalık buydu işte; tartışma kapanmıştı, ne âlemi vardı benim başkaldırmamın? Acı bir gülümsemeyle,

— Doğrusu çok güzel karşıladın beni, dedim. Belli beni özlediğin! Tam üç hafta süren bir yolculuktan eve dönüyorum, karım bana bir hoş geldin bile demeden sersemliğimi başıma kakıyor, benim hiç değişmeyeceğimi, hep olduğum gibi kalacağımı söylüyor. Bundan iyisi can sağlığı! Böyle dönüvermekle senin keyfini kaçındığımı ben ne bileyim? Pişmiş aşa su kattığımı sezdirmek istesen başka türlü davranamazdın!

— Bu da ne demek, Raoul, dedi. Gülünç bu senin söylediklerin. Haksızlık, insafsızlık ettiğini sen de biliyorsun.

— Evet, dedim, gülünç bu söylediklerim, gülünç bir adamım.

Bu son sözlerin çok ustalıklı olduğunu, karımı dilediğimce afallatıp işkillendireceğini sanıyordum. Bunu söylerken sesime de, duruşuma da, o cümlenin altında çok şeyler gizli olduğunu sezdirecek bir başkalık vermeye çalışmıştım. Meğer işin ta esasından yanılmışım! Ben nerede, böyle dokunaklı sözler söyleyebilecek bir insan

olmak nerede? Bunlar bana değil, olsa olsa ötekine, birkaç saat önce beni terk edip gitmiş olan öteki adama, öteki benliğime yakışırdı. Aynada gerçek yüzümü görünce birdenbire kavrayıverdim bunu. Bir rüyadan uyanmışa döndüm, gerçekle karşılaşmak bana pek ağır geldi, onuruma dokundu, büsbütün köpürdüm. Renée muhabbetli bir serzenişle,

— Bu da ne demek, Raoul, dedi. Gülünç bu senin söylediklerin. Haksızlık, insafsızlık ettiğini sen de biliyorsun.

— Evet, dedim gülünç bu benim söylediklerim, gülünç bir adamım ben, başıma kakmana gerek yok. Beni nasıl tanıdığını, senin gözünde ne tür bir adam olduğumu, uzun zamandır biliyorum. Gülüncüm evet, gülüncüm. Hem de anlayışsız bir adamım, değil mi? Kaba, odun gibi sert kabuklu bir adam. Biliyorum, benimle evlenmekle hata etmişsin. Biliyorum, birlikte geçirdiğimiz yıllar boyunca alışmaya çalıştın, bir yanlışlıktır etmişsin, bari bir faydası olsun diye çalıştın. Anlayışsız, sevimsiz bir adamım ben, bir kadının hayatını güzel kılabilecek şeylerin hiçbiri yoktur bende. Kaba bir adamım ben. Sence öyleyim, bunu biliyorum, anlamıyorum sanma. Beni sevdiğini, beğendiğini hayal etmedim hiç. Sen, benim gibi bayağı bir adamla yaşayabilme gücünü gösterdin, ama bana ne gözle baktığını gizleme, sezdirmeme gücünü gösteremedin. Daha doğrusu bende bunu anlayacak kadar da incelik olmadığını sanıyordun. Öyle ya! Benim gibi bir alık, senin gibi bir kadının neler düşündüğünü anlayabilir mi hiç?

Renée ayağa kalkmış, bana sersem sersem bakıyordu. Bende bulduğu kusurları, aşağı yukarı kendi kullandığı sözlerle benim ağzımdan duymak onu o kadar şaşırtmıştı ki bana, "Yanılıyorsun, hiç de öyle değil!" demek bile aklına gelmedi. Ne yapacağını bilmiyordu, sadece omuz silkti, bu beni bir kat daha kudurttu.

— Hakkın var, dedim. Beni hor görmekle, adam yeri-

ne koymamakla şimdiye kadar istediğin her şeyi elde ettin, bundan sonra da başarırsın. Ne var sanki çekinecek? Vurdumduymazın biriyim ben, yine her şeyi kabul ederim. Ben razı olsam da başkaldırırım diye korkacak değilsin ya! Erkekleri gündelik hayatın en küçük ayrıntılarında bile sımsıkı bağlamanın bir yolu vardır, bir kere dizginledin mi, karılarının kulu kölesi olurlar, onların her dilediğine uyuverirler. Çok iyi görmüşsün doğrusu! Ama bir gün gelir, insan görüverir hayatta başka şeyler olduğunu, kendini beğenmiş bir kadının önünde bir köpek gibi yatıp yaltaklanmaktan başka şeyler bulunduğunu da görür. Doğrusu söyleyeyim de sen de öğren. Bükreş'e gidişim birtakım işler yapmak için değildi, senin bu yatak odandan, kabuk bağlamış kalbinden kaçtığım içindi. Bir daha dönmemek üzere gitmiştim. Mükemmel bir yolculuktu. Senin o ufacık beynin, sendeki o muhasebeci kafası anlayamaz o yolculuğun güzelliğini. Bir kuruntuya, budalaca bir vesveseye kapıldığım için döndüm, tıkıldım bu havasız dükkâna. Hayat ne kadar yüceydi, ne kadar cömert, ne kadar canlıydı. Yapılacak, görülecek ne kadar işim vardı! Hepsini bıraktım yine buraya geldim, bu tozlu zindana kendimi kapattım, sersemleşip çürüyüp gideceğim burada.

Bir yandan öfke, bir yandan pişmanlık, elime geçen nimeti kadrini kıymetini bilmeden yitirmiş olmanın verdiği pişmanlık beni sarhoşa çevirmişti. Büyük büyük ırmaklar, üzüm dolu bağlar, sıcak ülkelerin koca koca ormanları geliyordu gözlerimin önüne. Endülüs dilberini düşünüyor, içim yana yana çağırıyordum onu. Benim bu anlattıklarım Renée'yi önce şaşırttı, ama yavaş yavaş kendini topladı, yine o azametli halini takındı, ustaca, kesip atan cevaplar bulmayı pek iyi becerir, belli ki yine öyle bir şey arıyordu. Birdenbire bulmuş olacak ki, gözlerinde, o soğuk, düşünme çabasıyla büzülmüş gözlerinde bir pırıltı belirdi, ama ağzını açmasına izin vermedim, arkamı dönüp kapıya doğru yürüdüm.

— Gidiyorum ben, dedim. Renée bağırdı, arkamdan koştu, yine bağırdı, hıçkıra hıçkıra ağladı. Tüm bunlar işe yaramadı, artık hiçbir şey döndüremezdi beni. Ben yine Bükreş yolculuğuna çıkıyor, yaşamaya yeniden başlıyordum. Sokağa inince hiç duyumsamadan, belki de hiç düşünmeden Junot Caddesi'nin yolunu tuttum. Yağmur yağmıştı, sokak da, ışıklar da daha ıslaktı. Fakir bir adam gördüm, üşüdüğü belliydi, dudaklarında sönmüş, ufacık bir sigara vardı, benden ateş istedi. Ben durmaksızın yanından geçiverince gamlı gamlı, "Böyledir bunlar. Keselerinden para çıkmayacak olsa bile bir iyilik yapmak istemezler," dedi.

Junot Caddesi'ndeki lokantaya girince Endülüs dilberini gördüm. Ta öbür uçta bir masaya oturmuş, gazete okuyor, kahvesini karıştırıyordu. Yalnızdı. Ayak sesi duyunca gözlerini kaldırdı, sonra gazetesini okumaya başladı. Onunkinin tam karşısında bir masaya oturdum. Ona içimi çeke çeke bakarken hem bir acı, hem de bilinmez, çılgınca bir ümit duyuyordum. Yüzünü eğmişti, ben sanki yukarıdan bakıyormuşum gibi görüyordum, derin bir sevincin pırıltılarını sezer gibiydim o yüzde. Birkaç kere başını gazetesinden kaldırmaksızın kapıya doğru baktı, kara gözlerinde bir merak vardı. Ben kendi kendime,

"Beni bekliyor. Beni düşünüyor," diyordum. Ona bakarken omzumun üzerinden aynada kendi yüzümü de görüyordum. Kendimi, o çirkin suratımı görmeyeyim, yalnız onu göreyim diye çırpınıyor, yine bir mucize bekliyordum. Endülüslü dilber gazetesini katladı, başını kaldırdı.

Salona şöyle bir göz gezdirirken, bir an için bana da baktı, ama durmadı, beni bir nesne gibi süzmüştü, belki görmedi bile. Diri diri gömülüyormuş gibi oldum, sanki üzerime ağır bir taş koymuşlardı da ben sesimi çıkarmaksızın onun altında can çekişiyordum. Güçbela yerimden kalkabildim, onun masasına doğru yürüdüm. Bir münasebetsizlik, bir terbiyesizlik etmek istediğimi san-

mış olacak, kaşlarını çattı. Ben yavaşça,

— Affınızı rica ederim, hanımefendi, dedim. Siz Endülüs dilberisiniz değil mi?

Şaşırmıştı, daha çok da merak ettiği belliydi, sesini çıkarmadı, başıyla evet der gibi bir işaret yaptı. Ne söyleyeceğimi kararlaştırmadan gitmiştim onun yanına, o vaziyette de bütün umutlarımı yıkacak sözlerden başka bir şey söyleyemezdim. istemeye istemeye devam ettim:

— Dostum Roland Colbert kendisini affetmenizi rica ediyor, acilen yola çıkması gerekti, uzun zaman da dönemeyecek. Bunu size kendisi bildiremediği için çok üzüldü. Adınızı da, adresinizi de bilmiyormuş, onun için benim gelip söylememi istedi.

Endülüs dilberinin de pek üzüldüğü yüzünden okunuyordu, içinin perişanlığını gizlemek için gözlerini eğdi. Sadece beklemesinin boşa çıkmasına sinirlenmediği, gerçekten, ta yüreğinden vurulmuşa döndüğü anlaşılıyordu. Bunu belli etmiş olduğu için de utanmıştı, sonra kendini toparladı, bana baktı, sevdiğinin sırlarını açtığı adam acaba nasıl bir şey, diye merak etmişti. Yüzünden bir şey sezdirmedi ama beni hiç de beğenmediği anlaşılıyordu. Bir an içimden, "Söyleyiversem, ben gerçek yüzümü kaybettim, inanılmaz bir değişimin kurbanı oldum desem," diye düşündüm ama bu sözler beni büsbütün gülünç duruma düşürmekten başka neye yarardı ki? Boynumu eğdim, sadece,

— Emir buyurursanız kendisinden bir haber alınca size de bildiririm, dedim.

Endülüs dilberi cevap vermedi, böyle susması çok amlamlıydı. Saatine baktı, vücudunu hafifçe arkaya attı, nezaketle gülümseyerek,

— Zahmet etmişsiniz, teşekkür ederim, dedi.

Artık her şey bitmişti. Yemeğimi yediğim masaya döndüm, oturmadan hesabı istedim. Kapıya varınca tutamadım kendimi, arkaya baktım. Endülüs dilberi, dirseğini masaya, çenesini de elinin üstüne dayamış, dimdik

önüne bakıyor, sigarasının dumanını üflüyordu. Birkaç saniye öyle durdum, belki sevgilisini tanıyan biriyle konuşmak ister de beni çağırır yanına diye umuyordum, bana dikkat bile etmedi.

Yağmur tekrar başlamıştı: Asfalta değince sanki parçalanıveren iri iri damlalar halinde yağıyordu... Demin benden ateş isteyen fukara, lokantanın saçakları altına sığınmıştı, ben de orada durdum. Beni tanıyamadı mı, yoksa tanıdı da biraz önce benden ateş vermeyişime aldırmadı mı, her ne ise yine benimle konuşmaya başladı, çekine çekine, "Ne yapalım? Yağmur mevsimi!" dedi. Öyle iki çift lakırdı ettik, sonra kendisine birkaç sigara ile bir kutu da kibrit verdim, pek memnun oldu. Ama kendisini bir serseri sanmamı da istemiyordu, hiç şüphesiz yersiz yurtsuz bir serseriydi, yine de terbiyeli adamdı, öyleleriyle konuşmaktan belki utanırım diye çekinmişti.

— Bu mahalleden değilim ben, dedi. Bizim ev Bercy taraflarındadır. Belli olmuyor, hiçbir sebep yokken bir de bakıyorsunuz, insan kendi mahallesinden çok uzaklara düşüveriyor. Şöyle bir dolaşayım diye çıkıyorsunuz, farkına varmadan başınızı alıp da nerelere gidiyorsunuz.

Yağmur hafiflemişti. Pardösümün yakasını kaldırdım, Junot Caddesi'ni adeta koşarak indim. Demin Endülüs dilberini görmeye giderken nasıl düşünmedimse yine öyle düşünmeksizin bizim eve girdim. On beş dakika önce atıldığım o macera kendiliğinden sona erivermişti. Yağmurun bir etkisi olmamıştı bunda. Benim arzum dışında bu işin böylece bitmiş, kapanmış olması bana evime gitmekten başka bir çare bırakmamıştı, ben de yapılacak başka bir işi kalmamış bir adam gibi kös kös dönüyordum evime. Kapıyı açtığımda, Renée yine az önceki gibi koridorun öbür ucunda duruyordu. Ama beyaz saten geceliği çıkarmış, pamuklu bir elbise giymişti. Ona doğru gitmedim, çocukların odasına girdim, ikisi de uyuyorlardı: Toinette bebeği ile yatmıştı, meğer o bebek yatakta ne kadar yer kaplarmış: Çoğunlukla kızcağız uyu-

yunca bebeğini yanından alıverirlerdi, o akşam unutmuşlar. Lucien başını yorganın altına sokmuş, öyle uyuyordu, ancak kıvırcık saçlarını görebildim. Bir an öyle durup baktım onlara, nefes almalarını dinledim. Hayatım yine eski ahengini bulmuş gibiydi, yarın sabah çocuklarımı istediğim gibi kucaklayıp öpebileceğim diye sevindim, eski yüzümün geri gelmiş olmasına üzüldüğümü sanki tamamen unutuverdim. Daha biraz önce, bir daha dönmemek üzere çıkıp gittiğimi hatırladım, acıdım kendime, acıyarak gülümsedim.

Çocukların odasından çıkınca Renée'yi koridorda buldum, kapıya dayanmış beni bekliyordu. Sadece son bir defa çocukları görmek, onlarla vedalaşmak için geldiğimi sanmış olmalı. Kararını verdiği yüzünden belliydi, gözlerini kırpmadan bakıyordu.

— Raoul, dedi dinleyeceksin beni. Hiç korkma, sana kal demeyeceğim. Ama benim de sana söyleyeceklerim var, bir suç işledim, onu anlatacağım.

Buna canım sıkıldı, ne yapacağımı bilemiyordum. Şimdi karımın suçunu anlatmasını nasıl dinleyebilirim? Elimle "sus, istemez" der gibi bir işaret ettim. O aldırmadı:

— Az önce, dedi, bana hak etmediğim sözler söyledikten sonra çıkıp gittin. Kötü bir konuma düşürdün kendini. Bir erkeğin karısından bıkması, onda öteden beri gördüğü kusurları artık çekemez olması, onu bırakıp gitmesi için bir sebep olamaz. Beni bırakıp gitseydin, bende çekilmez birtakım kusurlar bulduğun için bırakıp gitseydin, çirkin bir hareket yapmış olurdun. Oysa senin bu evden gitmen için başka bir sebep var, gerçek bir sebep, haklı bir sebep. Bunu sana söylememin nedeni seni de, kendimi de vicdan azabından kurtarmak. Sen burada yokken ben bir günah işledim, seni aldattım. Bir sevgilim oldu benim.

— Biliyorum.

Renée donakaldı. Bu durumu pek eğlenceli buldum,

gülümsemeye başladım. Renée benim acı acı gülümsediğimi sandı ama hiç de öyle değildi, keyfimden gülümsüyordum. Ciddiyetimi takındım, yüzüme elimden geldiğince soylu bir kayıtsızlık vermeye çalışarak,

— Elbette biliyorum, dedim. Böyle bir şeyi benden bir dakika olsun gizleyebileceğini mi sanıyordun? Daha eve girer girmez anladım, bakışlarından okudum, halinden okudum senin. Söylediğin her kelimede gizliydi. Siz kadınlar, içinizi gizlemekte çok usta olduğunuzu sanırsınız. Oysa bütün yapabildiğiniz, hakikati biraz süsleyip püslemektir, ama erkek, aldanmaya, aldatılmaya razı değilse daima çakar işin aslını. Daha buraya gelmeden, seni görmeden anlamıştım, en ufak şüphem bile kalmamıştı. Geçen cuma günü sana Bükreş'ten telefon ettiğimde sesinden, konuşuşundan sezdim neler yaptığını.

Karım bana ağzı açık bakıyordu, hiç şüphesiz o güne kadar belleğinden tamamen farklı bir adam olarak görüyordu beni.

— Bir kadının kocasını hor görmesi doğru değildir. Birini hor gördün mü, bir daha anlayamazsın onu, onun eline düşersin. Sen bana yukarıdan bakabileceğini, benden kat kat üstün olduğunu sanıyordun, böbürleniyordun ama, ben senin her sözünden, her hareketinden anlıyordum. Bana öyle halinle, tavrınla söylediklerinin hiçbirini ağzınla söyleyemezsin, çekinirsin. Yaşadığın macera hakkında öyle çok şey öğrendim ki, sen bile bilemezsin o kadarını. Bana anlatacakların varmış: Benim bilmediğim bir şey mi anlatacaksın yani! Zaten, "Bir sevgilim vardı!" derken de doğrusunu söylemedin ki! "Bir dostum var benim!" diyecektin.

Renée, "O iş bitti, kapandı artık," diyerek yeminler etti, şüphesiz samimiydi, ama sesinde bir güvensizlik vardı.

— Aranızdaki her şey bitmiş, kapanmış da olsa daha yeni olmuş bu, dedim, olsa olsa bundan bir çeyrek saat önce. Sevgilini bir daha görmemeye karar verdiğinden

kendisinin bile haberi yoktur. Ama benim kesin olarak bildiğim bir şey var: Senin bu akşam beklediğin adam ben değildim. Sen çocuklarını da hiçe sayarak dostunu bu eve çağırmıştın, onu bekliyordun. Kim bilir, belki çocuklar da tanıyor o herifi, belki çocuklarını da kendine suç ortağı etmişsindir. Ah! Canına yandığımın karısı, bilseydim ben bunu!

Gerçekten öfkelenmiştim. Renée başıyla "Hayır!" der gibi bir işaret etti, ağlamaya başladı. Onu öyle perişan bir halde görünce koltuklarım kabardı: Bunca yıl ondan korkmanın, yaptığım bir şey hoşuna gitmeyecek diye tir tir titremenin öcünü almıştım. Baktım ki üzüntüden burnunu çekiyor, mendilimi uzattım, sonra omuzlarından iterek,

— Durmayalım burada, dedim, kapıdan bir geçen olursa duyar bizi.

Renée bir yandan hıçkırıp bir yandan burnunu çekiyordu. Ayaklarını sürükleye sürükleye yürüdü. Bense bir suçun cezasını vermiş, adaleti yerine getirmiş bir adam gibi kuruluyordum, nezle olmuşum gibi şöyle sert sert, korkutacak biçimde birkaç kez öksürdüm. Odaya girince, ona, yine deminki koltuğa oturmasını işaret ettim. Ama artık o beyaz deri terlikleri de, saten beyaz geceliği de yoktu, kim bilir hangi çekmeceye tıkmıştı onları. Bu sefer pamuklu entarisiyle, ağlaya ağlaya oturdu o koltuğa, ben de karyolanın ucuna iliştim. Söyleyeceklerim daha bitmemişti. Nerede kaldığımızı hatırlatmak için yine bir, "Vay canına!" savurdum, sonra,

— İnanılır şey değil, dedim. Sen, çocuklarımın anası bu hale mi düşecektin? Belki daha da kötüsü var. Eve geldiğimde oynadığın oyunu düşünüyorum da! Zavallı kadın! Biçare mahluk! Beni asıl kızdıran yalan söylemiş olman değil. Evinde, çocuklarının bulunduğu evde, sevgilini bekliyormuşsun, birdenbire kocan çıkagelince ne yapacaksın? Elbette bir yalan söyleyeceksin. Ama sen o yalanı sıkılarak değil, adeta sevinerek söyledin, bir haz

duydun, evet, bir haz duydun yalan söylemekten, işte bunu unutamayacağım, aslı bu yaktı içimi. Oysa sen eskiden ne onurlu kadındın, tenezzül etmezdin böyle şeylere, için dışın birdi. Şimdi ise yalanı sıkılmadan söylüyorsun, kendini alçaltmaktan zevk alıyorsun. Zavallı kadın! O hali görünce, nasıl söyleyeyim, o şey halini, ne kadar acı çektiğimi anlayamazsın, sen.

Renée hıçkıra hıçkıra ağlarken bir de hıçkırığı tuttu, bir şeyler söylüyordu ama ne dediği iyice duyulmuyordu, inlemeleri, hıçkırmaları arasından ancak "Raoul, affet... çok kötü... bir da... affet..." gibi birkaç söz işitebildim.

Ben, Raoul, ayağa kalktım, odada bir aşağı, bir yukarı yavaş yavaş, ağır ağır dolaşmaya başladım, bazen başımı kaşıyor, bazen de durup çenemi yumruğuma dayıyordum. Büyük bir karar verecektim. Sessizlik korkutmuyordu beni, uzun sürmesine izin verdim. Sonunda,

— Peki, dedim. Çocukların hatırı var. Ele güne karşı yine birbirimizden ayrılmaz, birlikte yaşarız. Çocuklarla başkalarının önünde bir şey olmamış gibi davranırız. Yani ben elimden geldiği kadar sezdirmemeye çalışırım. Ama elbette bundan böyle ikimiz aynı yatakta yatamayız.

Bundan sonrasını söylemeye cesaret edemiyorum, birdenbire doğdu içime. Başarabilmişsem, doğrusu, yüzümün değişivermesinden de daha büyük bir mucize olmuş demektir. Ne olursa olsun attım zarımı.

— Bu akşamki gibi bu evde kaldığım geceler öteki odada, yeri karolu odada yatarım, dedim.

Bunu söylerken sesimi yükseltmiştim, ama arkamı da dönmüştüm. Cesaret edip çevirdim başımı. Karım bana saygılı bir hayranlıkla bakıyordu. Evet, başarmışım, evin efendisi benim. Odada yine büyük adımlarla dolaştım, sonra durup karıma, "Yorgunum ben," dedim.

Karım içini çekti, boyun eğmişti, biraz da yalvarır gibi yavaşça,

— Hazırlayayım yatağını, dedi.

Ayağa kalktı, bana bir kere daha çekine çekine bak-

tıktan sonra dışarı çıktı. Meğer ne adammışım ben! Aynanın karşısına geçtim, kendime bir göz attım, o eski Cérusier suratımla barışmıştım artık.

XIV

Ertesi sabah hafiften bir ıslık tutturmuş giyiniyordum. Bizimki, bir eksiğim kalmasın diye gelip odayı bir dolaştı. Kahvaltı tepsisini getiren hizmetçi kızın kalçasına şöyle ahbapça bir şaplak indirdim, hiç âdetim değildi, ömrümde ilk defa olarak yapıyordum bunu, eğlenceli şeymiş doğrusu. "Merhaba, Marguerite: Keyifler nasıl?" "Sağ olun bayım!" Dişlerini göstere göstere bir güldü.

Sonra çocuklar geldi. Beni kucakladılar, öptüler, çekiştirdiler, biri bir yana, biri bir yana geçip başımı başlarının arasında ezdiler, ittiler kaktılar beni. Ben de o eski Cérusier gülüşümle neşeli neşeli gülüyordum. Yeniden bulmuştum kendimi. Bükreş'i anlattım, uçak yolculuğunu anlattım. Okula gitme saati gelince onlarla beraber çıktım. Toinette dört yol ağzının biraz ötesindeki ilkokula gidiyor, bizim evden elli metre ya tutar, ya tutmaz, beşinci katın penceresinden baktığımda onun geldiğini de, gittiğini de görebilirdim, ama her gün hatırlayıp da yapmadım o işi. Okulun kapısına varınca boynuma asılıp beni kucakladı, sonra koşarak ayrıldı yanımızdan. Lucien, tepenin öteki yamacındaki Rollin Lisesi'ne gider. Girardon Sokağı'nı birlikte yürüdük. Anlatmaya başladı: Artık doğabilimci olmaya karar vermiş, bizim apartmana Bay Colbert diye yeni bir kiracı gelmiş, ilk defa müzede görmüşler onu, tufandan önceki hayvanları çok iyi biliyormuş, kısacası Lucien hayran o adama. Kıskandım, hemen bir fırsat bulup bizim oğlanın şevkini kırayım dedim:

— Ne? Günde bin beş yüz litre süt mü? Yalanın kuy-

ruklusu derler buna, büyük memelinin sütü günde iki yüz litreyi ancak bulurmuş. Senin o bilim adamı dediğin adam hiç de ciddiye benzemiyor, yavrum. Çocuksun diye, safsın diye seni kandırmaya kalkmış, aklına gelen saçmalığı söyleyivermiş, kibar insanlara yakışmaz bu yaptığı. Öylesine bilim adamı derlerse ben de piskopos sayılırım. Hele bir göreyim o adamı, sorarım ben ona alay etmek neymiş, hiç sakınmadan söylerim düşündüğümü.

Lucien bilgimin enginliğini görünce beni de pek beğendi ama büyük memeli denilen hayvanın günde bin beş yüz litre süt vermemiş olmasına da üzüldü, içini çekti. Çocuk kısmı şöyle hayal gücünü işletip coşturacak bir bilgi edindi mi hemen anasına babasına anlatıvermemeli onu, soğuk bir söz söyleyip kırarlar insanı. Lucien bu gerçeği bir kere daha anlamıştı. Bu dünyada ne güzel, ne gizemli şeyler var, ama asla ana-babanızdan duymazsınız onları. Yolda Alain Leduc'e rastladık, Lucien'in sınıf arkadaşı, yanımıza geldi. Lucien,

— Hani, dedi büyük memeli günde bin beş yüz litre süt verirmiş demiştim, doğru değilmiş. Şimdi babama söyledim de o düzeltti. Bin beş yüz değil, iki yüz litre imiş doğrusu.

Leduc bana bakıp nazikçe bir "Ya?" dedi, ama bu konuda benim fikrime bir değer vermediği belliydi. Hatta içinden benimle alay ettiği, beni hiçe saydığı da seziliyordu. Ne yapsın çocukcağız? O bin beş yüz litre süt meselesini arkadaşlarına ya anlatmıştır ya anlatacaktır, ben inanmıyorum diye hem arkadaşlarını, hem kendini hayretten hayrete düşürme zevkini feda mı etsin? Lucien dediğime kanabilir, o benim oğlum, ama Alain Leduc'e etkim olamaz benim.

Onlardan ayrıldıktan sonra yine yürüyerek şehir merkezine doğru gittim. Vücudumda bir rahatlık, gönlümde bir ferahlık vardı, hani insanın içini çocukluk hatıralarının kavradığı saatler olur, bir tazelik duyarsınız, işte ben de o haldeydim. Bir yandan da bir gün önce Cha-

pelle Mahallesi'nde, güzün gamı çökmüş, sokaklarda kasvetli kasvetli dolaşışımı düşünüyordum. Bu sabah Tanrı'yı telefona çağırmaya ihtiyacım yok, Tanrı benim içimde, bütün insanların içinde olduğu gibi benim de içimde, yine kuluyum ben onun. Hayatım, yüzüm onun bana istediğim gibi kullanmak üzere bahşettiği yüz. Ben de artık herkes gibiyim, herkes gibi olduğuma seviniyorum. Yanımdan güzel kadınlar geçiyor, kimine gülümsüyorum. Bana hiç aldırmıyorlar, aldırmadıkları için de kendi kendimle dalga geçiyorum. Birkaç saniye gönlümde çiçek açmış bir elma ağacı beliriyor, altı yaşımı sürdüğüm yıldan kalma bir elma ağacı, okula gitme sıkıntımı o avutmuştu bir gün. Neye yarar onu düşünmek? Bu sabahki gibi umulmadık bir anda çiçek açsa bile sürekli olmaz ki! Martyrs Sokağı'nda çiçekçiye uğrayıp Lucienne için bir demet menekşe aldım, bir an önce kavuşsam ona diyordum, bir taksiye atladım.

Yazıhaneye vardığım zaman kimseler yoktu ortada, saat henüz sekiz buçuğu bulmamıştı. İki gün önce budalalık edip çıkardığım rezaletin hatırası beni biraz üzüyor, sıkılırım diye korkuyorum.

Lucienne tam sekiz buçukta kapıyı açıp içeri girdi. Yandaki odadan gelen ayak seslerini dinledim, sonra bir şarkı söylemeye başladı, sesi bir delikanlı sesini andırıyor, arada sırada da inceliveriyordu. Ara kapıya doğru birkaç adım attım, birdenbire bir heyecan içinde duruverdim. Son görüşmemizde söylediğim sözler kulaklarımda çınlıyor, hançer gibi batıyordu: "Hepsini, hepsini birer birer anlattı bana. Onun bütün söylediklerini size tekrar edecek değilim, utanırım, sıkılırım onları anlatmaya. Ama Cérusier, o sizin Cérusier'iniz sıkılmadı onları söylemekten!" Lucienne'in benim her şeyi Roland Colbert'e anlatmış olmama inanmış olduğunu düşündükçe kan başıma fırlıyor, yüzüm kıpkırmızı kesiliyordu. Az önce aldığım menekşe demetini cebime sakladım, kendim de saklanmak, yüzümün ilk değiştiği gün oldu-

ğu gibi küçük odaya ya da dolabın iki kanadı arasına girip saklanmak istiyordum. Ama kendi kendime, "Julien Gauthier konuşmuştur Lucienne'le; o, Roland Colbert'in Cérusier'nin günlüğümü eline geçirdiğini, Cérusier'nin bütün hayatını o günlükten öğrendiğini söylemiştir Lucienne'e, diyordum. İnsanın, o gibi şeyleri günlüğüne yazması da bir suç değildir ya! Kim karışabilir?.. Ne var ki Lucienne inanmaz benim öyle bir günlük tutacağıma. Julien bir erkek olduğu için birtakım ihtimallerle yetinebilir. Lucienne yetinemez. Julien Gauthier'nin öyle bir ihtimalden bahsetmesi üzerine Lucienne'in ilk işi, hiç şüphesiz, benim bir günlük tutup tutamayacağımı düşünmek olmuştur. Defteri evde yazmama imkân olmadığını bilir; evimde, karımın görmesi ihtimali varken, kalkıp da öyle hatıraları bir deftere yazabilir miyim? Yazıhanede yazmış olsam kendisinden, Lucienne'den saklayamazdım, hiç olmazsa benim gizli gizli bir şeyler karaladığımı görür, şimdi de, "Ha! Demek buymuş, şimdi anladım..." derdi. Hem Lucienne benim günlük tutacak insanlardan olmadığımı pekâlâ bilir, Julien de bilir ama Lucienne, Julien gibi değildir, bir iş üzerinde düşünürken bütün bildiklerini hesaba katar. Yine de, "Belki bir şüphe uyandırmıştır içinde, belki biraz olsun inanmıştır Julien'e," diye umutlanıyordum. Şarkı söyleyerek odama girdiğinde sıkıntım büsbütün değilse de epeyce azalmıştı, halimi sezdirmedim. İlk şaşkınlığı geçtikten sonra, dönüşüme sevindiğini söyledi, dostça el sıkıştık. Demin otomobilde gelirken tatlı hayaller kuruyor, "Kucaklar öpüveririm!" diyordum, ama cesaret edemedim, Lucienne'in bana karşı davranışında bir değişiklik olduğu belliydi. Gülümsedi, beni gördüğüne değil, başıma bir felaket gelmemiş olmasına seviniyordu. Beni kendinden uzak tutmak için de birtakım önlemlere başvuruyordu, ya da bana öyle geldi.

Her şeye rağmen davranışında içten bir dostluk seziliyordu. Gerçek düşüncelerini gizlemesini bilmeyen o

parlak gözlerinde en küçük bir sitem, bir güvensizlik görmedim, ama birdenbire bir sıkılıveriyor, sözünü şaşırıp kekeliyor, bazen de kızarıyordu. Hoş geldiniz, hoş bulduk gibi sözler, sevgi, duygu, gösterileri mümkün olduğu kadar kısa kesildi, işlerden konuştuk. Lucienne'in artık bir sıkıntısı kalmamıştı. "Deminki hali belki de benim çekingenliğim, benim utanmamdan doğmuştur!" diye düşündüm, bundan böyle her akşam evime gitmeyeceğimi karıma bildirdiğimden beri zihnimi kurcalayan meseleyi Lucienne'e söylemeye hazırlanıyordum. Tam o sırada Bayan Lagorge gözüktü: Yarım saat kadar gecikmişti, özür diledi, bana "Hoş geldiniz!" dedi, kısacası açılmama engel oldu. Lucienne, o gün yazılacak belgeleri daktilografa vermek için yandaki odaya geçmeden önce durdu, Julien Gauthier'ye telefon etmemi söyledi.

— Sizi mümkün olduğunca çabuk görmek istiyor, dedi. Size söyleyeceği çok önemli bir şey var.

Ben bilmiyormuşum da şaşırmışım gibi tavır takındım. Lucienne,

— Gerçekten çok önemli, dedi.

— Neymiş acaba? Siz biliyor musunuz?

— Evet, Bay Julien Gauthier bana o konudan bahsetti, ama ne olduğunu ben söylemeyeyim, belki beceremem, bir yanlışlık olur, sizi de yanlış yönlendirmiş olurum. Konuyu size Bay Julien kendisi söylesin, daha iyi.

— Peki. Hemen ona gidiyorum. Telefonla bir soruverin, evinde mi?

Copernic Sokağı'na vardığım zaman daha karar verememiştim. Julien'in anlatacaklarını dinleyip kendisine teşekkür etmekle yetinebilirdim. Ama ona gerçeği kabul ettirmeye çalışmak da aklımdan geçiyordu. Susmak elbette daha iyi olurdu, daha kolaydı, ama Julien benim kaç yıllık dostumdur. "Bir şey saklamamalıydım ondan, işin doğrusunu ona da anlatmalıyım," diye düşünüyordum. Üstelik o, karımı da öteki adamla, başkası olduğunu sandığı Roland Colbert'le görmüş, karımdan şüphe-

lenmişti. Renée'yi temize çıkarmam gerekti. Ama bu kadar saçma, bu kadar inanılmaz bir gerçeği nasıl kabul ettirirdim ona? Bu iş üç hafta önceki olduğu kadar saçmaydı. Yine o kadar tuhaf, yine o kadar inanılmazdı. Bu sırada bizim oğlanla büyük memelinin bir günde verebildiği süt miktarı üzerine konuşmamızı hatırladım. Onun da aklı bir yanlışa, bir yalana saplanmıştı, o hayvanın günde bin beş yüz litre süt vermesinden pek hoşlanmıştı, yine de benim bir sözüm sevdiği yalandan vazgeçmesine, fikrini düzeltmesine yetmişti; ama arkadaşı Alain Leduc'ü kandıramamıştım. "Julien de sever beni, bana güveni vardır, Roland Colbert'i tanımadığı için inanmadı onun dediklerine, ama ben dostuyum, inanır bana, ötekinin uyandırdığı bütün o tehlikeli şüpheleri ben dağıtabilirim," diye düşündüm. Bu işe kalkışmanın başıma yeniden bir iş açmayacağına emindim.

Julien daha giyinmemişti, odasında üstünde hamam havlusu ile buldum onu.

— Azizim, dedi, seni gördüğüme ne kadar memnunum, bilmezsin. Seni bir daha göreceğimi hiç sanmıyordum. Seni bu son haftalar içinde düşündüğüm kadar düşündüğüm olmamıştı hiç. Otur. Ben tıraş olayım, şimdi gelirim.

Beni görmekten duyduğu sevinç o kadar içtendi ki heyecanlandırdı beni. Beni öyle karşılaması kararımı kuvvetlendirmişti. "Bu son günlerde beni ne kadar sevdiğini gösterdi, benim için çırpındı, üzüldü, beni merak etti; gördüğüm bu dostluğa karşılık yalan söylemem ayıp olmaz mı, büyük bir günah olmaz mı?" dedim. Dağınık yatağın bir köşesine iliştim, eskiden, onu sabahleyin otel odasında bulmaya gittiğim günlerde de öyle yapardım. Tıraş olurken bir yandan da şarkı mırıldanıyordu, baktım, sesinde hiç de âdeti olmayan bir çocuksu keyif, bir neşe vardı. Tıraşı bittikten sonra geldi, bir iskemle alıp karşıma oturdu.

— Bükreş'te tam üç hafta ne yaptın sen yahu, dedi. Dün akşam yatağıma yatacağım sırada yine bunu düşü-

nüyordum. "Mutlaka bir kadınla kaçmıştır, ya da..." diyordum. O "ya da"dan sonra aklıma gelenleri söylemeye dilim varmıyordu.

— Bükreş'e gitmedim ki ben. Hiç ayrılmadım Paris'ten.

— Bu da ne demek? Paris'te miydin sen? Peki, Paris'te idin de ne diye saklanıyordun?

Ben yavaşça,

— Saklanmadım ki, Julien, dedim.

Bu sözlerle ne demek istediğimi sesimden, bakışımdan anladı. Bütün vücudu şaşkınlıktan ürperdi, Rembrandt'ın tablosunda, İsa'nın öldükten sonra dirilmesini, o ışıklar saçan mucizeyi görenlerin yüzündeki şaşkınlık gibiydi aynı. Bir süre sustuk, öyle bakıştık birbirimizle. En sonunda, cesaretim kırılmış gibi omuzlarımı kaldırarak,

— Ne yapalım dostum, doğrusu bu, dedim. Az önce buraya gelirken tereddüt içindeydim. Seninle bu işi açıkça konuşayım mı diye düşünüyordum. Bir şeyden haberim yokmuş gibi gözüküp bu işi, bu saçma işi büsbütün unutmak kolay bir şeydi. Ama gönlüm razı olmadı buna. "Julien bu üç hafta merak içinde yaşadı, beni kardeşçe sevdiğini gösterdi, işin doğrusunu ondan saklamaya hakkım yok," dedim. Evet, Julien, kahvede seni görmeye gelen adam, senin deli sandığın adam, bendim. Ama bugün, bunu sana nasıl kanıtlarım bilmiyorum. O gün ortak hatıralarımızı ileri sürdüm, elimdeki yarayı gösterdim, sesimin değişmediğini söyledim, bunlarla da inandıramadım seni. Bugün ise elimde o deliller de yok. Yüzümün iki kere değişmiş olduğunu sana hiçbir şekilde ispat edemem. Ben söylüyorum, ama benim söylemem yetmezse... ne yapayım başka?

Sustum. Doğrusu, kendimi öyle çaresiz kalmış gibi göstermem abartılıydı. Gösterebileceğim birtakım deliller bulmak imkânsız değildi. Mesela bizim yazıhanede Roland Colbert'in yazısını bulmak mümkündü; gerçi ben

yazımı değiştirmeye çalışmıştım, ama bir uzmana gösterdik mi, o hemen anlardı benim yazım olduğunu. Ama ben saçmayı, inanılmazı denemiştim, alışmıştım ona, saçma olanı kanıtlamaya kalkmanın lüzumsuzluğunu anlamıştım. Bu hususta gösterebileceğiniz en iyi deliller dahi bir işe yaramaz, daha doğrusu tehlikelidir, çünkü karşınızdakinin aklını, hayal gücünü işletir. Saçmayı savunan avukat da sanatçı gibi hareket etmelidir, kanıtlamaya çalışması değil, insanoğlunun öyle kanıtla, akıl yürütmeyle ilişkisi olmayan tarafına hitap etmesi gerekir, bunu kavramıştım. Daha doğrusu içimde bir şey bana öyle olduğunu öğretmişti. Belki fazla bile konuşmuştum. Birkaç kelime ile yetinmeliydim. Julien bana acayip acayip baktı, bana doğru eğilmişti, sanki bir radyo istasyonundan bir dalgayı "yakalamaya" çalışıyordu. En sonunda,

— İnandım, dedi.

Bunu kendi kendine konuşur gibi yavaşça söylemişti, adeta kabahatli, suçlu sayıyordu kendisini.

— Beni affet, Raoul, dedi. Budalalık ettim bu işte. Bir jandarma yüzbaşısı gibi ben de, kesin delil olmadığı için inanmadım sana. Beni imdada çağırdın, ben bunu anlamadım da ahmakçasına, kendimi beğenmişçesine kaçındım. Koşmadım seni kurtarmaya, sen perişan bir haldeydin, sana yardım edeceğime başına birtakım sıkıntılar daha çıkardım, seni daha zor durumlara düşürdüm. Ah bu benim kalın kafam! Ama cezasını da çektim, o macerayı seninle birlikte ben de biraz yaşayabilirdim, kaçırdım fırsatı. Anlat hadi.

En başından anlatmaya başladım. Julien beni ateşli bir merakla dinliyordu, onun böyle kapıldığını görmek beni de coşturdu, tatlı tatlı anlattım. Antonin Dayı'nın yüzümün değişmesine duraksamadan inanmasına hayran oldu, "Adam dediğin böyle olmalı!" dedi içini çekerek. Kişiliğimde birtakım değişmeler oldu, yeni yüzümün etkisi olmalı, demiştim, onlar gerçek miydi, yoksa bana mı öyle geliyordu, orasını bilemem ama, bunları da

anlattım Julien'e. "Ben seni iyi bilirim, keşke yanında olsaydım da ben de görseydim, doğru mudur, değil midir, anlardık," dedi, fırsatı kaçırdığına bir kere daha yerindi. Sonra Lucienne'den açtım, son üç hafta içinde ona yaptıklarımı anlattım, ama eskiden Lucienne ile aramızda geçenleri söylemedim. Roland Colbert'in bütün o münasebetsizlikleri sadece bir kuşkudan, Cérusier'nin Lucienne'e sözünü geçirmesini çekememesinden kaynaklanıyormuş gibi göstermeye çalıştım. Doğrusu, Lucienne ile sevişti̇ğimi Julien'e söylesem de olurdu, aramızdaki dostluğa güvenebilirdim, ama bir yara vardı içimde, o konuyu açmak o yarayı kanatabilirdi, susarak içimi yatıştıracağımı sanıyordum. Son bir-iki gün içinde onlar üzerine önemli bir şey öğrenemedim. Julien,

— Bükreş'ten gelen mektubu senin yazdığını öğrenmek telaşımı, endişemi biraz azaltmıştı, dedi, ama asıl başka bir şey içimi ferahlattı: O herifin (herif derken güldü Julien) dün sabah bizim eve gelip kendisini Raoul'un katili diye tanıtmaya kalkması içimi iyice rahat ettirdi. "Kendisinden boş yere şüphe ettiğim için öfkelenmiş, bana meydan okuyor," dedim. Görüyorsun o adamın sen olabileceğin, senin kendini bir katil diye gösterebileceğin bir dakika aklımdan geçmemişti. Kalın kafalının biriyim ben. Dün senin neler çektiğini, ne kadar bunalmış olduğunu düşündükçe kendimden tiksiniyorum. Bu meselede baştan sona kadar budalalık ettim, budalalıktan başka bir şey yapmadım. Hem de kendini beğenmiş bir budala... enayiliğin dikâlâsı! Elbette biraz kazgınsındır, kırgınsındır sen bana.

— Sana neden kızgın olayım, neden kırgın olayım, dostum? Tersine, minnettarım sana. Evet, o yaptıkların beni kötü duruma düşürecek şeylerdi, düşürdü de, ama sen onların hepsini beni sevdiğin için yaptın, onları yapmakla gerçek bir dost olduğunu gösterdin. Ama ben sana bir şey soracağım, daha çok seni ilgilendiren bir şeyi öğrenmek istiyorum. Bu kadar inanılmaz, bu kadar saç-

ma bir şeyin gerçek olmasına sen ne diyorsun, sende nasıl bir etki bırakıyor? Ben bu işin içindeyim, benim başıma geldi, ama bunu, bir mucize olduğunu kabul etmekten başka çare olmayan bu işi dışarıdan bakan biri nasıl görüyor, onu bilmek istiyorum. Sen nasıl karşılıyorsun?

Julien bir süre düşündü. Tamamıyla doğruyu söylememeye karar verdiği belliydi.

— Bak, ne oluyor, dedi. Bir kere sana şunu itiraf edeyim: Bu işte zihnimi allak bullak etmesi, beni deliye döndürmesi gereken bir taraf var, ama ben onu pek önemsemiyorum, adeta ilgisizlikle karşılıyorum. Senin ne sıkıntılar çekmiş olduğunu anlıyorum, biliyorum, o değil benim aldırmadığım. Ama yüzünün birdenbire değişmiş olması küçük bir şey değil, beynimi altüst etmeli. Ama etmiyor, sadece hayret ediyorum, kendimi kaptıramıyorum. Öyle sanıyorum ki, hayal gücümün zayıf olmasından kaynaklanmıyor bu. Bir kere böyle bir gedik açıldı mı, bundan artık neler geçirilebileceğini anlamıyor değilim, ama sarmıyor beni.

Biraz daha düşündü, sonra,

— Senin anlattıklarına, yüzünün öyle birdenbire değişmiş olmasına nasıl inanabildiğimi sorarsan, söyleyeyim, dedi. Üç sebebim var inanmak için. Birincisi, en kuvvetli sebep şüphesiz aramızdaki dostluk: Sen benim arkadaşım Raoul Cérusier'sin, yirmi yıldır tanırım seni, yalandan hoşlanmayan bir adam olduğunu bilirim, sen öyle kendilerini hayale bırakıp da masallar uyduracak insanlardan değilsin. Gelelim ikinci sebebe, beni asıl inandıran o değil, o değil ama elbette onun da bir etkisi var; onu söyleyince benim niçin pek ilgilenmediğimi, aldırmadığımı da anlarsın. Bu mucize artık geçmişte kalan bir mucize olduğu için inanabiliyorum, gözümün önünde değil artık, eskiden olmuş bitmiş bir şey. Belki yanılıyorum, ama bana öyle geliyor ki, bir mucizenin inanılmayacak bir şey gibi gözükmesi, bizim zihnimizi altüst etmesi, önümüzde olması, bize yakın olmasındandır; ona

inandık mı, bizim de ona uymamız, ona katılmamız gerekir. Onunla her an karşılaşabiliriz, hayatımıza karışabilir. Halbuki önümüzde değilse, bize bir yakınlığı yoksa, geçmişte olup bitmişse bizi artık hemen hemen hiç ilgilendirmez. Tren kazaları gibi: Geçip gitmiş bir kaza ise insan ne yaparsa yapsın pek ilgisini çekmez. Senin yüzünün değişmiş olması da benim için öyle artık: Olmuş bitmiş, geçmişte kalmış bir iş, aklımı kurcalayıp endişelendirmiyor. Ama şunu da söyleyeyim: Ben aklımı, aklımın itirazlarını duymazlıktan geliyorum sanma. Akıl, çoban köpeği gibidir, serseriler çite yaklaştılar mı, havlar, zincirini koparmaya kalkar, kıyameti koparır; ama serseriler uzaktan geçiyorlarsa aldırmaz, ya da sadece biraz homurdanır, gürültü etmez.

— Anlıyorum ne demek istediğini, ama doğrusu insanın içini rahat ettirecek, yatıştıracak bir şey değil. Yani ben böyle olup bitmiş, artık soğumuş bu işi anlatacağıma sana gelip yepyeni bir değişimi haber versem, ne bileyim, mesela sana, "Bizim karı bir kırlangıç oluverdi," desem sen inanmayacaksın, bunca yıllık arkadaşın, dostun Raoul'un dediğine aklın yatmayacak.

Julien,

— Bilemem, dedi. Değişmenin, mucizenin de o kadarı yutulmaz doğrusu. Ama sen diyeceksin ki saçmanın, abesin, aklın inanamayacağı şeyin azı çoğu olmaz, azlığının çokluğunun bir önemi yoktur. Pek de öyle değildir, bunun da birtakım şartları vardır, bunu da anlatmanın, bunu da süsleyip yaldızlamanın bir yolu olur. Herhalde inanırdım sana. O kırlangıç hikâyesi şüphesiz benim aklımı havlatırdı, ama inanmak ihtiyacını duysam da o havlamaları işitmemenin bir çaresini bulurdum. Hayalimi coştururdum, şairliğe kalkışırdım, mistikliğe vururdum, ya da çıldırır da öyle inanırdım. Beni konuşturup duruyorsun, ama nedir benim sana öğreteceğim? Birtakım saçma şeylere inanan adamlar az mı sanki yeryüzünde? Kimi hortlağa inanır, kimi büyüye inanır. Hepsi de hayat-

larının bir ânında, şu benim demin karşılaştığım meseleyle karşılaşmışlardır, çoğu da bu işi, akıllarını biraz kaçırarak halledivermişlerdir; akıllarını kaçırmak dedik, ama akıllarını yatıştırmak, vahşi bir hayvanı ehlileştirir gibi yola getirmek, akıllarına gem vurmak da diyebiliriz. Ben, benim gibi dışarıdan bakanların değil, asıl senin, bu işe karışmış olan insanın ne düşündüğünü merak ediyorum; asıl ilgi uyandırabilecek şey o işte. Sen şimdi onu kesin olarak biliyorsun, inanıyorsun, ama o inanç da elbette aklın kolaylıkla kabul ettiği şeylere inanmak gibi değildir, bir başkalığı vardır; bu hakikat karşısında sen de elbette irkiliyorsun, yine de uzun zaman ondan kurtulamayacaksın, bütün düşüncelerinin merkezi o olacak.

— Yanılıyorsun, dostum, yüzümün değişmiş olmasının hatırası büyük bir yer tutamaz benim hayatımda. Biliyorsun, biraz kalın kafalıyımdır. Biraz şaşırtıcı bir hakikatle karşılaştılar mı, ayakları yerden kesiliveren insanlardan değilim ben. Karşıma öyle aklımın almayacağı, aklımı rahatsız edecek meseleler çıktı mı, üzerlerine oturup boğuveririm onları. Benim aklımın, incinmesinler diye gözetilecek öyle incelikleri, alınganlıkları yoktur. Yirmi yaşıma kadar tam bir dindardım, koyu bir Katoliktim. Yeşua Peygamber'in güneşi durduruvermiş olduğuna inanırdım, oysa bu dünyanın güneşin etrafında döndüğünü de bilirdim. O iki şeyi birbiriyle uzlaştırabilmek için kafamı hiç yormadım, hileli bir yol aramadım, insanların çoğunun aklı, benimki gibi, bölüm bölümdür, göz gözdür, ayrı ayrı gözlerde olanları birbirlerine karıştırmazlar, birbirleriyle karşılaştırmazlar; hortlaklara, büyüye inananları kafayı çatlatmış sayıyorsun sen, öyle değiller, onlar da benim gibidir. Benim aklımda, yüzümün değişmesi olayının, o mucizenin yerleşebileceği bir bölme bulunacaktır. Onu hatırlamak, hatta onu düşünmek, benim hayatımı şu kadarcık olsun bozamaz, rahatsız etmez beni. Bu üç hafta içinde zavallı kafam hayli işledi, az çok bir kaynama oldu benim beynimde; yüzümün değişme-

sinin sonuçlarının ne olabileceğini düşündüm ama o mucizenin kendisi üzerinde fazla durmadım. Dün akşam, gerçek yüzüme kavuştuktan sonra kendi kendime, "Bana göre bir macera değildi, ben layık değildim o mucizeye!" diye düşündüm, doğrusu da budur bu işin.

Julien,

— Orasına bakarsan, dedi, ben de bu sırrı paylaşacağın ideal insan değilim. Talihin yardım etseydi, benden daha heyecanlı birini bulur, bunları ona anlatırdın, coştukça coşar, "Ya! Demek bu da oluyormuş! Ya! Demek bu da oluyormuş!" diye bayılırdı. Ama, ne yalan söyleyeyim, biraz dengeli bir adamın bu senin başından geçenlerle pek ilgilenebileceğini sanmıyorum. Gerçi bir mucize, ama yavan bir mucize, kendi kendine olup geçivermiş, dal budak sarmamış; saçma olmasından başka bir değeri yok, insanı ne diye sarsın!

İki saatten beri konuşuyorduk, saat on ikiye yaklaşmıştı. Julien'e kendisinin daha giyinmemiş olduğunu, Antonin Dayı ile o gün Maillot civarında bir lokantada buluşmak üzere iki gün önce sözleşmiş olduğumuzu hatırlattım. Zavallı Antonin Dayı! Beni böyle eski yüzümle göreceğini elbette hiç aklına getirmez! Ama ben ona gerçekten Bükreş'e gitmiş olduğumu, bu işi bilmediğimi, bu faciada benim parmağım bulunmadığını söylemeye karar verdim. Raoul buna kızdı. "Adamcağız inanmış sana, kimsenin inanmadığı bir zaman da inanmış, senin şimdi onu aldatman doğru mudur?" dedi. Peki Antonin Dayı'ya işin doğrusu söyleyecek olursam bunu kimseye anlatmaması, gizli tutması için ne sebep gösterebilirim? Dili durur mu onun? Bu büyük haberi etrafa yayar, "Benim gözümün önünde oldu, ben biliyorum!" diye de herkesi inandırmaya kalkar. Bütün aileye, eşe dosta, "Bizim Raoul açık mavi gözlü genç bir tanrı oldu da öyle girdi karısının koynuna!" diye ballandıra ballandıra anlatır. Ne olur benim halim? Hector'un alaylarına nasıl dayanırım? "Şiirsel bir değişim mi dedin, tam bizim Raoul'un

harcı!" diye güler bana. Hem Antonin Dayı'nın şahitliğine inansalar da inanmasalar da bu maceranın hayatımı karıştırmasını istemiyorum, hatırası bile kalmamalı bunun. "Bükreş'ten döndüm" dedim mi, büsbütün kapanır bu iş. Sonunda Julien de doğru buldu bu düşünceyi. Giyinirken,

— Ha, dedi, şimdi aklıma geldi. Az önce sana bu saçmalığa inanışımın sebeplerini söylüyordum, üç sebep var demiştim, ikincisini söyledim de üçüncüsünü unuttum. Öğrenmek istemez misin üçüncü sebebi? Bak, söyleyeyim dostum: Bugün keyfim yerinde, onun için kolayca inanabiliyorum. Evet, sevinç, yaşamak mutluluğu beni yönlendirdiği için aklımdan çok gönlüme inanabiliyorum, öyle mutluyum ki bugün!

Karyolanın ucuna oturmuştum, dönüverdim. Julien gömleğini giymişti, boyunbağı elindeydi, mutlu mutlu gülüyordu.

— Âşık mısın sen, diye sordum.

— Evet; dünyanın en güzel, en temiz kızına âşığım. Sanki bir nisan bahçesi. Raoul, ben evleniyorum. Söylediklerimden anlamışsımdır kim olduğunu. Ben Lucienne'i seviyorum.

Kıpkırmızı kesildiğimi hissettim. Julien yine öyle aptal aptal gülüyordu. Kalkıp tokatlamak geldi içimden.

— O da seviyor mu seni?

— Evet, o da beni seviyor. Dün akşam verdik kararımızı. Bu son üç hafta içinde sık sık gördük birbirimizi. Senin yüzünün değiştiğinin ertesi günü, gidip onu senin yazıhanede buldum. Bükreş'e niçin gittiğini sordum. Ertesi gün yolda rastladım. Sonra birkaç defa uğradım senin yazıhaneye. Birkaç kere sinemaya, tiyatroya gittik. Seni Saint-Germain Caddesi'nde karınla gördükten sonra, o tehlikeli adamdan Lucienne'e bahsetmeye karar verdim, ikimiz de senin ölmüş olman ihtimalini düşünüp titredik. Kısacası, senin yazıhaneden artık ayrılmıyordum. Akşamları yemeği beraber yiyorduk. Biraz önce

kendi kendime, "Raoul ne iyi etti de Bükreş'e gitti, mutluluğumun nedeni o yolculuk," diye düşünüyordum. Yolculuğun sayesinde değil, meğer yüzünün değişmesi sayesindeymiş. Böylesi daha güzel. Değil mi?

Ben, "Evet, öyle!" diyerek konuyu kapatmak istedim. Ama Julien susmadı: Lucienne'i övdükçe övdü, onun yüreği temiz, aklı başında bir kız olduğunu, bakışındaki tatlılığı, yüzündeki tazeliği anlattı, anlattıkça anlattı. Çenesi açılmıştı. Giyinmesi bittikten sonra beni birkaç dakika için yalnız bırakıp çıktı dışarı. Bu iş beni bitirmişti. Demek Lucienne'i, Lucienne'in sevgisini kaybetmiştim artık, demek hayatımı yeni bir düzene koymam için bir sebep kalmamıştı artık. Oysa ben neler düşünüyordum! O akşam eve gitmeyecektim. Pazar günlerimi de büsbütün başka türlü geçirecektim. Cumartesi öğleden sonra Lucienne'i yanıma alıp bisikletle, bazen de yaya, yollara düşecektim. Ormanlarda sevişmek hayalleri kuruyordum. Yağmurlu günlerde, kışın kasvetli günlerinde ise yine bir şömine başında Lucienne'le oturacak, yemeğimi onunla yiyecek, onunla sinemaya gidecektim. Karıma, "Beni pazartesi akşamından önce beklemeyin!" diyecektim. Caulaincourt Sokağı'nda Manière'in orda, Rêve lokantasında benim için, "Haberiniz yok mu, meğer bizim Cérusier'nin bir metresi varmış!" diyeceklerdi. "Görmüyor musunuz şimdi nasıl giyindiğini? İki dirhem bir çekirdek! Bir şık, bir şık ki! Hele gençleşmesi, şaşılacak şey doğrusu!" dedirtecektim kendime. Böyle demekte de hakları olacaktı hani! Sevme hazzı beni gençleştiriverecekti. Öyle seviyordum Lucienne'i! O tatlılık, o selvi gibi boy pos, o bahar çiçeği! Ona hayatımı feda etmeye hazırdım. Mesela bir gün Lucienne hasta olacaktı. Hekim: "Kan vermek lazım, hemen üç litre kan lazım!" diyecekti. O üç litreyi benim damarlarımdan aldıktan sonra "Yetmedi, bir litre daha lazım!" diyecekti. Ben o cansız halimde bile, "Alın, bütün kanımı alın!" diye cevap verecektim. Alacaklardı bütün kanımı. Ama Lu-

cienne kurtulacaktı, benim de şansım yardım edecek, kurtuluverecektim. Bunun için Lucienne beni çıldırasıya sevecekti. Beni taparcasına sevecekti, herkes imrenecekti bizim sevgimize...

Eve gideceğim bu akşam, bu akşam da, yarın akşam da, bütün akşamlar da eve gideceğim. Pazar günleri karımla, çocuklarla ormana dolaşmaya çıkacağız, Champs-Elysées Caddesi'nde bir kahveye girip birer kadeh içki içeceğiz, çocuklara da birer bardak nar suyu söyleyeceğiz. Ertesi pazar Vincennes'e, ondan sonraki pazar Lutéce oyun meydanını gezmeye gideceğiz. Pantolonumun cebinde bir şişkinlik var: Bu sabah Martyrs Sokağı'nda Lucienne için aldığım menekşe demeti. Niçin atayım onu? Bu akşam eve gidince karıma veririm.

Julien ile Lucienne'in mutluluklarını düşünüp kendimi avutmaya, buna sevinmeye çalışıyorum. Kendi kendime yücegönüllülük taslamaya kalkıyorum, "İyi olmuş. Genç bir kızın hayatına el koymaya ne hakkım vardı benim? Ben yaştaki bir adam böyle işlere kalkışmamalı. Mutsuz ederdim zavallıyı, perişan ederdim!" diyorum. Diyorum demesine de laftı bütün bunlar, sanki ezberlenilmiş sözlerdi, gönlümde o yücelik yoktu benim. Hem daha sırası değil öyle düşünmenin. Hele birkaç gün geçsin, Renée beni eline yine kıskıvrak alsın, o zaman düşünürüm bunları.

Julien,

— Haydi gel, dedi. Sanki bir nisan günü, ortalık öyle pırıl pırıl. Gel de felekten bir gün çalalım.

XV

Antonin Dayı, kapıya bakabilsin diye, köşede bir masa seçmişti; ama hemen dalıp yemek listesinin arkasına

otomobil resimleri çizmeye başladığı için görmedi bizim girdiğimizi. Ben, "Günaydın, dayı!" dedim. Elimizi sıktı, yüzümün yine eskisi gibi olduğunu fark etmedi. Oturduk, ben tam karşısına geçtim, ancak o zaman fark edebildi, hayretle,

— A! Sen misin, dedi. Ne işin var senin burada?

Adamcağız yıkılıvermiş gibiydi, heyecan içinde, telaş içindeydi. Bunun üzerine bir komedidir başladı, ben onun dediklerini anlamıyormuş gibi gözüküyordum; dayı pek hızlı konuştuğu için sözlerimizi öteki masalardan da duyanlar oldu, güldüler. Julien benim sinirlenip sıkıldığımı görünce konuyu kapatmak için Antonin Dayı'ya,

— Ben anlatıvereyim size, dedi. Belli, kendisinin Raoul Cérusier olduğunu iddia eden o Roland Colbert'i siz de tanımışsınız. Ben o işi Raoul'a söyledim. Raoul tanıyor o adamı, Bükreş'e gitmeden önce sık sık rastlarmış ona. Çatlağın biriymiş o adam, ama Raoul bir kötülük gelmez ondan, diyor. Yüzünün birdenbire değişivermesi hikâyesine gelince, siz o işe inanmışsanız ayıplanmaz doğrusu. Kerata pek biliyor adam kandırmasını! Az kaldı ben de inanacaktım. En doğrusu bunu unutmak, zaten bir önemi de yok.

Antonin Dayı'nın yüzünde bir huzur belirmişti, ama Julien'in son sözleri üzerine yine allak bullak oldu. Dudağı, palabıyıkları titredi, bir münasebetsizlik edeceği belliydi. Şöyle bir doğruldu, kükreyerek,

— Önemi yok mu, dedi. Ne demek önemi yok! O hınzır bir paralık etti senin namusunu, senin karının koynuna girdi o!

Lokantadakilerin hepsi dönmüş bize bakıyorlardı. Müdür bizi tersleyecekmiş gibi gözlerini dikti.

— Çok rica ederim, dayı, dedim, bu kadar gürültü etmeyin. Renée'nin bana ihanet etmiş olduğuna da hemen inanmayın. Evet, o adamla bir gün gezmiş, Julien de görmüş onları, ondan öğrendim. O herif bizim evde bir daire tutmuş, onu da biliyorum. Ama bu yeğeninizin beni al-

dattığı anlamına gelmez. Doğrusunu söyleyeyim, ben hiç de öyle sanmıyorum.

Bunu söyledikten sonra hemen aklıma geldi: Antonin Dayı'nın benim bönlüğüme sinirlenip bunu kanıtlamaya kalkışması mümkündü, ağzını açmasına vakit bırakmadım.

— Renée'nin beni aldattığına dair bir delil olsaydı böyle durur muydum ben, dedim. O saat ayrılırdım ondan.

Dayı sesini çıkarmadı, ama içi rahat değildi, sanki ağzını bıyıkları tıkıyormuş gibi durmadan çekiyordu onları. Julien sözü başka bir konuya getirmek istedi, ama tek başına konuşuyordu. Dayı da, ben de kederliydik, düşünceliydik. Acıdım adamcağıza, belki açılır diye otomobilini sordum. "Ben burada yokken kayda değer bir değişiklik oldu mu arabada?" dedim. Bu soru onu neşelendirir gibi oldu. Yeni bir icadı varmış bizim dayının, tescil ettirmeyi de düşünüyormuş. Yedek bir motor yapmış, küçük olduğu için arabanın içine, koltuklardan birinin altına konulabilecekmiş; öyle kuvvetli bir şey değilmiş, ama asıl motor bozulunca işe yarayabilirmiş. Keyfi yerine gelmişti dayının, hararetli hararetli konuşuyordu, ama birdenbire durdu, içini çekerek,

— Yine de yazık oldu doğrusu, dedi.

— Neye yazık oldu, dayı?

— O değişim meselesini düşünüyorum. Doğru olsaydı ne iyi olurdu!

Yine sustu. Onun üzülmesi benim de içime dokundu, çocuk gibiydi bizim dayı, böyle bir hayalin doğru olmamasına hangi çocuk üzülmez? Julien dayıya düşüncelerini açıklatmak istedi.

— Gerçekten üzüldünüz mü bunun doğru olmamasına, dedi. Neden?

— İhtiyarım ben, onun için üzülüyor olmalıyım.

Ben de, Julien de dayının ihtiyarlığını kabul etmedik, yüz değişimine inanmış olmasını da gençliğine delil saydığımızı söyledik. Dayı,

— Hayır, hayır, dedi, öyle değil. İhtiyarım da onun için inanıverdim. İki gündür içime şüphe düştü, çok düşündüm.

Julien,

— Ama, dedi, çoğu ihtiyar inanmaz böyle değişimlere, bir türlü kabul edemezler bu gibi şeyleri.

— Belki. Ama insan benim yaşıma gelince zaman pek çabuk geçiyor. Bir gün siz de anlarsınız. Tuhaf bir etkisi oluyor bunun, insan bir silkinmek istiyor, hiç durmadan, hiç bozulmadan işleyen bir makineye kendini kaptırmış da ondan kurtulmak istiyormuş gibi bir şey duyuyor içinde. İnsanı kapıveren o makine çok yorucu bir şey. Bir güncük olsun, bir parçacık olsun bozuluverse ya! Hiçbir şey değişmesin, zarar yok, ama o bir parçacık bozulsun, dursun. Dinlenmiş olurduk. Biz ihtiyarların dindarlaşıverdiğimizi, kiliseye gittiğimizi görenler içimize korku düştüğünü, ölüme hazırlanmak istediğimizi sanırlar, öyle değildir, o makineden sıkılırız, makiniste bir çift söz söylemek isteriz. Anlıyorum ben artık işi. Tanrı'ya inandığım günler, şu makineyi biraz da tersine yürütmesini dilerim ondan. Hem ne yalan söyleyeyim, o Roland Colbert hoşuma gitmişti benim. Tatlı bir adamdı, güzel bir yüzü vardı, gençti, gözleri kız gözlerine benziyordu, ben içimden, "Şansı varmış Raoul'un, böyle bir adam oldu!" diyordum. Hem bir insanın gelip de, "Yüzüm değişti benim, ben Raoul Cérusier'yim," demesi az şey mi? Bunu söylemek her babayiğidin harcı mı?

Antonin Dayı beni yukardan aşağı bir süzdü, beğenmediği belliydi, sonra başını kaldırarak,

— Herhalde senin aklına gelmez böyle bir şey, dedi.

Bundan tam altı hafta önce başka bir yüzle çıktığım daireye bugün yeniden girerken içimde bir ürperti, bir heyecan duyuyorum. Korkuyorum. Asma kata vardım, kapıyı açmadan önce cebimden bir ayna çıkarıp baktım. Benim. İçeri girdim, gişenin arkasında Bayan Passa-

vent'ın kır saçlarını gördüm, kaleminin üzerine eğilmiş. Bu tarafta Bay Caracalla, öteki gişedeki memureyle konuşuyor. Gümüş saplı bastonunu yanına asmış, dirseğini dayamış, bir parmağını da yanağına koymuş. Bana şöyle yandan bir baktı, sonra sesini biraz daha yükselterek konuşmasına devam etti.

Kim olduğumu söyledim, kim olduğumu öğrenince hemen gelip özür dilediler.

Ben içeriye doğru bakıyorum, Bay Boussenac'ın tıknaz vücudunu görmeye çalışıyorum, ama ortalık karanlık. Lambaları yakmaya başlıyorlar. Bayan Passavent aldırmaz bir sesle,

— Burası, dedi. Belgeleriniz yanınızda mı?

Gişenin üzerine koyduğum tomarı alıyor, bana hiç bakmıyor, pullu dilekçeyi çıkarıp bir yana koyuyor, sonra yeşil bez kaplı defteri açıyor.

— Fotoğraf getirdiniz mi?

Yüreğim çarptı, cebimden iki fotoğraf çıkarıp gişenin üzerine koydum. Bayan Passavent deftere bir şeyler yazıyor, fotoğraflara bakmıyor bile. O yazı işinin uzun süreceğini biliyorum. Benim beklemekten başka bir işim yok, düşüncelere dalıyorum. Şu anda aklımı en çok kurcalayan şey, yeni bir sekreter bulmak. Becerikli bir kadın olmalı ki Lucienne ona ay sonuna kadar bizim yazıhanenin nasıl çalıştığını öğretebilsin. Ellisini geçkin olmasını, yüzünün çarpıkça olmasını diliyorum, ama daha iyice bir kızla karşılaşmayı da büsbütün ummuyor değilim. Doğrusu bir önemi yok bunun. Şimdiki hayatım, hemen hemen tıpkı tıpkısına iki ay önceki hayatım, ufak bir değişiklik var, hepsi o kadar, yine eski yolları tuttum, yine güvenle ilerliyorum o yollarda, sevimli bir kızın gülümsemesi beni o yollardan ayıramaz. Lucienne evlenmekten vazgeçip beni yeniden sevse bile olmaz artık, geçti o günler. Ne kadınmış benim karım! Ne kadar da akıllı! Kalbi de tertemiz! İçimden, ta içimden kendi kendimle alay ediyorum, kendi kendime gülüyorum ama para etmiyor,

seviyorum ben karımı. Benim canım Renée'ciğim! Menekşe demetini verdiğim akşam öyle bir heyecan duydu ki sanki ruhu dışarı taştı, aile sofrası ışıyıverdi, Tanrı aramıza inmiş gibiydi. Ben ayrı odada yatmaya karar vermiş olduğumu unuttum, yatma saati gelince eski yatağıma, karımın koynuna giriverdim, dudaklarımdan da tatlı sözler dökülüyordu, yüreğim de öyle pek yaralı değildi. Ertesi akşam düşüncelerim yine başkalaşıverdi. O gece uyuyamamıştım, gururum incindi, karımın yaptıklarının beni küçük düşürdüğü aklıma geldi, bir isyan duydum içimde. Kendi kendimden utanıyordum, öfkeliydim, bir ateş bastırdı, başıma bir ağrı saplandı. Alnım yanıyordu, terlemiştim, yastığımın üzerinde başımı döndürdüm. Yanımda Renée rahat rahat uyuyordu, onun öyle deliksiz uyuyabilmesi, sakin sakin nefes alabilmesi bana hayasızlığın ta kendisi gibi gözüktü. Kalkıp giyineyim diye düşündüm, Renée uyanırsa, "Ben gidiyorum, birine söz verdim, gece yarısından sonra buluşacağız!" diyecektim. Ama soğuk sokaklarda bir başıma dolaşmak işime gelmedi, içimde bir macera arzusu da yoktu. Çıkmadım yatağımdan. "Yarın akşam yine öteki odada, karolu odada yatarım," diye düşündüm. Uyku dağıttı öfkemi. O geceden beri yine huzura, yine rahata alıştım, hem de bir güçlük çekmeksizin alıştım. Yüzümün değişmiş olmasının hatırası aile huzurumu bozmuyor. Beni aldatmış olmasını da Renée'nin başına kakmıyorum, zaten ben de o işi biraz ileriye vardırılmış bir heves sayıyorum. Ama her an düşünüyorum onu; hele Renée'nin hiç aklından çıkmadığı çok belli, ilk günler, o işi bildiğim için karıma karşı bir üstünlüğüm olacağını sanmıştım, yanılmış olduğumu şimdi anlıyorum. Karım o yüzden benim karşımda şu kadarcık olsun sıkılmıyor, sıkılmasından geçtim, adeta övünüyor, sanki büyük bir yolculuğa çıkmış, harikulade memleketler gezmiş, sonra bir özveride bulunup eski hayatına katlanan bir insan gibi kuruluyor. Böyle bir üstünlük duyduğu için olacak, bana karşı tatlılıkla davranı-

yor, ama yukarıdan bakıyor, bütün hareketlerinde bir uzaklık seziliyor, sanki hep o hayalindeki memleketleri düşünüyor, dalıyor, kendi de pek farkına varmadan bir amir tavrı takınıyor, tartışmaya girişmeksizin her şeye kendisi karar veriyor. Ben onun yerinde olsam kim bilir ne kadar utanır, sıkılırdım, onda öyle bir hal yok, tam tersine, kendisiyle daha bir gurur duyuyor. Ama geçen gün kafam kızar gibi oldu, karşısında boyun eğmenin gönlümün büyüklüğünden geldiğini, istersem kendisini alaya alabileceğimi sezdirmek istedim.

Pazar sabahı idi. İkimiz de banyodaydık, ben tıraş oluyordum, Renée de yıkanıyordu; suya rehavetle bırakmıştı kendini, aldırmıyordu benim orada olmama. Çıplak, cılız vücuduna gizlice bakıyor, ayaklarının parmaklarından memelerinin ucuna kadar kendini süzüyordu; memeleri suda ağırlıklarını kaybettiklerinden güzel görünüyordu doğrusu. Renée şöyle dalgın, tekdüze bir sesle, sanki kendi, kendine konuşuyormuş gibi sessizliği bozdu.

— Gémillardlar ne düşünürlerse düşünsünler, umurumda değil, bugün gitmeyeceğiz onlara, dedi.

Gémillardlar eski dostlarımızdır, karımın değil, benim ailemin eski dostlarıdır. Gerçekten severim onları; onlarla oturup bizim köyün hatıralarından açtık mı, pek hoşuma gider. Renée bayağı bulur onları, bir anlattıklarını bir daha anlatırlarmış... Ben de ne yapayım, karım darılmasın diye onları yılda ancak bir-iki defa ararım. Altı aydır görmemiştim, geçen hafta Gémillard Baba'ya yolda rastladım, bu pazar öğleden sonra onlara gideceğime söz verdim. Renée öyle söyleyince içimden isyan etmek geldi. Ama neye yarardı? Ne desem etkisi olmayacağını anladım, tuttum kendimi. Renée benim diyeceklerimi dinlemesine dinlerdi ama, iki-üç saat sonra bu işten artık halledilmiş, kapanmış bir iş gibi bahsediverirdi: "Az önce telefon ettim, gelemeyeceğimizi söyledim, özür diledim!" Kararından vazgeçirmek için asıl amaçtan daha ile-

ri bir noktaya doğru yürümek gerektiğini düşündüm, ama aramızdaki anlaşmayı da bozmak istemiyordum. Bir yandan da vakit geçiyordu, ben daha bir şey bulup söyleyememiştim. Aynaya baktım, Renée'nin beni yenmiş, istediğini almış gibi gülümsediğini gördüm. Elimden usturayı bıraktım, küvetin kenarına oturdum.

— Sen de artık öğrenmelisin gerçeği, dedim. Ben Bükreş'e falan gitmedim.

Renée bana endişeyle baktı, onu rahatını kaçıracak çok tehlikeli bir yola girdiğimi sezmişti. Aramızda oldukça ağır, belki de fırtınalı bir tartışma çıkabilirdi, demin kendisini pek memnun eden çıplaklığı ise şimdi onu tuhaf bir hale düşürüyordu. Elleriyle kendini örtmeye çalıştı.

— Sana Bükreş'e gideceğimi söylediğim gün, acayip bir şey gelmişti benim başıma, dedim. O gün bir devlet dairesinde işim vardı, bir ruhsat alacaktım; fotoğraflarımı verdiğim memure, bana benzemedikleri için kabul etmedi o resimleri. Öteki memurlara sorduk, onlar da aynı fikirdeydi.

Renée biraz abartılı bir şaşkınlıkla,

— Fotoğrafların sana benzemez olur mu, dedi.

Böyle fazlaca şaşmış, adeta öfkelenmiş gibi gözükmesinin, hikâyemi ilgi ile dinlediğini gösterip koltuklarımı, kabartmak için olduğu pek belliydi.

— Bir hayli uğraştım, orada az kaldı kavga edecektim, sonunda çıktım dışarı. Pont-Royal üzerinde bizim Julien Gauthier'yi gördüm, yanına gittim, bana bir yabancı gibi baktı, beni tanıyamadığını söyledi.

— Nasıl tanımaz seni?

— Perişan oldum, hemen bir mağazanın önüne koştum, camda yüzüme baktım, ben de tanıyamadım kendimi.

Ben bunları anlatırken, Renée'nin telaşı geçmişti; söylediklerim inanılacak şeyler değildi, demek ki korkmaya değmezdi. Ben, melodram oyuncularınınkine benzer boğuk bir sesle,

— Yüzüm değişmiş meğer, dedim.

Renée bu çocukça hikâyeye güldü, kendisini eğlendirmek istemiş olmamı ödülsüz bırakmamak için tatlı tatlı baktı.

— Böyle de masal olur mu, kocacığım, dedi.

Ben de güldüm, şu Cérusier gülüşümle, keyifli keyifli güldüm. Devam edebilirdim, kendisini nasıl baştan çıkardığımı, nasıl seviştiğimizi uzun uzun anlatabilirdim, hiç şüphesiz bir kurt düşerdi içine. Yine de inandıramazdım onu, zaten ben de o maceranın içine yeniden dalmak niyetinde değildim. Yalnız içimi kemiren bir şüphe kalmıştı, bu fırsattan istifade edip aydınlatmak istedim.

— Biliyorum, aptalca bir hikâye bu, dedim. Ama gerçekten yüzüm değişiverse, ne olur acaba? Mesela o akşam buraya mavi gözlü, yakışıklı bir adam gelseydi, sesi tıpkı benim sesim, üstündeki elbiseler benim elbiselerim, yazısı da tıpkı benim yazım, bizim aramızda neler geçmişse hepsini biliyor; o adam sana, "Ben senin kocanım!" deseydi, ne yapardın?

Başka bir zaman olsa Renée bu sorduğumun hiçbir anlamı olmadığını söyler, kapatırdı konuyu; hayalini işletmekten hoşlanmaz. Ama bu hikâyeyi ben, kendisinin Gémillardlara gitmeyeceğimizi söylemesi üzerine anlatmıştım, içinden, "Bu adam bana çatmak istedi, çatmasının bir işe yaramayacağını çabuk anladı, sözü değiştiriverdi," demiş olacak ki kesip atmadı, beni kırmamak için şöyle ciddi bir tavır takındı, bütün önemli işlerde olduğu gibi düşündü, sonra,

— Ne yapacağım, kapı dışarı ederdim o herifi, dedi.

— İkna olmadım, dedim. Sesinin benim sesim olmasına, birtakım sırlarımızı bilmesine hiç mi aldırmazdın, onlar da söylediğinin doğruluğuna birer delil sayılmaz mıydı?

Renée yine düşündü. Baktım, onun da ilgisi uyanmıştı, bu meseleyi gerçekten olabilecek bir şey gibi karşılıyordu. Biraz daha kurcaladım: "Bir yanda saçma bir

şeye inanmak, ama öte yanda da kocanı hayatından büsbütün uzaklaştırmak var; bu iki tehlikeden hangisini göze alırsın?" Bakışları sertleşmişti, içinde bir çelişki olduğu belliydi. Kararını hemen veremiyordu, ama daha çok hangi tarafa eğilimi olduğu da anlaşılıyordu. Ne de olsa hayatına saçmalığın girmesine razı değildi, içgüdüsü ile buna karşı koyuyordu; saçmalık bir kere insan hayatına girdi mi o hayatın anlaşılacak, güvenilecek bir yeri kalmazdı.

— Almazdım içeri, kapı dışarı ederdim onu, dedi.

Bunu söylerken içinin rahatladığı gözlerinden okunuyordu.

— Ya o adam, tanımadığın için kapı dışarı etmek isteyeceğin adam sana şüphe götürmez deliller gösterse ne yapardın?

Vücudunu sabunlamak için banyoda doğruldu, duraksamaksızın,

— Bir kurtuluş yolu olmadıktan sonra mesele mesele olmaktan çıkar, dedi.

Sözü bu kadarla kestik, ben yine usturamı alıp tıraşımı bitirdim. Renée, Gémillardlara gitmemek için ısrar etmedi, benim isteğime uymayı daha uygun buldu. Saat üçe doğru çocukları alıp evden çıktık, Gémillardlara kadar yürüyerek gittik. İyi bir gezinti oldu. Evden çıktığımızda ben Toinette'in elinden tutmuştum, karım da yanımdaydı. Lucien bizden biraz önde yürüyordu, suratı asılmıştı, ayaklarını sürüklüyordu, o da pek sevmezdi Gémillardları. Caulaincourt Sokağı'nda yokuşun başına varmıştık. Ben, "Haydi, Lucien, ya önden yürü, ya bizim yanımıza gel, öyle ikide bir bacaklarımızın arasına girme!" diyordum, tam o sırada Endülüs dilberini gördüm, bir kız arkadaşı ile bize doğru geliyorlardı. İkisi de ciddi ciddi konuşuyorlardı, dertleştikleri belliydi. Endülüs dilberi o biraz erkeksi, güzel yüzünü arkadaşının yüzüne doğru eğmişti. Safkan bir kısrak gibiydi, sütun gibi bacaklarında, kabarık göğsünde bir asalet vardı. Yanımız-

dan geçerken bir daha baktım ona. O beni görmemişti. Biliyorum, bir daha görmeyecekti beni. Renée benim Endülüs dilberine baktığımı sezmişti, dikkatli dikkatli, adeta sevda ile baktığımı da görmüştü, haince bir tavırla, "Yanımızdan geçen şişman kadını gördün mü? Kendine adeta erkek havası vermiş. Bir bakışta anlaşılıyor ne biçim kadınlardan olduğu!" dedi. Cevap vermedim.

Bütün lambalar yandı. Bay Caracalla bastonunu solundan alıp sağına astı. Bu sırada gözü yine bana ilişti. Gişenin üzerine koyduğum fotoğrafları gördü, hemen içinde bir hatıra uyandı, memur bayana, "Sahi! Hani geçenlerde bir sersem gelmişti buraya, başka birinin fotoğraflarını getirmiş, fotoğraftaki benim diye tepinip duruyordu. O herifi gördünüz mü bir daha?" dedi. Memure, "Bilmiyorum" der gibi bir işaret yaptı. Ta dipte Bay Boussenac'ı gördüm, üstüne ışık vuran koca bir deftere eğilmiş, çalışıyordu.

Bayan Passavent yazısını bitirdi. Benim fotoğrafları aldı, yanına koydu. Yapıştırmadan önce yine geçen seferki gibi bir baktı, o geçen günle bugün birbirine karışıvermiş gibi geldi bana, sanki bütün o macera bir saniye sürmüştü, alabildiğine uzayan, esnedikçe esneyen bir saniye, sonra yine daralan, asıl değerini, asıl süresini bulan bir saniye.

MARCEL AYMÉ

İĞRETİ SURAT

ROMAN

Marcel Aymé çoğu yapıtında olduğu gibi ***İğreti Surat***'ta da fantastik ile gerçekliğin birbirine eklemlendiği, tuhaf insanların aslında çoğu kez kendileri de tuhaflıklar yapan normal insanlarla yan yana yaşadıkları bir dünya çiziyor. Romanda, görünürde iyi bir işi, huzurlu bir aile yaşantısı olan kentli Bay Cérusier'nin yüzünü kaybetme hikâyesi anlatılıyor. Eskisinden çok daha yakışıklı olan bir adamın yüzünün değişmesiyle birlikte, o zamana dek kontrolünü elinde bulunduramadığı yaşamına hükmetme arzusunu, kimi zaman keskin bir mizahla aktaran roman, ikinci bir şans yakaladığını düşünen bu adamın trajikomik öyküsü. Yapıtın bir başka özelliği de, usta eleştirmen ve çevirmen Nurullah Ataç tarafından Türkçe'ye aktarılmış olması. 1955'deki ilk basımından elli iki yıl sonra, gözden geçirilmiş biçimiyle yeniden bastığımız roman, okuyuculara, dünya edebiyatının seçkin yazarlarından birinin eserini usta bir kalemin çevirisiyle okuma şansı veriyor.

KAPAK RESMİ: JEAN-MICHEL NICOLLET

ISBN 978-975-07-0769-8
9 789750 707698
http://www.canyayinlari.com

KDV İÇİNDEDİR
12,00 YTL